

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**1725-1726 TARİHLİ S-306 NUMARALI SOFYA KADI SİCİLİ'NİN
OKUNMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Furkan Mert AKTAŞ

**Düzce
Temmuz, 2020**

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**1725-1726 TARİHLİ S-306 NUMARALI SOFYA KADI SİCİLİ'NİN
OKUNMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS

Furkan Mert AKTAŞ

Danışman: Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU

**Düzce
Temmuz, 2020**

TEZ KABUL ONAY SAYFASI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

1725-1726 Tarihli S-306 Numaralı Sofya Kadı Sicili'nin Okunması ve Değerlendirilmesi adlı çalışma jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalında oy birliğiyle YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU

Üye Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Prof. Dr. Yücel ÖZTÜRK

Üye Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Doç. Dr. İsmail YAŞAYANLAR

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

01/07/2020

**Doç. Dr. Ali Ertuğrul
Enstitü Müdürü**

ÖNSÖZ

Osmanlı dönemi Balkan tarihi araştırmalarında kadı sicilleri en mühim birincil kaynakların başında gelmektedir. Sicillerin içinde bulunan belgeler, tutuldukları coğrafyanın sosyal, ekonomik, askeri, dini, ticari hayatı hakkında değerli bilgiler verir. Üzerinde çalışılan S-306 numaralı Sofya Kadı Sicili, 1725-1726 yıllarında Sofya’da yaşayan Müslüman, gayrimüslim reaya ile askeri ve idari sınıfa ait olan belgeleri içermektedir. Bu kayıtlarda yer alan belgeler transkripsiyondan ziyade yeni Türk harfleriyle okunmuştur. Bu bağlamda transkripsiyon tezlerinden bir bakıma ayrılır. Araştırıcıya kolaylık sağlaması için sicilde bulunan belgeler özet şeklinde tezde yer almaktadır. İlgili defterde bulunan belgelerde, Osmanlı İmparatorluğu’nun aile, toplum, ekonomik, askeri, ticari hayatlarıyla ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Defter, transkripsiyon olmamasına rağmen okunamayan kelimelere de rastlanmaktadır. Bu kelimeler (...) ile ifade edilmiş, aynı zamanda okunan kelimenin emin olunamaması durumunda (?) işaretleri kullanılmıştır. Tezin sayfa numaraları tarafımızdan verilmiştir. İçerisinde bulunan hükümler de yine, tarafımızca numaralandırılmış, ilk önce defter numarası, daha sonra sayfa numarası en son olarak hüküm numarası verilmiştir.

İlgili tezin oluşum sürecinde, hem maddi hem de manevi yönden beni destekleyen ve haklarını asla ödeyemeyeceğim aileme sonsuz desteklerinden ötürü minnettarım. Kadı sicillerini okumakta, yorumlamakta ya da akademik olarak kendisinden istifade ettiğim, her zaman, her dakika, onca yoğunluğuna rağmen sorularıma cevabını eksik etmeyen, her daim beni dinleyen ve ileride muhakkak yine bize yol gösterecek olan, emektar Sayın Sema Aktaş Sarı’ya şükranlarımı sunarım. Bilgileri ve emekleriyle kendilerinden oldukça fazla istifade ettiğim, tezimin oluşum sürecinden itibaren, gerek kaynak temini, gerekse sonuna kadar beni sabırla dinleyen ve yetişmemde hiç şüphe yok ki çok büyük emekleri olan, danışmanım Sayın Prof. Dr. Yusuf Oğzuoğlu ve Sakarya Üniversitesi’nden Sayın Prof. Dr. Yücel Öztürk hocalarıma da teşekkürü borç bilirim.

Furkan Mert AKTAŞ

Düzce, 2020

ÖZET
1725-1726 TARİHLİ S-306 NUMARALI SOFYA KADI SİCİLİ'NİN
OKUNMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

AKTAŞ, Furkan Mert

Yüksek Lisans, Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU

Temmuz, 2020, XII + 204 Sayfa

Bu çalışmanın temel kaynağı, S-306 numaralı hicri 1138-1139, milâdi 1725-1726 yıllarını kapsayan S-306 numaralı Sofya Şer'îyye Sicili'dir. Defter, yaklaşık 118 varaktan oluşur, içerisinde bulunan çeşitli belgeler transkripsiyon şeklinde değil, yeni Türk harfleriye özet şeklinde latinize edilmiştir. Sofya, Rumeli'nin en önemli şehirlerinden birisi konumundadır. Ve takriben XIV. yüzyılın sonlarında Osmanlı egemenliği altına girmiştir. Daha sonraki dönemlerde şehir, XIX. asra kadar Beylerbeyi'nin ikâmetgahı olduğundan ötürü burası, Paşa Livası şeklinde isimlendirilerek, Rumeli'nin merkezi konumundadır. Sofya, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar politikasının siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatının aydınlatılması açısından önem arz etmektedir. Bu yüzden, S-306 numaralı Sofya mahkemesi kadı sicili özetlenerek latin harflerine aktarılmıştır. Sofya Şehri'nin bir yılını kapsayan çalışma dört bölümden müteşekkildir. Birinci bölümünde Sofya'nın başlangıçtan Osmanlı idaresine girdiği tarihten, XVIII. yüzyıla kadar durumu ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümünü Osmanlı'da kadılık kurumu ve kadı sicilleri ile alakalı bilgiler oluşturmaktadır. Üçüncü bölüm ise, defterin tamamının yeni Türk harfleri ile okunup belge çeşitlerine göre tasnif edildiği kısımdır. Son bölümde, okunan belgelerin çeşitlerine göre Sofya'nın merkez ile ilişkisi, iktisadi, sosyal, askeri ve dini hayatıyla ilgili elde edilen bulgular ile şehirde yaşayan gayrimüslim tabakanın millet sistemi içerisindeki varlığı değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı Doğu Avrupa çalışmalarına katkı sağlayabilmektir.

Anahtar Kelimeler, Osmanlı Devleti, Doğu Avrupa, Rumeli, Sofya, Kadı Sicilleri.

ABSTRACT
READING AND EVALUATION OF SOFIA KADIASKER RECORDS
NUMBERED: S-306 DATES: 1725-1726
AKTAS, Furkan Mert
Master's Degree, Department of History
Thesis Advisor: Prof. Dr. Yusuf OGUZOGLU
July 2020, XII + 204 Pages

The main source of this thesis is the Sofia Kadiasker Records, numbered s-306, which covers the years H. 1138-1139, J. 1725-1726. This record consists of about 118 pages, the various documents in it are not read in the form of transcription, but in the form of was summary in new Turkish letters. Sofia has become one of the most important cities of Rumelia. Approximately, it came under Ottoman rule at the end of the 14th century. After, since the city was the residence of Beylerbeyi until the 19th century. It was named as Pasha Livası and became the center of Rumelia. Sofia is important for the illumination of the political, social, economic and cultural life of the Balkans politics of the Ottoman Empire. Therefore, the Sofia kadiasker records numbered of S-306 was summarized and transposed into latin letters. The thesis, which covers one year of the city of Sofia, consists of four chapters. In the first part, information was given about the situation of Sofia from the beginning to the 18th century from the Ottoman administration. The second part consists of information about the Kadi Institution and Kadi Registries in the Ottoman Empire. The third part is the section in which the entire record is read in new Turkish letters and classified according to document types. In the last part, according to the types of documents read, the findings about Sofia's relationship with the center, its economic, social, military and religious life, and that of the non-Muslim people living in the city are evaluated within the nation system. The purpose of this study is contribute to Eastern European studies.

Key words: Ottoman Empire, Eastern Europe, Rumelia, Sofia, Kadiasker Records.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL ONAY SAYFASI	III
ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	X
TABLolar	XI
GİRİŞ	1
1.1 Problem.....	1
1.2 Literatür.....	1
1.3 Materyal.....	2
1.4 Araştırmanın Önemi.....	2
BİRİNCİ BÖLÜM	4
XVIII. YÜZYILDA SOFYA KAZASI.....	4
A. Osmanlı Öncesi Sofya.....	4
B. Osmanlı İdaresinde Sofya.....	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	11
OSMANLI'DA KADI ve KADILIK KURUMU	11
A. Kadı ve Kadılık Kurumu	11
B. Mahkeme	12
C. Adalet Kavramı.....	13
D. Şer'îye Sicilleri	15
1. Şer'îye Sicillerinin İçinde Bulunan Belgeler	17
2. Hüccetler.....	17
4. Ma'rûzlar ve Mürâseleler	18
5. Başka Makamlardan Gönderilen Belgeler	19
6. Padişah'tan Gönderilen Fermânlar ve Berâtlar	19
7. Sadrazam, Beylerbeyi ve Kazaskerler'den Gelen Buyrulduklar	19
8. Tezkireler, Temessükler ve Diğer Belgeler	20
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: S-306 NUMARALI SOFYA KADI SİCİLİ'NİN YENİ TÜRK HARFLERİYLE OKUNMASI VE TASNİFİ.....	21

1. Borç-Alacakla İlgili Kayıtlar	22
2. Alım-Satımla İlgili Kayıtlar	40
3. Şiddet, Hırsızlık ve Başka Ahlaki Olaylarla İlgili Kayıtlar	63
4. Miras ve Vâris Kayıtları	68
5. Nafaka, Boşanma ve Vasi Tayiniyle İlgili Kayıtlar	77
6. Merkezden Gelen Emir, Fermân ve Berât Kayıtları.....	88
7. Sadrazam, Beylerbeyi Ve Kazaskerler'den Gelen Buyruhdularla İlgili Kayıtlar...112	
8. Esnaf ve Vakıflarla İlgili Kayıtlar.....	113
9. Anlaşmazlıklarla İlgili Kayıtlar	116
10. Sofya Mahkemesi'nde Tutulan Diğer Kayıtlar	127
11. Boş Kayıtlar	136
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: DEFTERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	137
A. İdari Hayat.....	137
1. III. Ahmed Dönemi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme.....	137
2. Rumeli.....	138
3. Rumeli Beylerbeyliği	139
4. Sofya Kadısı.....	140
5. Sofya Mütesellimi	141
B. Sosyal Hayatla İlgili Belgeler	141
1. Evlilik, Boşanma, Nafaka ve Vasi Tayiniyle İlgili Belgeler	141
2. Tereke ve Miras Kayıtlarıyla İlgili Belgeler	147
3. Şiddet, Hırsızlık ve Ahlâki Olaylarla İlgili Belgeler	148
4. Zina ve Başka Ahlaki Olaylarla İlgili Belgeler.....	150
5. İhtilafla (Anlaşmazlık) İlgili Belgeler.....	151
6. Eşkıyalıkla İlgili Belgeler	152
C. Üretim ve Ticari Hayatla İlgili Belgeler.....	155
1. Esnaf (Sanayi) İlgili Belgeler	155
2. Ticaretle İlgili Belgeler	156
3. Borçlar-Alacaklarla İlgili Belgeler.....	157
4. Fiyatlar ve Parayla İlgili Belgeler	159
5. Alım-Satımla İlgili Belgeler	160
D. Vergi Kayıtları.....	162
E. Seferlerle İlgili Kayıtlar	166

F. Tayin, Tevcîh Berâtları.....	168
G. Vakıflarla İlgili Belgeler.....	169
H. Menzil İle İlgili Belgeler.....	170
J. Gayrimüslimler ve Dini Hayatları İle İlgili Belgeler.....	172
1. Bir Arada Yaşama Kültürü.....	172
2. Dini Hayat.....	172
I. Sofya Mahkemesi'nde Tutulan Diğer Kayıtlar.....	173
SONUÇ.....	175
KAYNAKÇA.....	177
EKLER.....	183

KISALTMALAR

- a.g.e.....** adı geçen eser
a.g.m ..... adı geçen makale
Bkz..... Bakınız
DİA ..... Diyanet İslam Ansiklopedisi
DPÜ ..... Dumlupınar Ünicersitesi
Ed..... Editör
Hız..... Hazırlayanlar
MEB..... Milli Eğitim Bakanlığı
OA..... Osmanlı Ansiklopedisi
s.s ..... sayfadan sayfaya
s..... sayfa
SAÜ..... Sakarya Üniversitesi
SOBE..... Sosyal Bilimler Enstitüsü
SÜ..... Selçuk Üniversitesi
TDK..... Türk Dil Kurumu
TDV ..... Türkiye Diyanet Vakfı
TTK..... Türk Tarih Kurumu
YÖK ..... Yüksek Öğretim Kurumu
YTY ..... Yeni Türkiye Yayınları

TABLOLAR

Tablo 1. S-306 Numaralı Sofya Kadı Sicili'nde Bulunan Belgelerin Tasnifi.....	186
Tablo 2. Sofya'ya Bağlı Köyler	199
Tablo 3. Sofya'ya Bağlı Mahalleler	201

GİRİŞ

1.1 Problem

1725-1726 Tarihli S-306 Numaralı Sofya Kadı Sicili'nin Okunması ve Değerlendirilmesi adlı araştırma, Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Osmanlı tarihi araştırmalarında kadı sicillerinin üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Araştırma sahasında böyle bir sicilin seçilmesinin sebebi Osmanlı'nın Balkan topraklarına dair az sayıda kadı sicilinin mevcudiyetinden kaynaklanmaktadır. 18. Yüzyıl gibi Osmanlı Ayanlık düzeninin ve Osmanlı Desantralizasyon sürecinin yansıdığı bir tarihi içine almasıdır. Araştırmanın değerlendirme bölümünde sicildeki mevcut veriler bu bakış açısından da incelenmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda en başta belirtilir ki bu tez lisans eğitimi sonrasında yapılan ilk aşama bir bilimsel çalışmanın ürünüdür. Dolayısıyla bu araştırmanın değerlendirilmesini yaparken bu düzeyde çalışma olarak düşünmek gerekmektedir.

1.2 Literatür

Araştırma konusu seçildikten sonra önce genel başvuru eserlerin üzerine okumalar yapılmıştır. Bu bağlamda XVII. Yüzyıl Osmanlı tarihinin bu dönemdeki Balkan düzeni ve kadı sicillerinin üzerinde durulmuştur. İlk önce, Sofya'yla alakalı daha önce yapılmış kadı sicili yüksek lisans ve doktora tezleri var mı diye araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, Yüksek Öğretim Kurumu'nun tez veri tabanında ilgili alanda çalışılmış 2 adet teze rastlanmıştır. S-12 ve S-16 numaralı Sofya sicilleri, Sofya kadı sicili araştırmalarında çalışılan ilk kaynaklardır. Bu kaynaklara özellikle, Sofya'nın köylerini ve mahallelerinin tespiti için başvurulmuştur.¹ Yazım sürecinde *Türkiye Diyanet Vakfı'nın "İslam Ansiklopedisi"*, *Milli Eğitim Bakanlığı'nın "İslam Ansiklopedisi"*, *"Osmanlı Ansiklopedisi"*, *"Türkler Ansiklopedisi"*, *İsmail Hakkı*

---

¹ Bkz: İleri, S. (2017). *Bulgaristan Milli Kütüphanesi'nde Kayıtlı S 16 Numaralı Sofya Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Uzunçarşılı'nın "Osmanlı Tarihi Cilt 1", "Osmanlı İlmiye Teşkilatı", Halil İnalcık'ın "Osmanlı'da Devlet, Toplum ve Adalet", "Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi Cilt 1", "Yusuf Oğuzoğlu'nun Osmanlı Devlet Anlayışı", Mübahat Kütükoğlu'nun "Osmanlı Belgeleri'nin Dili ve Diplomatikası" adlı kitaplardan yararlanılmıştır. Araştırmamızın giriş ve değerlendirme kısmında ise, Yücel Öztürk'ün "Osmanlı Balkan Tarihi Süreçte Rumeli Beylerbeyliği'nin Kuruluşu ve Gelişimi", Ayşe Kayapınar'ın "Bulgaristan'da Osmanlı Hâkimiyetinin Kurulması", Svetlana İvanova'nın "Sofya" adlı makaleleri de incelenerek yararlanılmıştır. Aynı zamanda incelenen dönemin padişahı III. Ahmed hakkında TDV İslam Ansiklopedisi'nin III. Ahmed maddesinden yararlanılarak araştırma yapılmış ve okuyucuya aktarılmıştır.

1.3 Materyal

Tezin materyali kapsamında asıl kaynak S-306 numaralı Sofya Şer'îyye Sicili'dir. Defterin başında ve sonunda düz siyah deri kapaklar bulunmaktadır. Defterin dili kırık dîvanidir. Defter 118 varaktan oluşmaktadır. Kapak sayfaları haricinde, 2. 3. 4. 6. 114. 115. 116. ve 117. varakları boştur. Defterin genelini sosyal ve ticari hayatla ilgili hükümler ve merkezden gelen fermânlar oluşturmaktadır. Defterde bulunan belgeler, tarih sırasına göre karışık bir şekilde tasnif edilmiştir. Örneğin, bazı sayfalarında bulunan hükümlerden hemen sonra merkezden gelen bir fermân, berât ya da emir buyrulduyu bulunmaktadır. Defterde 2 adet hükmün üzeri çiziktir, ancak okunamayacak bir zarar yoktur. Lâkin belgelerin üzerinin çizik oluşlarından ötürü değerlendirilmeye alınmamışlardır. Bu 2 hükmün içeriği alım-satım ile ilgilidir. Çalışılan defterin okunamayan, silik yerleri mevcuttur veya bazı mahallelerin, şahıs isimlerinin yazılmamış atlanmış olduğu göze çarpmaktadır. Defterin okunması kapsamında Sofya'ya bağlı köylerin ve mahallelerin isimleri Kırklareli Üniversitesi'nden Selman İleri ve Gaziantep Üniversitesi'nden Fatma Yıldırım tarafından transkribe yapılmış olan, S-12 ve S-16 numaralı Sofya Şer'îyye Sicilleri'nden araştırılarak çözülmüştür.

1.4 Araştırmanın Önemi

Tez olarak hazırlanan bu araştırmada yöntem olarak konu hakkında önce genel bilgi edinme ve buna göre geçici tez planının hazırlanmasıyla işe başlanmıştır. Tez planımızda önce “XVIII. Yüzyılda Rumeli Beylerbeyliği’nin bir idari bölümü olan Sofya Kazası” hakkında bilgi verilmiştir. Bunun İçin şehrin Osmanlı öncesi dönemimi ve Osmanlı fethiyle ilgili bilgileri yayınlanmış olan MEB’in İslam Ansiklopedisi’nden Akdes Nimet Kurat’ın yazdığı “*Bulgaristan*” maddesi ile Diyanet İslam Ansiklopedisinden İlhan Şahin’in kaleme aldığı “*Sofya*” maddesinden yararlanılmıştır. Ayrıca Nikolay Todorov’un “*Balkan Tarihi*” kitabına da bakılmıştır. Yine Planın bir başka bölümü olan, Osmanlı Kadılık ve Kadı Sicilleri’ne İlişkin Bilgi Verilmiştir. Bu bağlamda, mahkeme ve adalet kavramı üzerinde de durulmuştur. Bu bilgiler İsmail Hakkı Uzunçarşılı’nın “*Osmanlı Devletini İlmiye Teşkilatı*”, İlber Ortaylı’nın İslam Ansiklopedisinde yer alan “*Kadı*” maddesinden ve Yusuf Oğuzoğlu’nun “*Osmanlı Devlet Anlayışı*” literatürlerinden elde edilmiştir.

S-306 numaralı Kadı Sicili’nin yeni Türk Harfleriyle okunması bu çalışmanın önemli bir aşaması olarak görülebilir. Tez olarak hazırlanan bu çalışma bir transkripsiyon olarak değil, okuyucunun daha rahat bilgi edinmesini sağlamak üzere geniş bir özet biçiminde gerçekleştirilen ve belge sırasına göre bir metin oluşturulan bir tezdır. Üçüncü bölümün ikinci başlığı altında ise, bu sicilin konularına göre tasnifi yapılmıştır. Bu bağlamda mevcut belgeler sırasıyla yazılmıştır. Defterde, Osmanlı Devlet Merkezi’nde Sofya Kadısına ve çevredeki diğer kadılara yazılmış 59 adet fermân, berât, emir gibi kayıtlar mevcuttur. Bunların İçinde fetihname, sikke emri, adaletname olarak tüm Osmanlı topraklarına (Memalik-i Osmaniye) ilgilendiren fermânlar vardır. Bunların dışında genelde yerel konuların çözümlenmesi için çeşitli berâtlar, vergi tahsil emirleri, askeri amaçlı istemler de yer almaktadır. Aynı zamanda, sosyal ve iktisadi yaşamı ilgilendiren evlenme-boşanma, borç-alacak, şiddet ve hırsızlık, ihtilaf (anlaşmazlık), alım-satım, cinayet ve yaralama, miras, vasi tayini, ticaret ve vakıf gibi hükümleri içeren belgeler de bulunmaktadır. Yapılan bu çalışma transkripsiyon şeklinde değildir, içerisinde bulunan belgeler araştırmacının kolayca okumasını sağlamak amacıyla yalın ve sade Türkçeyle latinize edilerek kadı sicili yüksek lisans hazırlama aşamasına yeni bir boyut getirmeyi amaçlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

XVIII. YÜZYILDA SOFYA KAZASI

A. Osmanlı Öncesi Sofya

Sofya şehri, Balkan yarımadasında etrafı dağlarla çevrili, Vitoşa ve Ljulin dağlarının eteklerinde yer alır. İlk yerleşimcilerinin “*Serdi*” isimli Trakyalı bir kabile olduğu bilinmektedir. Bu kabilenin varlığından ötürü, şehrin adı “*Serdica*” olarak zikredilirdi. M.S. II. yüzyılda “*Ulpia Serdica*”, Bizans Devrinde “*Triadica*”, IX. yüzyılda “*Sredec*”, İdrisi ile “*Atrallissa*” ve XIV. asrın ikinci yarısından itibaren şehirde bulunan, Saint Sophia Kilisesi’nden dolayı “*Sofia*”, Osmanlı devrinde “*Sofya*” şeklinde geçen isimler kullanılırdı.²

Sofya’nın yerleşimi aşağı yukarı, yedi bin yıl öncesine dayanmaktadır. Şehirde ve çevresinde yapılan araştırmalar sonucu, Kalkolitik ve Bronz Çağı dönemlerine ait tarihi kalıntılar bulunmuştur.³ Iskâr Nehri’nin doğal kaynakları Sofya üzerinden geçmektedir. İstanbul-Orta Avrupa arasındaki ana yol ile Tuna hattında bulunan Selanik ve Vidin şehirlerinin ana yolu üzerinde bulunmasından dolayı, jeopolitik açıdan oldukça önemli bir mevkiye sahiptir.⁴ Milattan sonra I. asırda Serd Trak Aşireti, Roma himayesine girerek, Sofya’ya belediye kazandırmış bölge “*theme*” merkezi oldu.⁵

Bulgar tarihinin en önemli devri Kurum Han dönemidir. (803-814) Avar Devleti’nin ortadan kalmasıyla, Bulgarlar’a birçok Avar zümresi geçti. Presyan Han’dan sonra tahta geçen Bogoris dönemi ise, Bulgar tarihi için oldukça önemli bir dönemeci kapsamaktadır, onun döneminde Hıristiyanlık resmi din olarak kabul edildi.

893-927 yılları arasında hüküm süren Simeon dönemi, Bulgarlar’ın en parlak dönemi olarak nitelendirilir. Ancak 900’den itibaren, Peçenek, Macar, Sırp ve Hırvat Beyleri’nin tehditi altına giren Bulgar Devleti, Çar Simeon’un haleflerinin de isyan çıkarmasıyla çalkantılı bir döneme girdi. Bu iç mücadelelerin ve dış baskıların

² Şahin, İ. (2009). Sofya. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 37. Cilt, s.344.

³ Şahin, a.g.m., s.344.

⁴ Ivanova, S. (2006). Sofya, (Ed: M. Akif Erdoğan). *Doğumunun 65. Yılında Prof. Dr. Ahmet Özgiray Armağanı*, İstanbul: IQ Kültür Yayıncılık, s.353.

⁵ Ivanova, a.g.e., s. 353.

neticesinde, 1018 senesinde Bulgar Devleti tamamen Bizans'ın hâkimiyetine girerek yıkıldı.⁶

B. Osmanlı İdaresinde Sofya

Osmanlılar'ın Balkan yarımadasına yerleşme düşünceleri kendileriyle yarım yüzyıl kadar yaşayan Kantakuzenos ile yakın ilişkilerde bulunmasıyla başladığı söylenebilir. Nitekim Kantakuzenos, Doğu Roma topraklarını elde tutmak için, Türkler'i paralı asker olarak kullanmayı düşünmekteydi. 1346 yılında kızı Teodora'yı Orhan Gazi'yle nikâhlayarak Türklerle akrabalık ilişkileri kurmuş ve bir sene sonra Türkler'in yardımıyla bin kişilik orduyla İstanbul üzerine giderek hükümdar oldu.⁷ 1348 yılında, Kantakuzenos'a karşı Sırp Despotu Duşan isyan etti ve Selanik'i kuşattı. Bizans kayseri bu durum karşısında, Orhan'dan yardım istedi, Süleyman Çelebi ve Umur Bey komutasındaki Osmanlı kuvvetleri Duşan'a karşı harekete geçtiler. Fakat İzmir'de Umur'un şehit olması ve Duşan'ın Kavala'yı ele geçirmesiyle Süleyman'ın daha fazla ilerlemek istememesi neticesinde Kantakuzenos'un Sırlar'a karşı yürüttüğü harekât başarısızlıkla sonuçlandı.⁸

Bizans İmparatorluğun'da Kantakuzenos ile İonnes arasında yaşanan taht kavgaları neticesinde Bulgarlar ve Sırlar, Bizans üzerine askeri harekâtlar düzenlemeye başladılar. Bizans, Orhan Bey'den yardım istedi ve Bizans'a yapılan her yardımlara karşılık olarak Osmanlılar Balkanlar'dan bir üs elde etti.⁹ 1352 senesinde İonnes'in Sırp Duşan ve Bulgar Çarı Aleksandır'dan yardım istemesi karşısında, iki hükümdar ordularını Kantakuzenos'un oğlu Mateos'un üzerine gönderdiler. Orhan Bey, Mateos'un yanında yer almaya karar verdi, böylelikle mesele, Osmanlı, Bizans, Sırp ve Bulgarlar'ın bulunduğu bir Balkan savaşına dönüştü. Süleyman Paşa hem Bulgar kuvvetlerini, hem de İonnes komutasındaki Bizans ve Sırp ordularını bozguna uğrattı ve savaştan kaçanlar Dimetoka Kalesi'ne sığındılar.¹⁰ Bizans'da yaşanan bu taht

⁶ Kurat, A. N. (1979). Bulgaristan. *MEB İslam Ansiklopedisi*, 2. Cilt, ss. 419-420-421.

⁷ İnalçık, H. (2007). Orhan I. TDV İslam Ansiklopedisi, 33. Cilt, s. 378.

⁸ İnalçık, a.g.m., s. 378.

⁹ Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi I* (5. Baskı). Ankara: TTK Basımevi, s. 156.

¹⁰ İnalçık, a.g.m., s. 379.

kavgaları ve Balkan devletleriyle olan mücadeleler, Osmanlılar'ın Trakya'ya geçmesine zemin hazırlayan kuvvetli etkenler arasındadır.¹¹

XIV. yüzyılın ortalarında Osmanlılar, Karesi bölgesine yerleştiler, böylelikle bölge Anadolu gazilerini Balkanlar'a sevk eden bir üs haline geldi. Buranın stratejik özelliği Balkanlar-Anadolu deniz geçicisinin daha rahat yapılması ve kıyıların birbirine yakın konumda olmasından kaynaklanıyordu. Süleyman Paşa bu lokasyonu kullanarak pekçok kez Balkanlar'a doğrudan geçti.¹² Bu geçişler sonunda, Kantakuzenos Süleyman Paşa'ya kışlaması için Çimpe (*Tsympe*) Kalesi'ni Osmanlılar'a verdi. Daha sonra, Gelibolu'nun en stratejik yeri olan Bolayır Osmanlı egemenliği altına girdi. Böylelikle, Anadolu Coğrafyası'ndan gelen Türkmenler, güney ve batı yönüne doğru fetihler yapmaları için örgütlenerek, Balkan fütuhatını başlatmış oldu.¹³ Bu olaylara müteakip Süleyman Paşa babası Orhan Bey'e göndermiş olduğu haberde Rumeli fetihlerinin artık başlamış olduğunu, fethedilen yerlere Müslüman-Türk askerlerin gönderilmesini istemiştir. Orhan Bey'de bu haber üzerine süratle Karesi ilinden Rumeli'ye pekçok asker göndermiştir.¹⁴ Balkan fütuhatında, Osmanlı'nın ilerlemesine *uc* merkezlerine yerleşen, Evrenos Gazi, Mihal Gazi ve Hacı İlbey gibi akıncı beylerinin rolleri büyüktür.¹⁵

Osmanlı Türkleri'nin Gelibolu'ya yerleşmeleri ve Balkan topraklarında bulunması, Avrupa'nın dikkatinde kaçmadı. Ancak, Balkan devletlerinin birbirleriyle olan iç mücadeleleri Türkler için tehlikeli bir durumda değildi. Dolayısıyla, Osmanlılar'ın Rumeli'de bu denli hızlı ilerlemesinin etkenleri arasında, karşısında büyük bir devletin olmayışını bilmek gerekir.¹⁶ Yine de, hedef itibariyle bu topraklarda süratle harekete geçilip, olası bir haçlı tehlikesi ortaya çıkmadan yerleşme siyasetine başlamak esas görev konumunda olmaktadır.¹⁷

¹¹ İnalçık, Orhan I, s. 379.

¹² A.paşazade, *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*. (1970). (Hz: A. Nihal Atsız). İstanbul: MEB Yayınları, s. 53.

¹³ İnalçık, H. (1993). *Türkler ve Balkanlar* (1. Baskı). İstanbul: Eren Yayıncılık, s. 13.

¹⁴ "Babası Orhan Gazi'ye haber gönderdi ki: "Devletli! Himmetinle Rumeli fetholunmaya başladı. Kâfirleri gayet âciz oldu. Şimdi şöylece biline ki bura- ra fetholunan hisarlara, memleketlere, mamur olmaları için Müslümanlardan çok adam gerek. Bundan dolayı bu fetholunan hisarlara koymak için yarar gazi yoldaşlardan gönderiniz" dedi.

Orhan Gazi de bu sözü kabul edip gayet ferah oldu. Karası iline göçer Arap evleri gelmişti. Onları sürdüler. Rumeli'ye geçirdüler. Bir nice zaman Gelibolu bölgesinde oturdular." Aşıkpaşazade, a.g.e., s. 54

¹⁵ İnalçık, a.g.e., s. 13.

¹⁶ İnalçık, a.g.e., s. 15.

¹⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, s. 157.

Balkan fütühatının ilk safhasında, Osmanlılar Rumeli'deki ilerlemelerine başladılar ve 1361-1370 yılları arasında Edirne, Eski Zağra ve Filibe'yi ele geçirdiler. Bu dönemde Şehzade Murad Rumeli yakasına geçtiği günden beri tam beş yıl bölgede kaldı. Bazen kendisi, bazen de görevlendirdiği ordular ülkeler, beldeler ele geçirerek cihat töresini yerine getirdi. Edirne Sarayı'nın inşaatı henüz bitmemiş olduğu için sultan kışı Dimetoka'da geçirdi. İlkbahar olunca, Aydos yöresine hareket edilerek, bölge fethedildi. Bu ilin ardından Karin ovası yönüne doğru fetih hareketi genişleyip, Karin ovası, Süzebolu, Hayrabolu, Kırkkilise ve Vize Kalesi Osmanlı idaresine girdi.¹⁸ 1367 yılına Kara Ali Bey ve oğlu Timurtaş Paşa Bulgarlar'dan güneyde Kızılağaç'ı ve kuzeyde yer alan Yanbolu'yu aldı. Lala Şahin Paşa da İhtiman ve Sofya'nın güneyindeki Samakov'u fethetti. Böylece Doğu Trakya fütühat hareketi başarıya ulaştı ve sultan Bursa'ya döndü.¹⁹

Osmanlılar ele geçirdikleri yerlerde hızlıca teşkilatlanmaya giderek toprak işlerini düzenlerken, Sırp ve Bulgarlar, Papa'nın önderliğinde Avrupa'yı Osmanlı'ya karşı harekete geçirme faaliyetlerine devam ettiler. Bu faaliyetlerin neticesinde, Bulgar, Sırp, Eflak Prensligi ve Bosnalılar birleşerek, Osmanlı Beyliği üzerine bir ordu hazırladılar. Bu haberin üzerine, Lala Şahin Paşa düşman birliklerine keşif ordusu gönderip, aynı zamanda durumun ahvâlini I. Murad'a ilettiler. Haçlı kuvvetleri Meriç'e geldiği sırada Hacı İlbey yetmiş ve düşmana üç koldan gerçekleştirdiği ani bir baskınla panik saldırısı gerçekleştirerek büyük bir zafer kazandı. Tarih kaynaklarına "*Sırp Sındığı*" muharebesi olarak geçen bu savaş, Osmanlılar'ın büyük bir zafer elde etmesiyle, Rumeli'deki ilerleyişlerinin hızlanmasına öncülük etti.²⁰

Rumeli'de ilerleyiş belli bir süre ara verildikten sonra, 1380 yılından itibaren Balkan fütühatı ikinci kez yeniden başladı. Balkanlar'da kalıcı durumu daha sağlam tesis etmek için, Sofya, Niş ve Manastır şehirlerinin mutlaka fethedilmesi gerekli bir meseleydi. Osmanlı akıncılarından birisi olan Balaban Bey Sofya şehrini on sene kadar kuşatma altında tuttu. Rivayet edilir ki, Osmanlı askerlerinden bir genç hıristiyan kılığında girerek şehre sızmıştır. Şehrin kumandanının doğancılığına kadar yükselen bu

¹⁸ Hoca S. Efendi, *Tacü't Tevârih I*, (1970). (Hz. İsmail Parmaksızoğlu). (1. Basım). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 153.

¹⁹ Hoca S. Efendi, a.g.e., s. 154.

²⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, ss. 167-168.

genç bir sabah vakti efendisiyle gittiği balık avı sırasında efendisine tuzak kurmuş ve onu ata bağlayarak Balaban Bey'in huzuruna getirmiştir. Bu durum karşısında çaresizliğe düşen şehir halkı, şehrin anahtarlarını Balaban Bey'e teslim etmek zorunda kalmıştır. Böylelikle 1382 senesinde Sofya, Osmanlı idaresi altına girmiştir.²¹

Sofya, fethinin tamamlanmasının ardından XV. asrın ortalarından itibaren Rumeli Beylerbeyliği'nin merkezi konumuna getirildi. Bunun neticesinde Sofya “*Liva-i Paşa*” oldu ve bölgenin idari, sosyal, ekonomik ve askeri konumu devam etti. XIX. yüzyıla kadar statüsü böyle kaldı.²² XV-XVIII. asırlar arasında şehre gelen seyyahlar nüfusun etnik ve dini çeşitliliğinin dinamikliğine dikkat çeker. Osmanlı hâkimiyetiyle beraber, Türk-İslam şehir ekseninde gelişen Sofya’da, tüm etnik ve dini gruplar kendi mahallelerinde yaşardı. Buna müteakip, XVI. yüzyılda yaklaşık 25 müslüman 14 gayrimüslim mahalleleri mevcuttur.²³ Sofya’nın XVI. asırda nüfusunun %73’ünü Müslüman %27’sini de gayrimüslim tabaka oluşturmaktaydı.²⁴ Yaylalar ve ormanlarla kaplı olan Sofya Şehri’nde yoğun nüfus zirai alanda yaşardı, aşağı yukarı Sofya Ovası üzerinde bulunan 200’ün üzerinde köyde büyükbaş hayvan yetiştiriciliği, metal üretimi yapılırdı. Aynı zamanda şehir, Osmanlı ordusunun mühimmat ve erzak ihtiyacını karşılaması açısından tam bir üretim ve tüketim merkezidir. Sofya, bir padişah hassı konumundadır. Bulgaristan’da bulunan Dubrovnik kervan ticareti için en büyük ihrâcat-ithalat merkezi olan şehirde, tacirler ve zanaâtkarlar şehrin asıl unsuru konumundaydı. Bu iki unsurun dışında, “*Celeppler*” (Büyükbaş ve küçükbaş hayvan tüccarları) diye tabir edilen kimseler de şehirde önemli bir role sahipti. Başkentte hububattan sonra tüketilen ikinci madde etti. Etin tüketicieye ulaşması celep-keşanların koyun sürülerini toplayıp İstanbul’a getirip gerekli yerlere teslim ettikten sonra mümkün oluyordu. Orta kola mensup olan Sofya, celep-keşanların koyunlarını İstanbul’a götürmesi için kullandığı yolların başında geliyordu. Çünkü burası, İstanbul-Viyana arasında yer alan önemli şehirlerin bulunduğu güzergahtı. Meriç ve Tuna nehirlerinin suladığı bereketli düzlükler imparatorluğun buğday ve çeltik deposu olduğu kadar aynı zamanda kıvırcık koyun sürülerinin de beslendiği yerlerdi.²⁵ Tatar Pazarı, İhtiman, Sofya, Pirot, Niş ve Belgrat, Budapeşte üzerinden Viyana' ya ulaşan

²¹ Hammer, J. V. (2015). *Büyük Osmanlı Tarihi I* (1. Baskı). İstanbul: Üçdal Neşriyat, s. 206.

²² Şahin, Sofya, s. 345.

²³ Ivanova, Sofya, s. 358.

²⁴ Şahin, a.g.m., s. 346.

²⁵ Doğru, H. (1999). Rumeli’de Celep-Keşanlar. *XIII. Türk Tarih Kongresi Bildiri Kitabı*, III. Cilt/III. Kısım, s. 8.

orta yol boyunca bütün kazalarda çok sayıda koyun yetiştiriliyordu ve celep-keşan koyunları kayıtları sırasına uygun olarak İstanbul'a getiriliyordu.²⁶ 1560 tarihli bir belgede orta yol üzerinde bulunan Filibe, Şehirköy ve Sofya'da 1258 celebe 43.674 koyun kayıtlıydı.²⁷

Evliya Çelebi'nin nakline göre Sofya bir padişah hası konumundadır ve senelik geliri 1.100.000 akçedir. Çelebi aynı zamanda savaş zamanları 52.000 askerin sefere iştirak ettiğini bildirmektedir.²⁸ Sofya, eyalet merkezi vaziyetinde olmasından ötürü, şehirde birçok dini, ticari ve sosyal eserler inşa edilmiştir. Yine Evliya'nın aktardığına göre şehirde, Gül Camii, Mahmud Paşa Cami, Siyavuş Paşa Cami (Bugünkü St. George Kilisesi) ve bir imaretin olduğunu anlatmıştır. Ve daha sonra Beylerbeyi'nin sarayıyla ilgili bilgiler vermiştir. Paşa Sarayı'nın Vitoja dağlarının eteğinde inşa edildiği, at meydanı ve divanhaneden başka, 70 köle hücresi, hizmet yeleri ve saray mutfağıyla donatılmış olduğunu söyler. Tabi Evliya'nın verdiği bu bilgiler eski saraya aittir. 1705 yılında Rumeli Valisi Hasan Paşa tarafından yeni bir saray yaptırılmıştır. Ancak her iki saraya da ne olduğu bilinmemektedir.²⁹ Yapılan arşiv çalışmaları kayıtlarının aktardığına göre, 1506 yılında şehrin beylerbeyi olan Malkoçoğlu Yahya Bey bir bedesten ve hamam yaptırmıştır. Yine bu çalışmalara göre, Sofya'da cami, han, hamam, bedesten, kervansaray ve çeşme gibi vakıf eserlerinin sayısının 170 adet olduğu kaydedilmiştir.³⁰ Ayrıca, Sofya'da günümüze kadar gelen tek cami 1566 yılında yapılan Banyabaşı (Seyfullah Efendi) Cami'dir.³¹

XVI. yüzyılda genişleyen Sofya'nın nüfusu yaklaşık 6900-7500 civarında idi, bunların 1017 hanesi Müslüman, 257 hanesi gayrimüslim 127 hanesi yahudi ve 37 haneside kıbtîlerden oluşuyordu. 1544 yılında Sofya'da mahalle sayısı 42'dir. 27'sini Müslümanlar, 11'i Hıristiyan, 3'ü Yahudi, 1'i de Frenk diye tabir edilen tüccar mahallesiydi. Frenk ismiyle zikredilen mahalle, aslen Dubrovnikli olup, Sofya'da tüccar olarak faaliyet gösterenlerden oluşmaktadır.³² XVII. asırda bu oranda pek fazla bir değişim yaşanmamıştır. Lakin XVIII. yüzyıla geldiğimizde şehrin nüfusunun

²⁶ Doğru, Rumeli'de Celep-Keşanlar, s. 9.

²⁷ Doğru, a.g.m., s. 9

²⁸ Ayverdi, E. H. (2000). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri* (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, s. 96.

²⁹ Ayverdi, a.g.e., s. 96.

³⁰ Şahin, a.g.m., s. 345.

³¹ Ayverdi, a.g.e., s. 98.

³² Şahin, a.g.m., s. 345.

oldukça arttığı göze çarpmaktadır. Belirtilen zamanda Sofya nüfusu 70 bin civarı olarak aktarılmıştır.³³ Tabi ki de bu rakamın abartı olması kuvvetle ihtimaldir.

Sofya'nın sosyo-ekonomik yapısıyla ilgili tespitlerin yapılabilmesi için başvurulan yollardan birisi de ölen insanların bıraktıkları mirasların içeriklerine bakılmasıdır. Nitekim bu zamanda ölenlerin bıraktıkları evlerin %70'inden fazlası 1000 kuruş ve üzerinde değerindedir. Sofya, ticaret yolları üzerinde olmasından dolayı, stratejik açıdan oldukça önemli bir noktada bulunuyordu. Bundan dolayı devlet çeşitli köylerde derbend teşkilatı oluşturarak, tüccarların can ve mal güvenliğini sağlamaktaydı. Yaklaşık 12 köy derbed olarak teşkil edilmiş bu köylerin kazancı ise senelik 44.146 akçe olarak kaydedilmiştir.³⁴

XVIII. asrın sonunda ve XIX. yüzyılın başında Sofya iç karışıklıklarla boğuşmuş, Kırım Savaşı'ndan sonra 1853-1856 yıllarında şehirde idari düzen bozularak, 1864'de Tuna vilâyetine bağlı bir sancak konumuna düşürülmüştür. 23 Aralık 1877 / 4 Ocak 1878 yılında şehir Rus egemenliğinin altına girmiş ve daha sonra kurulan Bulgaristan Prensiği tarafından 1879 yılında başşehir seçilmiştir. Bu olayları takiben, şehirde bulunan Müslüman nüfusun neredeyse tamamı şehri terk etmiş, böylelikle yaklaşık 500 yıl süren Türk hâkimiyeti sona ermiştir.³⁵

---

³³ Şahin, Sofya, s. 346.

³⁴ Özkan, S. H. (2006). Balkanlarda Bir Osmanlı Şehri: Sofya (1385-1878). *Avrasya Etüdleri Dergisi*, Sayı 22, ss. 291-292.

³⁵ Ivanova, Sofya, ss. 354-355.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DA KADI ve KADILIK KURUMU

A. Kadı ve Kadılık Kurumu

Kadı, kelimesinin kökeni Arapça olup fıkıh terimi olarak, insanlar arasında vukuu bulan çekişme ve davaları şer'î hükümlere göre çözümlenmek amacıyla, yetkili makamlarca tayin edilen kişi şeklinde tanımlanır. Kur'an-ı kerimde geçmiş peygamberlerin hayatlarından bahsedilirken, onların yargı işleriyle de görevlendirildiklerine değinilir. İslam peygamberi Muhammed'den sonra, dört halife döneminde bilhassa Halife Ömer zamanında devletin sınırları genişledikçe, idari ve kazai işler çoğalmıştır. Bu durumun bir neticesi olarak, Mısır, Suriye ve Irak bölgelerine kadılar tayin edilmiştir.³⁶

Kadılarda aranan en temel faktör, adalet prensibidir. İslam âlimleri kadı tayinindeki şartları, derin hukuk bilgisine sahip olma, sosyal ilişkilerin gerekliliklerini bilme, halkın ihtiyaçlarını dinleme, örf ve adetleri kavrama, dini emir ve yasaklara aykırı davranışlarda bulunmama olarak tanımlamaktadır.³⁷

Osmanlı Devleti'nde Kazaskerlik Kurumu, I. Murad'ın saltanatının ilk yıllarında kurulmuştur. Bu kurumun başına ilk olarak, Çandarlı Kara Halil getirilmiştir. Daha sonraki dönemlerde, yine aynı aileden birkaç kişi daha kazaskerlik görevini yürütmüştür. Kuruluş yıllarında vezirlik ve beylerbeylikten sonra kazaskerlik, üçüncü en önemli makam olarak kabul edilmekteydi. Şer'î ve hukuki otoriteyi temsil eden bu kurum, hükümdara bir nevi yönetme otoritesini kazandırmıştır.³⁸

Osmanlı Devleti'nde ise fethedilen bölgelere kuruluştan beri, hukuku temsil etmesi amacıyla bir kadı atanmaktaydı. Osmanlı kadısının diğer İslam devletleri arasında kendine has bir yeri vardır. Adli vakalarla ilgilenen kadı, aynı zamanda mülkiye görevlisidir. Yani Osmanlı kadısının, mülki, beledi, mali askeri ve adli sahaları kapsayan görevleri de bulunmaktaydı.³⁹ Osmanlı Devleti'nde kadılıkların dereceleri, büyük ve küçük kazalarla, sancak ve eyalet olmak üzere iki sınıfa

³⁶ Atar, F. (2001). Kadı. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 24. Cilt, s. 66.

³⁷ Atar, a.g.m., s. 67

³⁸ İpşirli, M.(2002). Kazasker. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 25. Cilt, s. 141.

³⁹ Ortaylı, İ. (2001). Kadı. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 24. Cilt, s. 69.

ayrılmaktaydı. Kaza kadılıkları, Rumeli, Anadolu ve Mısır kadılığı olarak da üç sınıfta teşebbüs etti. Rumeli’de kadılık edenler Rumeli kazasker defterinde kayıtlı olduklarından bu kadıların Anadolu kadılığına sevk edilmeleri mümkün değildi. Rumeli kazaskerine bağlı kadılar, *Çinad* derecesinden başlayarak, sırasıyla, *Eğri*, *İnebahtı*, *Salise*, *Saniye*, *Karib-i Âlâ* ve *Sitte-i Rumeli* derecelerine kadar çıkar ve o mevkiden de emekli olurlardı. Kaza kadılarından sonra sancak kadıları gelir, bu kadılar ise mevleviyet suretiyle atanırlardı.⁴⁰

Kadılar medrese eğitimlerini tamamlayıp icazet aldıktan sonra, kazasker divanına başvurup, eğer isterlerse doğrudan kaza kadılıklarına tayin edilirdi. Kazaskerlikler, ilmiye sınıfının en yüksek makamları olmalarından dolayı mevleviyet kadılıkları, dîvân-ı hümayûn toplantılarında padişaha okunarak arz edilirdi.⁴¹ Mevleviyet derecesi, kadılıkların en yüksek makamıdır. Onların üstünde ancak kazaskerlikler vardır. Osmanlı İmparatorluğu’nda kadıların tayini, hiyerarşik bir düzen şeklinde yapılırdı. Bir kadı adayı mesleğe başlamadan önce, 3 sene mûlazemette kalıp, görevi iyice öğrendikten sonra mesleğine başlar, görev sonuna kadar terfi için hiyerarşik basamağı teker teker tırmanırdı.⁴² Genellikle kaza kadılarının yevmiyesi 300 akçe tesis edilmiştir. Bu kadılar eğer isterlerse mal defterdarı da olabilirlerdi.⁴³

B. Mahkeme

Osmanlı Devleti’nde mahkemeler, İslam sonrası oluşan Türk-İslam adli yapısının zamanında diğer devletlerin mahkemelerine nazaran, gelişmiş bir örneği teşkil eder. Osmanlı mahkemeleri, *meclis-i şer* ya da *mahfil-i şer* olarak isimlendirilirdi. Dîvân-ı Hümâyun teşkilatı da yüksek bir mahkeme olarak işlev görürdü. Ancak yargılama işini yalnız Rumeli Kazaskeri yapardı. İhtiyaç duyulması halinde, Anadolu Kazaskeri’nin de davalara baktığı kayıtlarda rastlanmaktadır. Osmanlı mahkemelerinin en önemli özelliği, mahkemenin görev ve yetki alanının geniş olmasıydı. Yani hem şer’î hem de örfî davalarda tek yetkili konum mercii durumundaydı. Osmanlı mahkemesinin görev ve yetki alanına girmeyen hukuki

⁴⁰ Uzunçarşılı, İ. H. (2014). *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı* (4. Baskı). Ankara: TTK Yayınları, ss.. 98-101-102.

⁴¹ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 87.

⁴² Ortaylı, a.g.m., s. 71.

⁴³ Uzunçarşılı, a.g.e.,ss. 88-89.

davalar neredeyse yok gibidir. İmparatorluk topraklarında yaşayan, farklı dinlere mensup cemaatlerin kendilerine ait mahkemeler de mevcuttur. Ancak gayrimüslimler, kimi zaman ceza, borçlar, ticaret hukuku ya da hukukun diğer alanları gibi aralarında anlaşmazlıklar çıktığı zamanlarda Osmanlı mahkemesine başvurdukları kayıtlardan anlaşılmaktadır.⁴⁴

Kadınların buldukları kaza ve şehirlerde mahkemeler kurulur, buralarda hanefi mezhebinin hükümleri üzerine nikâh, miras taksimi, yetim ve mal-i gaîbin korunması, vasi tayini ve azli, cürüm ve cinayet, vesair tüm davalar kadılar tarafından görülürdü. Reâyâ ile askeri sınıf mensupları arasında çıkan anlaşmazlıkların davaları da hükümetin emriyle kadılar tarafından işlenir ve verilen kararlar hükümete bildirilirdi.⁴⁵ Osmanlı mahkemeleri esas olarak, Anadolu ve Rumeli olmak üzere iki bölgeye ayrılmış, Anadolu'da bulunan kadılar Anadolu Kazaskerliği, Rumeli, Kırım ve Kuzey Afrika'daki kadılar da Rumeli Kazaskerliği bünyesinde teşkilatlanmıştır.⁴⁶ Osmanlı hukuk tarihinde mahkemelerin yapısındaki en köklü değişim, Tanzimat sonrasında meydana gelmiştir. Bu dönemde tek hâkimli klasik Osmanlı mahkemesi yerini birden fazla hâkimli mahkemelere bırakmıştır.⁴⁷

C. Adalet Kavramı

Adalet kavramı, üzerinde en çok düşünülen ve en çok teori üretilen kavramlardan biridir. Aslında, adalet kavramı ahlaksal ve politik anlamda insanlığın ulaşacağı ideal bir durumu gösteren ve tanımlanması en zor olan kavramların başında gelir. Konumuzla alâkalı olarak, adalet kavramını tanımlanması hususunda Filozof Thrasymakhos bir tanımda bulunur. Ona göre adalet güçlünün ya da hükümetin isteklerine uygun davranmak anlamına gelir. Ancak böyle bir tanım, ideal bir devlette uygulanabilecek bir tanımdır.⁴⁸ İlkçağ filozoflarından itibaren, adalet tanımı devlet yönetimiyle doğrudan doğruya ilişkilendirilmekteydi. Kadim Hind-İran siyaset teorisinin daire-i adalet telakkisi şu sözle meşru temellere dayandırılmıştır:

⁴⁴ Aydın, M. A. (2003). Mahkeme. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 27. Cilt, ss. 341-342.

⁴⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmîye Teşkilatı*, s. 109.

⁴⁶ Aydın, a.g.m., s. 342.

⁴⁷ Aydın, a.g.m., s. 344.

⁴⁸ Topakkaya, A. (2008). Adalet Kavramı Bağlamında Aristoteles-Platon Karşılaştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar*, Cilt 2, Sayı 6, s. 29.

“Hükümdarın gücü askeri güce, askeri güç hazineye, hazine tebanın ödediği vergiye, vergi ve vergilerin artışı ise adalete bağlanmıştır”. Bu sebepten, akıllı hükümdar kendi otoritesini korumak için reâyâyâ adaletle muamele etmeli, zulümden kaçınmalıdır.⁴⁹ “Adalet mülkün temelidir” mantalitesi, tüm müslüman devletlerde bürokratik örgütlenmenin temelini teşkil ederdi. Bu teoriye göre, mutlakiyetçi devlet ile adalet kavramı bir sistem üzerine kuruludur. Devletin yönetim binası olan sarayların mimarisinde dahi, adalet kavramı etki etmiş, sarayların en göze çarpan kısmı Adalet Kulesi ya da Cihannüma kısmıdır. Osmanlı Devleti zamanında, Edirne Sarayı ve Topkapı Sarayı’nda bulunan bu sembolik yapılar tüm şehri gözetliyormuş hissi verirdi.⁵⁰

Adalet kurumu içinde var olan bir olgu da “Hisbe” kavramıdır. Hisbe, kamu adına tanıkların onayına dayalı bir denetimdir. Bu kurum, genel ahlakı, kamu düzenini korumak ve denetlemekle görevlidir. Hisbe teşkilatı Osmanlı Devleti’nde, devlet-halk arasındaki ilişki üzerine önemli bir unsurdur.⁵¹ “Emr-i bi’l-ma’rûf nehy-i a’ni’l münker” yani, iyiliği emretmek kötülükten sakınmak anlamına gelen bu söz hisbe teşkilatının felsefesini ve mantığını ifade eder. İdeal devlet yönetiminde iyiliği emretmeye ve kötülüğü yasaklamaya çalışmak, mutlaka kuvvetli bir iktidara muhtaçtır. Bu esnada tam olarak devlet düzeni ve adalet kavramı devreye girmektedir.⁵²

Kuruluş devirlerinden itibaren, Osmanlılar’da adalet, üzerinde durulan en mühim meselelerden birisidir. Bu sebepten ötürü Osmanlı kadıları adaletin temsilcisi konumunda yer almaktaydı. Osmanlı devlet anlayışı, temelde toplum düzeninin sürekliliğinin sürmesi için mutlak otorite sahibi bir hükümdarın gerekliliği ve ülkenin adaletle yönetmesi fikrine dayanırdı. XVI. yüzyılın sonundan itibaren, klasik Osmanlı toplumunda bir takım değişimlerin yaşanması devlet adamlarının gözünden kaçmamıştır. Kaynaklara göre, dönemin aydınları “Nizam-ı Âlem”in bozulduğu görüşünde birleşmiştir ve XVII. asırdan itibaren ıslahat/nasihatname yazmaya başlamışlardır.⁵³ XVII. yüzyılda yazılan nasihatnamelerin hemen hemen hepsinde, devlet düzeninin bozulmasını, adaletin bozulmasıyla paralel tutar. Bu dönemin

⁴⁹ İnalçık, H. (2005). *Osmanlı’da Devlet, Hukuk, Âdalet* (2. Baskı). İstanbul: Eren Yayıncılık, s. 46.

⁵⁰ İnalçık, a.g.e, s. 46.

⁵¹ Oğuzoğlu, Y. (2000). *Osmanlı Devlet Anlayışı* (1. Baskı). İstanbul: Eren Yayıncılık, s. 149.

⁵² Oğuzoğlu, a.g.e., s. 149.

⁵³ Öz, M. (2005). *Kanun-i Kadimin Peşinde* (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 60.

yazarlarına göre, adaletin tesis edilmesi için mutlak otorite sahibi hükümdara ihtiyaç vardır. Klasik dönemin en önemli islahat yazarlarından birisi olan Katib Çelebi'nin kaleme aldığı nasihatnamede, İbn Halduncu bir tahlil ile devletin içerisinde bulunduğu duruma çözüm önerileri getirmeyi amaçlamıştır. Esere göre, reâyâ ile sultan arasındaki bağ, *Daire-i Adalet*'e bağlıdır.⁵⁴

Sonuç olarak, Osmanlı devlet yapısının en temel yapı taşlarından biri adalet kavramıdır. Osmanlı aydınları kuruluş döneminden klasik döneme ve klasik sonrası dönemde dahi adalet kavramıyla hükümdarı birbirinden ayırmamıştır. Güçlü bir devlet yapısı, dirayetli ve adaletle tebasında hükmeden, mutlak otoritenin sahibi padişahın varlığıyla sıkı sıkıya birbirine bağlı tutularak teşkilatlandırılmıştır.

D. Şer'îyye Sicilleri

Osmanlı mahkemelerinde, kadılar ya da naibleri tarafından görülen davaların ardından verilen kararların kayıt altına alındığı defterler, "*Kadı Sicilleri, Mahkeme Kayıtları, Kadı Divanı, Sicillât-ı Şer'îyye*" isimleriyle tanımlanır.⁵⁵ Hukuka konu olan işlemler "*Sicill-i Mahfûz*" denilen kayıtlara yazıldığı için bu defterler, *Kadı Sicili* olarak zikredilirdi. Osmanlı kadısı, diğer İslam devletlerinde bulunan kadılara göre vazifeleri oldukça geniştir. Kadılar merkez ile taşra arasındaki ilişkiyi temsil edirdi. Kadıların buldukları şehir ve kasabaların mahalli ve beledi görevlerini yerine getirme vazifeleri de bulunurdu. Dolayısıyla bu geniş vazifelerde donatılan kadı, merkezden gelen hüküm ve fermânları ve bunlara verilen cevapları veyahut gördükleri davalara dair vermiş oldukları hükümleri, sicil denilen defterlerde tutmaları kanun idi.⁵⁶ Şer'îyye sicilleri içerik itibarıyla yazıldığı dönemin siyasi, iktisadi, sosyal, ticari hayatıyla ilgili çok önemli verileri içerisinde barındırmaktadır.⁵⁷ Bu bilgilere göre, sicil defterlerini üç gruba ayırabiliriz.⁵⁸

- 1) Her türlü şahidler ile beraber karşılıklı anlaşma, borç-alacak, köle azli, evlilik, cürüm ve adam öldürme, vasii tayini ve azli, kefalet, vekâlet, vakıf gibi İslam

⁵⁴ Öz, *Kanun-i Kadimin Peşinde*, s. 94.

⁵⁵ Uğur, Y. (2010). Şer'iyye Sicilleri. *TDV İslam Ansiklopesi*, 39. Cilt, s. 8.

⁵⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, s. 113.

⁵⁷ Oğuzoğlu, Y. (1981). Şer'iyye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru. s. 343.

⁵⁸ Atalar, M. (1980). Şer'iye Mahkemelerine Dair Kısa Bir Tarihçe. *Ankara Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 4, s. 312.

fikhının temel konularını oluşturan şer'î kararlar, fiyat, esnaf kontrolüne ait davalar kayıt altında tutulurdu.

- 2) Hükümdarlar başta olmak üzere her derecedeki büyük ve küçük makamlardan, beylerbeylerine, kadınlara, müftülere, voyvodalara ve sair kimselere hitaben yazılan fermân, berât, rûus, tezkire gibi resmi evraklar kadı sicillerinde kayıt altında tutulurdu.
- 3) Bunlardan başka fetva makamlarından gelen fetva suretleri ve tayin emirleri ya da kadıların buldukları yerlerde oluşan doğal afet olaylarına ait belgelere de rastlanmaktadır.

Osmanlı Devleti'ne ait en erken tarihli şer'îyye sicili 1445 yılına ait Bursa Sicili'dir. Bilindiği gibi daha evvel, Osman Gazi döneminde Karacahisar fethedildiğinde buraya Tursun Fakih kadı olarak atandı. Dolayısıyla Karacahisar'da da mutlaka tutulan kayıtların mevcudiyetinden bahsedilebilir. Lâkin o dönemde kullanılan materyalin uzun ömürlü olmayışından ötürü, günümüze kadar ulaşmasını engellemiştir.⁵⁹ XVI. yüzyılın sonlarına kadar bilinen defterlerin kayıt dili Arapça'dır. Daha sonraki dönemlerde sicillerin dili tamamen Türkçe'ye dönmüştür. Yine de sicillerin bazı kısımlarında, terekeler ve kadıların göreve başlama belgelerinde Arapça yazılar mevcuttur.⁶⁰

Kadı sicilleri *rika*, *talik kırması* ve *divani* stillerinde kaleme alınır. Şer'îyye sicilleri barındırdığı konular itibarıyla, araştırmacıların sıklıkla başvurduğu birinci el kaynak niteliğindedir. Sicil çalışmaları kapsamında bunlardan bazıları sicilleri okuyup anlamlandırma, bazı işaretlerin ve ibarelerin yorumlanması ve sicillerin tarihlenmesine kadar uzanmaktadır.⁶¹ Elbette kadı sicillerinin hepsi zamanımıza kadar ulaşmamıştır. Bu durumun sebepleri olarak tarih boyunca meydana işgaller, savaşlar, doğal afetler, uzun yıllar beklemekten dolayı bakımsızlık, insan eliyle yapılan tahriplerden ötürü defterlerin büyük bir bölümü maalesef yok olmuştur.⁶²

⁵⁹ İnalçık, H.(2009). Osman. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 39. Cilt, s. 447.

⁶⁰ Gedikli, F. (2005). Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynakları Olarak Şer'îyye Sicilleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, s. 188.

⁶¹ Gedikli, F. (2007). Şeriye Sicillerinin Hukuk Tarihi Açısından Önemi ve Sicillere Dayalı Araştırmalar, (Ed: Ali Akyıldız-Tufan Buzpınar-Mustafa Sinanoğlu). *Dünden Bugüne Osmanlı Araştırmaları*, İstanbul: İSAM Yayıncılık, s. 80.

⁶² Atar, Şeriye Mahkemelerine Dair Kısa Bir Tarihçe, s. 314.

1. Şer'îyye Sicillerinin İçinde Bulunan Belgeler

Kadı Sicillerinin içerisinde bulunan belgeler iki gruba ayrılır. İlk grupta doğrudan mahkemede gerçekleşen davaların kayıtları mevcuttur. Bunlar “*hüccet, i'lâm, tereke kayıtları*” olarak örneklendirilebilir. İkinci grupta kalan kayıtlar ise, mahkemede gerçekleşmeyip merkezden doğrudan gönderilen kayıtlardır. Doğrudan Padişah'ın kaleme aldığı “*fermânlar, berâtlar, emirler*” Sadrazam, Beylerbeyi, Kazaskerlerin yazdığı “*buyrulduklar*” olmak üzere, ikinci grubu oluşturur. Bazen kadı sicillerinde fetvalar ve kadıların kendi düşüncelerinin de yazmış olduğu belgelere de rastlanmaktadır.⁶³

2. Hüccetler

Kelime kökeni olarak Arapça olan hüccet delil, senet, vesika anlamlarına gelir. Osmanlı Şer'î mahkemelerinde verilen, kadının onayı ile iki taraf arasındaki anlaşmaları içinde bulunduran belgelerdir. Hüccetlerde yapılan tespitlere göre, alım-satım, kira, nafaka, vekâlet, vasiyet, kefalet, firağ, borç, hibe vs. konuları bulunmaktadır.⁶⁴Kadı Sicillerinin önemli kaynakları arasında, sayılan hüccetlerin genel özellikleri şu şekilde maddelendirilir.

- a. Hüccetlerin üst kısımlarında hücceti veren kadının imzası ve mührü mutlaka bulunur.
- b. Tarafların adı ve adresleri her çeşit şüpheyi ortadan kaldıracak şekilde açıklanır.
- c. Hüccetin konusunu oluşturan mal ve ya hak varsa bütün açıklamalarla anlatılır.
- d. Hukuki muamelenin şekli, şartları ve mevcutsa teslim işlemleri beyan edilir.
- e. Davalının karşı tarafa yönelttiği konunun dava konusu yapıp yapılmayacağı belirtilir.
- f. Her muamelede olduğu gibi hüccetlerin sonunda tarih, yıl, ay, gün ya da bazen de günün belirli bir dilimi yazılır
- g. Hüccetin altına mutlaka şuhûdül hâl yazılır.⁶⁵

⁶³ Uğur, Şer'îyye Sicilleri, s.9.

⁶⁴ Kütükoğlu, M. (1994). *Osmanlı Belgelerinin Dili* (1. Baskı). İstanbul: Kubbealtı Yayıncılık, s. 350.

⁶⁵ Akgündüz, A. (2002). İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'îyye Mahkemeleri ve Şer'îyye Sicilleri. *Türkler Ansiklopedisi*, 10. Cilt, s.103.

3. İ'lâmlar

Arapça kökenli olan i'lâm kelime anlamı olarak “bildirme, anlatma” anlamına gelir. Bir davanın mahkemece nasıl hükme bağlandığını gösteren belgeyi ifade eder. Aynı zamanda bir konuda bilgi vermek üzere bir üst makama yazılan i'lamlar da arz mahiyeti taşımaktaydı.⁶⁶ İ'lâmlarda, bir kaza halkının hoşnutsuz durumlar karşısında kadıya müracaat edip meselenin hükümete intikâl etmesini isterlerdi. Kadı bu şikâyetteki durumlara şahit olmuşsa i'lâmda bunu da iletirdi.⁶⁷ İ'lâmların genel özellikleri şu şekilde sıralanır.

- a. Hüccetlerin aksine hâkimin mührü altta yer alır.
- b. Davaların ve tarafların yerleri belli kalıplara göre ifade edilir. Bu kısmı hüccetlerden farksız aynıdır.
- c. Davacının iddiası eksiksiz olarak belirtilir. Dava sahibinin celsesinde ileri sürdüğü ifadeler i'lâmlarda toplanır.
- d. Davacının iddialarına karşılık davalının cevapları i'lâmlarda yer alır.
- e. Son olarak i'lâmlarda yer alan davaların davacıların iddiasını kabul ettirecek delil vasıtalarının toplanmasıdır.⁶⁸

4. Ma'rûzlar ve Mürâseleler

Kelime anlamı itibariyle arz edilen şey anlamına gelir. Hüccet ve i'lânlardan farklıdır. Mar'ûzun terim olarak iki anlamı mevcuttur. Bunlar, asıl ve talî olarak anlandırılır. Mar'ûzlar, i'lâmlarla karıştırılan belgelerden birisidir. Talî makamında yazılan mar'ûzların çoğu, icra makamına arz olarak yazılırdı. Mar'ûzların asıl anlamlarından birisi; Kadı tarafından kaleme alındığı halde kadı kararını taşımayan hukuki bir durumun tespiti için icra makamına ya da kadıya hitaben yazılan şikâyet dilekçesi olarak da ifade edilebilir.

Mürâseleler ise, kadıların padişah ve sadrazamlara arz ettikleri meselelere denirdi. Merkezden gelen bir fermân veya buyruldu üzerine mahalli liderler voyvodolar ya da

⁶⁶ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s. 345.

⁶⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, s.112.

⁶⁸ Akgündüz, *İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'îyye Mahkemeleri ve Şer'îyye Sicilleri*, ss.. 108-109.

kethüdâlar da resmi yazılar yazabilirdi. Şer'îyye sicilinde yer alan ve kadıların kendisine denk ya da daaha düşük rütbeli şahıslara yahut makamlara hitaben yazdığı belgelere mürâsele (mürâselat) ismi verlirdi.⁶⁹

5. Başka Makamlardan Gönderilen Belgeler

Yukarıda bahsettiğimiz kadı sicillerinde bulunan ve sadece kadılar ve mahkemelerde kayıt altına alınan belgelerin dışında kalan yani kadıların mahkemede kaleme almadığı belgeler de vardır. Zira merkezde, taşrada bulunan beylerbeyine, eyalete, kazaya merkezi idare tarafından hükümler hukukun temsilcisi olan kadılara hitaben yazılırdı. Kadılar da bu fermânları, berâtları vb. gibi emirleri, sadrazam, beylerbeyleri ve kazaskerlerden gelen buyruhduları Şer'îyye sicillirine kaydederdiler.⁷⁰

6. Padişah'tan Gönderilen Fermânlar ve Berâtlar

Padişahlar'ın, İslam hukuku tarafından tanınan yasama ve icra kuvvetinin başı olarak hükümleri vardı. Padişah, itilâflı meselelerde kendi görüşlerini kadıya bildirir şer'î hükümlerin icrası için yazılı emirler gönderir ve düzenlenecek sahalarda Dîvân-ıhümâyûnun tavsiyelerini alarak, durumları karara bağlaması hususunda kendi görüşlerini kadılara bildirirdi. Bu umumi emirlerin dışında, padişahın bizzat hususi olarak kadılıklara gönderdiği fermânlar, berâtlar mevcuttur. Şahısları ilgilendiren *vazife tevcihi*, *timar tevliyet berâtı*, *ticaret berâtı* gibi, konulara ilişkin olarak kaleme aldıkları hükümlerde Şer'îyye sicillerine kayıt edilirdi.⁷¹

7. Sadrazam, Beylerbeyi ve Kazaskerler'den Gelen Buyruhdular

Osmanlı İmparatorluğu'nda, Padişah'tan sonra şer'î ve kanuni hükümlerin icrası için görevli olanlar padişahın mutlak vekili ve otoritesinin tecellisi olan sadrazamlardır. Sadrazamlar padişahın emrine dayanarak bazı meseleleri kadılara

⁶⁹ Akgündüz, İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'îyye Mahkemeleri ve Şer'îyye Sicilleri, ss. 112-113.

⁷⁰ Akgündüz, a.g.m., s. 113.

⁷¹ Akgündüz, a.g.m., s. 114.

hatırlatabilirlerdi. Kadı sicillerinde bulunan kayıtlardan biri de buyrulduydular. Aslında buyrulduklar sadrazam, vezir, kazaskerler, kaptan-ı deryalar gibi devlet erkânının ileri gelenlerinin yazılı emirlerine denirdi.

Şer'îyye sicillerinde yer alan kayıtlardan birisi de, bizzat kasaskerle tarafından yazılan kadıların tayin buyrulduklarıdır. Bazı üst rütbeli kadılıklar dışında kalan kadıların tayinlerini bizzat kazaskerler yapardı.⁷²

8. Tezkireler, Temessükler ve Diğer Belgeler

Şer'îyye sicillerinde yer alan belgelerden birisi de tezkirelerdir. Osmanlı diplomatikasında, daha ziyade üstten alta veya aynı seviyedeki makamlar arası yazılan ve resmi bir konuyu ihtiva eden belgelere tezkire denmektedir. Yani, aynı şehir ve kasabada bulunan resmi dairelerin birinden diğerine yazdıkları yazılara tezkire, şehirlerarasındaki yazışmalara ise, tahrîrat denirdi. Kadı Sicillerinde yer alan birinci manadaki tezkereler, ilk başta sadrazam olmak üzere, yüksek devlet memurlarının özel kalem müdürü demek olan tezkereciler tarafından kaleme alınırdı. Mesela Anadolu Defterdarlığı'na bağlı maliye kalemlerinden olup, Anadolu Eyaleti'ndeki mali hükümleri kaleme alan makama “*Tezkire-i Ahkâm-ı Anadolu*” Rumeli'ye ait malî işleri kaleme alan makama da “*Tezkire-i Ahkâm-ı Rumeli*” denilirdi. Bu makamlar, kendilerine berât ile bir cihet tahsis edilen şahısların eline, söz konusu berâta dayanarak tezkire verirdi.

Temessük kelimesinin terim olarak birçok manaları mevcuttur. Borç için alınan senede temessük dendiği gibi, muahede ve sulhname gibi şeylerde devlet veya muhayedeyi yapan gerçek yahut vekil şahıslar tarafından verilen mühürlü kâğıtlara da denir. Kadı sicillerinde temessükün manası ise, Mîrî arazide ve gayr-ı sahih vakıflarda tasarruf hakkı sahiplerine yetkili makam veya şahıslar tarafından verilen belge demektir.⁷³

⁷² Akgündüz, İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'îyye Mahkemeleri ve Şer'îyye Sicilleri, s. 114.

⁷³ Akgündüz, a.g.m., s. 115.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: S-306 NUMARALI SOFYA KADI SİCİLİ'NİN YENİ TÜRK HARFLERİYLE OKUNMASI VE TASNİFİ

S-306 numaralı h. 1138-1139 m. 1725-1726 tarihleri arasını kapsayan Sofya şer'îyye sicilidir. Defter, İSAM'ın kadı sicilleri kataloğundan tespit edilmiş ve oradan temin edilmiştir. Dikdörtgen şeklinde olup deri ciltlidir. Kapak sayfaları da dâhil 118 varaktır. Kapak varakları düz ve siyah zeminlidir. Defterde varak numaraları yerine, sonradan sayfa numaraları verilmiştir. İlk 2-3-4 ve 6. Varaklarıyla son 114-115-116 ve 117. varakları boştur. Okuma yapılırken defter varak sırasına göre, tarafımızdan numaralandırılmış olup her sayfadaki hüccet-belgelere de ayrıca numara verilmiştir. Çalışmada önce defter numarası, sonra sayfa numarası sonra da belge numarası verilmiştir. Belgelerde bulunan tarihler, sayfa sırasına göre işlendiğinden ötürü karışık bir şekilde kaydedilmiştir. Defterin dili kırık divanidir. İçerisinde iktisadi, sosyal, askeri, dini hayatın yanı sıra Sofya'ya merkezden gönderilen emir, fermânlar ve berâtlar mevcuttur.

Okuma sırasında az sayıda orijinal cümlelerle, kelimelere de verilmiştir. Ve Metnin ana biçimi terk edilmemeye çalışılmıştır. Defterde bulunan kayıtlar, türlerine göre ayrılıp, tarih sırasına göre kayıt edilmiştir. Okunan belgelerin türleri önce parantez içine alınmış, daha sonra tüm belgeler bir araya getirilmiş ve 1-11 arası bölümlendirilerek ayrılmıştır. Sırasıyla; “*Borç-Alacak, Alım-Satım, Şiddet-Hırsızlık ve Başka Ahlaki Olaylar, Miras ve Vâris, Nafaka, Boşanma ve Vasi Tayini, Merkezden Gelen Emir, Fermân ve Berâtlar, Sadrazam, Beylerbeyi ve Kazaskerler'den gelen Buyrulduklar, Esnaf ve Vakıflar ile ilgili belgeler, Anlaşmazlık (İhtilaf) Davaları, Sofya Mahkemesi'nde Tutukan Diğer Belgeler ve Boş Belgeler*” şeklinde ayrılarak, tasnif edilmiştir. Belgelerin orijinalinde bulunan “*Şuhûdül Hâl*” kısmı tekrar edilmeyerek isimlere yer verilmemiştir.

1. Borç-Alacakla İlgili Kayıtlar

306/10/4

Tarihi: H. 5 Muharrem 1138 / M. 13 Eylül 1725

Konusu: Abdülkadir'in Hüccetidir.

Sofya Şehri'nde Alacamescid Mahallesi'nde sakin El-Hac Mahmud oğlu Abdullah mahkemede: Mansur Hoca Mahallesi sakiniyken vefat eden Abdullah oğlu Abdi Beşe'nin mirasına sahip olan Es-seyyid İbrahim ve Ahmed Çelebi'yi dava edip: Adı geçen Abdi'den iki yüz beş kuruş alacağım vardır. Yüz sekiz kuruşu Abdi'den ölmeden önce tahsil ettim. Kalan yüz yirmi dört kuruş alacağım varken Abdi Beşe vefat etti. Kalan yüz yirmi dört kuruşu talep ederim dedikten sonra Adı geçen Abdullah'ın kalan parasının merhum Abdi Beşe'nin mirasından alması kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/13/2

Tarihi: H. 21 Muharrem 1138 / M. 29 Eylül 1725

Konusu: David Yahudi'nin Hüccetidir.

Sofya Şehri'nde Mansur Hoca Mahallesi'nde otururken vefat eden El-Hac Abdullah oğlu Ahmet oğlu İbrahim'in vârisleri olan Süleyman kızı Fatma Hatun ile küçük kızı Atika ve oğlu Ali mahkemede: Kamâl oğlu David yahudiyi dava edip: Eşim merhum El-Hac İbrahim işbu adı geçen David yahudiye beş yüz kuruş borç vermiş ve vefat etmiştir. Varisi olarak borcumu talep ettiğimde David yahudi borcumu vermeyi reddeder. Suâl olunup, alıverilmesi talebidir dedikten sonra, David yahudi cevabında: Vefat eden El-Hac İbrahim'den beş yüz kuruş borç aldım. Lâkin vefatından otuz gün önce beş yüz kuruşu El-Hac İbrahim'e tamamen ödedim. Üzerimde bir akçe dahi merhuma borcum kalmadı defle mukabele edilmesini isterim dedikten sonra, David yahudiden iddiasına şahit talep olununca, El-Hac Ali oğlu Hüseyin ve Molla Hasan oğlu Mehmed'in şahitlikleriyle: Vefat eden El-Hac İbrahim bizim huzurumuzda ölmeden önce David yahudiden borcunu tamamen aldı. Bu durum üzerine şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz denilince Fatma Hatun'un talebi menle kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/13/3

Tarihi: H. 21 Muharrem 1138 / M. 2 Ekim 1725

Konusu: Es-seyyid İsmail Ağa'nın Hücctedir.

Sofya Kasabası'ndan Cami-i Atîk Mahallesi sakinlerinden Molla El-Hac oğlu Abdullah'ın vekili olduğu Es-seyyid Molla Ömer oğlu Mahmud'un şahitlikleriye, işbu Es-seyyid Ebubekir oğlu İsmail Ağa mahkemede: Sofya'ya bağlı Dorgan Köyü'nden Maylo oğlu Gorgo, Yuvandaskan oğlu Domyo, Estoban oğlu Stefano ve Tobko oğlu Ayzektan ve diğer Ayzekyan oğlu Nobotlok ve diğer köy sakinlerinin üzerlerine vekili olarak dava edip: Molla Abdullah'nın zimmîlerden bin iki yüz altı kuruş alacak hakkı vardır, zimmîlerin birbirine kefil olmalarıyla, adı geçen parayı talep ettiğimde bana teslimini reddederler. Suâl olunup, aliverilmesi talebimdir dedikten sonra, Zimmîler cevablarında: Borçlarını kabul edip, bin iki yüz altı kuruşu Es-seyyid İsmail Ağa'ya eda ve teslim ettiler dedikleri kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/14/2

Tarihi: H. 21 Muharrem 1138 / M. 29 Eylül 1725

Konusu: Cihanbek'in Hücctedir.

Edirne'deyken Kuyulu Han'da kalan Acem taifesinden Hüdaverdi oğlu Nizar oğlu Evdin Acem tarafından vekil olan Ohsan oğlu Yona Acem mahkemede: Sofya'da Çuhacılar Hanı'nda kalan Toman oğlu Cihanbek Acem'i dava edip: Müvekkilim adı geçen Evdin'in işbu adı geçen Cihanbek zimmetinden üç yüz elli kuruş alacağı ve hakkı vardır, adı geçen üç yüz elli kuruşu Cihanbek'den tamamen tahsil eyledikten sonra davam kalmadı dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/16/4

Tarihi: H. 7 Safer 1138 / M. 15 Ekim 1725

Konusu: Süleyman'ın Hücctedir.

Sofya'da Mansur Hoca Mahallesi'nde Süleyman'ın elli sekiz kuruşluk zimmîlerden tamamen borcunu aldığı kayda geçirildi.

306/17/2

Tarihi: H. 12 Safer 1138 / M. 20 Ekim 1725

Konusu: Es-seyyid Musa Çelebi'nin Hücctidir.

Sofya Şehri'nde Karadanişmend Mahallesi'nde sakin olan Ahmed Ağa oğlu Mehmed Ağa: Es-seyyid Cafer oğlu Musa Çelebi'yi dava edip: Adı geçen Musa Çelebi bin yüz otuz yedi senesi Zilkadesi'nin yirmi beşinci gününe gelince Kethüdâ⁷⁴ hizmetindeyken, Es-seyyid Musa Çelebi'den alacağım beş bin kuruş hakkım vardır, Musa Çelebi'den talep ettiğimde bana teslimini reddeder. Suâl olunup, Musa Çelebi'den alıverilmesi talebidir dedikten sonra, Es-seyyid Musa Çelebi cevabında: Mehmed Ağa'ya beş bin kuruşluk borcu olduğunu edip kabul etmiş, Lâkin Mehmed Ağa sonradan bu borcunu benden almıştır dedikten sonra, Mehmed Ağa cevabında: Musa Çelebi'nin zimmetini yerine getirdiğini kabul etmiş ancak kanunen gerçekleşmemiş olduğunu beyat etmesinden dolayı, Musa Çelebi'nin Mehmed Ağa'ya beş bin kuruşu vermesine tenbih olundu.

Şuhûdûl Hal

306/24/3

Tarihi: H. 7 Rebi'ülevvel 1138 / M. 13 Kasım 1725

Konusu: Fadiha ve İbrahim'in Hücctidir.

Sofya Şehri'nde Kassaban Mahallesi'nden İbrahim kızı Fadiha Hatun mahkemede: Şüca'fakih Mahallesi'nden Şaban oğlu Ahmed Beşe'yi dava edip: Ahmed Beşe'nin, eşim merhum Es-seyyid Hüseyin Çelebi'nin mal vakfından dokuz kuruş alacağı vardır, benden dokuz kuruşu tahsil ettikten sonra, şimdi yine adı geçen parayı talep eder. Suâl olunup, teslim eylediğim dokuz kuruşu ödedim. Haklıya hakkının verilmesi talebidir. Dedikten sonra, Ahmed Beşe'nin dokuz kuruşu Fadiha Hatun'a iade etmesine tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

⁷⁴ Osmanlı Devleti'nde büyük devlet adamlarının, zenginlerin işlerini gören kimselere denilmiştir. Ayrıca, Sanat ve meslek erbâbının işlerine bakmak üzere esnaf arasından seçilip hükümetçe tayin edilen kimse.

306/25/1

Tarihi: H. 13 Rebi'ûlevvel 1138 / M. 19 Kasım 1725

Konusu: Hatice Hatun ve İbrahim Beşe'nin Hücctedir.

Sofya'da (Silik) Mahallesi'nden Hatice Hatun, Havva Hatun'un kocası vefat eden İbrahim Beşe'yi dava edip: İbrahim Beşe'nin geride bıraktığı mirastan Hatice Hatun'a borcuna karşılık otuz kuruş kıymetli altı miskâl⁷⁵ yirmi iki kuruşa denk gelen bileziği teslim ettim dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/25/2

Tarihi: H. 14 Rebi'ûlevvel 1138 / M. 20 Kasım 1725

Konusu: Ayşe Hatun ve Şeyh Ali Efendi'nin Hücctedir.

Sofya'da Şeyh Mahallesi'nde oturan Abdullah kızı Ayşe Hatun, Eş-şeyh Ali Efendi'yi dava edip: Yirmi sene önce Eş-şeyh Ali Efendi'ye üç sene hizmet edip, ücretimi ondan talep ettiğimde bana teslimi reddeder. Dedikten sonra Eş-şeyh Ali Efendi'nin cevabında: Kendisine üç sene hizmet ettiğini kabul etmiş ancak, altı ay önce dava eylediğini söyleyip, üç kuruş ile üç kuruş kıymetli üç şinik⁷⁶ buğday üzerine sulh etdiklerini beyan etmiştir. Ali Efendi'den iddiasına şahit talep olundukda, Yazıcızade Mahallesi'nden El-Hac Hamza oğlu Ali Efendi ve Mustafa oğlu Mehmed mahkemede hazır olup beyanlarında: Ayşe Hatun altı ay önce eylediği ücret davasından Eş-şeyh Ali Efendi'yle nakit üç kuruş ile üç kuruş kıymetli üç şinik buğday üzerine bizim huzurumuzda sulh ettiler dedikten sonra, Ayşe Hatun'un talebinin men edilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/26/2

Tarihi: H. 26 Rebi'ûl-evvel 1138 / M. 2 Aralık 1725

⁷⁵ Miskal: Yirmi kırat, yani, orta büyüklükte yüz arpa ağırlığına verilen addır. Bugünkü ölçüye göre bir miskal, dört buçuk gramdır. Ayrıca Bkz: Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II*, (1. Baskı). İstanbul: MEB Yayınları, s. 547.

⁷⁶ Şinik: 10 Litre kadar su alabilen metal teneke kutu kadar olan mahsul ölçüsü. Ayrıca Bkz: K. C. (2010). *Şinik, TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 39, İstanbul: TDV Yayınları.

Konusu: İshak Çelebi'nin Hüccetidir.

Sofya Şehri'nde Kuruçeşme Mahallesi sakinlerinden olup, Yenişehir'de misafirken vefat eden Mehmed Çelebi'nin babası İshak Çelebi vârisi olduğunu iddia ederek, Hüseyin oğlu Ahmed Çelebi'yi dava edip: Oğlum merhum Mehmed Çelebi adı geçen Ahmed Çelebi'den üç kuruş alacağı vardır, varisi olarak talep ettiğimde adı geçen meblağının teslimini reddeder. Suâl olunup, alıverilmesi talebidir dediğinde, Ahmet Çelebi'ye cevabında: Mehmed Çelebi'ye üç kuruş borcu olduğunu reddetmiştir. Ahmed Çelebi'den iddiasına şahid talep olununca, İbrahim oğlu Mustafa Efendi isimlim kimse mecliste beyanında: İshak Çelebi'ye miras müstehak değildir diye şahitlik ettikten sonra, İshak Çelebi'nin talebi menle kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/37/2

Tarihi: H. 28 Rebi'ûlahir 1138 / M. 3 Ocak 1726

Konusu: Ali Ağazade Mehmed Ağa'nın Elli Dokuz Buçuk Kuruş Edası Hüccetidir.

Sofya'da Şeyh Mahallesi'nden Ali Ağa oğlu Mehmed Ağa mahkemede: Paniçar Karye⁷⁷ sakinlerinden Vilako oğlu Tomo ve Estoban ve Estakan ve Hona ve Nikola ve Valco ve Kırsto ve Nikola ve Bato ve Kıroş ve Kirgo ve Ledelko ve Dülger⁷⁸ Nikola ve Kasab Nikola ve Yuvan'ı dava edip: Adı geçen zimmîlerin bana, yüz yigirmi iki kuruş ve üç rub' borcu vardır. Belirtilen elli kuruşunu Kolcu Arnavud Hüseyin elinden bana teslim ettiler, zimmîlerden altmış üç kuruş alacağım kaldı, talep ettiğimde bana teslimini reddederler. Suâl olunup, alıverilmesi talebidir dedikten sonra, Zimmîler cevaplarında: Yüz kuruş borçları olduğunu kabul etmiş, ancak bundan başkasını inkâr etmiştir. Adı geçen Mehmed Ağa'dan iddiasına şahit talep olununca, El-Hac Abdullah oğlu Ali ve El-Hac Ali oğlu İbrahim ve Salih oğlu Hasan ve Mehmed oğlu Mustafa Beşş'nin şahitlikleriye: İşbu Mehmed Ağa'ya adı geçen zimmîlerin yüz yigirmi iki kuruş üç rub' borcu olduklarına bizler şahitleriz şahitlik dahi ederiz

⁷⁷ Karye: Arapça'da köy. Bkz: Şemşettin, S. (H. 1316). *Kamus-ı Türki*, İkdam Matbaası, s. 1068

⁷⁸ Dülger: Binaların kapı ve pencere gibi doğrama kısımlarının gayri olan kuşaklama, catı, doşeme, tavan, merdiven ve sair kaba ahşap kısımlarını yapan sanatkarlar hakkında kullanılır bir tabirdir Farsca durgerden bozmadır. Bkz: Pakalın, M. Z. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Deyimleri Sözlüğü I* (1993). MEB Yayınları (1. Baskı). s. 486

dedikten sonra, kalan meblağın zimmîlerden Mehmed Ağa'ya verilmesine tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/39/2

Tarihi: H. 7 Cemaziye'l-evvel 1138 / M. 11 Ocak 1726

Konusu: El- Hac Mehmed'in Hücctidir.

Sofya'da Şüca' fakîh Mahallesi sakinlerindenken bundan akdem hacc-ı şerifde vefat eden El-Hac Abdülhak oğlu Mehmed'in vasisi olan El-Hac Abdullah oğlu diğer Mehmed mahkemede: Abdullah oğlu Osman Çelebi'yi dava edip: El-Hac Mehmed'in adı geçen Osman Çelebi zimmetinde altı kuruş alacağı hakkı vardır, talep ettiğimde bana teslimini reddeder. Suâl olunup, aliverilmesi talebidir dedikten sonra, Osman Çelebi cevabında: Mehmed'e altı kuruş borcu olduğu kabul edip, lâkin El-Hac Mehmed'in vasisi olduğunu inkâr etmiştir. Adı geçen El-Hac Mehmed'in vasi olduğuna dair şahit talep olundukda, El-Hac Abdullah oğlu Mehmed ve Abdullağ oğlu Ahmed Ağa isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Müteveffa-yı adı geçen El-Hac Mehmed adı geçen diğer El-Hac Mehmed'i bizim huzurumuzda vasi tayin etti, bizler bu husus üzerine şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz denilince şahitlikleri kabul olduktan sonra, altı kuruşu vasi olan Mehmed'e verilmesi Osman Çelebi'ye tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/42/2

Tarihi: H. 20 Cemaziye'el-evvel 1138 / M. 24 Ocak 1726

Konusu: Şehirköylü Kıbtîler'in Cizyedâr Mehmed'e Borçlarını Ödemesi.

Sofya'ya bağlı Şehirköy Kazası'nda Ali ve Sofu Mustafa ve diğer Mustafa ve Recep ve Şaban ve diğer Mustafa ve Yusuf ve Durmuş isimli kıbtîler mahkemede: Bin yüz otuz sekiz senesinde hala Sofya'ya bağlı kazalarının kıbtîyan cizyedârı olan Abdullah oğlu Mehmed Ağa'yı dava edip: Cizyedâr Mehmed Ağa'nın adı geçen

senede hesaplanmış, borç senediyle cizye malından iki yüz elli kuruş borcumuz olmakla, her birimiz zimmetinde eda etmek üzere kefil olduk dedikleri kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/43/1

Tarihi: H. 12 Cemaziye'el-evvel / M. 16 Ocak 1726

Konusu: Estoban Zımmî'nin Hücctidir.

Sofya'da Saruhanbey Mahallesi sakinelerinden Şahin kız Ayşe mahkemede: Yuvan oğlu Estoban zımmîyi dava edip: Estoban zımmînin li-ebeveyn kardeşi Yuvan oğlu Bayo eşim Mahmud oğlu Murtaza'ya kırk beş kuruş borcu olup, kendisi yaşarken yirmi kuruşu Bayo'dan tahsil ettikten sonra geriye yirmi beş kuruş kaldı ve adı geçen Bayo vefat etti. Mirasını elinde tutan Estoban'dan zevcem merhum Murtaza'nın varisi olmam dolayısıyla kalan parayı talep ettiğimde, beş kuruşu beş ay önce bana teslim etti. Geriye kalan yirmi kuruşun ise teslimini reddeder. Suâl olunup, alıverilmesi talebimdir dedikten sonra, Estoban cevabında: Beş kuruş verdiğini kabul edip, ancak kardeşi Bayo zımmînin merhumun kabul bedeli olduğunu inkâr etmiştir deyince Ayşe Hatun'dan iddasına şahit talep olununca. Ayşe Hatun şahit göstermekten aciz olup: Bana beş kuruşu ne için verdin? diye iddiaa eylemiştir. Adı geçen Estoban cevabında: Beş kuruşu birbirimizle sulh yapmak için verdim dedikten sonra, Ayşe Hatun'un talebi şer'en geçerli değildir denilince, adı geçen Ayşe Hatun'un talebine menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/44/2

Tarihi: H. 12 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 15 Şubat 1726

Konusu: Bostancı Mustafa'nın Hücctidir.

İstanbul sakinlerinden olup, Sofya'da Şüca'fakîh Mahallesi'nde misafir olan El-Hac Abdullah oğlu Bostancı Mustafa mahkemede: Ahmed Ağazade oğlu Mehmed Ağa'yı dava edip: Ahmed Ağa'nın bana altı yüz kuruş vardır. Adı geçen parayı Ahmed Ağa bana eda ve teslim etmiştir. Kendisinden parayı tamamen tahsil eyledim. Adı geçen Ahmed Ağa'nın zimmetinden ibra olunsun dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâlçap

306/45/2

Tarihi: H. 15 Cemaziye'l-Ahir 1138 / M. 18 Şubat 1726

Konusu: Murad Çelebi'nin Hücctidir.

Sofya Kazası'na bağlı Kaladaniçe isimli Karye sakinlerindenken helâk olan Yuvan oğlu İlbako isimli zımmînin mirası karısı Nikola kızı Terno ve büyük oğluna münhasır olmakla, oğlu mahkemede: Nalband Murad Çelebi'yi dava edip: Babam helâk olan İlbako, Murad Çelebi'ye bir defa kırk kuruş, bir defa yüz kuruş borç verdi. Adı geçen paranın kırk kuruşunu yaşarken Murad Çelebi'den tahsil eyledi, zimmetinde yüz kuruş kalmakla halâ yüz kuruş vekili olmam dolayısıyla talep ettiğimde, Murad Çelebi ile davamızı dört yüz elli kıyye⁷⁹ demir üzerine sülh eyledik dedikleri kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/45/3

Tarihi: H. 15 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 18 Şubat 1726

Konusu: Corco Zımmî'nin Hücctidir.

Sofya Kazası'na bağlı Boduyane isimli Karye sakinlerindenken helâk olan Yuvan oğlu İlco isimli zımmînin büyük oğlu İlco oğlu Petro mahkemede: Breznik Nahiyesi'ne bağlı Aldomorafça(?) isimli Karye sakinlerinden Naco oğly Hayo'yu dava edip: Kendisine babam sağken on dört kuruşluk kuzu derisi teslim ettim. Babam adı geçen İlco sonra helâk oldu, on dört kuruşluk borcu Corco'nun zimmetinde kaldı. Halâ veraset yoluyla talep ettiğimde bana teslimini reddeder. Suâl olunup alıverilmesi talebimdir dedikten sonra, adı geçen Corco cevabında: On dört kuruşluk kuzu derisi aldığımı kabul etmiş, lakîn borcunu tamamen İlco'ya yaşarken teslim ettim deyince, Corco'dan iddiasına şahit talep olunca, Nikola oğlu Yuvan ve diğer Yuvan oğlu Milaco isimli zımmîler mecliste şahitliğe hazır olup beyanlarında: Davacı adı geçen

⁷⁹ Kıyye: Okıyye, vukıyye, vakıyye veya kısaca kıyye ve hokka isimleriyle de anılan okkanın Arapça'da etimolojisi yapılamayan ukıyyeden veya Grekçe'de "ağırlık, yük" anlamındaki ağırlık ölçüsü. Bkz: Kallek, C. (2007). Kıyye. *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 33, s. 338. Sofya'da 1 kıyye= 1,28 kg

Petro zımmînin bundan önce helâk olan babası İlco zımmîye adı geçen Corco zımmi kuzu derisi bedeli olan on dört kuruş borcu vardır, lakîn bizim huzurumuzda borcunu tamamen ödemiştir, bizler bu hususta şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, Petro zımmînin talebi menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/47/2

Tarihi: H. 20 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 23 Şubat 1726

Konusu: Petro Zımmî'nin Hücctedir.

Sofya'da Yazıcızade Mahallesi'nde sakin Abdullah oğlu Fazlı mahkemede: Yuvan oğlu Petro ve Nikola oğlu Loca'yu dava edip: Adı geçenlerin birbirlerine kefil olmak üzere bana altmış kuruş borcu olup, yirmi bir kuruşu tahsil ettim. Hâla otuz dokuz kuruş alacağımı talep ettiğimde bana teslimini reddederler. Suâl olunup, alıverilmesi talebidir dedikten sonra, adı geçenler cevaplarında: Altmış kuruşu davacı Fazlı'dan borç aldığımızı kabul ederiz, lakîn belirtilen meblağın kırk üç kuruşu kendisine teslim ettik. Zimmetimizde on yedi kuruş borcumuz vardır ve defle mukâbele edilmesini isteriz deyince, kendilerinden şahit talep olunmuş, Ahmed oğlu Halil ve Hüseyin oğlu Ahmed isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Adı geçen zımmîlerin Fazlı'ya borç senediyle altmış kuruş borçları vardır lâkin kırk üç kuruşu bizim huzurumuzda adı geçen Fazlı kendilerinden teslim aldı. Geriye on yedi kuruş kaldı. Bizler bu husus üzere şahitleriz şahitlik dahi ederiz deyince şahitlikleri kabul olunmuş, Fazlı mahkemede kabul ettiği on yedi kuruşu zımmîlerden tamamen tahsil ettim ve bir akçe dahi alacağım kalmadı dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/48/1

Tarihi: H. 24 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 24 Şubat 1726

Konusu: Mehmed Ağa'nın Hücctedir.

Sofya'da Şüca'fakîh Mahallesi sakinlerinden Bocor oğlu İstobo isimli Kıbtî mahkemede: Mustafa oğlu Mehmed'i dava edip: Mehmed Ağa'ya on sene hizmet edip her sene cizyemi aldığımdan sonra tazminatımı talep ettiğimde bana eda ve teslimini

reddeder. Suâl olunup, alıverilmesi talebidir deyince, adı geçen Mehmed Ağa cevabında: On sene hizmet ettiğini kabul etmiş. Lakîn bu hizmete karşılık her sene cizyesini ödedikten sonra tazminatı için yedi kuruş kıymetli bir tay verdim ve benim zimmetimi ibra eyledi defle mûkabele edilmesini isterim deyince iddiasına şahit talep olundukda, Musa oğlu Hüseyin Beşe ve Hüseyin oğlu Ali Beşe isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Davacı İstobo Kıbtî, Mehmed Ağa'dan yedi kuruş kıymetli bir tayı tazminatına karşılık teslim aldı ve Mehmed Ağa'nın zimmetini ibra eyledi. Biz bu husus üzere şahitleriz şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde adı geçen İstobo Kıbtî'ye menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/48/2

Tarihi: H. 25 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 25 Şubat 1726

Konusu: Cizyedâr El-Hac Hüseyin Ağa'nın İbra Hücctir.

İzladi Kaza'sında Yeniçeri Mahallesi sakinlerinden Ahmed oğlu Hasan oğlu Hoca oğlu Mahmud Beşe mecliste: İşbu Hüseyin Ağa'ya üçyüz altmış beş kuruş borcumu ödedim dediği kayda geçirildi.

306/59/2

Tarihi: H. 22 Receb 1138 / M. 26 Mart 1726

Konusu: Meryem Hatun'un Hücctidir.

Sofya'da Saad Mahallesi'nin vakıf Mütevellisi olan Ali oğlu Lutfullah isimli kimse mahkemede: Abdullah kızı Meryem isimli Hatun'u dava edip: Adı geçen Meryem Hatûn aynı mahallenin avârız vakfına bin akçe borcu vardır. Buna karşılık aynı mahallede bulunan evini rehin etmiştir. Şimdi adı geçen evin rehnini inkâr eder. Suâl olunup vakıftan alınan paranın geri verilmesi talebidir dedikten sonra Lutfullah'tan iddiasına şahit talep olununca ahit göstermekten aciz olup, yemin dâhi talep edilmemekle beraber davasından men edilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/72/2

Tarihi: H. 5 Şaban 1138 / M. 8 Nisan 1726

Konusu: Nikola Zımmînin Hücctidir.

Sofya' Şeyh Mahallesi sakinlerindenken helâk olan Stanko oğlu Nedelko isimli zımmînin verâseti karısı Kosto kızı Mariko ile anası Yevan kızı Olgo'ta ait olduktan sonra, Mariko zımmîye mahkemede: Kino oğlu Nikola isimli zımmîyi dava edip: Eşim Nedelko adı geçen Nikola zımmî ile vefatına değin meyhanecilik sanatında olup, Nikola zimmetinde seksen kuruş hakkı kaldı ve borcumu talep ettiğimde bana teslimini reddeder. Suâl olunup alıverilmesi talebimdir denilince, Nikola zımmî cevabında: Helâk olan Nedelko zımmî ile ortaklar olduğunu, yaşarken aramızda hesap gördüğümüz zimmetimde ancak yirmi dört kuruşu hazır olup adı geçen paranın on sekiz kuruşunu kendisine teslim ettim. Altı kuruşu ölünce Nedelko'nun defin masrafına karşılık kardeşi Miladan'a teslim ettim. Yirmi dört kuruşluk borcunu inkâr eden Nikola zımmîden on sekiz kuruşu Nedelko zımmîye yaşarken kendisine teslim ettiğine dair şahit talep olunca Yunus oğlu Mehmed Beşe ve Ahmed oğlu Mustafa Beşe isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Nikola zımmînin ortağı olan Nedelko zımmî ile aralarında hesap gördüklerinde zimmetinde yirmi dört kuruş alacak hakkı vardı, on sekiz kuruşunu kendisine teslim eyledi ve altı kuruşunu Nedelko'nun defin masrafına karşılık kardeşi Miladan zımmîye teslim etmiştir. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul olmakla usulüne uygun bir şekilde Mariko'nun talebinin men edilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/74/1

Tarihi: H. 8 Şaban 1138 / M. 11 Nisan 1726

Konusu: Asım Çelebi'nin Zımmîler Üzerine Hücctidir.

Sofya'da Yazıcızade Mahallesi sakinlerinden Abdullah oğlu Asım İbrâhim Çelebi isimli kimse mahkemede: Şehirköy Kazası'na bağlı Malvoh Karyesi ahâlîsinden Estoyan oğlu Miladan ve Estoyan oğlu Stanko ve David oğlu Nice ve Mitre oğlu Vanco ve Koçto oğlu Ogrin ve Nikola oğlu Stanko isimli zımmîleri dava edip: Her biri başkasının zimmetinde lâzım gelen meblâğa kefil olduklarından sonra,

adı geçen paranın elli kuruşunu adı geçen zimmîlerden teslim aldım. Yüz elli kuruşluk borcum zimmetlerinde kaldı ancak birbirimiz ile elli kuruş üzerine sulh eyledik dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/75/2

Tarihi: H. 12 Şaban 1138 / M. 15 Nisan 1726

Konusu: Molla Mustafa'nın Kırk Sekiz Kuruş Hücctidir.

Sofya'da Hüseyin Ağa Mahallesi sakinlerinden Molla Ramazan oğlu Mustafa isimli kimse mahkemede: Yusuf oğlu Mustafa Beşe'yi dava edip: Adı geçen Mustafa Beşe'nin kırk sekiz kuruşluk bana borcu vardır ve borç taksidini vermemiştir. Belirttiğim meblağı talep ederim. Suâl olunsun dedikten sonra, Mustafa Beşe cevabında: Molla Mustafa'ya kırk sekiz kuruş borcum vardır, ancak kendisine borç taksidini verdim ve kabul etmiştir. Benim davacı Mustafa'ya dört kuruş borcum kalmıştır. Kırk dört kuruşu ödemişt看 deyincede, adı geçen Molla Mustafa, diğer Mustafa'nın borcunu ödediğini inkâr edip, Mustafa Beşe'den borcu talebiyle davacı Molla Mustafa'ya yemin teklif olunduktada, O mahkeme huzurunda yemin ettikten sonra, Molla Mustafa'ya borcunun ödenmesine diğer Mustafa Beşe'ye tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/81/2

Tarihi: H. 8 Şeval 1138 / M. 9 Haziran 1726

Konusu: Ayşe Hatun'un Hücctidir.

Sofya'da Boyraz(?) El-Hac Ali Mahallesi sakinlerinden Mano kızı Kergano isimli Nâsraniye⁸⁰ mahkemede: Abdullah kızı Ayşe Hatun'u dava edip: Adı geçen Hatun'a yedi sene önce yedi kuruş ve on dokuz buçuk kuruş kıymetli bir inek ve (...) toprağında olan on bir kuruş kıymetli bir bağıcı, toplamda otuz altı kuruşumu borç

⁸⁰ Naraniyye: Hristiyanlık: Sami, *Kamus-i Türkî*, s. 1461.

verdim. Yedi kuruşunu kendisinden tahsil ettikten sonra, suâl olunup kalan yirmi dokuz kuruşu bana verilmesi talebidir dedikten sonra, Kergano'dan davasına şahit talep olunduktan sonra, iddiasına şahit göstermekten aciz olup, yemin dahi edilmeyince usulüne uygun bir şekilde Kergano'nun talebine menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/103/1

Tarihi: H. 10 Şevval 1138 / M. 11 Haziran 1726

Konusu: Molla El-Hac Ahmed Çelebi'nin Menzil Hücctidir.

Sofya'da İmaret Mahallesi sâkinlerindenken vefat eden Abdullah oğlu İbrahim isimli kimsenin vârisleri karısı Abdullah kızı Saime Hatun ile küçük kızları Ayşe ve diğer kızı Ümmetullah mahkemede: Yuvan oğlu Estotino'yu dava edip: Validemiz Saime Hatun merhum İbrahim'in miras kalan malına ait mülkü on altı kuruşa Estotino'ya sattı. O dâhi on bir kuruşa borcu olduğu Ahmed Çelebi'ye sattı. Suâl olunup adı geçen mülkün Ahmed Çelebi'den bize geri verilmesi talebidir dedikten sonra, Ahmed Çelebi cevabında: Adı geçen menzil merhum İbrahim'in mülküydü. Lâkin Saime Hatûn on altı kuruşa Estotino'ya sattı. Estotino dâhi bana borcuna karşılık sattı. Ahmed Çelebi'den iddiasına şahit talep olununca Mehmed oğlu Mustafa Beşe ve Mustafa oğlu Hasan Beşe ve Halil oğlu Hasan Çelebi isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Adı geçen mülkü Saime Hatun Estotino'ya on altı kuruşa bizim huzurumuzda sattı. Adı geçen Estotino dâhi Ahmed Çelebi'ye on bir kuruşa satmıştır dediklerinden sonra, Usulüne uygun bir şekilde Saime ve Ayşe Hatun'un taleplerinin men edilmesine kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/109/1

Tarihi: H. 15 Şevval 1138 / M. 16 Haziran 1726

Konusu: Rusila Zımmî'nin Hücctedir.

Sofya'da Yazıcızade Mahallesi sakinlerinden Ahmed oğlu Mustafa isimli kimse mahkemede: Sungurlu Mahallesi'nden Nikola kızı Rusila ve oğlu Mato isimli zımmîleri dava edip: İşbu zımmîlere bundan önce yüz otuz üç kuruş borç verdim. Borcumu zımmîlerden talep ettiğimde bana teslimini reddederler. Suâl olunup, alıverilmesi talebimdir deyince, Rusila Hatun cevabında: Üç sene önce Es-seyyid Mustafa Ağa bize yüz otuz kuruş borç verdiğini kabul etmiş, lâkin şimdi kendilerine borcum kalmamıştır. Bir ay önce Mustafa Ağa ile hesap gördüğümüzde yüz otuz kuruşu kendisine ödedim defle mukabele edilmesi talep isterim deyince, Mansur Hoca Mahallesi sakinlerinden Ali oğlu İbrahim ve Diğer Ali oğlu Ahmed Çelebi isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Mustafa Ağa, Rusila Hatun'dan borcunu tamamen tahsil etmiştir. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde Mustafa Ağa'nın talebi menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/84/1

Tarihi: H. 15 Şevval 1138 / M. 16 Haziran 1726

Konusu: Mahmud Bey'in Hücctedir.

Sofya'ya bağlı İhtiman Kasabası sakinlerinden Hasan oğlu Mehmed Beşe ile Osman Beşe isimli kimseler mahkemede: Mehmed oğlu Mahmud Bey'i dava edip: Biz 1129 tarihinde İhtiman'ın menzilcisi olup, taraf-ı devleti aliyeden tahrîr hükmü ile Berkofça'nın avârız malından tahsildar memuru olan Ahmed Ağa'dan yetmiş yedi kuruş havâle olduğu İhtiman nüzûlü malından vekili olan Mahmud Bey havâle etti, biz dahi havâleyi kabul ettik, bahsi geçen para Mahmûd Bey'in zimmetinde kaldı. Hala bahsi geçen parayı talep eylediğimizde teslimini reddeder. Suâl olunup alıverilmesi talebimizdir dediklerinde, Mahmud Bey cevabında: Yetmiş yedi kuruşu kendine

havâle olunduğunu kabul etmiş lâkin tamamen Mehmed Beşe ve Osman Beşe bin yüz otuz sekiz tarihinde aramızda meydaba gelen davadan benim zimmetimi ibra eylediler dedikte, Mahmud Bey'den şahit talep olundukta, [Boş] oğlu İmam Ali Efendi ve Mehmed oğlu Hasan Beşe isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Hasan Beşe ve Osman Beşe bin yüz otuz sekiz tarihinde yetmiş yedi kuruşluk aralarında meydana gelen davadan birbirlerinin zimmetini ibra ettiler, biz bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul olmakla, usulüne uygun bir şekilde Hasan Beşe ve Osman Beşe'ye menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/86/2

Tarihi: H. 25 Şevval 1138 / M. 26 Haziran 1726

Konusu: Mustafa Ağa'nın Havâle Ücretidir.

Sofya'da Mansur Hoca Mahallesi sakinlerinden Abdullah oğlu İbrahim isimli kimse mahkemede: Murad oğlu Mustafa isimli kimseyi dava edip: Mustafa Ağa'ya yüz elli kuruş borç verdim. Yüz yirmi kuruşunu bana teslim etti. Otuz kuruş alacağım kalmıştır. Suâl olunup aliverilmesi talebidir dedikten sonra, Mustafa Ağa cevabında: Adı geçen paranın yüz elli kuruşunu Akbolatzade Ahmed Ağa'nın kethüdâlığı hizmetinde olduğum sürede almıştım ve yüz yirmi kuruşu kendisine teslim ettim. Kalan otuz kuruşu Subaşı Derviş Salih' verdim ve O cümlemiz mecliste hazır olduğumuz zaman havâle etti ve o dâhi havâleyi kabûl etti. Mustafa Ağa'dan iddiasına şahit talep olundukta, Ali oğlu Ahmed Beşe ve Abdullah oğlu Mehmed isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Kalan otuz kuruşu İbrâhim Beşe, Subaşı Derviş Salih'ten gelen havâleyi bizim huzurumuzda kabûl eyledi. Biz bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde İbrahim Beşe'nin talebi menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/87/2

Tarihi: H. 27 Şevval 1138 / M. 28 Haziran 1726

Konusu: Zelve Ahâlîsi'nin 130 Kuruş Sulh Ücretidir.

Sofya'da El-Hac Bayram Mahallesi sakinlerinden iken bundan vefat eden İsmail oğlu Yazıcı Fazlı Bey isimli kimsenin vârisleri karısı Fazlı kızı Asife Hatun ile küçük oğulları Haydar ve Osman ve kızları Münteha ve Reyhan'a ve validesi Ali kızı Emine Hatun'a münhasır olduktan sonra, adı geçen Asife kendi tarafından adı geçen kişilerin vasileri olmakla Emine Hatun tarafından vekâletiyile mahkemede: Sofya Kazası'na bağlı Zelve isimli Karye'den Bonyo oğlu Simon ve Yano oğlu Nikola ve Estonbo oğlu İlya ve Marko oğlu Velco ve Estoban oğlu Esteban ve Bavle oğlu Estefan ve Yuvan oğlu Bozin ve Estoyan oğlu Ehul ve Estoyan oğlu Petre ve Estefan oğlu zimmîleri dava edip: Merhum Fazlı'nın adı geçen zimmîlerden beş yüz altmış dört kuruş alacak hakkı varken vefat etti. Adı geçen parayı zimmîlerden talep ederim. Suâl olunsun dedikte, adı geçen zimmîler ile yüz otuz kuruşa sulh ettik dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/88/2

Tarihi: H. 28 Şevval / M. 29 Haziran 1726

Konusu: Çekence Ahâlîsi'nin Hücçetidir.

Sofya'da El-Hac Bayram Mahallesi sakinlerindenken vefat eden İsmail oğlu Yazıcı Fazlı Bey isimli kimsenin mirası karısı Fazlı kızı Asife isimli Hatun ile küçük oğulları Haydar ve Osman ve küçük kızları Münteha ve Reyhan'a ve anası Ahmed kızı Emine isimli Hatun'a ait olduktan sonra, Asife Hatun ile Emine Hatun'un vekilleri olan Ali oğlu Beşir Efendi isimli kimse mahkemede: Çekence isimli Karye'den Nedelko oğlu Nikola ve Nedelko oğlu Estoyan ve Niko oğlu Bervan ve Nikola oğlu Yanko'yu dava edip: Merhum Fazlı Bey'in zimmîlerden otuz üç kuruş alacak hakkı

vardır, müvekkillerime isabet eden parayı vekilleri olarak talep ettiğimde bana teslimini reddederler. Suâl olunup alıverilmesi talebidir dedikten sonra, adı geçen zimmîler Merhum Fazlı Bey'e otuz üç kuruşu borçlu olduklarını inkâr etmiştir. Daha sonra Nikola ve Estoban ve Bervan ve Balko'ya yemin teklif olunmuş onlar dâhi İncil ve İsa Aleyhisselam üzerine yemin etmeleri dolayısıyla usulüne uygun bir şekilde vekil Beşir Efendi'ye menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/101/2

Tarihi: H. 28 Zilhicce 1138 / M. 27 Ağustos 1726

Konusu: Vaygunofça Ahâlîsi'nin Hücctedir.

Sofya'da Karagözbey Mahallesi sakinlerindenken vefat eden Mustafa oğlu İshak Sipâhi isimli kimsenin oğlu ve vârisi El-Hac Mustafa isimli kimse mahkemede: Voygunofça Karye ahâlîsinden Estoyno oğlu Lazko ve diğer Estonyo oğlu İlye ve Mitre oğlu Miladan ve Estoyan oğlu Yavle ve Estonyo oğlu Posko ve Yevan oğlu Todor ve Estono oğlu Obreten isimli zimmîleri dava edip: Adın geçen zimmîlerin babam merhum İshak Sipâhi'ye otluk akçesinden on sekiz kuruş borçları vardır ve varisi olarak talep ettiğimde bana teslimini reddederler. Suâl olunup alıverilmesi talebidir dedikten sonra, adı geçen zimmîler cevâblarında: İshak Sipâhi'ye otluk akçesinden on sekiz kuruş borcumuz vardır, lâkin yaşarken on sekiz kuruşu tamamen kendisine teslim ettik. Üzerimizde bir akçe alacağı dahi kalmadı deyince zimmîlerden iddiasına şahit talep olunmuş, Karadanişmend Mahallesi sakinlerinden Abdullah oğlu Süleyman ve diğer Abdullah oğlu Hüseyin mecliste hazır olup beyanlarında: Adı geçen zimmîler, İshak Sipâhi isimli kimseye otluk akçesinden borçlarını yaşarken bizim huzurumuzda teslim ettiler. Bu husus üzere şahitleriz şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde El-Hac Mustafa'nın talebi menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/102/1

Tarihi: H. 3 Muharrem 1139 / M. 31 Ağustos 1726

Konusu: Osman'ın İbra Hücctedir

Sofya'da Şeyh Mahallesi sakinlerinden El-Hac Ali Ağa oğlu Mehmed Ağa isimli kimse yine Karagözbey Mahallesi sâkinlerinden Mehmed oğlu Osman Bey isimli kimseyi dava edip: Yedi sene önce Osman'a iki senede yüz kuruş olmak üzere ve El-Hac Karamanda üç sene hizmet ettim. Hizmet karşılığında iki yüz kuruşu Osman Ağa'dan tamamen tahsil ettim, dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/102/2

Tarihi: H. 4 Muharrem 1139 / M. 1 Eylül 1726

Konusu: Boduyaneli Mişo Zımmî'nin Hücctedir.

Sofya Kazası'na bağlı Boduyane isimli karye vefat eden, meyhaneci Ağnat oğlu Beyo isimli zımmînin mirası anası Dizagan kızı Mağdo isimli nâsraniyeyle libeveyn kız kardeşi Esbas'a münhasıra olduğu olduktan sonra adı geçen Esbas nâsraniye mahkemedeki Feristo oğlu Mişo isimli zımmîyi dava edip: Kardeşim Mişo zımmî Mihaliçova tüccarıyla beş sene kadar ortak olup, altı bin vukiyye hamur ve yüz vukiyye arak ve üç keyl buğday ve üç keyl arpa ve (...) ve kırk kuruş kıymetli bir büyük fiçî ve elli kuruş kıymetli iki bargir ve on (...) bastırması ve iki yüz elli kuruş nakit akçesi kalmakla adı geçen eşyaları veraset yoluya Mişo'dan talep ve dava ettiğimde bana teslimini reddeder. Suâl olunup alıverilmesi talebimdir dedikten sonra, Mişo zımmî cevabında: Biz Beyo'yla ortaklardık kendisi sağken benim zimmetimde ancak altmış yedi buçuk kaldı. Eşyaların tamamını anası Mağdo Nâsraniye'ye teslim ettim. Dedikten sonra, Mişo zımmîden iddiasına şahit talep olunduktan, Tahıl Pazarı

Mahallesi sakinlerinden Ahmed Efendi oğlu Hüseyîn Efendi ve El-Hac Mustafa oğlu isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Beyo zımmînin Mişo'nun üzerinde alçağı altmış yedi buçuk kuruş kaldı ve Mişo parayı Mağdo ve Esbase'ye bizim huzurumuzda tamamen teslim etti. Onlar dâhi veraset yoluya Mişo zımmînin zimmetini ibra eylediler. Biz bu hususa üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul edilmesiyle, usulüne uygun bir şekilde Mağdo ve Esbas'a menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

2. Alım-Satımla İlgili Kayıtlar

306/10/1

Tarihi: H. 2 Muharrem 1138 / M. 10 Eylül 1725

Konusu: Ahmed'in Menzil Hücçetidir.

Sofya Şehri'nde Karaşahinbey Mahallesi sakinlerindenken vefat eden Osman oğlu Mehmed'in karısı Hüseyin kızı Ays isimli Hatun mahkemede: Adı geçen Ahmed'i dâva edip: Zevcem merhum Mehmed'in adı geçen yerde olan, bir taraftan Hüseyin Sipâhi mülkü ve bir taraftan El-Hac Mehmed mülkü ve bir taraftan Dehhani Mehmed Çelebi mülküyle sınır olan, bir sobalı oda ve bir sofalı evi ve bir miktar bahçe, bir miktar havluya sahip olan mülkü yirmi kuruşa Ahmed'e satmayı kabul ettikten sonra. Ahmet'ten yirmi kuruşu tamamen teslim aldım. Adı geçen mülk, Ahmed'in hakkı olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/10/3

Tarihi: H. 4 Muharrem 1138 / M. 12 Eylül 1725

Konusu: Gerco Zımmînin Menzil Hücçetidir.

Sofya Şehri'nde Karadanişmend Mahallesi'nden Yuvan oğlu Kosto zimmi mahkemede: Estano kızı Kerco'yu dava edip: Aynı mahallede olan bir tarafı Ali

mülkü, bir tarafı İbrahim mülkü, bir taraftan Es-seyyid Osman Çelebi mülkü ve bazen Cona mülkü ve bazen Vlako mülkü ile sınır olan, bir sobalı oda bir sofalı evi ve bahçe ve bir miktar havluya sahip mülkümü tarafımdan işbu, Kerco Nasraniyye'ye on kuruşa sattım dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/12/3

Tarihi: H.21 Muharrem 1138 / M. 29 Eylül 1725

Konusu: İlya zimmînin Menzil hüccetidir.

Sofya Şehri'nde Kassabân Mahallesi'nde otururken helâk olan Belid isimli zimmînin verâseti küçük kızına ve oğulları Vakirakoz oğlu Mayco'ya ait olduktan sonra, Mayco zimmî mecliste: Adı geçen İlya zımmi üzerinde beyanda bulunup: Pederimden bizlere kalan, Kassaban Mahallesi'nde olan bir taraftan Boyacı Hızır Başır mülkü ve bir taraftan adı geçen Mayco'nun mülkü ve bir taraftan adı geçen İlya zimmî mülkü ile sınır olan, bir sobalı odaya bir sofalı evi, bir kiler ve bir miktar havlulu mülkü kardeşim adı geçen İlya zimmîye altı yüz yigirmi dört akçeye satmayı kabul ettikten sonra, altı yüz yigirmi dört akçeyi tamamen İlya'dan teslim aldım dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/15/2

Tarihi: H. 24 Muharrem 1138 / M. 2 Ekim 1725

Konusu: Esm oğlu Agob'un Bargir Hüccetidir.

Edirne'de iken İki Kapulu Han'da kalan Acem tayifesinden Esm(?) oğlu Agob tarafından vekil olan Kirgor oğlu Murad mahkemede: Dogan oğlu Arakil dava edip: Müvekkilim Agob işbu adı geçen Arakil'den bir bargiri yigirmi kuruşa satın aldım ve dört ay bir gece önce kaybettim dedi. Suâl olunup, mülk olduğundan adı geçen bargir'in eda olunması talebimdr dedikten sonra, Arakil cevabında: Agob günümüzden iki sene önce Ayaz ve Agile bargiri kaybetmiştir defle mukabele edilsin dedikten sonra, Arakil'den şahit talep olunmuş, Sofya şehri sakinlerinden Ali oğlu Süleyman Beşe ve Ahmed oğlu Mustafa Çelebi isimli kimseler mecliste şahidliğe hazır olup beyanında: İşbu Arakil'in adı geçen Agob'a kiraladığı birer baş bargirleri iki sene önce

kaybetmiştir. Bu hususa şahitleriz, şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri usulüne uygun bir şekilde kabul olunarak, Adı geçen Agob'un talebine menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/16/1

Tarihi: H. 24 Muharrem 1138 / M. 2 Ekim 1725

Konusu: İbrahim Sipâhi'nin Menzil Hücetidir

Sofya'da Karaşahin Mahallesi'nde Mütevelli olan Ali oğlu Mustafa Efendi mahkemede: Mehmed oğlu İbrahim Sipâhid'yi dava edip: Aynı mahallede olan bir taraftan Hüseyin Sipâhi mülkü ve bir taraftan Debbah Ali mülkü ile sınır olan, iki sobalı odaya ve bir sofalı ve bahçeye ve haricen odaya ve bir sofalı oda ve bir hane ve havluya sahip olan lâkin harabe olan mülkü kendisi için istedikten sonra, İbrahim Çelebi Sipâhi üzerine üç yüz kuruşa satmayı kabul ettik. Belirtilen iki yüz kuruşu İbrahim Sipâhi'den tamamen teslim aldım. Mülk İbrahim Sipâhi'nin mülkü olmuştur. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/17/1

Tarihi: H. 12 Safer 1138 / M. 20 Ekim 1725

Konusu: Marko Zımmî'nin Hücetidir.

Sofya Kazası'na bağlı Yukarıyan Karyesi sakinlerinden Koyo oğlu Marko isimli zımmi mahkemede: Aynı karyede otururken helâk olan Yeled oğlu Farşan oğlu Bakola isimli zımmînin vârisi karısı Mano kızı Yovano ile Atman oğlu Tomo isimli zımmîyi dava edip: Vefat eden Bakola zımmî bizim öküzü alıp ancak aldığını kabul etmemektedir. Suâl olunup, haklıya hakkının verilmesi talebidir dedikten sonra, adı geçen Yovano ile Tomo cevaplarında: Adı geçen öküzü almadıklarını beyan ettikten sonra, Marko zımmîden iddiasına şahit talep olundukta, Aynı karyeden Abdullah oğlu İvaz Çelebi, Asta oğlu Hıraçko mecliste şahitliğe hazır olup beyanında: Adı geçen Yeled oğlu Ferşan oğlu Bakola altı sene önce bizim huzurumuza işbu adı geçen Marko

zımmîye sakin olduğu menzilde ve içinde mevcut olan bir merkebi satın aldığına şahitleriz dedikten sonra, Marko'nun talebinin men edilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/17/3

Tarihi: H. 12 Safer 1138 / M. 20 Ekim 1725

Konusu: Levzan Zımmî'nin Menzil Hücçetidir.

Sofya Şehri'nde Kaloyan Mahallesi sakinlerinden Durgan oğlu Kürkcü Dimitri isimli zımmi mahkemede: İstoçyo oğlu Levzan isimli zımmi üzerinde beyanda bulunup: Benim mülküm ve hakkım olan bir taraftan Naço zımmî mülkü ve bir taraftan Bulgar Yavfo mülkü ve bir taraftan Gürci Gorgi mülkü ile sınır olan, bir odaya ve bir sofalı evi ve bir kilere havi ve bir miktar bahçeye bir mahzene ve bir kilerden ve ahırdan ve bir miktar havluya sahip mülkü, işbu adı geçen Levzan zımmîye yüz dokuz kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, yüz dokuz kuruşu Levzan'dan tamamen teslim aldım. Mülk Levzan zımmînin olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/22/2

Tarihi: H. 25 Safer 1138 / M. 2 Kasım 1725

Konusu: Mustafa Beşe'nin Hücçetidir.

Eyrüce Kazası ahâlîsinden olup Sofya'da misafir olan Yusuf oğlu Mustafa Beşe isimli kimse mahkemede: Siram oğlu diğer Mustafa Beşe isimli üzerinde beyanda bulunup: Sofya'ya bağlı İsferce isimli Karye'de olan yetmiş kantar demir külçe ve bin yük kömürümü ve iki yüz yük kömürü ve on kıyye demir (...) adı geçen Mustafa'ya on ay önce beş yüz seksen bir kuruşa sattıktan sonra, borcu olan beş yüz seksen bir kuruştan üç yüz altmış kuruşu teslim aldım. Vekil olarak borcu iki yüz bir kuruş kaldı dedi. Şimdi adı geçen parayı Mustafa Ağa'dan tamamen tahsil ettim. Demir ve kömür Mustafa Ağa'nın mülkü olmuştur. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/26/1

Tarihi: H. 25 Rebi'ûlevvel 1138 / M. 1 Aralık 1725

Konusu: El-Hac Osman'ın Menzil Hücctedir.

Sofya'da Karaşahin Mahallesi'nde sakin Mehmed oğlu İmam Abdurrahman Efendi mahkemede: Osman'ı dâva edip: Adı geçen imamdan senede otuz altı akçe geliri olan ve üzerinde olan bir taraftan El-Hac Hüseyin Ağa mülkü ve iki taraftan İsa İsmail Ağa mülkü ve bir taraftan ile sınır ve bir oda ve bir sofalı evi bulunan, bir haneye ve havluya sahip mülkü, bin iki yüz akçeye adı geçen El-Hac Osman'a sattım. Bin ikiyüz akçeyi El-Hac Osman'dan tamamen tahsil ettim dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/27/2

Tarihi: H. 29 Rebi'ûlevvel 1138 / M. 5 Aralık 1725

Konusu: David Yahudi'nin Dükkân Hücctedir.

Sofya Şehri'nde Karaşahin Mahallesi sakinlerinden Abdullah kızı Fatma isimli Hatun mahkemede: David yahudi üzerinde beyanda bulunup: Adı geçen mahallede dükkânım olup, bir taraftan Yusuf Molla mülkü ve bir taraftan Kara Mehmed Efendi mülkü ve bir taraftan Hafız Han Mescidiyle sınır olan dükkânımı otuz kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, borcu olan otuz kuruşu adı geçen David yahudiden tamamen tahsil ettim. Dükkân, David yahudinin mülkü oldu. Benim alâkam kalmadı, dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/29/2

Tarihi: H. 4 Rebi'ûlahir / M. 10 Aralık 1725

Konusu: Petro Zımmî'nin Bağ Hücctedir

Sofya'da Karadanişmend Mahallesi sakinlerinden Es-seyyid Mustafa oğlu Mehmed Efendi mahkemede: Stavlo oğlu Petro isimli zımmînin Sofya'ya bağlı Diragoleşice Karyesi'nde bir taraftan Petro bağı ve bir taraftan Kosto bağı ve bir

taraftan Mehmed bağı ile sınır olan dört kazmalık mülkü altı kuruşa, Petro zımmîye satmayı kabul ettikten sonra, Petro zımmîden altı kuruşu tamamen tahsil ettim. Adı geçen bağ Petro zımmînin olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/31/2

Tarihi: H. 5 Rebi'ûlahir 1138 / M. 11 Aralık 1725

Konusu: Hüseyin Ağa'nın Dükkân Hücctidir.

Rumeli Vilâyeti'nde Eburac Kazası ahâlîsinden olup hala Sofya'da Kuyulu Hanı'nda misafir olan Mustafa Beşe ve Yusuf oğlu Ali Beşe isimli kimseler mahkemede: Sofya hazinedarı olan El-Hac Mehmed oğlu Hüseyin Ağa tarafından vekil olan El-Hac Ramazan oğlu diğer Hüseyin Ağa isimli kimseyi dava edip: Eburac Kazası'nda Cami-i Kebîr Karyesi'nde beş bab(?) çubukcu dükkânımı adı geçen El-Hac Hüseyin Ağa'ya yüz kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, yüz kuruşu Hüseyin Ağa'dan tamamen tahsil ettim. Beş bab(?) çubukcu dükkânı müvekkilim El-Hac Hüseyin Ağa'nın mülkü oldu. Bizim alâkamız kalmamamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/33/3

Tarihi: H. 10 Rebi'ûlahir 1138 / H. 16 Aralık 1725

Konusu: Mehmed Sipâhi'nin Menzil Hücctidir.

Sofya Şehri'nde Saruhanbey Mahallesi sakinlerinden Ali oğlu İbrahim Beşe mecliste: Mustafa oğlu Mehmed Beşe'yi dava edip: Saruhanbey Mahallesi'nde olan bir taraftan Ömer mülkü bir taraftan Molla Abdülbaki mülkü ve bir taraftan bostan ile sınır olan bir sobalı odaya ve bir sofalı eve ve bir miktar bahçeye ve havluya sahip mülkü otuz bir buçuk kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, otuz bir buçuk kuruşu Mehmed Beşe'den tamamen tahsil ettim. Mehmed Beşe'nin mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmamamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/33/4

Tarihi: H. 13 Rebi-ûlahir 1138 / M. 19 Aralık 1725

Konusu: Ayşe Hatun'un Bahçe Hücctedir

Sofya Kazası'na bağlı Lozine-i Bâla Karye sakinlerinden Mehmed oğlu Zülfikar mahkemede: Ayşe Hatun ile Havva Hatun üzerine beyanda bulunup: Lozine-i Bâla'da olan bir taraftan Zlatan zimmî mülkü bir taraftan Yoşko zimmî mülkü ve bir taraftan Goro zimmî mülkü ile sınır olan mülkü, Ayşe Hatun ile Havva Hatun'a on dört kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, on dört kuruşu Ayşe ile Havva Hatun'dan tamamen tahsil ettim. Menzil Ayşe ile Havva Hatun'un mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/36/1

Tarihi: H. 20 Rebi'ûlahir 1138 / M. 24 Aralık 1725

Konusu: Devcin Zimmî'nin Hücctedir.

Sofya Şehri'nde Arab Hoca Mahallesi sakinlerinden Mehmed kızı Ümmü Gülsüm isimli Hatun tarafından menzil vekili olduğu Şeyh Sali oğlu Ali ve Ali oğlu İshak isimli kimselerin şahitlikleriye Abdullah oğlu Ali mahkemede: Balyed oğlu Devcin'i dava edip: Müvekkillerimin aynı mahallede olan bir taraftan Ali Çelebi mülkü ve bir taraftan Mustafa Çelebi mülkü ve bir taraftan Nikola Zimmî mülkü ile sınır olan, bir sobalı odaya ve bir sofalı evi ve bir kilar ve bahçeye ve bir miktar havluya sahip mülkünü, müvekkillerim tarafından Devcin'e yirmi yedi kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, Borcu olan yirmi yedi kuruşu Devcin zimmîden tamamen tahsil ettim. Devcin zimmînin mülkü olmuştur. Müvekkillerimin alâkası kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/36/2

Tarih: H. 25 Rebi'ûlahir 1138 / M. 31 Aralık 1725

Konu: Vlako Zımmî'nin Menzil Hücctidir

Sofya'ya bağlı Kostimbırod Zîr Karyesi sakinlerinden Anzo ve kardeşi Acutafo oğlu Vlako isimli zımmîler mahkemede: Beledi oğlu Vlako üzerinde beyanda bulunup: Bir taraftan Boyacı Veli mülkü ve bir taraftan Kara Ali mülkü ve bir taraftan Halil mülkü ve bazen Petre mülkü bazen Estoban mülkü ile sınır olan bir sobalı odaya ve bir sofalı evi ve bir kilar ve bahçeye ve bir miktar havluya sahip mülkü Vlako zımmîye elli yedi kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, Borcu olduğu elli yedi kuruşu kendisinden tamamen tahsil ettim. Vlako zımmînin mülkü olmuştur. Benim akalam kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/36/3

Tarihi: H. 25 Rebi'ûlahir 1138 / M. 31 Aralık 1725

Konusu: Petro Zımmî'nin Hücctiridir.

Sofya Kazası'na bağlı Kostimbrod Zîr Karyesi sakinlerinden Anzo ve kardeşi Acutafo oğlu Valoko zımmîler mahkemede: Mano oğlu Petro üzerinde beyanda bulunup: Sofya'da Arab Hoca Mahallesi'nde bir tarafından Boyacı İsa mülkü ve bir taraftan Kara Ali mülkü ve bir taraftan Halil mülkü bazen Malaco zımmî mülkü ve bazen Estoban zımmî mülkü ile sınır olan, bir sobalı odaya bir sofalı evi ve bir miktar havluya sahip mülkümü Petro'ya yirmi dokuz kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, borcu olan yirmi dokuz kuruşu Petro'dan tamamen tahsil ettim. Petro zımmînin mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/38/2

Tarihi: H. 25 Rebi'ûlahir 1138 / M. 31 Aralık 1725

Konusu: Yuvan Zımmî'nin Menzil Hücctidir

Sofya'da Dizar(?) Mahallesi sakinlerinden Yusuf oğlu Ahmed Çelebi mahkemede: Belid oğlu Yuvan üzerine beyanda bulunup: Aynı mahallede olan bir taraftan Hafız Mehmed Efendi mülkü ve bir taraftan Dülger Estoban zımmî mülküyle sınır olan, bir sobalı odaya bir sofalı evi ve bahçeye ve bir miktar havluya sahip

mülkümü otuz kuruşa Yuvan zımmîye satmayı kabul ettikten sorna, borcu olduğu otuz kuruşu, Yuvan zımmîden tamamen tahsil ettim. Mülk Yuvan zımmînin olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/39/1

Tarihi: H. 4 Cemaziye'l-evvel 1138 / M. 8 Ocak 1726

Konusu: Es-seyyid Mehmed Çelebi'nin Menzil Hücetidir

Sofya'da Cami'i Atık Mahallesi'nde sakin işbu Es-seyyid Mehmed Çelebi ve Ebubekir oğlu Yusuf isimli kimseler mecliste: El-Hac Bayram Mahallesi'nde otururken vefat eden Abdullah kızı Halime Hatun hayrâtında bulunan mülkü satın alıp hakkı olsun dedikleri kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/41/3

Tarihi: H. 12 Cemaziye'l-evvel 1138 / M. 16 Ocak 1726

Konusu: Levzan Zımmî'nin Hücetidir

Sofya Kazası'na bağlı Balî Efendi Karyesi sakinlerinden Abdullah oğlu Mehmed mahkemede: Kaddin oğlu Levzan üzerinde beyanda bulunup: Balî Efendi'de olan bir taraftan El-Hac Ali değirmeni ve bir taraftan Es-seyyid Abdülhalim değirmeni ile sınır olan mülkümü üç kuruşa Levzan satmayı kabul ettikten sonra, borcu olan üç kuruşu Levzan zımmîden tamamen tahsil ettim. İşbu mülk Levzan zımmînin olmuştur. Benim alâkam kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/43/2

Tarihi: H. 26 Cemaziye'el-evvel 1138 / M. 30 Ocak 1726

Konusu: Hüseyin Çelebi'nin Hücetidir

Sofya'da Karadanişmend Mahallesi sakinlerindenken vefat eden Abdullah kızı Hatice isimli Hatun'un kocası Mustafa Beşe'den başka vârisi olmamakla mirasının yarısı devlet hazinesine ait olduktan sonra, Sofya mütesellimi Hüseyin Ağa tarafından vekil olan Ahmed oğlu Ali Efendi mahkemede: İşbu Mustafa oğlu Hüseyin Çelebi isimli kimsenin tarafından vekili olan üvey babası Abdullah oğlu Mustafa Çelebi isimli kimseyi dava edip: Merhum Hatice'nin aynı mahallede bir taraftan El-Hac Mustafa mülkü ve bir taraftan Ali Çelebi mülkü ile sınır olan, Bir sobalı odaya bir sofalı evi ve bir kiler ve bir miktar havluya sahip mülkü veraset yoluya Hüseyin Çelebi'ye seksen kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, borcu olan seksen kuruşu vekil olan Hüseyin Çelebi'den tamamen tahsil ettim. Mülk Hüseyin Çelebi'nin olmuştur. Bizim alâkamız kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/43/3

Tarihi: H. 28 Cemaziye'el-evvel 1138 / M. 1 Şubat 1726

Konusu: Levzan Zımmî'nin Hücetidir

Sofya Kazası'na bağlı Balî Efendi Karyesi sakinlerinden Abdullah oğlu Mehmed mahkemede: İşbu Kaddin oğlu Levzan üzerine beyanda bulunup: Balî Efendi Karyesi'nde bir taraftan El-Hac Ali değirmeni bir taraftan Es-seyyid Abdullah değirmeni ve bir taraftan nehir ile sınır olan tahminen yarım dönüm arsamı üç kuruşa Levzan zımmîye sattım. Arsa Levzan zımmînin mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/46/2

Tarihi: H. 16 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 19 Şubat 1726

Konusu: Petro Zımmî'nin Hücetidir.

Sofya Kazası'na bağlı Manastriçe Karyesi ahâlîsinden Yuvan oğlu Acotafo mahkemede: Payanca Karyesi ahâlîsinden Rasvin oğlu Petro'yu dava edip: Dokuz ay önce Petro aynı karyede bargirimi kaybetmiştir. Şimdi Adı geçen Petro'ya suâl olunup, bargirin aliverilmesi talebidir dediğinde, Petro cevabında: Ledko isimli zımmîden dokuz buçuk kuruş kendisine vermek üzere bargiri satın aldım. Petro'dan iddiasına

şahit talep olundukta, Hırasnik Karyesi'nden Levzan oğlu Milaco ve İstanko oğlu İlye isimli zımmîler mecliste şahitliğe hazır olup beyanlarında: Ledko zımmî bargiri Petro zımmîye dokuz buçuk kuruşa satmıştır. Bizler bu hususta şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, usulüne uygun bir şekilde Acotafo zımmînin talebine menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/48/3-306/49/1

Tarihi: H. 1 Receb 1138 / M. 5 Mart 1726

Konusu: El-Hac İsmail Beşe'nin Hücctedir.

Sofya Kazası'na bağlı Sturac isimli Karye sakinlerinden Niko oğlu Yovo isimli zımmî mahkemede: Boyacı İsmail üzerinde beyanda bulunup: Aynı karyede köprü yakınındaki bir tarafı El-Hac Ali ve bir taraftan Dino ve bir taraftan Hanrik zımmî mülkü sınır olan çayırımı, adı geçen El-Hac İsmail'e on kuruş karşılığında satmayı kabul ettikten sonra. Borcu olan on kuruşu El-Hac İsmail'den tamamen tahsil ettim. Mülk El-Hac İsmail'in hakkı olmuştur. Benim alâkam kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/50/2

Tarihi: H. 7 Receb 1138 / M. 11 Mart 1726

Konusu: Mito Zımmî'nin Bağ Hücctedir.

Sofya'da Karadanişmend Mahallesi sakinlerinden Abdullah oğlu Mehmed Beşe mahkemede: Con oğlu Mito üzerinde beyanda bulunup: Sofya'ya bağlı Badköfçe Karyesi tarafında bir taradan Çömleki Estafo zımmî mülkü bir taraftan Corco zımmî bağı ile sınır olan tahmînan elli kazmalık bağımı yirmi beş buçuk kuruşa Mito zımmîye satmayı kabul ettikten sonra. Borcu olan yigirmi beş buçuk kuruşu Mito zımmî tamamende tahsil ettim. Bağ Mito zımmînin mülkü olmuştur. Benim alakâm kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/50/3

Tarihi: H. 7 Receb 1138 / M. 11 Mart 1726

Konusu: Mustafa'nın Menzil Hücctedir.

Sofya'da Karadanişmend Mahallesi sakinlerinden Kasım oğlu Süleyman'ın kız kardeşi Kasım kızı Tayyibe tarafından vekil olduğu mahkemede: Hüseyin oğlu Mustafa isimli kimse üzerinde beyanda bulunup: Karadanişmend Mahallesi'nde bir taraftan Çelebi Hüseyin mülkü ve bir taraftan İbrahim Ağa mülkü ve bir taraftan El-Hac Ömer mülkü ve bazen Ahmed Beşe mülkü ve bazen Ali Beşe mülkü ile sınır olan iki sobalı odaya ve bir sofalı evi ve bir miktar bahçe ve bir miktar havluya sahip mülkümü, Mustafa'ya on üç bin üç yüz yirmi akçeye satmayı kabul ettikten sonra borcu olan on üç bin üç yüz yirmi akçeyi vekili olarak Mustafa'dan tamamen tahsil ettim. Mülk Mustafa'nın olmuştur. Bizim alâkamız kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/51/2

Tarihi: H. 11 Receb 1138 / M. 15 Mart 1726

Konusu: Halil Çelebi'nin Menzil Hücctedir.

Sofya'da Siyavuş Paşa Mahallesi sakinlerinden Süleyman oğlu Boyacı Ali Çelebi mahkemede: Abdullah oğlu Halil Çelebi'yi dava edip: Aynı mahallede bir taraftan Takunyacı Lütfi Çelebi mülkü bir taraftan Bakkal Mehmed Çelebi mülkü ve bir taraftan Ali Çelebi mülkü ile sınır olan bir sobalı oda ve bir sofalı evi ve bir kilar ve bir miktar havluya sahip mülkümü Adı geçen Halil'e yüz kuruşa satmayı kabul ettikten sonra yüz kuruşu Halil'den tamamen tahsil ettim. Mülk Halil'in olmuştur. Benim alakâm kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/52/1

Tarihi: H. 12 Receb 1138 / M. 16 Mart 1726

Konusu: Mustafa Bey'in Menzil Hücctedir

Sofya'da Karadanişmend Mahallesi sakinlerinden Abdurrahman kızı Fatma isimli Hatun mahkemede: Hamza oğlu Mustafa üzerine beyanda bulunup: Aynı mahallede bir taraftan Koslo mülkü bir taraftan Kilitçi Yuvan mülkü ve yine bir taraftan Koslo mülkü ile sınır olan bir sobalı oda bir sofalı evi ve bir miktar havluya sahip mülkümü adı geçen Mustafa'ya yirmi altı kuruşa satmayı kabul ettikten sonra borcu olan yirmi altı kuruşu Mustafa'dan tamamen tahsil ettim. Mülk Mustafa'nın hakkı olmuştur. Benim alakâm kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/52/2

Tarihi: H. 12 Receb 1138 / M. 16 Mart 1726

Konusu: Mustafa Ağa'nın Menzil Hücctidir

Sofya'da Kassaban Mahallesi sakinlerinden Abdullah kızı Ayşe Hatun mahkemede: Bayram oğlu Mustafa Ağa'nın üzerine beyanda bulunup: Aynı mahallede bir taraftan Satiye Hatun mülkü bir taraftan Mustafa Ağa mülkü ile sınır olan bir sobalı oda bir sofalı evi ve bir miktar havluya sahip mülkümü Mustafa Ağa'ya kırk iki kuruşa satmayı kabul ettikten sonra borcu olan kırk iki kuruşu Mustafa'da tamamen tahsil ettim. Mülk Mustafa Ağa'nın olmuştur. Benim alakâm kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/52/3

Tarihi: H. 12 Receb 1138 / M. 16 Mart 1726

Konusu: Mehmed Beşe'nin Menzil Hücctidir.

Sofya'da Kassaban Mahallesi'nde avâriz vakfı mütevellisi olan Mehmed oğlu Hüseyin Beşe isimli kimse mahkemede: Abdullah oğlu Mehmed üzerine beyanda bulunup: Aynı mahallede bir taraftan Mehri Hatun mülkü bir taraftan Semerci Mehmed Çelebi mülkü ve bir taraftan Mustafa Ağa mülkü ile sınır olan avâriz vakfına ait olan mülkü Mehmed'e yirmi beş kuruşa satmayı kabul ettikten sonra borcu olan parayı Mehmed'den tamamen tahsil ettim. Mülk Mehmed'in hakkı olmuştur. Vakıf için alâkası kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/52/4

Tarihi: H. 12 Receb 1138 / M. 16 Mart 1726

Konusu: Avram Zımmî'nin Hücctidir.

Sofya'da Mansur Hoca Mahallesi sakinlerinden Es-seyyid Mustafa oğlu Ahmed Beşe isimli kimse mahkemede: Nesm oğlu Avram ve İlya oğlu David isimli yahudileri dava edip: Kaloyan Mahallesi'nde bir taraftan Haim oğlu Salomon yahudi mülkü ve bir taraftan İstatyol cemaati kendisi ve bir taraftan kefere kendisi ile sınır olan, bir ocaklı odaya, bir sofalı evi ve bir miktar havluya sahip mülkü yahudilere iki yüz elli esedi kuruşa satmayı kabul ettikten sonra borçları olan meblağı iki yüz elli esedi kuruşu yahudilerden tamamen tahsil ettim. Mülk yahudilerin olmuştur. Bizim alâkamız kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/55/2

Tarihi: H. 15 Receb 1138 / M. 19 Mart 1726

Konusu: Hüseyin Beyin Menzil Hücctidir.

Sofya'da El-Hac Bayram Mahallesi sakinlerinden Becin oğlu İlco isimli zımmi mahkemede: Zülünce(?) Kasabası sakinlerinden Osman oğlu Hüseyin üzerinde beyanda bulunup: Bâli Efendi Karyesi'nde bir taraftan Nalbant Süleyman mülkü ve bir taraftan Dellal Hasan mülkü ve bir taraftan Fatma Hatun mülkü ile sınır olan bir sobalı oda ve bir çardak ve mahzen ve bahçe ve bir miktar havluya sahip mülkümü yetmiş kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, borcu olan yetmiş kuruşu Hüseyin'den tamamen tahsil ettim. Mülk Hüseyin Çelebi'nin olmuştur. Benim alakâm kalmadı dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/62/5

Tarihi: H. 24 Receb 1138 / M. 28 Mart 1726

Konusu: Ömer Çelebi'nin Menzil Hücctidir.

Sofya'da Şeyh Mahallesi sakinelerinden Mustafa kızı Fatma isimli Hatun mahkemede: Abdullah oğlu Ömer ve karısı Abdurrahman kızı Havva üzerinde beyanda bulunup: Aynı mahallede, bir taraftan Mustafa Halife mülkü ve bir taraftan İbrahim Çelebi mülkü ve bir taraftan Kasap Halil mülkü ile sınır olan bir sobalı oda ve bir sofalı eve ve bir kiler ve bahçe ve bir miktar havluya sahip mülkümü altmış dört kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, altmış dört kuruşu Havva ve Ömer'den tamamen tahsil ettim. Mülk Havva ve Ömer'in olmuştur. Benim alâkam kalmadı diledikleri gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

396/75/1

Tarihi: H. 10 Şaban 1138 / M. 13 Nisan 1726

Konusu: Mitre Zımmî'nin Hücctidir

Sofya'da Sungurlu Mahallesi sakinlerinden Mihail kızı Esbamo mahkemede: Beçin oğlu Terzi Mitre isimli zımmi üzerine beyanda bulunup: Sofya'ya bağlı Balşa isimli Karye toprağında bir taraftan Çubukcu Milaço zımmî mülkü bir taraftan Terzi Mitre zımmî bağı ve bir taraftan İlko Nâsraniye bağı ve bazen Takiyecî Boşko bağı ile sınır olan tahminen on iki kazmalık bağımı yirmi bir buçuk kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, borcu olan yirmi bir buçuk kuruşu Mitre'den tamamen tahsil ettim. Bağ Mitre'nin mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmadı dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/77/2

Tarihi: H. 18 Şaban 1138 / M. 21 Nisan 1726

Konusu: İbrahim'in Dükkân Hücctidir

Sofya'da El-Hac İlyas Mahallesi sakinlerinden Abdi kızı Meryem isimli Hatun mahkemede: Sabuncu Ahmed oğlu İbrahim isimli kimse üzerinde beyanda bulunup:

(silik) (silik) yakınında bir tarafı Mustafa Ağa'nın mülkü ile sınır olan bir kepenk sabuncu dükkânımı adı geçen İbrahim'e yirmi iki kuruşa satmayı kabul ettikten sonra borcu olan yirmi iki kuruşu İbrahim'den tamamen tahsil ettim. Dükkân İbrahim'in mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/79/1

Tarihi: H. 5 Ramazan 1138 / M. 7 Mayıs 1726

Konusu: Alko Nasraniyye'nin Bağ Hücctidir

Sofya Kazası'na bağlı Kurila isimli Karye sakinlerinden Yevan oğlu Dorican isimli zımmi mahkemede: Aspaz kızı Alko üzerinde beyanda bulunup: Kurila toprağında bir taraftan Hatîb Efendi bağı ve bir taraftan Ağnam bağı ve bir taraftan bazen Yovail bağı ve bazen Aspaz zımmî bağı ile sınır olan tahminen iki kazmalık bağımı Alko Nâsraniyeye on kuruşa satmayı kabul ettikten sonra borcu olan on kuruşu adı geçen Alko nasraniyeden tamamen tahsil ettim. Bağ, Alko Nâsraniyenin mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/79/2

Tarihi: H. 5 Ramazan 1138 / M. 7 Mayıs 1726

Konusu: Yuvan Zımmî'nin Bağ Hücctidir

Sofya Kazasına bağlı Vaygonofça Karyesi sakinlerinden Nederko oğulları Simon ve Todori zımmîler mahkemede: Teriçko oğlu Yuvan üzerinde beyanda bulunup: Kurila'da Karyesi'nde bir taraftan Yuvan bağı ve bir taraftan Aspaz bağı ve bir taraftan İsmail Çeribaşı bağı ve bazen Halil bağı ile sınır olan tahminen on iki

kazmalık bağımızı Yuvan zımmîye yirmi altı kuruşu satmayı kabul ettikten sonra borcu olan yirmi altı kuruşu Yuvan'dan tamamen tahsil ettim. Bağ Yuvan'ın mülkü olmuştur. Bizim alâkamız kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/80/2

Tarihi: H. 7 Şevval 1138 / M. 8 Haziran 1726

Konusu: Yosef Yahudi'nin Menzil Hücctedir.

Köstendil Kasabası'ndan Cuma Mahallesi sakinlerinden olup Sofya'da misafir olan Yako oğlu Mosir isimli Yahudi mahkemede: Yine Köstendil sakinlerinden Avar oğlu Yasef üzerinde beyanda bulunup: Cuma Mahallesi'nde bir taraftan Mustafa Ağa ve bir taraftan yine benim mülküm ile sınır olan bir sobalı oda ve bir mutbah ve bir mahzen ve bir kiler ve bahçe ve bir miktar havluya sahip mülkümü yüz seksen kuruşu Yasef'e satmayı kabul ettikten sonra borcu olan yüz seksen kuruşu Yasef'ten tamamen tahsil ettim. Yasef'in mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/81/1

Tarihi: H. 7 Şeval 1138 / M. 8 Haziran 1726

Konusu: Es-seyyid Osman Ağa'nın Hücctedir.

Sofya'da Mansur Hoca Mahallesi'nde sâkin Zaim Es-Seyyîd İsmail Ağa oğlu Osman Ağa mahkemede: Benayut kızı Lazko isimli Nâsraniye'yi dava edip: Sofya'da Sungurlu Mahallesi'nde bir taraftan benim mülküm ve bir taraftan Receb Ağa mülkü ve bir taraftan Takiyeci Bavli mülkü ile sınır olan benim mülkümü işbu Lazko

Nâsraniyeye benden habersiz yüz kuruşa satın almıştır. Lazko'ya suâl olunup borcu olan yüz kuruşu ödemesi tabelimdir dedikten sonra, adı geçen Lazko cevabında: Menzilde hakkı olduğunu ve habersizce satın almadığını söylemiştir. Lazko'dan iddiasına şahit talep olununca, Mansur Hoca Mahallesi'nde sakin Mahmud oğlu Abdülmüayyen Ağa ve El-Hac Osman oğlu Hasan Ağa ve Hasan oğlu Yusuf Sipâhi ve Abdullah oğlu İvaz Beşe isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: İşbu Lazko Nâsraniyenin menzil borcu olan yüz kuruşu Osman Ağa bizim huzurumuzda kabul ettiğine şahitleriz ve şahitlik dâhi ederiz dedikten sonra, yüz kuruşun Es-Seyyîd Osman Ağa'ya teslim etmesine Lazko'ya tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/82/3

Tarihi: H. 15 Şevval 1138 / M. 16 Haziran 1726

Konusu: Silahtar Ağa'nın Çiftlik Hücçetidir.

Sofya'da Kuruçeşme Mahallesi sakinlerindenken vefat eden Ahmed oğlu Mehmed Beşe isimli kimsenin karısı Abdullah kızı Fatma isimli Hatun'dan başka varisi olmamakla mirası Sofya'da sâkin yeniçeri taifesinden vefat edenlerin geride bıraktığı mallarını devlet hazinesine göndermekle görevli olan Ömer oğlu Hüseyin Ağa ve adı geçen Fatma Hatun ve Silahtar Ali Ağa isimli kimse mahkemede: Merhum Mehmed Beşe'nin Sofya'ya bağlı Zemyane isimli Karye'de bir taraftan Kancı(?) Abdi Çelebi mülkü ve bir taraftan nehir ile sınır olan sobalı odaya ve sofalı eve ve üç (...) evi ve bostan yeri ve bahçeye ve bir miktar havluya sahip çiftliği ve içinde mevcut olan iki kara sığır öküzünü ve iki danayı ve iki kısrağı ve dört dana ve iki kovanı ve ekilmiş üç buçuk keyl buğdayı ve üç şinik arpayı ve iki şinik yulafı ve ekilmiş dokuz çanak (...) ve bir keyl yaz buğdayını ve iki arabayı ve iki sabanı adı geçen Silahtar Ali Ağa'ya doksan kuruşa satmayı kabul ettikten sonra, borcu olan doksan kuruşu Ali Ağa'dan tamamen tahsil ettim. Çiftlik Ali Ağa'nın mülkü olmuştur. Bizim alâkamız kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl**306/91/1****Tarihi: H. 4 Zilkade 1138 / M. 4 Temmuz 1726****Konusu: Kazancı Nedelko'nun Hücctedir.**

Sofya'da Cami-i Atîk Mahallesi sakinlerinden El-Hac Ahmet oğlu El-Hac Mustafa isimli kimse ile Kazancı Velico oğlu Nedelko isimli zımmî mahkemede: Sofya'ya bağlı Karina isimli Karye toprağında bir taraftan Mano zımmî bağı ve bir taraftan babası zımmî bağı ile sınır olan tahminen üç dönüm bağımı ve yine aynı mahallede bir taraftan Ümmetullah Hatun bağı ve bir taraftan orman ve bir taraftan hendek ile sınır olan tahminen iki dönüm bağımı ki toplam beş dönüm bağlarımı işbu adı geçen Nedelko zımmîye yetmiş beş kuruşa satmayı kabul ettikten sonra borcu olan yetmiş beş kuruşu Nedelko'dan tamamen tahsil ettim. Sınır olan bağlar adı geçen Nedelko zımmînin mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl**306/91/3****Tarihi: H. 4 Zilkade 1138 / M. 4 Temmuz 1726****Konusu: Es-seyyid Osman Ağa'nın Menzil Hücctedir.**

Sofya'da Sungurlar Mahallesi sakinlerinden Balis kızı Kaliçe ve Nadelko kızı Doline isimli Nâsraniyeler ile Zaim Es-seyyid İsmail Ağa oğlu Osman Ağa isimli kimseler mahkemede: Aynı mahallede bir taraftan Mustafa Çelebi mülkü ve iki taraftan Terzi Nikola mülkü ile sınır olan bir sobalı odaya ve bir sofalı evi ve iki mahzeni ve bir anbarı ve ahıra ve otluk hanesi ve bir miktar havluya sahip mülkümü Osman Ağa'ya yetmiş dokuz kuruşa satmayı kabul ettikten sonra borcu olan yetmiş

dokuz kuruşu Osman Ağa'dan tamamen tahsil ettim. Mülk Osman Ağa'nın olmuştur. Bizim alâkamız kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/92/2

Tarihi: H. 13 Zilkade 1138 / M. 13 Temmuz 1726

Konusu: Mehmet Ağa'nın Malikâne Hücctidir.

Köstendil Kasabası'nda İmaret Mahallesi sakinlerinden olup Sofya'da Kara Danişmend Mahallesi'nde misafir olan Fındıkzade Süleyman oğlu Abbas isimli kimse ile Ahmed oğlu Mehmed isimli kimse mahkemede: Rumeli Vilâyeti'nde Köstendil Sancağı'nda Komanoh Kazası'na bağlı Yaylakca isimli Karye'den yirmi bin akçe yazısı olan berât belgesiyle tasarruf hakkına sahip olduğum senede iki yüz elli kuruş peşin geliri olan mâlikâneyi kendi rızamla Mehmed Ağa'ya iki yüz elli kuruşa satmayı kabul ettikten sonra iki yüz elli kuruşu Mehmed Ağa'dan tamamen tahsil ettim. Berât belgemi Mehmed Ağa'ya teslim ettim. Mâlikâne Mehmed Ağa'nın tasarrufu olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Emsali gibi tasarruf hakkına sahip olsun dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/96/2

Tarihi: H. 15 Zilhicce 1138 / M. 14 Ağustos 1726

Konusu: Naftal Yahudi'nin Bağ Hücctidir.

Sofya'ya bağlı Katina isimli Karye ahâlisinden Yevan oğlu Nikoliçe isimli zımmi ile Naftal isimli Yahudi mahkemede: Aynı karyede bir taraftan Papaz çayırı ve bir taraftan Korgo bağı ile sınır olan bir dönüm bağımı yine bir taraftan yahudi Moho bağı ve bir taraftan Kirgo bağı ile sınır olan diğer bağımı Naftal Yahudiye kırk kuruşa

satmayı kabul ettikten sonra borcu olan kırk kuruşu Naftal'den tamamen tahsil ettim. Bağlar Naftal yahudinin mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/97/1

Tarihi: H. 15 Zilhicce 1138 / M. 14 Ağustos 1726

Konusu: İmam Ahmed Efendi'nin Hücctidir.

Sofya'da Mansur Hoca Mahallesi sakinelerinden Ahmed kızı Ümmü Gülsüm isimli Hatun ile Oğlu Ahmed Efendi mahkemede: Aynı mahallede bir taraftan Nakib Es-Seyyîd Mustafa Ağa mülkü ve bir taraftan Mehmed Ağa mülkü ve bir taraftan Bakkal Ahmed mülkü ile sınır olan bir sobalı oda ve bir sofalı ve bir kubbeli odaya ve bir kilere ve bahçeye ve bir miktar havluya sahip bakkal dükkânını oğlum adı geçen Ahmed'e hibe ettim. Bakkal Ahmed Efendi'nin mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/98/2

Tarihi: H. 18 Zilhicce 1138 / M. 17 Ağustos 1726

Konusu: Yakem Zımmî'nin Menzil Hücctidir.

Sofya'da Kuruçeşme Mahallesi sakinlerinden Kıbtî Sefer ve karısı Saime ile Yevan oğlu Yakem mahkemede: Kuruçeşme Mahallesi'nde bir tarafı Kürekçi Siyonçevas mülkü ve bir tarafı Kıbtî Boşkodir mülkü ve bir tarafı İbrahim mülkü ile sınır olan bir sobalı oda ve bir sofalı eve ve bir miktar havluya sahip mülkü yirmi beş buçuk kuruşa Yakem'e satmayı kabul ettikten sonra borcu olan yirmi beş buçuk kuruşu

Yakem'den tamamen tahsil ettim. Mülk Yakem'in olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/100/3-306/101/1

Tarihi: H. 27 Zilhicce 1138 / M. 26 Ağustos 1726

Konusu: Abdullah Efendi'nin Menzil Hücctedir

Sofya'da Karadanişmend Mahallesi sakinlerindenken vefat eden El-Hac Ahmed Efendi oğlu Abdülkerim Efendi'nin mirası karısı Ahmed kızı Saadet isimli Hatun ile büyük kızı Ümmetullah Hatûn ile li-ebeveyn kız kardeşi Habibe Hatun'a ait olup, Miras ile sekiz hissemenden bir hissemi Saadet Hatun'a ve dört hissemi Ümmetullah Hatun'a ve üç hissemi Habibe Hatun'a verdikten sonra, adı geçen Saadet Hatun tarafından vekil olan aynı mahalle sakinlerinden Abdullah Efendi ile Veli Efendi ve Molla Abdullah oğlu Hasan isimli kimselerin şahitlikleriye ve vekillikleriye sabit olan Şeyh Mahmud Efendi oğlu Mehmed Efendi isimli kimsenin vekillikleriye Ümmetullah Hatun ile Habibe isimli Hatun ile hala Niş müftüsü olan Bektaş oğlu Abdullah Efendi isimli kimse mahkemede: Merhum Abdülkerim Efendi'nin geride bıraktığı bir tarafı Es-Seyyîd Osman Ağa mülkü ve bir tarafı Recep Ağa mülkü ve bir tarafı Habibe Hatun mülkü ve bir tarafı bazen Ali Çelebi mülkü ile sınır olan bir (...) tahtani(?) odaya ve bir (...) hafif odaya ve bir mutfak ve bir kilere ve fevkâni(?) odaya ve bir miktar bahçeye ve bir miktar havluya sahip mülkün her birimiz hisselerimizi nakit kırpık kuruş karşılığında iki yüz otuz kuruşa satmayı kabul ettikten sonra borcu olan iki yüz otuz kuruşu Abdullah Efendi'den tamamen tahsil ettim. Mülk Abdullah Efendi'nin mülkü olmuştur. Bizim alâkamız kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediklerinden sonra, Yusuf oğlu Ahmet Ağa'nın kefilisi olan Abdullah Efendi oğlu Aşçı Mehmed Efendi'yle yine aynı mahallede bir tarafı müşteri Abdullah Efendi mülkü ve Receb Ağa mülkü ile sınır olan bir tahtani odaya ve bir ahıra ve fevkinde bir otluk hanesine sahip mülkü Abdullah Efendi'ye kırpık yetmiş kuruşa satmayı kabul ettikten sonra borcu olan yetmiş kuruşu Abdullah Efendi'den tamamen tahsil ettim. Mülk

Abdullah Efendi'nin olmuştur. Benim alâkam kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/101/3

Tarihi: H. 3 Muharrem 1139 / M. 31 Ağustos 1726

Konusu: Marco Zımmî'nin Hücctidir.

Sofya'da El-Hac Hamza Mahallesi sakinlerinden Acohtan veledi Yevan isimli zımmi ile Ponıçe Kasabası köylerinden Bartakvome(?) Karyesi'nden işbu Esto oğlu Marko mahkemede: Aynı kasabanın yakınlarında bir taraftan Nikola zımmî bağı ve bir taraftan Kosto zımmî bağı ve bir taraftan diğer Kosto zımmî bağı ile sınır olan tahminen iki buçuk dönüm bağımı işbu adı geçen Marco zımmîye otuz yedi kuruşa satmayı kabul ettikten sonra otuz yedi kuruşu adı geçen Marco zımmîden tamamen tahsil ettim. Bağ sınır Marco zımminin mülkü olmuştur. Benim alâkam kalmamıştır. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/113/3

Tarihi: H. 10 Muharrem 1139 / M. 7 Eylül 1726

Konusu: Bezo Zımmî'nin Hücctidir.

Sofya'da Karadanişmend Mahallesi sakinlerinden Mustafa kızı Ayşe isimli Hatun ile Bayo kızı Bezo isimli Nasraniyye mahkemede: Aynı mahallede bir taraftan Halil Çelebi mülkü ve bir taraftan İsmail Çelebi mülkü ve bir taraftan Mahmud Çelebi mülkü ile sınır olan bir sobalı odaya ve bir sofalı evi ve bir miktar havluya sahip mülkümü on sekiz kuruşa Bezo'ya satmayı kabul ettikten sonra borcu olan on sekiz

kuruşu Bezo'dan tamamen tahsil ettim. Mülk Bezo'nun olmuştur. Benim alâkam kalmadı. Dilediği gibi kullansın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

3. Şiddet, Hırsızlık ve Başka Ahlaki Olaylarla İlgili Kayıtlar

306/14/1

Tarihi: H. 21 Muharrem 1138 / M. 29 Eylül 1725

Konusu: Acem Simon ve Halil'in Davasıdır.

Sofya'da Hafiyeciler Hanı'nda kalan Tüccar taifesinden işbu Acem Nizar oğlu Simon mahkemde: Aynı handa kalan Mustafa oğlu Halil'i dava edip: Halil sopa ile başımı yaralamıştır. Suâl olunup, haklıya hakkının verilmesi talebidir dedikten sonra, Halil cevabında: Sopa ile yaraladığımı kabul etmiş lâkin adı geçen Simon bana küfür etti ancak biz davamızda birbirimiz ile anlaştık Simon'la davamız kalmadı dedidiği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/16/2

Tarihi: H. 25 Muharrem 1138 / M. 3 Ekim 1725

Konusu: Ocanako'nun Hücctidir

Sofya Kazası'na bağlı Gulyanofca Karye ahâlîsinden Stoya oğlu Ocanok isimli zımmî mahkemede: Breznik Kazası'na bağlı Karasu ahâlîsinden işbu Sanoban oğlu Bagono ve Yuvan oğlu Petre ve Krako oğlu diğer Yuvan ve Hrako oğlu Vako ve Baldo oğlu Stefan'ı dava edip: Aynı karyede oturan zımmîler benim bir bargirimi çalmıştır. adı geçenlerden bargir ücretini talep ettiğimde, bana bargire karşılık on kuruşu tamamen teslim ettiler dedikten sonra birbirimiz ile davamız kalmadı dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/23/2

Tarihi: H. 27 Safer 1138 / M. 4 Kasım 1725

Konusu: Küçük Mehmed İle Boşnak Ali'nin Mahalleden İhracı

Sofya Şehri'nde İlyas Mahallesi İmamı El-Hac Mustafa oğlu İbrahim ve aynı mahalleden Osman Çelebi ve Şahin Çelebi ve Mustafa Çelebi ve Molla Mustafa ve Alişan isimli kimseler mahkemede: Yine adı geçen mahalle sakinlerinden Küçük Mehmed ile Boşnak Ali isimli kimseleri dava edip: Küçük Mehmed ile Boşnak Ali kendi hallerinde değildir evlerinde geceden gündüze kadar başka kimselerle çirkin ve kötü işlerle uğraşmaktadırlar. Mehmed'in ve Ali'nin mahallemizden ihraç olunması talebimizdir. Mahalle sakinlerinin ihbarlarıyla adı geçen Küçük Mehmed ve Boşnak Ali'nin mahalleden ihraç olunmalarına tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/25/3

Tarihi: H. 14 Rebi'ülevvel / M. 20 Kasım 1725

Konusu: Menzilci Ömer ve Ali Çelebi'nin Halil'i Katl Hüccetidir.

Sofya Şehri'nde Yazıcızade Mahallesi'nde otururken vefat eden Ali oğlu Halil'nin kardeşi Mehmed Çelebi mahkemede: Menzilci Ali'nin vekilini dava edip: Adı geçen Ali merhum kardeşim Halil'i yirmi gün önce haksız bir şekilde siyah saplı nacak ile sol memesi altından yaralamıştır. Olaydan üç gün sonra kardeşim vefat etmiştir. Halil'in kan parasını Ali'den aldım dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/34/1

Tarihi: H. 15 Rebi'ülahir 1138 / M. 21 Aralık 1725

Konusu: Boyacıların Hüccetidir

Sofya'da boyacı taifesinden Mehmed oğlu Mustafa mahkemede: Boyacı El-Hac Hüseyin oğlu İsmail ve Molla Hüseyin oğlu Mustafa ve Ahmed Çelebi oğlu Kara Mustafa ve diğer Ahmed Çelebi ve Mehmed Beşe ve Osman Çelebi'yi dava edip: On dört gün önce beni boyacılar içinde kendi halimde giderken haksız bir şekilde Es-

seyyid Mehmed Çelebi ve El-Hac Mustafa ve Molla Ali isimli kimseler kasten sağ kolumu değnek ile yaraladılar işbu mecliste hazır olan El-Hac İsmail ve Molla Mustafa ve Kara El-Hac Mustafa ve Ahmed Çelebi ve Mehmed Beşe ve Osman Çelebi ve diğer boyacıların hiç birinden davam yoktur ancak Es-seyyid Mehmed Çelebi ve El-Hac Mustafa ve Molla Ali hariç dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/34/2

Tarihi: H. 17 Rebi'ûlahir 1138 / M. 23 Aralık 1725

Konusu: Boyacıların Hücetidir

Sofya'da boyacı taifesinden Mehmed oğlu Mustafa mahkemede: Es-seyyid Hüseyin oğlu Mehmed Çelebi'yi dava edip: Adı geçen Es-seyyid Mehmed Çelebi on dört gün önce boyacılar çarşısında kendi halimdeyken haksız bir şekilde sağ kolumu yaraladılar bende Rumeli Divanı'na şikayette bulundum. Usulüne uygun bir şekilde mübaşir tayin olunduktan sonra, cevaben: Es-seyyid Mehmed Çelebi ile yigirmi kuruş üzerine sülh yaptık dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/35/1

Tarihi: H. 20 Rebi'ûlahir 1138 / M. 26 Aralık 1725

Konusu: Halil'in Hücetidir.

Sofya Şehri'nde Kassaban Mahallesi sakinlerinden iken bir buçuk sene önce İzlatina Karyesi bağlarında vefat eden Abdullah oğlu Ahmed isimli kimsenin validesi Eyüp kızı Saime isimli Hatun mahkemede: Mehmed oğlu Halil isimli kimsenin vekili olan Abdullah oğlu İbrahim Çelebi isimli kimseyi dava edip: İbrahim Çelebi'nin müvekkili olan Halil, oğlum Ahmet'i öldürdü, Halil'in vekili İbrahim Çelebi'yle beş kuruş üzerine merhum oğlum Ahmed'in kan parası kaşılığında sulh yaptık dedikleri kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/39/3

Tarihi: H. 7 Cemeziye'l-evvel 1138 / M. 11 Ocak 1726

Konusu: İlya Zımmî'nin Kan Parası Hücçetidir.

Sofya'da El-Hac Bayram Mahallesi sakinlerindenken bundan önce helâk olan Estovin oğlu İlya isimli zımmînin vârisi anası Belid kızı Bakono nasraniyye mahkemede: Belid oğlu Estoban tarafından vekîl olan İlya oğlu Gerco'yı dava edip: Oğlum adı geçen İlya'yı Estoban öldürmüştür. Estoban'la oğlum maktûlun kan parası için yirmi kuruş karşılığında sulh yaptık dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/47/1

Tarihi: H. 17 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 20 Şubat 1726

Konusu: Petro Zımmî'nin Hücçetidir.

Sofya Kazası'na bağlı Manastırıçe Karyesi ahâlîsinden Yuvan oğlu Acotafo mahkemede: Breznik Kazası'na bağlı Payanca Karyesi sakinlerinden Rasvin oğlu Petro'yu dava edip: Dokuz ay önce aynı karye otlağından bir baş yağız bagirimi Petro çalmıştır. Şimdi adı geçen bargiri Petro'nun elinde buldum, suâl olunup, alıverilmesi talebimdir dedikten sonra, adı geçen Petro cevabında: Davacının iddia ettiği yağız bargiri işbu mecliste Yuvan oğlu Tedelko isimli zımmînin kırsağından olmak üzere dokuz kuruşa satın aldım. Defle mukabele edilmesini isterim dedikten sonra, adı geçen Tedelko dahi adı geçen Petro'yu onaylamıştır. Petro'dan iddiasına şahit talep olundukda, Hırasnik Karyesi'nden Tezran oğlu Milaco ve İstanko oğlu isimli zımmîler mecliste hazır olup beyanlarında: Bargiri Tedelko zımmî Petro zımmîye dokuz buçuk kuruşa satmıştır bizler bu olaya şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul edilip, Acotafo'nun talebine menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/80/1

Tarihi: H. 5 Şevval 1138 / M. 6 Haziran 1726

Konusu: Hacoka'nın Hırsızlık Hücçetidir.

Sofya'da El-Hac Bayram Mahallesi sakinlerinden Ermeni taifesinden Amon oğlu Ayvaz oğlu Tatos isimli zımmi mahkemede: Acem Mirdem oğlu tarafından vekili olan Acem Avdik oğlu Asvador'u dava edip: Adı geçen Hacoka altı ay önce on kuruş kıymetli bir oda döşemesini çalmıştır. Dava ettiğimde o dahi bu durumu kabul etti ve oda döşemesine karşılık on kuruşu bana teslim etti. Eğer benden yahut Asvador'dan dava ve kavgamız olursa kabul olmasın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/86/1

Tarihi: H. 24 Şevval / M. 25 Haziran 1726

Konusu: Mito Zımmî'nin Kısas Hüccetidir.

Razlık Kasabası'na bağlı Yakova ve Berze isimli Karye ahâlîsinden iken yedi gün önce cinayetle helâk olan Boğdan oğlu Nazlı isimli zımmînin verâseti babası adı geçen Boğdan zımmî ile anası Estoban kızı Engele isimli Nâsraniyeye ait olduktan sonra Nazlı'nın babası Boğdan Sofya'da mahkemede: Yine aynı karye ahâlîsinden çingene taifesinden Yuvan oğlu Mito'yu dava edip: Adı geçen Mito oğlum Nazlı'yı baltayla yüzüne ve başının sol tarafına vurup helâk etmiştir. Mito'ya suâl olunup haklıya hakkının verilmesi talebimdir dedikten sonra, Mito cevabında: Yedi gün önce aynı kasabaya bağlı Berze'de dağda Boğdan zımmînin oğlu Nazlı'yı balta ile yüzüne ve başının sol tarafına ve bıçakla karnına vurdum ve öldürdüm dedikten sonra, mahkemede suçunu itiraf etmiştir. Adı geçen Mito'nun akli dengesinin de yerinde olduğuna şüphe dâhi yoktur. Mito'ya şer' en kısas lâzımdır ve usulüne uygun bir şekilde Mito'nun kısas edilmesine hüküm verilmiştir dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/92/3

Tarihi: H. 14 Zilkade 1138 / M. 14 Temmuz 1726

Konusu: Corc ve Estoviçe'nin Hücctidir.

Sofya Kazası'na bağlı Poyan isimli Karye ahâlisinden Pelit oğlu Mitre isimli zımmi mahkemede: Yevan oğlu Corc ve Demyan oğlu Estoviço ve diğer Demyan oğlu Veliko isimli zımmîleri dava edip: Adı geçen zımmîler dört ay önce sâkin olduğum evimde geceleyin sandığımı kırıp, içindeki nakit otuz kuruşu ve on sekiz kuruş kıymetli bir çift gümüş bilezik ve beş kuruşluk baş akçesi ve otuz (silik) yapağı ve otuz zirâ' bez ve otuz zirâ' aba ve yedi gömleğimi çalmıştır. Suâl olunup aynıları mevcud ise aynılarının aliverilmesi talebimdir dedikten sonra, Mitre zımmîden iddiasına şahit talep olundukta, şahit göstermekten aciz olup, Mitre zımmînin iddiası olan eşyaları çalmadıklarına dair Cord ve Estoviçe ve Veliko'ya yemin teklif olundukta, onlar dâhi her biri incil ve İsa Aleyhisselam üzerine yemin etmiştir. Dava, usulüne uygun bir şekilde adı geçen Mitre'ye menle kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

4. Miras ve Vâris Kayıtları

306/37/3

Tarihi: H. 28 Rebi'ûlahir 1138 / M. 3 Ocak 1726

Konusu: Corco Zımmî'nin Hücctidir.

Sofya Kazası'na bağlı Balî Efendi isimli Karye sakinlerindenken helâk olan Coko oğlu İlbas isimli zımmînin vârisi eski karısı Betkano ile li-ebeveynin kardeşi Estobanite isimli Nasrâniyye ait olduktan sonra, İlbas'ın kardeşi adı geçen İştoto tarafından vekil olan Belyed oğlu Corco isimli zımmi mahkemede: Bali Efendi Karyesi Mutasarrıfı olan Es-seyyid Osman Ağa'yı dava edip: Adı geçen Osman Ağa ölen İlbas'ın geride bıraktığı mirasını elinde tutmaktadır, kız kardeşi ile karısı Betkano miras hakkına sahip olduğu halde tasarruf etmelerini engeller, suâl olunsun dedikten sonra, Osman Ağa cevabında: İlbas'ın mirasını elinde tuttuğunu kabul etmiş ve adı geçenlerin mirasın varisleri olduğunu kabul etmemiştir. Corco'dan davasına şahit talep

olunduktan sonra, Goro oğlu Coko isimli zımmi mecliste hazır olup beyanında: Coko'nun İştotyö Nasraniyye'nin ve İlbâs'ın li-ebeveyn kardeşi olduğuna şahidim ve şahitlik dahi ederim dedikten sonra, Es-seyyid Osman Ağa'nın helâk olan İlbâs'ın geride bıraktığı mirasını adı geçen Corco'ya teslimine tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/41/1

Tarihi: H. 12 Cemaziye'l-evvel 1138 / M. 16 Ocak 1726

Konusu: Tomo Zımmî'nin Hücctidir.

Sofya'da Yazıcızade Mahallesi sakinlerindenken helâk olan Stano oğlu Mumcu Tomo isimli zımmînin li-ebeveyn kardeşi, oğlu ve diğer li-ebeveyn kardeşi ve kızları olduklarını iddia edenler Farisbaki Karyesi sakinlerinden Yvan oğlu Kristano oğlu Nikolay oğlu Corco mahkemede: Aynı karyenin vefat eden insanların geride bıraktığı mirasını devlet hazinesine göndermekle memur olan Sofya Mütesellimi Abdullah oğlu Hüseyin Ağa tarafından vekil tayin edilen Şubaşı Abdullah oğlu Mehmed Ağa'yı dava edip: Helâk olan Tomo bizim babamız ve Corco ile li-ebeveyn kardeştir babaları Kostano ve anaları Nikola kızı Bozlaş'dır. Aynı karyede helâk olan babamızın bıraktığı mirasın bizlerden başka varisleri yoktur ve mirası istediğimiz zaman adı geçen Subaşısı Mehmed Efendi hakkımız olan malları bize teslimini reddeder, suâl olunsun dediklerinden sonra, Mehmed Ağa cevabında: Helâk olan Tomo'nun mirasını elinde tuttuğunu kabul etmiş ve adı geçenlerin mirasın varisleri olduğunu kabul etmemiştir. Nikolay'dan davasına şahit talep olunduktan sonra, Zaim Es-seyyid İsmail oğlu Osman Ağa ve Abdullah oğlu İvazbek isimli kimseler mecliste şahitliğe hazır olup beyanlarında: Helâk olan Tomo işbu davacılar Vako ve Nikolay'nın babalarıdır ve adı geçen Corco'yla li-ebeveyn kardeşlerdir babaların ismi adı geçen Kirastano analarını ismi adı geçen Nikola kızı Bozlaş'dır. Tomo'nun bunlardan başka vârisi bulunmamaktadır ve mirası bunlara aittir. Biz bu husus üzerine şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, Tomo'nun mirasının müvekkillere verilmesi üzerine Mehmed Ağa'ya tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/44/3

Tarihi: H. 13 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 16 Şubat 1726

Konusu: Nikolayca'nın Menzil Hücctedir.

Sofya'da Yazıcızade Mahallesi sakinlerindenken helâk olan Kostan oğlu Tomo isimli zımmînin verâseti li-ebeveyn kardeşi ve oğlu Vako ve kardeşi kız Corco kızını Nikolayca'ya ait olduktan sonra Vako ve Nikolayca mahkemede: Babam Tomo'dan bizlere kalan eşyaları Nikolayca'yla paylaşmak hususunda Yazıcızade Mahallesinde olan bir evi kız kardeşim adı geçen Nikolayca'nın hissesi olarak kendisine teslim ettim. Boyan Karyesinde olan bir değirmeni, bir dükkânı ve bir (...) bunlar dahi benim hissemdir. Biz birbirimizin zimmetini kabul ettik dedikleri kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/45/1

Tarihi: H. 13 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 16 Şubat 1726

Konusu: Vako Zımmî'nin Değirmen ve Dükkân Hücctedir.

Sofya'da Yazıcızade Mahallesi sakinlerindenken helâk olan Kostan oğlu Tomo isimli zımmînin varisleri li-ebeveyn kardeşi ve oğlu Vako ve kardeşi kız Nikolayca'ya ait olduktan sonra Nikolayca ve Vako mahkemede: Babam Tomo'dan bizlere kalan eşyaları Nikolayca'yla paylaşmak hususunda Boyane Karyesi'nde olan bir değirmeni ve aynı karyede Bilgeçiler Mahallesi'nde bir nakil dükkânı ve bir (...) kardeşim adı geçen Vako'nun hissesi olarak kendisine teslim ettim dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/46/1

Tarihi: H. 15 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 18 Şubat 1726

Konusu: Es-seyyid Musa Ağa'nın Hücctedir.

Sofya'da Karagözbey Mahallesi'nde sakiniyken vefan eden Es-seyyid Cafer oğlu Hüseyin büyük oğulları Es-seyyid Cafer Çelebi ve Es-seyyid Hasan Çelebi tarafından vekilleri olarak tayin edilen Es-seyyid Mehmed oğlu Es-seyyid Ahmed Ağa mahkemede: Cafer oğlu Musa Ağa'yı dava edip: Müvekkillerim merhum Hüseyin Efendi'nin vasileridir. Es-seyyid Musa Ağa geride bıraktığı mirasın kendilerinde düşen pay olarak seksen beş bin iki yüz altışar akçe vardır, bu parayı Musa'dan talep ettiğimizde bize teslimini reddeder. Suâl olunsun dedikten sonra, Es-seyyid Musa Ağa cevabında: Merhum Hüseyin'in geride bıraktığı parayı kendisinde olduğunu kabul etmiş, lakîn adı geçen paranın otuz iki bin on altı akçesi merhum Hüseyin'in defin masraflarına ve kendisinin bıraktığı borçlara gitti bundan başka geriye elli üç bin yüz doksan akçe kaldı dedikten sonra, geriye kalan paranın Musa Ağa'dan vekil Ahmed Ağa'ya teslim edilmesine tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/48/3

Tarihi: H. 1 Receb 1138 / M. 5 Mart 1726

Konusu: Malko Nasraniyye'nin Hücctedir

Sofya'da Kalonyan Mahallesi sakinlerinden Niko kızı Alko isimli Nâsranîyye mahkemede: Yazıcızade sakinlerindenken helâk olan Şako oğlu Marko Beşe isimli zımmînin vârisi olan eski karısı Gürcü kızı Malko ve oğluna ait olunduktan sonra Malko'yu dava edip: Helâk olan Marko Beşe(?) benim li-ebeveyn kardeşimdir babamız Boşko zımmîden kalan bir dönüm bağ ve diğer eşyaları zapt edip benim hissemi vermemiştir. Şimdi adı geçen Malko Nasranîyye'den talep ettiğimde bana teslimini reddeder, suâl olunup, hissemın aliverilmesi talebidir dedikten sonra, adı geçen Malko cevabında: On beş sene geçmiştir ve şimdi dava etmiştir. Defle mukabele edilmesini isterim dedikten sonra, adı geçen Alko cevabında: On beş sene geçmemiştir diyerek inkâr etmiştir. Malko'dan iddiasına şahit talep olundutan sonra, Asbaş oğlu Gürcü ve Petroban oğlu Teriçko zımmîler mecliste hazır olup beyanlarında: Adı geçen Alko otuz yaşındadır ve on beş sene geçmiştir. Biz bu husus üzere şahitleriz. Şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, usulüne uygun bir şekilde adı geçen Alko'ya menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/49/4

Tarihi: H. 3 Receb 1138 / M. 7 Mart 1726

Konusu: Ahmet Efendi'nin Vâris ve Ahd Hücctidir.

Sofya'da Mansur Hoca Mahallesi sakinlerinden Abdullah oğlu Berber Ömer Çelebi isimli kimse ile Ahmed Efendi mahkemede: Adı geçen Ahmed Efendi benim vârisimdir, ondan başka varisim yoktur. Ben vefaatt ettiğim zaman, Ahmed Efendi eğer borcum varsa borcumu ödemekle yükümlü vekilim olsun. Ahmed Efendi ben ölünce varisimdir dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/50/1

Tarihi: H. 5 Receb 1138 / M. 9 Mart 1726

Konusu: Molla Ahmed'in Hücctedir.

Sofya'da Hüseyin Ağa Mahallesi sakinlerindenken vefat eden Abdullah oğlu Mustafa oğlu Debbağ Ali Çelebi isimli kimsenin verâseti karısı Abdullah oğlu Resul kızı Fatma isimli Hatun ile büyük oğulları Molla Mehmed ve Molla Ahmed ve büyük kızları Hatice ve Zeynep ve diğer Fatma'ya mahsus oldukdan sonra, adı geçen diğer Fatma mahkemede: Fatma'nın büyük oğlu ve tarafından vekili olan Molla Mehmed'i veraset yoluyla dava edip: Babam merhum Ali Çelebi'den bana kalan mülküm vardır, aynı mahallede bir taraftan bakkal El-Hac İbrahim mülkü ve bir taraftan İbrahim Sipâhi mülkü ile sınır olan bir sobalı odaya ve bir sofalı eve ve çardak ve ahır ve otlukhane ve bir miktar havluya sahip mülk olan hissemi talep ettiğimde bana teslimini reddeder, suâl olunup, alıverilmesi talebidir dedikten sonra, Molla Mehmed cevabında: Babam merhum Ali Çelebi yedi sene önce validem müvekkilim adı geçen Fatma'ya iki yüz kuruş karşılığında birbirleri ile anlaşarak evi validem müvekkilime teslim etmiştir. Defle mukâbele edilmesini isterim dedikten sonra, iddiasına şahit talep olunduktan sonra El-Hac Hamza Mahallesi sakinlerinden İbrahim Efendi oğlu Ahmed Efendi ve Ahmed oğlu Mehmed Çelebi isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Adı geçen merhum Abdullah oğlu Mustafa oğlu Debbağ Ali Çelebi bundan üç sene önce adı geçen mülkü bizim huzurumuzda iki yüz kuruşa Fatma'ya

teslim etti ve mülk Fatma Hatun'un olmuştur. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edildikten sonra, diğer Fatma'ya menle kayda geçirildi

Şuhûdûl Hâl

306/51/3

Tarihi: H. 11 Receb 1138 / M. 15 Mart 1726

Konusu: Ahmet'in İbra Hücctedir.

Sofya'da Cami-i Atık Mahallesi sakinlerinden Es-seyyid Mustafa oğlu diğer Mustafa ve kardeşi Ahmed Beşe mahkemede: Babamız adı geçen Es-seyyid Mustafa vefat ettikten sonra bizlere sonra bizlere kalan beş yüz esedi kuruşu kardeşim adı geçen Mustafa'dan veraset yoluya tamamen tahsil ettim dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/68/2

Tarihi: H. 27 Receb 1138 / M. 31 Mart 1726

Konusu: Stanko Zımmî'nin Hücctedir.

Sofya Kazası'na bağlı Kaladaniçe Karyesi sakinlerinden Stanko oğlu Milan mahkemede: Stanko oğlu İstamo üzerinde beyanda bulunup: Helâk olan babamız Stanko zımmîden bana ve kardeşim Stanko'ya ile Mihail ve Malco ve Boğdan'a ayno karyede bir göz değirmen ve sekiz gümüş yüzük ve bir çift gümüş bilezik kalmıştır. Hâlâ benim hissemi talep ettiğimde bana teslimini reddeder. Suâl olunup hakkım olanı almak talebidir dedikten sonra, Adı geçenler cevaplarında: Mevcut olan değirmeni kardeşlerimle dördümüz kendi hisselerimizin izniyle bina inşa ettik demiştir. Stanko'dan iddiasına şahit talep olunduktan sonra, şahit göstermekten aciz olup Stanko'ya yemin etmesi teklif edildikten sonra, O dahi İsa Aleyhisselam ve incil üzerine yemin etmiştir. Sonra Boğdan zımmînin değirmende olan hissesini benim hisseme ait olan hissemi talep ederim dedikten sonra değirmene karşılık yirmi kuruş hisseme isabet eden meblâğı Boğdan'dan tamamen tahsil ettim dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/73/2

Tarihi: H. 5 Şaban 1138 / M. 8 Nisan 1726

Konusu: Es-seyyid Ahmed Çelebi'nin Vâris Hücctidir.

Sofya'da Saruhanbey Mahallesi sakinelerinden Abdullah kızı Gülboy isimli Hatun ve Es-Seyyîd Mehmed oğlu Ahmed mahkemede: Es-Seyyîd Ahmed Çelebi varsimdir ondan başka vârisim yoktur ben vefat ettikten sonra Adı geçen Es-Seyyîd Ahmed Çelebi eğer borcum kalırsa geride bıraktığım mallardan ödemekle yükümlü olmuştur dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/82/2

Tarihi: H. 15 Şeval 1138 / M. 16 Haziran 1726

Konusu: Molla Hüseyin'in Hücctidir.

Sofya'da Mansur Hoca Mahallesi sâkinlerindenken vefat eden Süleyman kızı Saime isimli Hatun'un verâseti kızları Mümine ve Ümmü Gülsüm ve küçük kızı Mazlume ve li-ebeveyn kardeşi Abdi Beşe'ye ait olduğu açık olduktan sonra, adı geçen Abdi Beşe mahkemede: Mümine ve Ümmü Gülsüm taraflarından vekili olan Molla Eyüp oğlu Hasan'ı dava edip: Müteveffa-yı adı geçeninin geride bıraktığı iki bin iki yüz otuz altı akçe hissemi müvekkiletin adı geçenlerden tamamen tahsil ettim dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/96/1

Tarihi: H. 15 Zilhicce 1138 / M. 14 Ağustos 1726

Konusu: Havva Hatun'un Hücctidir.

Sofya'da Mansur Hoca Mahallesi sakinlerindenken vefat eden Abdullah oğlu Bakkal Halil Beşe isimli kimsenin karısı Abdullah kızı Havva Hatun mahkemede: Sofya'da yeniçeri tayifesinden vefat olanların mirasını devlet hazinesine göndermekte memur olan Ömer oğlu Serdar Es-seyyid Hüseyin Ağa isimli kimseyi dava edip: Aynı mahallede bir tarafı Çeribaşı Ahmed Ağa mülkü ve bir taraftan Dellalbaşlı Osman Beşe mülkü ve bir taraftan Mahmud Efendi mülkü ile sınır olan bir sobalı odayı ve bir sofalı eve ve bir ahıra ve bir kilere ve sofalı ve bahçeye ve bir miktar havluyu sahip mülkü kocam merhum Halil Beşe on bir sene önce yüz elli kuruş borcuna karşılık bana vermiştir. Ancak adı geçen Serdar Hüseyin Ağa haksız bir şekilde elinde tutmaktadır, suâl olunup evin bana verilmesi talebidir dedikten sonra, Es-seyyid Hasan Ağa cevabında: Adı geçen mülkü kendisinin elinde tuttuğunu kabul etmiş ancak merhumun varislerinin olduğunu inkar etmiştir. Davacı Havva Hatun'dan iddiasına şahit talep olunduktan sonra, Mustafa oğlu Dellalbaşlı Osman Beşe ve Mustafa oğlu Moytab Molla Ahmed isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Abdullah oğlu Bakkal Halil Beşe on bir sene önce mülkünü karısı işbu adı geçen Havva Hatun'a yüz elli kuruşa karşılık bizim huzurumuzda vermiştir ve bizi şahit göstermiştir. Biz bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul olunarak usulüne uygun bir şekilde adı geçen mülkün Havva Hatun'a verilmesine Es-Seyyid Hüseyin Ağa'ya tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/100/2

Tarihi: H. 26 Zilhicce 1138 / M. 25 Ağustos 1726

Konusu: Acem Anton'ın Miras Hücçetidir.

Belgrad ahâlîsinden olup ticaret işleriyle meşgul olan Hisarcık isimli yerde kendi kendini tüfek ile vurup öldüren Acem Amad oğlu Anton'un li-ebeveyn kardeşi ve vârisi Canezer isimli Acem mahkemede: Hâla Sofya Ayanı ve mütesellimi olan İzzetli Abdurrahman oğlu Hüseyin Ağa üzerine verdiği beyanda: Kardeşim Anton'un Sofya'da Çuhacılar Hanı'nda olan odasını Sofya Kadısı olan Ali Efendi Ağa ile açıp,

içinde mevcut olan on altı bin yedi yüz elli üç akçeden başka Ali Efendi'den bir kese içinde yüz seksen altını veraset yoluya talep ve dava eyledikten sonra, zikrolunan altını ve diğer geride bıraktıklarını aldım dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/112/2

Tarihi: H. 10 Muharrem 1139 / M. 7 Eylül 1726

Konusu: Süleyman'ın Hüccetidir.

İstanbul sakinlerinden olup Sofya'da misaf olan Abdullah oğlu Süleyman Beşe ve anası Abdullah kızı Hatice Hatun mahkemede: Sofya'da görevli Subaşı olan Sarı Ahmed oğlu Mehmed'i dava edip: Sâbika Rumeli Valisi Vezir Abdullah Paşa hazretlerinin Enderun ağalarından olan ve Sofya'da vefat eden Abdurrahman oğlu Abdullah isimli kimsenin li-ebeveyn kardeşi ve Hatice anası mahkemede: Verâseti bizlere aitken adı geçen Mehmed Ağa merhum Süleyman'ın geride bıraktığı malları devlet hazinesine göndermek üzere kabz etmiştir. Suâl olunup, hakkımızın verilmesini isteriz dedikten sonra, Mehmed Ağa cevabında: Süleyman'ın mirasını elinde tuttuğunu kabul etmiştir. Lâkin adı geçenlerin varisleri olduğunu inkar etmiştir. Adı geçen Süleyman Beşe ile Hatice'den davalarına şahit talep oldunduktan sonra, İstanbul sakinlerinden Bektaş oğlu Ali Beşe ve Yusuf oğlu Veli Çelebi isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: İşbu Süleyman Abdurrahman'ın kardeşi ve Hatice Hatun anasıdır, verâseti bunlara münhasırdır. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edildikten sonra, usulüne uygun bir şekilde Süleyman Beşe ve Hatice Hatun üzerine Abdullah'ın verasetinin verilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/112/3

Tarihi: H. 10 Muharrem 1139 / M. 7 Eylül 1726

Konusu: Sarı Subaşı'nın Hüccetidir.

Sofya'da Paşa Sarayı'nda misafirken vefat eden Abdurrahman oğlu Abdullah isimli kimsenin mirası li-ebeveyn erkek kardeşi Abdullah oğlu Süleyman Beşe isimli kimse ile anası Abdullah kızı isimli Hatun'a münhasıra olduktan sonra, Süleyman ile Hatice mahkemede: İşbu Sarı Subaşı Ahmed oğlu Mehmed isimli kimseyi dava edip: Abdullah'ın verâseti devlet hazinesine gönderilmek üzere Mehmed Ağa'nın elindedir, suâl olunup, alıverilmesi talebimizdir dediklerinde, adı geçen Mehmed Ağa cevabında: Merhum Abdullah'ın mirasının varisi olmadığından ötürü Mehmed Paşa ve Paşa hazretleri tarafından yüz altmış altını devlet hazinesi gönderdim ve üzerimde bir akçe dahi kalmamıştır. Defle mukabelesine şahit talep olunduktan sonra, Alacamescid Mahallesi sakinlerinden Es-seyyid Yusuf Efendi oğlu Ahmed Efendi ve Ali Ağa oğlu Mehmed Ağa ve Mehmed ve Ali ve Ömer Ağa isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: İşbu Mehmed Paşa Hazretleri bizim huzurumuzda adı geçen parayı tamamen devlet hazinesine göndermiştir. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde Süleyman Beşe ve Hatice Hatun'un talebi menle kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

5. Nafaka, Boşanma ve Vasi Tayiniyle İlgili Kayıtlar

306/10/2

Tarih: H. 4 Muharrem 1138 / M. 12 Eylül 1725

Konusu: Safiye Hatun'un Boşanma Davası.

Sofya Şehri'nde Koca Ahmedlü Karyesi'nden Mehmet kızı Safiye isimli Hatun mahkemede: Kocasını Ali oğlu Çubukcu Halil'i dava edip: Adı geçen Halil bundan önce eşimdir ancak beni boşamıştır. Zimmetinden dört bin dört yüz akçe mehrimi ve iddet

nafakamı talep ettiğimde bana teslimini reddeder. Alıverilmesi talebimdir dedikten sonra Halil cevabında: Safiye Hatun önceleri eşimdir ancak hala talep ettiğimi zimmetimde olan dört bin dört yüz akçe sonra ödemekle mükellef olduğum mehrinden, iddet nafakasından ve ikamet giderlerinden vazgeçmiştir dedikten sonra defle mukabele edilmesini istemiştir. Safiye Hatunsa cevabında: dört bin dört yüz akçe sonra ödemekle mükellef olduğum mehrinden, iddet nafakasından ve ikamet giderlerinden önceleri vazgeçtim lâkin şimdi talep ederim dedikten sonra talebinin usulüne uygun bir şekilde Safiye Hatun'a men olunması kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/11/3

Tarihi: H. 4 Muharrem 1138 / M. 12 Eylül 1725

Konusu: Ayşe Hatun'un Nafaka Hücctedir.

Sofya Şehri'nden Has Biga Mahallesi sakinlerinden Ali kızı Ayşe isimli Hatun mahkemede: Zülfikar oğlu Mustafa Ali isimli kimseyi dava edip: Adı geçen Ali önceleri eşim olup beni boşadı. Adı geçen kocamdan olma küçük oğullarım İbrahim ve Mehmed'in nafaka ve kıyafet giderlerini karşılamak için paraya şiddetle ihtiyaç vardır, babaları adı geçen Ali üzerinden nafaka ve kıyafet giderlerini karşılamak için nafaka talep ettikten sonra Efendi hazretleri dahi babaları Ali Efendi malından adı geçen İbrahim'e ve Mehmed'e üçer akçe nafaka ve kıyafet giderlerini karşılamak üzere adı geçen meblağı takdir buyruldu dediği kayda geçirildi.

Şuhûdul Hâl

306/13/1

Tarihi: H. 21 Muharrem 1138 / M. 29 Eylül 1725

Konusu: Fatma Hatun'un Hücctedir.

Sofya Şehri'nde Mansur Hoca Mahallesi'nde otururken vefat eden El-Hac Ahmed oğlu El-Hac İbrahim isimli kimsenin karısı Süleyman kızı Fatma Hatun'un henüz buluş çağına ermemiş oğlu Ali ve kızı için Fatma Hatun'un vasi tayin edilmesi kayda geçirildi.

306/20/2

Tarihi: 17 Safer 1138 / 25 Ekim 1725

Konusu: Fatma Hatun'un Nafaka Hücctedir.

Sofya Şehri'nde Mansur Hoca Mahallesi'nde sakiniyken vefat eden Ahmed oğlu İbrahim isimli kimsenin varisi Süleyman kızı Fatma isimli Hatun mahkemede: Evladım Süha'nın nafakaya şiddetle ihtiyacı vardır babası merhum İbrahim'in malından nafaka taktir olunması talebidir dedikten sonra Efendi hazretleri dahi adı geçenlere beş para nafaka takdir edip, adı geçen paranın merhum İbrahim'in malından alınsın dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/20/3

Tarihi: H. 17 Safer 1138 / M. 25 Ekim 1725

Konusu: Ali'nin Nafaka Hücctedir.

Sofya Şehri'nde Mansur Hoca Mahallesi sakinlerindenken vefat eden Abdullah oğlu Ahmed oğlu İbrahim isimli kimsenin Çelebi küçük oğlu Ali'nin annesi Süleyman kızı Fatma isimli Hatun mahkemede: Evladım Ali'nin nafakaya ihtiyacı vardır babası merhum İbrahim'in malından nafaka talep ederim dedikten sonra Efendi hazretleri dahi küçük oğul Ali'ye nafaka ve kıyafet giderleri için beş para nafaka farz takdir edip, adın geçen paranın İbrahim'in malından Fatma Hatun'a izin verilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/23/3

Tarihi: H. 1 Rebi'ül-evvel 1138 / M. 7 Kasım 1725

Konusu: Rabia ve Yusuf'un Boşanma Hücctedir.

Sofya Şehri'nde Kuruçeşme Mahallesi sakinlerinden Recep kızı Rabia isimli Hatun mahkemede: İbrahim oğlu Yusuf Kıbtî'yi dava edip: Adı geçen Yusuf Kıbtî bundan önce eşim olup ve kendisinden dört yüz akçe mehrimi ve iddet nafakamı ve

ikamet giderlerimi almaktan vazgeçtim demiştir. Eski eşim Yusuf ile muhalaa ile boşandık ve Yusuf'la devam kalmadı dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/27/3

Tarihi: H. 29 Rebi'ülevvel 1138 / M. 5 Aralık 1725

Konusu: Meryem Hatun'un Nafaka Hücctedir.

Sofya Şehri'nde Alacamescid Mahallesi sakinlerinden Abdullah kızı Meryem isimli Hatun mahkemede: Kocası Halil oğlu Yusuf'u dava edip: Adı geçen Yusuf önce eşimken beni boşamıştır. Çocuklarımız olan küçük Mehmed nafaka ve kıyafet için paraya şiddetle ihtiyacı vardır mahkemeden nafaka ve kıyafet giderleri için para talep ederim dedikten sonra Efendi hazretleri her birine beşer akçe nafaka ve kıyafet giderleri için para verilmesine izin verilsin dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/38/1

Tarihi: H. 27 Rebi'ûlahir 1138 / M. 2 Ocak 1726

Konusu: Safiye ve Ali Çelebi'nin Hücctedir.

Sofya'da Şüca'fakih Mahallesi sakinlerinden işbu Abdullah kızı Safiye mahkemede: Bundan önce eşim olan Es-seyyid Murtaza oğlu Ali Çelebi'yi dava edip: Adı geçen Es-seyyid Ali Çelebi önceleri eşimken beni boşamıştır. Benim nafaka ve kıyafet giderleri için paraya ihtiyacım vardır. Nafaka ve kıyafet giderleri için para talep ederim dedikten sonra Efendi hazretleri dahi dörder akçe nakafa ve kıyafet giderleri karşılması için adı geçen paranın Safiye Hatun'a verilmesine izin verildi dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/38/3

Tarihi: H. 4 Cemaziye'l-evvel 1138 / M. 8 Ocak 1726

Konusu: Estovin ve İlcovin Zımmî'nin Hücctidir.

Sofya Kazası'na bağlı Boduyane Karyesi sakinlerindenken bundan önce helâk olan Belid oğlu Niko isimli zımmîni küçük kızları Estovin ve İlcovin üzerlerine bir vasi tayini mühim olduktan sonra, anaları Belid kızı İstoyano isimli zımmîyenin bu işe sorumlu olduğuna haber vermeleriyle Efendi Hazretleri dahi adı geçen küçük kızların üzerlerine anaları İstoyano'nun vasi tayin kabul olunsun dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/38/4

Tarihi: H. 4 Cemaziye'l-evvel 1138 / M. 8 Ocak 1726

Konusu: İbrahim'in Nafaka Hücctidir.

Sofya'da Şeyh Mahallesi sakînlerinden Abdullaj kızı Hatice mahkemede: Kocası Abdullah oğlu Mustafa'yı dava edip: Adı geçen Mustafa önce eşim olup beni boşadı Mustafa'dan ve benden olan küçük oğlum İbrahim'in nafaka ve kıyafet giderleri için paraya ihtiyaç vardır. Nafaka ve kıyafet giderleri için para talebidir dedikten sonra İbrahim için birer para nafaka ve kıyafet giderlerine adı geçen paranın babası Mustafa'nın malından Hatice Hatun'a verilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/40/2

Tarihi: H. 10 Cemaziye'l-evvel 1138 / M. 14 Ocak 1726

Konusu: Ayşe Hatun'un Nafaka Hücctidir.

Sofya'da Süca'fakih Mahallesi sakinlerinden iken bundan akdem hacda vefat eden El-Hac Ahmed oğlu Mehmed isimli kimsenin eski karısı Mehmed kızı Ayşe isimli Hatun tarafından vekil olan Abdullah oğlu Ahmed ve El-Hac Abdurrahman oğlu Ahmed isimli kimselerin şahitlikleriyle El-Hac Abdullah oğlu Yusuf isimli kimse mahkemede: Merhum Mehmed'in mirasından küçük oğlu Mustafa ve küçük kızının nafakaya ihtiyaçları vardır, babaları merhum Mehmed'in mallarından adı geçen çocukların üzerine nafakanın farz olunması müvekkîlim adı geçenin bilhassa talebidir dedikten sonra, küçük çocuklara babaları malından dörder para, ikisine toplam sekiz

para nafaka ve kıyafet giderlerinin karşılanması için para verilmesinin Ayşe Hatun'a izin verilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/47/3

Tarihi: H. 20 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 23 Şubat 1726

Konusu: El-Hac Mustafa'nın Nafaka Hücctedir.

Sofya'da El-Hac Yahşi Mahallesi sakinlerinden El-Hac Mehmed oğlu El-Hac Mustafa isimli kimse mahkemede: İzladı Kazası sakinlerinden olan Abdullah kızı küçük Fatma'nın kıyafet giderini karşımalak için para takdîr olmak talebidir dedikten sonra, Efendi Hazretleri dahi küçük kıza birer para nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için para takdîr etmesine El-Hac Mustafa malından izinle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/47/4

Tarihi: H. 23 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 26 Şubat 1726

Konusu: Fatma'nın Nafaka Hücctedir.

Sofya'da El-Hac Hamza Mahallesi sakinlerinden Mehmed kızı Fatma isimli Hatun mahkemede: Vasisi olduğum küçük oğlum Mehmed'in nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için paraya ihtiyacı vardır babası malından nafaka ve kıyafet bedeli için para farz ve takrîr olunmak talebidir dedikten sonra Efendi hazretleri dahi küçük çocuklar için her birine birer para nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için adı geçen paranın babası malından Fatma Hatun'a izinle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/51/1

Tarihi: H. 7 Receb 1138 / M. 11 Mart 1726

Konusu: Hatice Hatun'un Menzil Hücctedir.

Sofya'da El-Hac Hamza Mahallesi sakinlerindenken vefat eden Abdullah oğlu Mehmed isimli kimsenin verâseti karışı Abdullah kızı Ayşe isimli Hatun ile küçük kıza Fatma'ya münhasır ve belli olduktan sonra küçük kızın validesi adı geçen Ayşe Hatun

mahkemede: Merhum Mehmed'in ikinci eşi Abdullah kızı Hatice isimli Hatun'u dava edip: Merhumun aynı mahallede bir taraftan Ahmed Sipâhi mülki ve bir taraftan Hüseyin Bey mülkü ile sınır olan bir sobalı oda ve bir sofalı ev ve bahçe ve bir miktar sahip evin alınması vasilik yoluyla talebidir dedikten sonra Adı geçen Hatice Hatun cevabında: Merhum Mehmed yaşarken on kuruş mehrimin karşılığında evi bana verdi demiştir. Hatice Hatun'dan iddiasına şahit talep edilince El-Hac Osman oğlu Mehmed ve Osman oğlu Abdurrahman Çelebi isimli kimseler de mecliste hazır olup beyanlarında: Merhum Abdullah oğlu Mehmed hayatında adı geçen Hatice Hatun'a on kuruşluk mehrine karşılık bu evi verdi bizler bu husus üzere şahitleriz şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edilince adı geçen Ayşe Hatun'un talebi menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/57/1

Tarihi: H. Receb 1138 / M. Mart 1726

Konusu: Es-Seyyid Halil'in Hüccetidir.

Sofya'da Siyavuş Paşa Mahallesi sakinlerinden Arslan kızı Ümmü Gülsüm mahkemede: Kocası Es-Seyyîd Ahmed oğlu Halil'i dava edip: Adı geçen Halil önce eşim olup lâkin beni boşadı hâlâ kendisinde olan altı yüz akçe mehir ve nafakamı talep ettiğimde bana teslimini reddeder. Suâl olunup, aliverilmesi talebidir dedikten sonra, Halil cevabında: Ümmü Gülsüm önce eşimdir lâkin benim ile kavga ettiği zaman altı yüz akçe mehrinden ve nafakasından vazgeçmiştir. Defini talep ederim dedikten sonra adı geçen Halil'den şahit talep olununca, aynı mahalle sakinlerinden Abdullah oğlu Osman Çelebi ve Ali oğlu Halil isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Ümmü Gülsüm altı yüz akçe mehrinden ve nafakasından vazgeçmiştir. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edilince Ümmü Gülsüm Hatun'un talebi menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/62/4

Tarihi: H. 24 Receb 1138 / M. 28 Mart 1726

Konusu: Rabia Kıbtıyye'nin Nafaka Hücctedir.

Sofya'da Kuruçeşme Mahallesi sakinlerinden kıbtıyan tayifesinden Recep kızı Rabia Kıbtıye mahkemede: Kocası İbrahim oğlu Yusuf'u dava edip: Adı geçen Yusuf önce eşim olup lâkin beni boşamıştır. Yusuf'tan ve benden olma küçük oğlum Mahmud'un nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için paraya şiddetle ihtiyacı vardır. Nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için para talebidir dedikten sonra Efendi hazretleri dâhi birer para nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için para verilmesine farz ve takdir buyurduktan sonra, küçük çocuğun nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için paranın Rabia Kıbtıye'nin almasına izinle kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/73/4

Tarihi: H. 8 Şaban 1138 / M 11 Nisan 1726

Konusu: Mehmet Beşe'nin Hücctedir.

Sofya'da Saad Mahallesi sakinlerinden Osman kızı Ümmetullah mahkemede: Ahmed oğlu Mehmed'i dava edip: Adı geçen Mehmed önce eşim olup, aramızda şiddetli geçimsizlik yaşandığından dolayı sekiz yüz akçe sonradan almak üzere alacağım mehrimden ve iddet nafakamdan vazgeçtim. O dâhi bu durumu kabul ettikten sonra ilişkimiz bugün itibariyle sona erdi dedikten sonra birbirimiz ile davamız kalmadı dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/74/2

Tarihi: H. Gurre Şaban 1138 / M. Nisan 1726

Konusu: İbrahim'in Hücctedir.

Sofya'da Saad Mahallesi sakinlerinden Abdullah kızı Ümran isimli Hatun mahkemede: Ömer oğlu İbrahim isimli kimseyi dava edip: İbrahim önce eşim olup iki bin akçe sonradan vermek üzere anlaştığım mehrimden ve iddet nafakamdan vazgeçtim eşim adı geçen İbrahim'le bugünden itibaren karı kocalığımız sona erdi dedikten sonra adı geçen İbrahim'le davamız kalmadı dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl**306/94/5****Tarihi: H. 13 Zilhicce 1138 / M. 12 Ağustos 1726****Konusu: Ümmü Gülsüm Hatun'un Nafaka Hücctidir.**

Sofya'da Saruhanbey Mahallesi sakinlerinden Hüseyin kızı Ümmü Gülsüm isimli Hatun mahkemede: Eşim Mustafa Ağa isimli kimse beni ve küçük oğlum Ahmed'i terk etmiştir ve başka bir yere gitmiştir. Bize, nafaka ve kıyafet giderini karşılamak için para farz ve takdir olunması talebidir dedikten sonra Efendi Hazretleri dâhi adı geçen Ümmü Gülsüm ile Ahmed'e her birine üçer para nafaka ve kıyafet giderini karşılamak için paraya farz ve takdir edip Mustafa Ağa'nın malının kullanılmasına Ümmü Gülsüm Hatun'a izinle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl**306/98/1****Tarihi: H. 16 Zilhicce 1138 / M. 15 Ağustos 1726****Konusu: Fatma Hatun'un Verâset Hücctidir.**

Sofya'da El-Hac İsmail Mahallesi sakinlerindenken İzladı Kasabası'nda vefat eden (silik) oğlu Abdullah isimli kimsenin verâseti karısı Abdullah kızı Fatma isimli Hatun ile küçük oğlu Hasan ve küçük kızları Rabia ve Refiye'ye münhasıra olduktan sonra, meclisten bir vasi tayin olunmak mühim olmuştur. İşbu Fatma Hatun vesayet alma sorumluluğuna yeterli olduktan sonra Efendi hazretleri dâhi adı geçen çocukların üzerlerine Fatma Hatun'un vasi tayin edilmesini buyruldu dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/99/3

Tarihi: H. 20 Zilhicce / M. 19 Ağustos 1726

Konusu: Ayşe Hatun'un Nafaka Hücctedir.

Sofya'da Yazıcızade Mahallesi'nde sakinlerinden Hüseyin kızı Ayşe isimli Hatun mahkemede: Ali oğlu Ömer Beşe'yi dava edip: Adı geçen Ömer'den ve benden olan küçük oğlum İbrahim'in nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için paraya şiddetle ihtiyacı vardır. Babası adı geçen Ömer Beşe üzerine nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için para farz ve takdir olup izin verilmesi talebidir dedikten sonra Efendi hazretlerinden küçük çocuklara nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için babası Ömer Beşe üzerine üçer akçe nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için para verilmesine farz ve takdir buyurup Ayşe Hatun'a izinle kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/100/1

Tarihi: H. 25 Zilhicce 1138 / M. 24 Ağustos 1726

Konusu: Fato Kıbtîye'nin Hücctedir.

Sofya'da Kuruçeşme Mahallesi sakinlerinden Kıbtî Lütfü oğlu Salih isimli kimse mahkemede: Ali kızı Fato isimli Kıbtîye'yi dava edip: Adı geçen Fato benim eşimdi on iki sene önce başka diyara gidip beni terk etmiştir. Ancak nikahımız hala geçerlidir ve Fato'nun bana geri dönmesi talebidir dedikten sonra Adı geçen Fato cevabında: On iki sene önce Salih benim eşimdi ancak beni baba evine gitmek üzere Kuruçeşme'den beni bir arabaya bindirdikten sonra benimle şehire yakın mezarlığa varınca beni talak-ı selâseyle boşamıştır. Ben arabada olduğum halde (silik) gönderip mehirim dâhi onda kalmıştır dedikten sonra defle mukabele edilmesini isterim deyince Fato'dan iddiasına şahit talep olundukta Küçük Oba Karyesi'nden Mahmud oğlu Mustafa ve Ali oğlu İbrahim isimli kimseler mecliste hazır olup cevaplarında beyanlarında: İşbu Fato Kıbtîye on iki sene önce baba evine gitmek üzere olduğunda

adı geçen Salih benimle gel dediğinde aralarında çekişme oldu Salih Fato'dan benden talak-ı selâse ile boş olsun demiştir. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dâhi ederiz dedikten sonra her birinin şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde Salih Kıbtî'nin talebinin men edilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/102/3

Tarihi: H. 4 Şevval 1138 / M. 5 Haziran 1726

Konusu: Receb Kıbtî'nin Hücctedir.

Sofya'da Kuruçeşme Mahallesi sakinlerinden Mustafa kızı Rukiye isimli Kıbtîye mahkemede: Kocası Mustafa oğlu Recep isimli kimseyi dava edip: Recep Kıbtî önce eşimdir ancak aramızda şiddetli geçimsizlik yaşanmıştır kendisinde kalan bin akçe mehrimden ve iddet nafakamdan ve ikamet gelirlerimden vazgeçtim. Eşim adı geçen Receb'le bugünden itibaren karı koca ilişkimiz kalmamıştır. Receb'le davamız kalmadı dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/111/2

Tarihi: H. 5 Muharrem 1139 / M. 2 Eylül 1726

Konusu: Numan'ın Hücctedir.

Sofya'da Mansur Hoca Mahallesi sakinlerindenken vefat eden aynı mahalle Kasabı Mehmed oğlu Ahmed Efendi Efendi'nin oğlu Numan'ın meclisten bir vasisi olan validesi Mustafa kızı Fatma isimli Hatun mahkemede: Vasisi olduğum Numan'ın nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için paraya şiddetle ihtiyacı vardır. Babası Ahmed'in malından nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için para talep ederim

dedikten sonra, Efendi Hazretleri dahi Numan'ın nafaka ve kıyafet giderini karşımalak için kırkar akçe nafaka farz ve takdir edip babası merhum Ahmed'in malından validesi Fatma Hatun'a para verilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

6. Merkezden Gelen Emir, Fermân ve Berât Kayıtları

306/7/1

Tarihi: H. 14 Muharrem 1137 / M. 3 Ekim 1724

Konusu: Serdar Hüseyin Çavuş'un İbkâ⁸¹ Tezkiresidir.

1137 senesinde Sofya Serdarı Hüseyin Çavuş azlettilirmeyip, yeniden Serdar olsun. Yeniçeri, Topcu ve Cebeci üzerlerine Serdar kılınsın, sözünden ve taşradan dışarı çıkılmasın, vefat edenlerin mirası usulüne uygun bir şekilde çarşıda satılsın. Sen ki Serdarsın kanun-ı kadîm⁸² üzerine hareket edesin.

Yeniçeri Ağası

306/7/2

Tarihi: H. 6 Muharrem 1137 / M. 25 Eylül 1724

Konusu: Halkalı'nın Berâtıdır.

1137 senesinde emir olunur ki. Sofya Kazası'na bağlı Halkalı Palangası'nda yenilenmiş bir mektep ve cami döşemesi, bir han ve bir taş odası ve diğer yapıların giderleri için yapılan masraflar aşağıda yazıldığı gibidir.

Mektep arzen on, tûlen yedi kat'en altı ziradır. Duvara taş, kireç, kereste ve ya tuğla, muhtelif ağaçlar, soba için masa, çiviler ve tuvalet için masraf edilmiş toplam yedi bin beş yüz altmış sekiz akçe.

⁸¹ İbkâ: Tayinleri her sene, bir sene müddetle yapılan yapılan memurlardan bu müddet bitmeden evvel hizmetleri beğenilenlerin yeniden bir sene için yerlerinde kalmalarının müsaade edilmesi.

⁸² Bir devlette yetkili kamu organı tarafından çıkarılan uyulması zorunlu, genel, sürekli ve soyut hukuk kuralları anlamında bir hukuk terimi. Bkz: Kanun. (2001). TDV DİA, 24. Cilt, ss. 323-324

306/8/2

Tarihi: H. 23 Muharrem 1137 / M. 12 Ekim 1724

Konusu: Halkalı'nın Tevliyet⁸³ Berâtıdır.

Halkalı Palangası'ndan Kale Muhafızı Salih'e Dîvân-ı Hümayûndan dilekçe gönderilmiş, Halkalı Palangası'ndan Cami-i şerif ve Han çeşmesinin günlük iki akçe maaşla görevli olan Sofya sakinlerinden Mustafa, kusurlu olmakla görevini yerine getiremediği için yine adı geçen Palanga sakinlerinden Hakani Ahmed Beşe'ye uygun şekilde görev sorumluluğu verilip, berât çıkarılması arz olunsun.

306/9/1

Tarihi: Ağustos 1724

Konusu: Tebriz Kalesi'nin Fetih Emridir.

Tebriz Kalesi'nin fethi ile ilgili Sofya kadısına gönderilen Fetihname, Vezir Abdullah Paşa Tebriz'in fethine memur olmuş, Tebriz'e vardığında Kızılbaşlar ile karşılaşılıp muharebe yapılmış geceleyin de muharebe devam etmiş.

306/12/1

Tarihi: M. 12 Muharrem 1138 / H. 20 Eylül 1725

Konusu: Sipâhi Süleyman Beşe'ye Tımar Tahsili Hususudur.

Orta boylu ela gözlü, Süleyman'a Dîvân-ı hümayundan dilekçe gönderilmiş dört bin sekiz yüz akçe tımarı mevcut olmakla birlikte, Sofya Nahiyesi'nde Akdanişmend karye ve gayrıdan üç bin akçe tımar geliri eklendikten sonra toplam gelir olarak on dört bin sekiz yüz akçe olmak üzere Süleyman Beşe'ye tımar tevcih edilmiştir.

306/12/2

Tarihi: 12 Muharrem 1138 / H. 20 Eylül 1725

⁸³ Tevliyet: Bir vakfın işlerine bakma vazifesine sorumlu olmak.

Konusu: Timar Vergilerinin Toplanması Hususunda Subaşı'nı Görevlendirildiğine Dair Emir.

1137 senesinde hesaplanmış olan Sofya Nahiyesi'nde Akdanişmend Karyesi ve gayrıdan beş bin sekiz yüz akçelik gelirler Subaşı Mehmed isimli kimse tarafından toplanması hususunda görevlendirilmiştir.

306/14/3

Tarihi: H. 24 Muharrem 1138 / M. 2 Ekim 1725

Konusu: Tebriz ve Arin Kaleleri'nde Yapılan Masrafların Sofya Mahallelerinden ve Köylerinden Tahsili Hususunda Yazılan Emirdir

İşbu bin yüz otuz sekiz senesinde Tebriz Kalesi fetihnamesini Sofya kadılığına getiren görevlilerinin toplam masrafı bin doksan iki kuruştur. Bu paranın Sofya mahallelerinden iki yüz kuruş ve geri kalanı Sofya'ya bağlı köylerden tahsili şehrin ileri gelenleri ve ahâlî ittifakı ile tahsil edilmiştir.

306/15/1

Tarihi: H. 24 Muharrem 1138 / M. 2 Ekim 1725

Konusu: Donanma ile ilgili Fermân.

İşbu Sofya'dan gönderilen iki yüz kuruş donanma akçesidir. Toplam 76 hane 1 rub' ve Yahudiler'den yetmiş kuruş olmak üzere her haneye yüz beş para isabet etmiştir.

306/18/1

Tarihi: H. Muharrem 1138 / M. Ekim 1725.

Konusu: Sofya'da Bulunan Kıptiler'in Cizyelerinin Toplanması Hususunda Cizye Emiri.

Sofya Kazası'ndaki Kıptiler'in 1138 senesine isabet eden cizyelerini Mahmud Ağa ve İsmail Ağa'nın toplaması için vekâlet verildiğine dair cizye emridir.

306/18/2

Tarihi: Sene 1138

Konusu: Cingane Cizyesi Emri'dir.

Sofya'da bulunan Kıptiyanlar'ın cizyelerini toplamakta görevli olan Mahmud ve İsmail Ağa'dan mühürlü evrakla tahsil ettirilip, Kıptiler'in cizyesi için dokuzar para isabet etmektedir, Kıptiyan taifesi cizyedârları olan kimselere bu cizyedârlardan başka beylerbeyi, sancakbeyi, mütesellimler, ileri gelen kimseler ve diğer ehl-i örfe mensup insanlardan hiç kimse karışmasınlar eğer kıbtîler kendi oturdukları yerlerden başka kaza veya karyelere gitmek isterlerse bunlardan üçer yüz akçe cerime alınması hususunda fermanım gönderilmiştir.

306/19/1

Tarihi: H. 16 Safer 1138 / M. 24 Ekim 1725

Konusu: Celeb Keşân Fermânıdır

Sofya Kazası'nın bin yüz otuz sekiz senesinde hesaplanmış olmak üzere yedi bin dört yüz yetmiş dört celeb keşân koyunları mevcuttur, masraf vesairleri için toplam tahsil olunmaya lazım gelen mühürlü ve nişanlı koyun defteri suretine usulüne uygun bir şekilde tahsil ettirilmek emrim olmuştur. Emrim üzere vazifenin yerine getirilmesine mahsus olmak üzere Sofya'da bulunan yedi bin dört yüz yetmiş dört celebın koyunları için otuz altışar akçe ve sekiz akçe, koyunların giderleri için dörder akçe toplamda kırk sekizer akçe alınmak üzere Celeb emini tarafından toplanmasına memur olana teslim ettirildikten sonra, toplanacak akçelerden noksan aldırılmasını.

306/19/2

Tarihi: H. 17 Safer 1138 / M. 25 Ekim 1725

Konusu: Bedel-i Nüzûl Fermânıdır.

Paşa Sancağı'nda olan Sofya Kazası'nın beş yüz altmış yedi buçuk ve bir sülüs bedel-i nüzûl hanesi olup, bin yüz otuz sekiz senesine mevcut olmak üzere bedel-i nüzûllerin toplanması ve tahsile lazım gelen suretinin verilmesi usulüne uygun bir

şekilde vakit ve zamanında toplanması ve tahsil ettirilmesi fermânım olmuştur. Buyurduğum emrim üzerine vazifenin eksiksiz yapılması ve Sofya'nın bedel-i nüzûl hanelerinin alınıp aynı tarihte mevcut olmak üzere her hanelerden altı yüz akçe bedel-i nüzûlleri gönderilen mühürlü ve nişanlı gelir defterine usulüne uygun bir şekilde toplansın ve tahsil edilsin ve bedel-i nüzul vergisi için alınan her yüz on akçeden bir esedi kuruş tahsil ettirilsin bu ücretlerden ziyade ve noksan aldırılmasın.

1138 senesi kayıtlı Sofya bedel-i nüzûl Hane defteri. Sofya Kazası Hane 565,5 Rub' 1 her haneye 600 akçe, Toplam 3098 kuruş 0,5 rub'

306/20/1

Tarihi: H. 17 Safer 1138 / M. 25 Ekim 1725

Konusu: Avâriz Hanesi Defteridir.

Paşa Sancağı'nda olan Sofya Kazası'nın beş yüz altmış yedi buçuk ve bir sülüs avâriz hanesi mevcut olmakla, bin yüz otuz sekiz senesinde hesaplanmış olan avâriz vergilerinin toplanması ve tahsili lazım gelmesine sorumlu olunduktan sonra, mühürlü ve nişanlı gelir defteri suretinin verilmesine ve usulüne uygun bir şekilde zamanında avarız vergisinin toplanması fermânım olmuştur. Buyurduğum emir üzere Sofya'nın beş yüz altmış yedi buçuk ve bir sülüs avâriz hanesi olup, aynı tarihte hesaplanmış olan hanelerin her birinden üç yüz yirmi beş akçe avârizlerin gönderilen mühürlü ve nişanlı gelir defterinin usulüne uygun bir şekilde toplanması ve tahsil ettirildikten sonra bundan başka her hanelerden altmış (silik) alınıp, bundan ziyade aldırmasın ve avâriz için alınan akçenin her yüz sekiz akçesinden bir esedi kuruş tahsil ettirilsin ve belirtilen ücretlerden başka noksan alınmasın.

Bin yüz otuz sekiz senesi Sofya'nın avarız hanesi defteridir. Sofya hane sayısı 567,5 rub' 1, her haneye 325 akçe isabet etmiştir.

306/21/1

Tarihi: H. 24 Safer 1138 / M. 1 Kasım 1725

Konusu: Celeb Keşân Defteridir.

İşbu bin yüz otuz sekiz senesinde hesaplanmış Sofya'dan alınan dokuz yüz doksan dört baş ile celeb keşan koyunların nakil olunması, (...) olunan yüz yirmi üç koyunu (...) bin ikiyüz otuz (...) (...) celebın koyunlarının tahsildardı olan Osman Ağa'nın elinden verilen bir koyun bedelinin defteridir ki müracatı aşağıdaki gibidir. Toplam koyun 948, Yahudilerden 425 koyun, her koyun altmış yedişer akçedir. Her koyunun tuğralısı üzerine kırk sekiz hanedir.

306/21/2

Tarihi: H. 24 Safer 1138 / 1 Kasım 1725

Konusu: Avâriz Vergisinin Ahmed Ağa'ya Sipariş Olunması.

İşbu bin yüz otuz sekiz senesinin hesaplanmış olan Sofya Kazası'nın ahâlîleri üzerlerine yerine getirilmesi lazım gelen avâriz ve bedellerinin toplanması ve tahsil ettirilmesi Ahmed Ağa'ya sipariş olunmuştur. Bu sene emrimle verilen Sofya Şehri'nin avarız hanelerinin ve nüzul (...) aşağıda yazıldığı gibidir. Toplam 76 hane, Sülüs:1, her haneye bin Beşer akçe isabet etmiştir.

306/24/1

Tarihi: H. 3 Rebi'ülevvel 1138 / M. 9 Kasım 1725

Konusu: Şeyh Ali'nin Berâtıdır.

Vefat eden Ebubekir'in sekiz akçelik gelirinden dört akçesi Şeyh Ali'ye eklendiğine dair berât belgesi gönderilmiştir.

306/24/4

Tarihi: H. Rebi'ülevvel 1138/ M. Kasım 1725

Konusu: Yeniçeri Ağası Hasan'ın Emridir.

Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'nın Sofya'ya gönderdiği emirde Sofya Yeniçeri Serdar'ının süvari veya asker bulundurması hususunda görevlendirmiştir.

306/26/3-306/27/1

Tarihi: H. 29 Rebi'ül-evvel 1138 / M. 5 Aralık 1725

Konusu: Sofya'da Ticaret Eden Acemler'le İlgili Ferman.

Sofya çevresindeki Tatar Pazarı, Hasköy kadılarına emirdir ki. Ticaret yapmak üzere sakin olan Acem taifesinin ölenlerinin geride bıraktığı miraslarının devlet hazinesine göndermekle sorumlu memura teslim edilmesi hususunda fermânım gönderilmiştir.

306/34/3

Tarihi: H. Rebi'ülâhir 1138 / M. Aralık 1725

Konusu: Doğancuların Mürdebah Fermânıdır.

Sofya ve Köstendil Sancakları'nda bulunana doğancuların, bu sene kuş yakalayamamasından dolayı, müslüman olan doğancılardan 150 akçe, zımmi doğancılardan 300 akçe vergi alınması hususunda fermânım gönderilmiştir.

306/35/2

Tarihi: H. 20 Rebi'ülâhir 1138 / M. 24 Aralık 1725

Konusu: Kethüdâ Mustafa Ağa'nın Tevlîyet Berâtıdır.

Sofya Kazası'na bağlı Halkalı Palangası'nda olan cami-i şerîf ve han döşemesinin iki akçelik maaşının Ahmed oğlu Mustafa'ya verilmesi hususunda berat belgesi gönderilmiştir.

306/42/1

Tarihi: H. 12 Cemaziye'el-evvel 1138 / M. 16 Ocak 1726

Konusu: Bazı Rum ve Ermeniler'in Fesad Oldukları ve Bunların Önlenmesinin İstendiği Konusunda Gönderilen Fermân.

Rumeli'nin orta kolundaki beylerbeyleri, kadılara yazılan fermânda, Rumeli'nde Rum, Ermeni bazı insanları daha önce mevcut fermânlara malum olarak önceden beri ikamet ettikleri mahallelerden başka yerlerde fesad üzere oldukları

duyulmaktadır. Bunların önlenmesi için gerekli dikkatin verilmesi ve emirlerimin usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmesi hususunda fermanım gönderilmiştir.

306/44/1

Tarihi: H. 4 Cemaziye'l-ahir 1138 / M. 7 Şubat 1726

Konusu: Yeniçeriler'in İstanbul'a Gitmeleri Hususunda Fermân.

Rumeli'nin Orta kolundaki kadılara emirdir ki, Rumeli'nin Orta kolunda bulunan yeniçerilerin ve çavuşların memur oldukları hizmet mahallinden başkente gelip, mevcut bulunmaları için muhkem tenbih ve tenkit ediniz.

306/49/2

Tarihi: H. 2 Receb 1138 / M. 6 Mart 1726

Konusu: Vergi Tahsili Fermânı

Rumeli eyaletinde olan kadılara a'yan-ı vilâyet ve iş erlerine Rumeli Valisi vezirim Osman Paşa'ya adı geçen eyaletin imdâd-ı seferiye ve imdâd-ı hazâriyenin tahsil olunması fermânımdır.

306/54/1-306/55/2

Tarihi: H. 14 Receb 1138 / M. 18 Mart 1726

Konusu: Sikke Emiridir.

Rumeli'nin orta kolunda olan beylerbeyleri, sancakbeyleri, voyvodalara fermanımdır. Başkentte seyahat ve ticaretle meşgul olanların işlerinin aksamaması için nakit paranın hazırlanması lazımken, nakit paraların çeşitlerinin her birisinin kıymeti asliyesini (...) karşılanmak üzere, gerek sikke-i hümâyûnumla ziynetli olan cedîd tuğralı kuruş yüz yirmi akçeye, zılota-i cedîd doksan akçeye ve cedîd-i sülüs kırk beş akçeye ve rub' cedîd otuz akçeye ve zincirli cedîd İstanbul altını dörtyüz akçeye ve bir zincirli Mısır altını üçyüz otuz akçeye ve tuğralı İstanbul altını üçyüz altmış akçeye ve tuğralı Mısır altını üçyüz on beş akçeye ve sekiz buçuk dirheme denk gelen Sevilya

kuruş yüz seksan altı akçeye ve zolota-i atık seksen sikke akçeye ve sekiz buçuk dirheme denk gelen palya kuruş yüz yetmiş üç akçeye ve dokuz dirheme denk gelen kara kuruş yüz seksen bir akçeden, yedi dirheme denk gelen iki buçuk kırat gelir nakit yüz otuz yedi akçeden ve sekiz buçuk dirhem gelir sülûs kuruş yüz kırk dört akçeden ve iki dirhem gelen lipor kebîr sikkesi dört akçeye ve bir dirhem gelir lipor kebîr on akçeye ve frengi yaldız altını üç yüz yetmiş beş akçeye ve Macar altını üçyüz altmış akçe karşılığında alınmak üzere verilmiştir. Yukarıda okunan nakit paralar bundan sonra bu düzenle verilsin, bundan ziyâde alanlar olursa cezaları tertip olunmak üzere, önce başkente sevkedilsin. Hükümet ve kazalarının olan mahallelerde adı geçen nakit paraların kıymetine bu nizam dışında müdahale edimesin. Bundan sonra Zirin altını dörtyüz on akçeye ve Macar altını dörtyüz akçeye ve cedîd İstanbul altını dörtyüz yirmi akçeye Mısır zincirli altını üçyüz elli akçeye ve (...) yüz elli akçeye kara kuruş ikiyüz on akçeye ve (...) kırk kuruş(...) ikiyüz yirmi akçeye ve Sevilya ikiyüz on akçeye denk olduğu haberi verilmek hususunda fermânım gönderilmiştir.

306/57/2

Tarihi: H. 18 Receb 1138 / M. 22 Mart 1726

Konusu: Âdet-i Ağnam Vergisinin Mehmed Ağa'ya Sipariş Ettirilmesi.

Berât ile malikânemiz olan Sofya ve Berkofça ve Şehirköy ve İznebol ve Boznik ve Zadomir ve (...) kazalarının adet-i ağnam ve adet-i gallamiye ve ağıl vergilerinin toplanması üzerine 1138 senesinde olan mart başlangıcından şubata varınca bir sene tamamına değin disiplinle ve uygun bir şekilde Sofya sâkinlerinden Mollazade El-Hac Mehmed Ağa sorumlu olmuştur. Şimdi Mehmed Ağa'dan aynı senenin mart başından şubata gelince bir senenin tamamında değin adı geçen yerlerin usulüne uygun bir şekilde vergilerin toplanması ve tahsil ettirilmesi fermanım olmuştur.

306/58/2

Tarihi: H. 18 Receb 1138 / M. 22 Mart 1726

Konusu: İsmail Sipâhi'nin Tımar Berâtıdır.

Paşa Sancağı'nda Köprülü Nahiyesi'nde Taştimeli isimli Karye ve gayrıdan on dört bin sekiz yüz akçe tımara berât ile Dökürce Nahiyesi'ne ve bundan başka altı bin akçe tımarla mutasarrıf olan Süleyman elinde olan beratını verip, Taştimeli isimli Karye ve gayrıdan berât ile mutasarrıf olduğu on dört bin sekiz kendi rızasıyla vazgeçmiştir. O halde orta boylu ela gözlü açık kaşlı El-Hac İsmail Sancağı'nda sâkin olan Alaybeyi bayrağı altında sefere gitmek şartıyla tevcîh olunmak için sene (1)138'in cemâziye-1 evvelisinin sekizinci günü tarihiyle hükmü şerîfim verildikten sonra. Tezkeresi ihraç olunmak fermânım olmuştur, yukarıda belirtilen on dört bin sekiz akçe tımar gelirleri Timur Süleyman'dan adı geçen İsmail'e verilmiştir.

306/60/1-306/61/1

Tarihi: H. 21 Receb 1138 / M. 26 Mart 1726

Konusu: Sikke Emiridir.

Rumeli'nin Orta Kolu Nahiyeler'inden beylerbeyleri, sancakbeyleri, kadılar, mütesellimler ve nizam ve refâhiyet (...) (...) padişahanem olmakla. Bundan sonra cedîd İstanbul altını dört yüz akçeye ve Mısır zincirlisi üçyüz otuz akçeye ve Mısır Tuğralısı üçyüz onbeş akçeye ve Cedîdkuruşun her biri yüz yirmi akçeye ve yarımı altmış akçeye ve rub' otuz akçeye ve cedîd Zılota dokan akçeye ve Sağ para kırk bir kuruşa ve Cedîd akçenin yüz yigirmisi bir kuruşa ve keferi sikkesiyle darbedilen Yıldız altını üçyüz yetmiş beş akçeye ve Hicaz altını üçyüz altmış akçeye ve sekiz buçuk dirhem gelen atık esedi kuruş yüz kırk dört akçeye ve sekiz buçukta bir denk gelen Sevilya Riyali kuruşu yüz seksan altı akçeye ve dokuz dirhem gelen kara kuruş yüz seksen bir akçeye ve atık Zılota seksen sekiz akçeye ve sekiz buçuk dirhem bir kuruşa denk gelen Polya kuruş yüz yetmiş üç akçeye iki dirhem gelen Lippor yirmi dört akçe ve bir dirhem gelen lippor on akçeye denk gelsin. Ve çürük para bozdurulmamak üzere bu emrimle yukarıdaki paralara nizâm verilmiştir. Bu nizamın devamı önemlidir, devleti aliyyemden olmakla, işbu sikke emrim mahkemelerde sicillere birer surette kayıt kayıt edilsin. Yukarıda geçen nakit paraların her birisi takdir olunan değerlerinden ziyâde noksan ile alınmasın. Çürük para bozdurulmamak üzere tenbih edilsin ve emirlerime uymayan kimseye müsamaa gösterilmesin. Yalnız fakirler ve garipler rencide edilmesin. Eğer, yukarıda belirtilen nakit değerlerin altında ve ya

çürük akçe bozdurulursa cezaları tahsil olunacağını doğrulanması ve basiret üzere hareket edilmesi hususunda fermânım gönderilmiştir.

306/61/2

Tarihi: H. 21 Receb 1138 / M. 26 Mart 1726

Konusu: Adalet Fermânıdır.

Rumeli'de bulunan askerler, memleketin ileri gelenleri, halktan kimseler, alimler, zabıtlar, ve kudret sahibi olanlar ve vilayet sakinleri, sipahi zümresi, silahtar, yeniçeriler, cebeciler ve topçular, bölgenin diğer askerlerinin birisi mahkemeye getirilmesi, ve kanunen alıkoyma ve hepsi lazım gelirse, kanun ve iradem üzere zabıtları hazırlanıp, eski İslami kanun üzere hakkında lazım gelen de zabıtlar marifetiyle yerine getirilsin. Kanun ve emir dışında hareket olunmasına asla rıza gösterilmesin. Zabıtlar dahi haklarından kanunen gereğinin yerine getirilmesinde dikkatsiz davranırsa, ocakları tarafından haklarından gelinsin. Emirsiz, şehrin ileri gelenlerinin sevk dilekçeleri her kazalardan mahkeme huzuruna getirilsin. Ancak rencide edilmesin ve korkutulmasın. Kısacası askerlerden firarla kaçanları kanun üzere zabıtlara teslim ve haklarında lazım geleni zabıtlar marifetiyle yerine getirilsin. Bu genel kurallara İslami kanun ve yüce emirler dışında başka kuralların dikkate alınmaması hususunda başkentten gönderdiğim adaletname usulüne uygun bir şekilde yerine getirilsin.

306/63/1

Tarihi: H. 24 Receb 1138 / M. 28 Mart 1726

Konusu: Araba Akçesi Defteridir

İşbu seneyi mübarekede menzıl vergisi ve diğer masraflar için Rumeli Vilâyet ve vilayetin ileri gelenleri ve zaimler ve tımar sahipleri ve köylerin zabıtlarının işbirliği ile sipariş olunan altı bin yüz doksan buçuk kuruş ki beş yüz otuz beş kuruşu Sofya'ya isabet etmiştir, lâkin otuz altı ve otuz yedi senesi satın alınmış araba akçesi ve iki yüz

otuz beş kuruş Sofya'dan takas olunduktan sonra kalan üç yüz kuruşun paylaştırıldığı defteridir ki aşağıda belirtildiği gibidir.

Toplam 76 hane 1 Rub', her haneye dörder para isabet etmiştir.

306/66/1

Tarihi: H. 26 Receb 1138 / M. 30 Mart 1726

Konusu: Ham Demir Temini Hususunda Fermânıdır

Mevlânâ Sofya Kadısı, Samako ve Tatar Pazarı ve İznebol ve Dubnice kadıları ve Samako Nazırı olan Ahmed'e malûm ola ki: İran seferleri olayısıyla mevcut cebehane masraf olan ham demir lüzum olan mahallerden getirmek için cebehane-i amiremde mevcut bulunmak üzere bir miktar ham demirin satın alınması mühim olmuştur. Kazalarda olan samakovîlerden her kantarı beşer kuruşa denk gelen demirlerin ve Tekfurdağı İskelesi'ne nakli için her kantarisine seksen sağ akçeden denk gelen ücretlerin Ahmet Ağa tarafından peşin ödenmesi şartıyla iki bin samakovî kantar ham demir satın alınıp ve arabalara paylaştırıldıktan sonra adı geçen iskeleye nakil ve orada kiralanacak yük gemileriyle başkente nakl ettirilmesi fermanım olmuştur. Nakliyesi için lazım olan on bir bin üç yüz otuz üç kuruş bir sülüs ücret tahrir hükmüyle havale edilsin. Şimdi siz ki kadılar ücret ve nakliyesine havâle olunan malları satın alması için memur olan Ahmed Ağa tarafından nakit olarak bu işle görevli olanlara tamamen teslim edilmesi şartıyla iki bin kantar ham demiri adı geçen kazalardan aceleyle satın alınıp ve Tekfurdağı İskelesi'ne nakli için lazım gelen yük arabalarını dahi o çevrede bulunan mahallelerden tedarik edilsin. Adı geçen iskeleye taşınmasına dikkat edilsin. Sen ki Ahmed Ağa'sın senin marifetinle iki bin samakovî kantar ham demir satın alınıp ve aceleyle lazım gelen yük arabalarıyla taşınarak Tekfurdağı İskelesi'ne ve oradan başkentime nakil ve tamamen Cebehane-i Amirem'e teslim ettirmeniz hususunda farmanım gönderilmiştir.

307/67/1

Tarihi: H. 26 Receb 1138 / M. 30 Mart 1726

Konusu: Niş Kalesi Cephaneliği'nin Techizata İhtiyaç Duyması Hususunda Fermândır.

Sofya Kadısı Mevlânâ, Samako Kadısı, Samako Nazırı Ahmed' malûm ola ki. Niş Kalesi cephanesinde mevcut ham demir ve çivi ve çelik kalmayıp. Adı geçen kalenin binaları için mevcut teçhizatlara ihtiyaç duyulmaktadır. Sen ki Ahmed Ağa'sın senin marifetinle geçen binalar için Samako ve Sofya taraflarında yüz elli rûmi kantar ham demir ve yüz elli rûmi kantar çivi ve on rûmi kantar çelik satın aldırılınsın ve Niş Kalesi'nin binalarına hizmeti için Sofya ve Samako'dan ihrâç etmek üzere fermânım olan arabalarla taşınması ve Niş Kalesi cebecibaşı vekiline teslim ettirilmek üzere fermânım olmuştur. Şimdi işbu emrimin vardığı ki sen Ahmed Zîde'sin bu sene flori üzere lâzım gelen ihtiyaçların senin sorumluluğunda olmak üzere yüz elli kantar ham demiri ve yüz elli kantar çivi ve on kantar çeliği Sofya ve Samako Kazaları'ndan flori parasıyla satın aldırılınsın ve tamamen Niş Kalesi cebecibaşı vekiline teslim ettirilsin ve teslim olduğuna kendisinden belge aldırılınsın. Mevcut emrimin düzgünce ve uygun bir şekilde yapılması hususunda fermânım gönderilmiştir.

306/67/2

Tarihi: H. 26 Receb 1138 / M. 30 Mart 1726

Konusu: Niş ve Vidin Kaleleri İçin Toplanan Teçhizatların Masraf Defteri.

İşbu senede hizmette mevcut bulunup Niş ve Vidin Kaleler'i için Samako ve Sofya ve Tatar Pazarı ve İznebol ve Dolice kazalarında olan samakolardan iki bin dokuz yüz kantar ham demiri ve sırt entarisi için yüz kantar ham demiri, toplam üç bin kantar ham demir fermân buyrulup, Ahmed Ağa elinden gönderilen ve sicile kaydettirilen aynı kazalardan elli ocak samakovîlerin her birine altmışar samakovi kantar ham demir isabet etmekle cümle ashabın samako ittifak ve marifetleriyle paylaştırılmış olup, adı geçenlere verilen defterdir ki aşağıda belirtildiği gibidir.

Sofya Kazası Samako ⁸⁴ 3 Ocak İsabet eden ham demir toplam 180 Kantar	Samako Kazası Samako 20,5 Ocak İsabet eden ham demir toplam 1230 Kantar	Tatarpazarı Kazası Samako 5 Ocak İsabet eden ham demir toplam 300 Kantar
Dubnice Kazası Samako 5,5 Ocak İsabet eden ham demir toplam 330 Kantar	İnebolu Kazası Samako 16 Ocak İsabet eden ham demir toplam 960 Kantar	

Toplam Samako 50 Ocak.

Toplam ham demir 3000 kantar.

Her ocak Samako kırk dokuzar kantar ham demir ve on birer kantar çiviler içindir.

Niş Kalesi'ne gönderilen çivilerin üstaları için Ahmed Ağa'ya verilen 60 kuruş.

306/68/1

Tarihi: M. 27 Receb 1138 / M. 31 Mart 1726

**Konusu: Vidin Kalesi İçin Tedarik Edilcek Ham Demir İçin Samako A'yanı
Ahmed'e Yazılan Nakil Buyruldu.**

⁸⁴ Maden

Samako Nazır'ı Ahmed malûm ola ki. İslam kalelerinden olan Vidin Kalesi'nin binalarının tamir ettirilmesi mühim olmaktadır, İşbu senede binâ olunacak mahaller için Vidin mimarı Mustafa'nın defterine iki yüz kantar ham demir ile sekiz adedi bir (...) olmak üzere iki yüz kantar ve her altı adedi dörder (...) olmak üzere iki yüz kantar ki toplam dört yüz kantar çivileri cebehane-i amirem için satın alınmasına memur olduğun ham demir aceleyle satın alınsın ve tedarik edilecek çiviler de aceleyle gönderilsin. Ham demirlerin Niş Kalesi'ne nakil ve teslimi fermânım olmuştur. Sen ki Nazır Ahmed'sin, işbu emrimi burada yazıldığı üzere cebehane-i amirem için satın almaya memur olduğun ham demirden başka adet olduğu üzere ham demirin ihtiyaç duyulan çeşitleri ve çivilerin tamamının Niş Kalesi gönderilmesi için ihtiyaç duyulan araba ücretlerinin karşılanması da senin sorumluluğunda olmak şartıyla gidecek olan ham demir ve çiviler arabalara bölüştürülerek taşınsın. Niş Kalesi'ne cebehanesine teslim olunduğuna dair kalenin cebecibaşı vekilinden belge alınsın. Yukarıda belirtilen dört yüz kantar ham demir ile çivilerin tamamının ve Vidin'e nakli için adet olduğu üzere ihtiyaç duyulan arabaların ücreti nakliyesiyle çivilerin tamamının ücretleri senin tarafından verilmek üzere ham demirlerin Vidin'e nakliyesiyle çivilerin tamamının satın alınması için ne kadar ücrete denk gelirse senin sorumluluğunda filoriyle ücretleri verilsin ve arabaların ücreti dahi verildikten sonra Niş Kalesi'ne naklettirilsin. Dört yüz kantar çivi ile iki yüz kantar ham demiri senin marifetinle satın aldırılınsın ve arabalarla Niş'e nakli ve cebecibaşı vekiline teslimi senden istenilmektedir. Bir türlü ihmâle müsaade etmeyesin ve derhal satın alarak arabalara bölüştürülsün ve Niş'e gönderilip teslim edilmesi hususunda fermânım gönderilmiştir.

306/69/1

Tarihi: H. 29 Receb 1138 / M. 1 Nisan 1726

Konusu: Sepet Emridir.

Mevlâna Sofya Kadısı ve vilayetin ileri gelenlerine malûm ola ki. Niş Kalesi binaların tamirinde kullanılmak üzere kireç ve taşın naklinin yapılması için el sepetine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sene Sofya'dan tedarikine ihtiyaç duyulan teçhizatın Sofya Kazası'ndan iki bin el sepeti karşılanması ve Niş Kalesi binasına gönderilecek

arabalara paylaştırılması ve bina eminine teslimi fermânım olmuştur. Şimdi bu sene gönderilen sepetlerin bina emine verilmek şartıyla iki bin adet el sepeti Sofya Kazası'ndan tedârik edilsin ve Niş'e gidecek arabalara paylaştırılsın ve bununla beraber bu vazifenin ihmâline müsaade gösterilmesin. Adı geçen kazadan tedârik edilmesi ve arabalarla Niş Kalesi bina eminine teslim ettirmeniz hususunda fermânım gönderilmiştir.

306/69/2

Tarihi: H 29 Receb 1138 / M. 1 Nisan 1726

Konusu: 20 Adet Araba Emridir.

Mevlâna Sofya Kadısı ve vilayerin ileri gelenlerine malûm ola ki. Niş Kalesi'nin yapılarının tamiri için bu sene taş ve kireç ve diğer mühimmatların taşınması için öküz arabasına ihtiyaç vardır. Bu sene buradaki kazalardan tedarik edilmesi ve Niş'e naklettirilmesi amacıyla Niş Muhafızı vezirim Osman Paşa ve bina emini Abdurrahman görevlendirilmiştir. Her arabaya ücret olarak otuz ikişer akçe vilâyetin gelirlerinden takas olunmak üzere Sofya'da Hancedîd Kazası'ndan yirmi adet öküz arabası tedârik edilmesi ve adı geçen kalenin bina eminine teslim ettirilmesi fermanım olmuştur. İşbu emrim size geldiği üzere yirmi adet arabalı öküzler güçlü ve kuvvetli olsun Sofya'dan tedarik edilsin ve her birine arabacı dahi tutulsun ve üzerlerine biri arabacı başı tayin edilerek binâ eminine teslim ettirilsin. Arabaların lazım gelen ücretleri Sofya'nın gelirlerinden takas olunsun ve teslim edildiğine dair bina emini elinden belge alınsın. Fermânım olduğu üzere yirmi adet güçlü ve kuvvetli öküzlerin ve arabacıların Niş'e teslimine gevşeklik ve ihmale müsaade gösterilmemesi hususunda fermânım gönderilmiştir.

306/70/1

Tarihi: H. 29 Receb 1138 / M. 1 Nisan 1726

Konusu: Sakka Defterdarlığı Tayin Berâtıdır.

Mutasarrıfı olduğum şakka defterdarlığı avârızından Paşa Sancağı'nda Sofya Kazası'ndaki tarafımıza ayrılmış ve tayin buyrulunmuştur. Tarafımızın yerine

getirmesi için usulüne uygun bir şekilde verilen işbu bin yüz otuz sekiz senesi başlangıcından şubata kadar ancak bir senelik görev yine Sofya sâkinlerinden Mustafa Ağa ve Yusuf Ağa'ya yalnız üç yüz elli kuruşa iltizâm olunmuştur. Onlar dâhi açıklanan bu tarzda iltizamı kabul etmiştir. Adı geçenlerden peşin olarak üç yüz elli kuruşun teslim aldım ve geri kalan bin kuruşunu bu senenin sonuna kadar üç taksitle alınmak şartıyla tarafımıza verdikleri borç senetlerini ödeme yükümlülüğünü usulüne uygun bir şekilde her birinin kendi hisselerine isabet eden malların ödenmesine karşılık birbirine kefil olmuştur. İşbu görevlerin yerine getirilmesi ve borç senetlerinin ödemelerinin sorumluluğu adı geçen kişilere verilmiştir.

306/70/2

Tarihi: H. 2 Şaba 1138 / M. 5 Nisan 1726

Konusu: Araba Defteridir.

Bu sene Sofya Kazası'ndan Niş Kalesi'nde gönderilen arabaların istihdamı için ücretleri Sofya'nın gelirlerinden takas olunmak üzere fermân buyrulan yirmi adet arabalarından şehir mahallatına isabet eden üç araba defteridir ki aşağıdaki belirtildiği gibidir.

Toplam 76 hane 1 sülüs, beher haneye yüzer para isabet etmiştir.

306/70/3-306/71/1-306/72/1

Tarihi: H. 2 Şaban 1726 / M. 5 Nisan 1726

Konusu: Araba Defteridir.

Bu sene Niş Kalesi'nde istihdam ettirmek için otuz ikişer sağ akçeden lâzım gelen ücretleri hizmetinde binâ emini elinden alınan belgenin Sofya'nın gelirlerinden takas olunmak üzere Sofya Kazası'ndan yirmi adet öküz arabasının gönderilmesi için icrâ olunan fermânın Sofya'da sakin vilayetini ileri gelenleri ve zaimler ve tımar sahiplerinin işbirlikleriyle şehir mahallatı tarafından paylaşılan üç adet araba defteri aşağıdaki yazıldığı gibidir.

Her haneye dörder kuruş ile ikişer para ve beşer sepet isabet etmiştir.

306/73/1

Tarihi: H. 5 Şaban 1138 / M. 8 Nisan 1726

Konusu: Niş Kalesi Yolu Üzerinde Bulunan Kadılar'dan İstenilen Çeşitli Malzemeler Hususunda Fermândır.

Küçükçekmece'den Niş Kalesi'ne varınca Yol üzerinde olan kazaların kadıları ve Niş defterdarına ve yeniçeri serdarlarına ve vilâyetin iş erleri malûm ola ki hâlâ (...) payesiyle Nemçe tarafına şahbent tayin edilmek üzere başkentten gönderilen fermanıdır ki şimdi Küçükçekmecedeki Niş'e ve Niş'den Harol'a varınca nüzûl eylediği menzillerden yevmiye olarak elli çift ekmek ve on beş köşet? ve on beş keyl arpa ve altı kantar saman ve iki çeki⁸⁵ odun verilmesi lüzumlu olmuştur. Lâzım gelen ihtiyaçların adı geçen yerlerin gelirlerinden ödenmesi şartıyla her menzilden tedarikiyle memur olan görevlisine teslim olunduğuna dair belge aldırılınsın. İhtiyaç duyulan maddelerin gönderilmesinde gevşeklik ve ihmale müsaade ettirilmemesi hususunda fermânım gönderilmiştir.

306/76/1

Tarihi: H. 13 Şaban 1138 / M. 16 Nisan 1726

Konusu: Mehmet Bölükbaşının Defteridir.

Sofya Kazası'nda 1138 senesinin haziranından dokuz kasıma kadar Samaniçe, Yaylak kebîr nahiyesinden Hancedîd etrafında olan köylerde yirmi nefer yeniçeri ihraç ve üzerlerine bir yeniçeribaşı tayin olunmak lâzım ve mühîm olmuştur. Adı geçen köylerin ahâlîleri ve ileri gelenlerinin işbirliğiyle ihraç olunan yirmi nefer yeniçerilerin üzerlerine tayin edilen Mehmed Ali'nin bayrağı altına toplanan yeniçerilerin defteri aşağıdaki yazıldığı gibidir.

Toplam 120 hane, 21 nefer. Neferlere 20 kuruş. Her haneye üçer buçuk kuruş isabet etmiştir.

⁸⁵ Çeki: Türkler'in kullandığı eski bir ağırlık ölçüsüdür. Genellikle taş ocakları, odun iskele ve depoları ile kapan ve çardaklarda kullanılan çeki aleti, bir ucunda yük koymaya mahsus ızgara kenarlıklı bir tabla, öbür ucunda ise çeki taşı bulunan uzun bir çeki kolunun ortasından asılı olduğu sabit üçayaklı bir sehpadan ibaret basit bir mekanizmadır. Diğer ölçüler gibi değişmez bir standardı olmayan çeki de farklı yer ve zamanlarda farklı değerler almıştır. 1180 (1766) tarihli bir İstanbul şer'îyye sicilinden anlaşıldığına göre o yıllarda resmî çeki 176 vukıyye (okka) değerindeydi. Bkz: Kallek, C. (1993). Çeki, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 8. Cilt, s. 251.

306/76/2

Tarihi: 13 Şaban 1138 / M. 16 Nisan 1726

Konusu: Halil Bölükbaşının Defteridir.

Toplam 120 hane, 21 nefer. Neferlere 20 kuruş. Her haneye üçer buçuk kuruş isabet etmiştir.

306/77/1

Tarihi: H. Şaban 1138 / M. Nisan 1726

Konusu: Güherçile Fermânıdır.

Filibe ve Sofya kadıları, Vidin ve Tatarpazarı ve Zagra ve Çayköy ve İnebolu Kazalar'ında olan kadılarına malûm ola ki. Belirtilen kazalardan ve Kızıllıhisar'dan güherçile⁸⁶ madeni bulunan mahallerdeki madenlerin kiralanıp, güherçileyi Gelibolu baruthanesine nakil ve baruthane nazırına satmakla işbu bu senede mevcut olan kazalardan güherçile nazırına satılması fermanım olmuştur. Gelibolu baruthanesinin güherçile tedarike lüzumu mühim olduktan sonra, Filibe ve Cerni ve Tatarpazarı ve Zagra ve Hasköy ve Sofya kazalarından güherçile madeni bulunan mahallerden güherçile ihraç edilerek Gelibolu baruthanesine nakil ve satmak üzere bir ferde müdahale edilmesin. Ruscuk ve Silistre havalisinde bulunan güherçile tüccarlarına verilmesin. Güherçile tamamen satın alınarak baruthane nazırına verilsin. Güherçilenin nakli sırasında tımarı olmayan yerlerden taşınmasına sorumlu olunması münasebetiyle gönderdiğim emrimin usulüne uygun bir şekilde yerine getirilmesi mühimdir. İşbu güherçilenin satın alınmasında ve Gelibolu'ya gönderilmesinde gevşeklik ve ihmale müsaade edilmemesi hususunda fermanım gönderilmiştir.

306/78/1

Tarihi: H. Gurre Ramazan 1138 / M. Mayıs 1726

Konusu: Yirmi Adet Araba Emridir.

⁸⁶ Güherçile: Tarımda gübre, hekimlikte ilaç olarak kullanılan, barut vb. patlayıcı maddeler yapımına yarayan, beyaz renkte ve ince billurlar durumunda birleşik bir madde, potasyum nitrat (KNO₃). Bkz: TDK, Güherçile.

İşbu senede Niş Kalesi'ndeki yapılan sağlamlaştırılması için taşınacak teçhizatların Sofya Kazası'ndan karşılanan yirmi adet öküz arabaları defteridir. Yirmi adet arabadan şehir mahallatına isabet eden iki araba, arabacı başı ve bir arabayı El-Hac İbrahim mühür etmiştir.

306/79/3

Tarihi: H. 6 Ramazan 1138 / M. 8 Mayıs 1726

Konusu: Silahşör İsmail'e Celeb Kılavuzluğu Berâtıdır.

Silahşör İsmail Zîde başkent divanına arzuhalde bulunmuş, Rumeli'nde Sofya'da celeb kılavuzluğu kimsenin üzerinde değilken Seyyid Mustafa isimli kimse celeb kılavuzluğuna getirilmiştir. Ancak kendisinin hiçbir faydası olmamakla beraber senelik ellişer kuruşluk celeb kılavuzluğunun ödemesini de yapmamaktadır. Seyyid Mustafa'nın elinden celeb kılavuzluğunun alınıp adı geçen İsmail kendisine verilmesini talep etmiştir. Sofya kadısı Mevlânâ Ali Efendi de adı geçen kılavuzbaşılık için 1138 senesi Rebiü-l ahîrinin 9. günü tarihiyle verilen belgenin usulüne uygun bir şekilde Anadolu muhasebesine kayıt edildikten sonra Kazasker berâtıyla mutasarrıf olan Seyyid Mustafa'nın hiçbir faydası olmadığını elli kuruşunu da teslim etmediğini doğrulamıştır. 1138 senesi Şaban ayının 10. gününden itibaren celeb kılavuzluğu görevi Silahşör İsmail'ye verilip, adı geçen Mustafa bu görevden men edilsin. İsmail celeb kılavuzluğuna mutasarrıf olup her sene ellişer kuruşu devlet hazinesine ödedikten sonra berâtım usulüne uygun bir şekilde Silahşör İsmail'e tevcih edilmesi imzam ile güvence altına alınsın.

306/82/1

Tarihi: H. 13 Şeval 1138 / M. 14 Haziran 1726

Konusu: Mustafa'nın Timar Berâtıdır.

Rumeli valisi vezirim Paşa'ya malûm ola ki. Mustafa başkent divanına arzuhalde bulunmuş, Paşa Sancağı'nda Sofya Nâhiyesi'nde Reberde isimli Karyesi ve ondan başka üç bin akçe tımara mutasarrıf olmakla adı geçen yer için tımarının genişletilmesi izin vermek maksadıyla adı geçen Mustafa (...) olup, rızasıyla talip olduğundan başka ziyâde olmasına lüzumu olduktan sonra Mustafa'nın tımarına zam ve kaydını genişletmek için (...)başı Hasan başdefterdarım El-Hac İbrahim'e bildirmesinden sonra usulüne uygun bir şekilde kayıtlı tımarının genişletilmesi emrim olmuştur. Buyururum ki emrim üzere adı geçen Mustafa Alaybeyisiyinin bayrağı altında mevcut değildir dediklerinden sonra tımarına zarar gelmemek üzere kaydına izin verdiğesin şöyle bilesin ki imzama güvence altına alınsın.

306/87/1**Tarihi: H. 27 Şevval 1138 / M. 28 Haziran 1726****Konusu: İsmail'in Timar Berâtıdır.**

Rumeli valisi vezirim Paşa'ya malûm ola ki. Orta boylu ela gözlü açık kaşlı İsmail başkentime arzuhalde bulunmuş, Paşa Sancağı'nda Köprülü Nâhiyesi'nde Piştimali isimli Karye ve gayrıdan on dört bin sekiz yüz akçe tımara mutasarrıf olan diğer İsmail'in tımarına iki kılıç eklenmiş olup, Sofya Nâhiyesi'nde Akdanişmend isimli Karye ve gayrıdan üç bin akçelik tımarın kendine verilmesine ricada bulunmuştur. Usulüne uygun bir şekilde adı geçen yerin İsmail'e verilmesi emrim olmuştur. Buyururum ki adı geçen İsmail'in tımarına iki kılıç hisse eklenmiştir, bağlı olduğu sancağında sâkin olan alay beyisi bayrağı altında sefere gitmek ve berât etmek şartıyla Akdanişmend isimli Karye ve gayrıdan üç bin akçe bir tımar tevcih edilmesi imzam ile güvence altına alınsın.

306/88/1

Tarihi: H. 28 Şevval 1138 / M. 29 Haziran 1726

Konusu: İki Bin Beş Yüz Keyl Buğday ve İki Bin Beş Yüz Keyl Arpa Emridir.

Mevlânâ Sofya kadısı, hizmet erleri ve yeniçeri serdarları ve vilayetin ileri gelenlerine malum ola ki. Niş Kalesi'ni savunmakla görevli olan yeniçerilerinin ve cebeci ve topçu ve top arabacıları ve diğer askerlerin 1139 senesinde yiyecek ihtiyacını karşılaması için satın alınacak buğday ve arpanın miktarı iki bin beş yüz keyldir. Adı geçen kazalardan satın alınmak üzere, sipâhi usulüne uygun bir şekilde buğdayın her keyli kırkar ve arpanın nakli ile her keyli otuzar sağ akçeyle ücretlendirilmiştir. Tedarik edilecek buğday ve arpanın ücretleri adı geçen kazaların gelirlerinden karşılansın ve beş bin keyllik zahire hala Niş defterdarı Abdurrahman'ın marifetiyle mühürlü ve nişanlı gelir defterine usulüne uygun bir şekilde bir gün önce satın alınıp, Niş Kalesi ambarına teslim edildiğine dair belge alındığı kaydedilsin. Satın alınan buğdayın, arpanın ücretleri adı geçen kazaların gelirlerinden havâle olunmak üzere karşılansın. Satın alınıp Niş'e gönderilecek buğdayın ve arpanın vazifesine gevşeklik ve ihmale müsaade gösterilmemesi hususunda fermânım gönderilmiştir.

306/89/1-306/90/1

Tarihi: H. 2 Zilkade 1138 / M. 2 Temmuz 1726

Konusu: Niş Kalesi'ne Gönderilecek Buğday ve Arpa Emri Defteridir.

1139 senesinde Niş Kalesi muhafazasında olan askerlerin yiyeceklerini karşılamak için Sofya Kazası'na fermân buyrulan iki bin beş yüz keyl İstanbul buğdayı ve iki bin beş yüz keyl arpanın tamamını Sofya ahalisinin işbirlikleriyle paylaştırıldıktan sonra şehir mahallatına bin keyl İstanbul buğdayı isabet etmiştir. Kalanının adı geçen şehrin köylerine paylaştırılan satış defteri aşağıdaki yazıldığı gibidir.

Toplam 206 hane. Her haneye yedi keyl istanbul buğdayı ve on iki keyl İstanbul arpası ile üç buçuk vukîyye buğday isabet etmiştir.

306/90/2

Tarihi: H. 2 Zilkade 1138 / M. 2 Temmuz 1726

Konusu: Niş Kalesi'ne Gönderilecek Buğday ve Arpa Emri Defteridir.

1139 senesinin mahsullerinden Niş Kalesi'ne satın alınması için ferman gönderilen iki bin beş yüz keyl buğdayın Sofya mahallatına isabet edip paylaştırılan miktarı bin keyldir ki aşağıda yazıldığı gibidir.

Toplam hane 76 hane 1 sülüs. Her haneye on üçer keyl İstanbullu ile üçer vukiyye buğday isabet etmiştir.

306/94/2

Tarihi: H. 8 Zilhicce 1138 / M. 7 Ağustos 1726

Konusu: Molla Feyzullah'ın Saraydar Berâtıdır.

Sofya'da Rumeli valisinin sâkin olmak için Es-Seyyîd Hasan Paşa'nın inşa ettiği sarayın altı akçelik vâzifesiyle saraydarı olan İbrâhim bin Mustafa'nın bu görevi terk etmesinden sonra, onun yerine Siyavuş oğlu Feyzullah lâıyk görülmüştür. Sofya kadısı Mevlânâ Ali bu berâtı Feyzullah'a verdim ve adı geçen Feyzullah bu sarayın, saraydarı olsun ve hizmetleri karşılığında altı akçelik ücret kendisine verilsin. Vakfın ruhu ve devamı ve devletim için duaya devamlılık gösterilmesi imzam ile güvence altına alınsın.

306/104/3-306/105/1

Tarihi: H. 28 Zilhicce 1138 / M. 27 Ağustos 1726

Konusu: Menzil İmdâdiyesi Emridir.

İşbu senede menzil imdadiyesi ve diğer masrafların karşılanması için cümle vilayet ahaliilerinin işbirliğiyle paylaştırılan üç bin yedi yüz iki kuruştan iki yüz kuruş Sofya mahallatına düşen defter aşağıdaki yazıldığı gibidir.

Toplam 76 hane 1 sülüs. Her haneye 105 para isabet etmiştir.

306/110/1

Tarihi: H. Muharrem 1139 / M. Ağustos 1726

Konusu: Sofya'ya Kadı Tevcîh Berâtıdır.

Erzurum Kadısı Mevlânâ Feyzullah Efendi sen ki ilim ehlerinden olup, her hale müstahak olmakla 1139 Muharremi'nin birinci gününden itibaren Sofya Kazası sana tevcîh olunmuştur.

306/113/1

Tarihi: H. 28 Zilhicce 1138 / M. 28 Ağustos 1726

Konusu: Bedel-i Nüzûl Defteridir.

Sofya Kazası'nın beş yüz altmış yedi buçuk hane ve bir sülüs bedel-i nüzûl haneleri olup, 1139 senesine mevcut olmak üzere bedel-i nüzûllerin toplanması ve tahsile lazım gelen suretinin verilmesi usulüne uygun bir şekilde vakit ve zamanında toplanması ve tahsil ettirilmesi fermânım olmuştur. Buyurduğum emrim üzerine vazifenin eksiksiz yapılması ve Sofya'nın bedel-i nüzûl hanelerinin alınıp aynı tarihte mevcut olmak üzere her hanelerden altı yüz akçe bedel-i nüzûlleri gönderilen mühürlü ve nişanlı gelir defterine usulüne uygun bir şekilde toplansın ve tahsil edilsin. Her hanelerden otuz akçe alınsın ve bu ücretten noksan almadırılmasın ve bedel-i nüzulden her yüz on akçeden bir esedi kuruş tahsil ettilirsin bu ücretlerden noksan aldırılmasın.

306/113/2

Tarihi: H. 28 Zilhicce 1138 / M. 27 Ağustos 1726

Konusu: Avâriz Hanesi Defteridir.

Rumeli'nde Paşa Sancağında Sofya Kazası'na bağlı beş yüz altmış yedi buçuk ve hane ve bir sülüs Avâriz hanesi olup, 1139 senesinde hesaplanmış olan avâriz vergilerinin toplanması ve tahsili lazım gelmesine sorumlu olunduktan sonra, mühürlü ve nişanlı gelir defteri suretinin verilmesine ve usulüne uygun bir şekilde zamanında avarız vergisinin toplanması fermânım olmuştur. Buyurduğum emir üzere Sofya'nın beş yüz altmış yedi buçuk ve bir sülüs avâriz hanesi olup, aynı tarihte hesaplanmış olan hanelerin her birinden üç yüz yirmi beş akçe avârizların gönderilen mühürlü ve nişanlı gelir defterinin usulüne uygun bir şekilde toplanması ve tahsil ettirildikten sonra bundan başka her hanelerden altmış (silik) alınıp, bundan ziyade aldırmasın ve avâriz için alınan akçenin her yüz sekiz akçesinden bir esedi kuruş tahsil ettirilsin ve belirtilen ücretlerden başka noksan alınmasın.

7. Sadrazam, Beylerbeyi Ve Kazaskerler'den Gelen Buyruhdularla İlgili Kayıtlar

306/49/3

Tarihi: H. 2 Receb 1138 / M. 6 Mart 1726

Konusu: İmdadiyye Vergisinin Toplanması Hususunda Buyruldu.

Rumeli Eyaletin'deki kadı efendiler gönderdiğim buyruldu üzerine uygun bir şekilde imdâd-ı hazâriyenin toplanması hususunda Rumeli vilayetlerinden tahsil olunacak imdâd-ı hazâriyenin 1138 senesine ait gelirlerini toplamak Dilaver Ağa'ya sipariş olunmuştur.

306/94/3

Tarihi: H. 12 Zilhicce 1138 / M. 11 Ağustos 1726

Konusu: Kilise Buyruldu.

Rumeli Eyaleti'nde olan kadılara buyrulur ki: Kazalarınızda olan bazı kiliselerde tamire ihtiyacı olduğuna istinaden tamir edilecek kiliseler şer'î şerîfle tespit ve teftiş edilmesi hususunda Rumeli Divanı'ndan buyruldu gönderilmiştir.

306/94/4

Tarihi: H. 12 Zilhicce 1138 / M. 11 Ağustos 1726

Konusu: Zahire Buyruldu

Hâlâ Sofya'da (...) olan faziletli Efendi hazretleri ve mütesellim ve şehrin ileri gelenleri ve iş erlerine bildiril ki: Rumeli valilerinin Sofya'da olan davarlarına ve karakollukçularına eski adetler üzerine verile gelen arpa ve tütün ve odunun tedariki için adı geçen kazanın ahailerine paylaşılacak münasebetiyie buyruldu tahrirle gönderilmiştir. Belirtilen usüllerden başka paylaşılmaya ve memura teslim ettirmeye dikkat edilsin tahrir buyrulmuştur. Allah'ın izniyle usülüne uygun bir şekilde adet olduğu üzere kazalarınızda tamir olunan kiliselerin de marifetinizle teftiş edilmesi hususunda buyruldu gönderilmiştir.

8. Esnaf ve Vakıflarla İlgili Kayıtlar

306/5/1 Esnaf İle İlgili(?)

1138 senesi Receb'inin Salı günü Sofya Alacamescid Mahallesi'nde vefat eden papuççu Bostol zımmînin dükkânı mahkeme kararı ile açılıp, Mehmet Çelebi'ye içendekilerle muhtelif sarı, siyah postal yüzü, papuç yüzü gibi eşyaların üzerine emanet koyuldu.

306/23/1

Tarihi: H. 27 Safer 1138 / M. 4 Kasım 1725

Konusu: Abdülfettah Efendi'nin Vakf Hücetidir.

Sofya sakinlerinden Kara Hüseyin Efendi'nin vakfında iki akçe nakit yevmiyeyle vazife mütevellisi olan Mehmed Efendi vefat etmiştir. Artık hizmet etmeye imkanı kalmadığı için işbu aynı karyenin sakinlerinden olan Abdülfettah bu görevin üstesinden gelmek için sorumluluğu üzerine almaya kadir olduğundan dolayı Efendi hazretleri dahi adı geçen Abdülfettah Efendi'ye bu vakfın yirmi iki akçelik yevmiyesiyle müteveli tayin ettiğini ve Abdülfettah'ın bu görevi kabul ettikten sonra tayin edilsin dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/61/3

Tarihi: H. 24 Receb 1138 / M. 28 Mart 1726

Konusu: Stefan'ın Vakfiye Hücetidir.

Sofya'da Pob Miloş Mahallesi sakinlerinden Anastas oğlu Vakaros isimli zımmi mahkemede: Marinko oğlu Stefan'ı dava edip: Sofya'da takiyeciler sevkinde bir taraftan Manire mülkü ve bir taraftan Abacı İbrahim mülkü ve bir taraftan Taşo zımmî mülkü ile sınır olan, Abdi Hoca vakfında her ay dörder akçe gelikle bir kepenk takiyeci dükkânımı vakıf etmiştir. Şöyle şart ve tayin ettim ki adı geçen Rum fukarasının vakfı olsun dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/81/3

Tarihi: H. 10 Şevval 1138 / M. 11 Haziran 1726

Konusu: Kirgo Nâsraniye'nin Hücetidir.

Sofya'da Boduyane isimli Karye sakinlerinden Kirgo kızı Stoyano isimli Nâsraniye mahkemedede: Sofya civarında Yahya Paşa vakfından olan bir taraftan Ahmed tarlası ve bir taraftan Yakup çayırı ve bir taraftan El-Hac Handan çayırı ve bir taraftan Kero isimli zımmînin çayırı ile sınır olan tahminen on beş araba otluk hâsıl olan bir dönüm çayır babam adı geçen Kirgo'ya mutasarrıf olup adı geçen vakfin mütevellisi olan Molla Mustafa isimli kimse bana tapu vermekle görevlidir ve Mustafa'dan elime hüccetin bahşedilmesi talebidir dedikten sonra usulüne uygun bir şekilde kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/96/3

Tarihi: H. 15 Zilhicce 1138 / M. 14 Ağustos 1726

Konusu: Değirmen Keşif Defteridir.

Sofya'da Orman Karye'de merhum kâtip Ahmed Efendi'nin vakıf yaptığı beş göz değirmenin hâlâ mütevellisi olan Mehmed Çelebi mahkemedede: Mütevellisi olduğum değirmenin bazı yerleri tamire muhtaçtır, adı geçen değirmene keşif olunması talebidir dedikten sonra tayin ve görevlendirilen Hüseyin Efendi ve bazı kimseler bu değirmene gidip, keşif gerçekleştirdikten sonra tamire muhtaç olduğu kadı efendiye bildirdikleri kayda geçirildi.

İkisi bir arabalık balvan(?) 20 adet 9 kuruş	Yedi arabalık balvan(?) 3 adet 2,5 kuruş	Döşeme pelit hatal(?) 150 adet 7,5 kuruş	Tütün tahtası 1500 adet 7,5 kuruş	Kiremit 2000 adet 5 kuruş	Çivinin çeşitleri için 6 kuruş	(...) tahtası 20 adet 2 kuruş
--	--	--	-----------------------------------	---------------------------	--------------------------------	-------------------------------

Pelit tahtası 10 adet 1,5 kuruş	Değirmen taşı 6 adet 24 kuruş	(silik) 100 adet 2,5 kuruş	Krol(?) 60adet 1,5 kuruş	Irgat 50 adet 8 kuruş	Üstadiyeye 10 kuruş, mutemede 5 kuruş	Toplam 92 kuruş
--	-------------------------------------	----------------------------------	--------------------------------	-----------------------------	--	--------------------

306/109/2

Tarihi: H. 28 Zilhicce 1138 / M. 27 Ağustos 1726

Konusu: Havva Hatun'un Vakıf Vazife Hüccetidir.

Sofya'da Karaşahin Mahallesi sakinlerinden Abdullah kızı Havva Hatun ve kocası Abdullah oğlu Ebubekir Çelebi kimseyle mahkemede: Aynı mahallede olan bir taraftan Salih Çelebi mülkü bir taraftan Yekina mülkü ve bir taraftan Mustafa Beşe mülkü ile sınır olan bir sobalı oda ve bir sofalı eve ve bir kiler ve bir ahır ve bir bahçeye ve bir miktar havluya sahip mülkümü vakıf olarak (...) şart eyledim. Ki üç kıyye olmak üzere Karaşahin Mahallesi'nin mescidine verilmek üzere mumların her sene bir mum Fatma'dan alınmasından sonra eşim adı geçen Ebubekir'e tasarruf olunsun demesi münasebetiyle her sene mumları verme üzere müteveli olanlar adı geçen vakfın tasarruf ettiği gibi tasarruf etmeleri kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

9. Anlaşmazlıklarla İlgili Kayıtlar

306/11/2

Tarihi: H. 4 Muharrem 1138 / M. 12 Eylül 1725

Konusu: Dimyan Zımmînin Lazar Zımmî Üzerine Velayet Hücetidir.

Sofya Kazası'na bağlı İzlakoşa Karyesi ahâlîsinden Yova oğlu Dimyan isimli zımmi mahkemede: Lazar'ı dava edip: Lazar zımmî benim eşim Yovano isimli tarafından evladımdır. Benim ile (...) olmakdan suâl olunup, haklıya hakkının talep edilmesi talebidir dedikten sonra, adı geçen Dimbaz zımmîden iddiasına şahit talep olundukda İzlakoşa Karyesi'nden Todor oğlu Yanko ve Yano oğlu Boşko ve Rakol oğlu Siha ve Yankol oğlu Conko isimli zımmîler şahitliğe hazır olup beyanlarında: Adı geçen Lazar zımmî işbu davacı Dimyan zımmînin kardeşi karısı Yovano'nun evladıdır biz bu husus üzere şahitleriz şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edilerek, usulüne uygun bir şekilde Lazar zımmînin velayetinin Dimyan'a verilmesi tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/22/3

Tarihi: H. 25 Zilhicce 1138 / M. 24 Ağustos 1726

Konusu: Yaso'nun Hücetidir.

Sofya Şehri'nde Gül Cami Mahallesi sakinlerinden Yahudi taifesinden Yaso isimli zımmi mahkemede: Avram oğlu Labo isimli yahudiyi dava edip: Aynı mahallede hala içinde sakin olduğum menzilime pencere açtırmak istemiştim. Ancak işbu adı geçen Labo buna müsaade etmemiştir. Keşif yapılmasını talep ederim dedikten sonra Ahmed oğlu Mevlânâ Hasan Efendi keşif için tayin olunup, adı geçen mahal üzerine varınca cevabında: Pencere açmanın Labo'ya ve mülküne hiçbir zararı yoktur dedikten sonra Yaso'nun mülküne pencere açılmasına ve Labo'nun talebinin men edilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/53/1

Tarihi: H. 12 Receb 1138 / M. 16 Mart 1726

Konusu: Yankol Zımmî'nin Bağ Hücetidir.

Sofya Kazası'na bağlı Şiyakofca Karyesi sakinlerinden Mito oğlu Petro isimli zımmi mahkemede: Corco oğlu Yankol'ü dava edip: Aynı karyede bir taraftan Milan

zımmî bağı bir taraftan Kosto zımmî bağı ve bir taraftan Yuvan zımmî bağı ile sınır olan tahminen üç kazmalık Gürcü bağı üç sene önce helâk olan babam Mito zımmînindir ve hala benim mülkümken adı geçen Yankol zımmî zabt ve tasarruf eder. Suâl olunup alıverilmesi talebidir dedikten sonra, Yankol cevabında: Bağı zabt ve tasarruf ettiğini kabul etmiş. Ancak Mito'dan hayatında yirmi sene önce on sekiz kuruşa satın aldığını söylemiştir. Bunun üzerine bu bağ benim mülküm olmuştur. Defle mukabele edilmesini isterim deyince kendisinden iddiasına şahit talep olunmuş ve Belid oğlu Petro ve Yuvan oğlu Yankol isimli zımmîler mecliste hazır olup cevaplarında: Adı geçen bağı helâk olan Mito zımmî hayatında yirmi sene önce on sekiz kuruşa Yankol'e satmıştır. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul edilince adı geçen bağ Yankol zımmînin mülkü olmuştur. Petro zımmînin talebinin men edilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/53/2

Tarihi: H. 14 Receb 1138 / M. 18 Mart 1726

Konusu: Fatman Hatun'un Su Sığırı Hücctedir.

Sofya'da Karagözbey Mahallesi sakinlerinden Es-seyyid Cafer oğlu Musa Çelebi mahkemede: Abdullah kızı Fatma'yı dava edip: Fatma Hatun Komanıçe Karyesinde olan çiftliğimde bir su sığırı ineğimi fuzuli olarak elinde tutmaktadır, talep ettiğimde bana teslimini reddeder. Suâl olunup, alıverilmesi talebidir dedikten sonra Fatma Hatun cevabında: Su sığırını elinde tuttuğunu kabul etmiş ancak dört sene önce Abdurrahman isimli kimseden on dört kuruşa satın aldığını ve çiftliğe emanet vazifesi eylediğini söyleyince defle mukabelesini istedikten sonra kendisinden şahit takep olununca, Cafer oğlu Hasan ve Mehmed oğlu Mustafa isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Adı geçen Fatma Hatun su sığırı ineğini Abdurrahman isimli kimseye dört sene önce on dört kuruşa çiftlikte emanet vazifesi etmiştir. Bu husus üzerine şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde Es-seyyid Musa Çelebi üzerine menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/61/3

Tarihi: H. 24 Receb 1138 / M. 28 Mart 1726

Konusu: Stefan'ın Vakfiye Hücctedir.

Sofya'da Pob Miloş Mahallesi sakinlerinden Anastas oğlu Vakaros isimli zımmi mahkemede: Marinko oğlu Stefan'ı dava edip: Sofya'da takiyeciler sevinde bir taraftan Manire mülkü ve bir taraftan Abacı İbrahim mülkü ve bir taraftan Taşo zımmî mülkü ile sınır olan, Abdi Hoca vakfında her ay dörder akçe gelire bir kepenk takiyeci dükkânımı vakıf etmiştir. Şöyle şart ve tayin ettim ki adı geçen Rum fukarasının vakfi olsun dediği kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/74/3

Tarihi: H. 9 Şaban / M. 12 Nisan 1726

Konusu: Kürekçi Vako'nun Menzil Hücctedir.

Sofya'da Kaloyan Mahallesi'nden Yuvan kızı Todora mahkemede: Dimyan oğlu Kürekçi Topal Vako'yu dava edip: Aynı mahallede bir taraftan Dülger Milodan mülkü ve ile sınır olan bir miktar havluya sahip evin yakınındaki dükkânı adı geçen Vako'dan kırk yedi kuruşa satın almıştım. Ancak dükkânı Vako haksız bir şekilde elinde tutmaktadır, dükkânın bana verilmesi talebidir dedikten sonra Vako cevabında: Adı geçen dükkânı aslında Yuvan'dan satın almıştım. Bunun üzerine Vako'dan iddiasına şahit talep olununca, Yazıcızade Mahallesi sakinlerinden Mustafa oğlu Es-Seyyîd Süleyman Çelebi isimli kimseler ile Kaloyan Mahallesi'nden Nikola oğlu Niko ve Dimyan oğlu Estoviçe isimli zımmîler mecliste hazır olup beyalarında: Todor ve Vako aynı mahallede bir taraftan dülger Milodan mülkü ve ile sınır olan ve bir miktar havluya sahip evin yakınındaki dükkânı Dimyan kırk yedi kuruşa Vako'ya satmıştır. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz deyince şahitlikleri kabul edildikten sonra Çukadar Mehmed Beşe ve El-Hac İvaz mahkemeye gelerek keşif durumunu bildirmeleri neticesinde usulüne uygun bir şekilde adı geçen Todora'ya menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl**306/78/2****Tarihi: H. 2 Ramazan 1138 / M. 4 Mayıs 1726****Konusu: Yakup'un Menzil Hücctedir.**

Sofya'da Saruhan Bey Mahallesi'nde sâkin Es-Seyyîd Kara Mehmet oğlu Mustafa oğlu Ahmed Çelebi isimli kimse mahkemede: İshak oğlu Yakup Bey'i dava edip: El-Hac Yahşi Mahallesi'nde bir taraftan Tütüncü Halil mülkü ve bir taraftan Penbeci Hoca mülkü ile sınır olan bir tahtani oda ve bir soba ve bir ahıra ve bir miktar bahçeye sahip mülkü Kara Mehmed'den babamız adı geçen Mustafa'ya miras kalmıştır. Adı geçen Mustafa dâhi vefat ettikten sonra bana miras kalmıştır, ancak Adı geçen Yakup Bey bu mülkü haksız bir şekilde elinde tutmaktadır adı geçen menzilin bana geri verilmesi talebidir dedikten sonra, Yakup Bey ise cevabında: Adı geçen mülk Kara Mehmed'in mülküyken otuz dört sene önce El-Hac Mehmed isimli kimseye yirmi beş kuruşa satmıştır. Defle mukabele edilmesini isterim deyince yine Yakup Bey'den iddiasına şahit talep olununca, El-Hac Yahşi Mahallesi sakinlerinden El-Hac Mehmed oğlu Mustafa ve Abdullah oğlu Osman Çelebi isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: El-Hac Yahşi Mahallesi'nde bir taraftan Tütüncü Halil mülkü ve bir taraftan Penbeci Hoca mülkü ile sınır olan bir tahtani oda ve bir soba ve bir ahıra ve bir miktar bahçeye sahip olan mülk Es-Seyyîd Ahmed Çelebi'nin büyük babası merhum Kara Mehmed tarafından otuz dört sene önce adı geçen El-Hac Mehmed'e yirmi beş kuruşa bizim huzurumuzda satmıştır. Biz bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz denildikten sonra şahitlikleri kabul edilince Es-Seyyîd Ahmed Çelebi'nin talebine menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl**306/92/1**

Tarihi: H. 11 Zilkade 1138 / M. 11 Temmuz 1726

Konusu: Mahmut Çelebi'nin Hücctidir.

Sofya'da Kara Danişmend Mahallesi sakinlerinden Eş-şeyh Mahmud oğlu Mehmed Efendi isimli kimse mahkemede: Osman oğlu Hurdacı Mahmud Çelebi'yi dava edip: Mahmud Çelebi'ye on sene önce malımdan iki yüz kuruş borç verdim. İki yüz kuruşun yüz on kuruşunu Mahmud Çelebi bana geri ödedi ancak hala doksan kuruş alacak hakkım kalmıştır. Suâl olunup alıverilmesi talebidir dedikten sonra Mahmud Çelebi cevabında: Benim işbu Mehmed Efendi'ye söylediği gibi yüz on kuruş borcum vardır, bundan başka doksan kuruşunun kırk kuruşunu kendisine teslim ettim lakin adı geçen Mehmed Efendi'nin bana elli kuruşluk akrep nühas⁸⁷ saat borcu vardır, elli kuruşun bana teslim edilmesini isterim dedikten sonra, Mahmud Çelebi'den iddasına şahit talep olununca Saruhan Bey Mahallesi'nde sâkin Molla Hüseyin oğlu Abdülbaki ve Hasan oğlu Berber Ahmed Çelebi isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Mahmud Çelebi üç sene önce adı geçen Mehmed Ağa'ya bizim huzurumuzda malından yüz on kuruşunu ve kırk kuruşunu teslim etmiştir. Ancak Mehmed Çelebi'nin Mahmud Çelebi'ye elli kuruşluk akrep nühas saat borcu vardır. Biz bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde Eş-şeyh Mehmed Efendi'nin elli kuruşluk isteğinin men edilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/93/1

Tarihi: H. 15 Zilkade 1138 / M. 15 Temmuz 1726

Konusu: Mahmud Bey'in Hücctidir.

Sofya Kazası'na bağlı İhtiman Nahiyesi'nde sâkin Mustafa oğlu Derviş isimli mahkemede: İhtiman Kasabası'nda olan Gazi Mihal Bey ve oğlu Gazi Mahmud Bey

⁸⁷ Bakır: Bkz: Sami, *Kamus-ı Türki*, s. 1455.

vakıflarının evladiyet ve meşrutiyet hakkı üzere görevlisi olan Mehmed oğlu Mahmud Bey’i dava edip: Bu vakfın evladına ve evladı evladına şart ve tayin etmekle hâlâ ben bu vakfın evlatlık hakkı olarak bana miras kalan hissemi Mahmud Bey’den talep ettiğimde bana teslimini reddeder. Suâl olunup alıverilmesi talebimdir dedikten sonra, Mahmud Bey cevabında: Adı geçen vakfın evlatlarına şart ve tayin olan hisseler ancak cizye ve adet-i ağnamdan gelirleridir ve buna ait kayıtları mevcuttur. Fakat adı geçen Derviş’in bu kayıtlarda ismi bulunmamaktadır. Hatta Derviş’ten bu vakfın evlatlık hissesine dair kayıt istenilmiştir ancak kendisi bu belgeyi göstermekten aciz olmuştur denildikten sonra Derviş’in talebinin men edilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/93/2

Tarihi: H. 18 Zilkade 1138 / M. 18 Temmuz 1726

Konusu: Bako Yahudi’nin Havlu Keşfidir.

Aşağıda bildirilecek olan hususa göre Sofya’da Pob Miloş Mahallesi’nde sâkin İzora oğlu Bako isimli yahudi mahkemede: Estoviçe oğlu Terzi İlco’yu dava edip: İlco zımmî benim arsam üzerine çardak ile saçak bina inşa etmiştir. Hakkımın verilmesini ve İlco’nun çardağıyla saçığının yıkılmasını talep ederim dedikten sonra, İlco cevabında: Arsa üzerine çardak ve saçak inşa ettiğini kabul etmiştir. Ancak adı geçen arsayı satın aldığını söylemesi üzerine Bako’dan iddiasına şahit talep edilince, Yazıcızade Mahallesi sakinlerinden Ahmed oğlu Molla Osman ve Yahudi taifesinden İsak oğlu Avram ve İsak oğlu İlye isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Bako’nun bir zirâ arsasına İlco haksız bir şekilde çardak ve saçak inşa etmiştir. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde bir zirâ arsadan feragât etmesi ve inşa ettiği çardağı ve saçığı yıkmasına adı geçen İlco’ya tenbih edildiğini keşif için görevli olan Çukadar

Mehmed Beşe ve Muhzır Ali mahkemeye gelerek İlco'ya durumu bildirdik dedikleri kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/95/2

Tarihi: H. 14 Zilhicce 1138 / M. 13 Ağustos 1138

Konusu: Es-seyyid Ahmed Efendi'nin Çayır Keşif Hücçetidir.

Aşağıda bildirilecek hususa göre Sofya Kazasının'a bağlı Salaca isimli Karye sakinlerinden Es-seyyid Hüseyin Efendi oğlu Ahmed Efendi isimli kimsenin Şehrindol(?) isimli Karye toprağındaki çayırına varılıp, adı geçen Es-seyyid Ahmed Efendi mahkemede: Sofya'da Alacamescid Mahallesi sakinlerinden Ali oğlu Ahmed Ağa'yı dava edip: Aynı karye toprağında bir taraftan Hamide çayırını ve bir taraftan dere ve bir taraftan bayır ile sınır olan tahminen on araba otluk hâsıl olan bir kıt'a çayır babam adı geçen Hüseyîn Efendi'den vefat ettikten sonra ban miras kalmıştır. Lakin adı geçen çayırını Ahmed Ağa haksız bir şekilde elinde tutmaktadır, suâl olunup bana verilmesi talebimdir dedikten sonra, Ahmed Ağa cevabında: Çayırın sınır olan bir kıt'a tapu tezkeresiyle elinde tuttuğunu kabul etmiş ancak Ahmed Efendi'nin dediklerini inkâr etmiştir. Es-seyyid Ahmed Efendi'den iddiasına şahit talep olunca, Mihalpazarı sakinlerinden Mustafa oğlu Çarıkcı İbrahim ve Abdullah oğlu Hüseyîn Bey isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Es-seyyid Ahmed Efendi'nin iddia ettiği bir kıt'a çayır Es-seyyid Ahmed Efendi'nin babası adı geçen Hüseyin Efendi vefat ettikten sonra Es-seyyid Ahmed Efendi'ye miras olarak kalmıştır. Biz bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde diğer Ahmed Ağa'nın adı geçen çayırdan ferâgat etmesine tenbih edildiğini keşif için görevli olan Mustafa Bey mahkemeye gelip Ahmed Ağa'ya durumu bildirdim dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/98/3-306/99/1

Tarihi: H. 18 Zilhicce 1138 / M. 17 Ağustos 1726

Konusu: Rabia'nın Bağ Hücctedir.

Sofya'da Karaşahin Mahallesi sakinlerindenken vefat eden El-Hac Abdurrahman oğlu Abdullah isimli kimsenin mirası karısı Abdullah kızı Rabia Hatun ile küçük oğulları Mehmed ve Mustafa'ya ait olduktan sonra merhumun karısı Rabia Hatun mahkemede: Divanezade Mahallesi'nde otururken vefat eden Abdullah kızı Safiye isimli Hatun'un li-ebeveyn kızkardeşi ve varisesi olan Abdullah kızı Havva Hatûn'u dava edip: Safiye Hatûn adı geçen mahallenin avârız vakfının mütevellisi olan Mehmed Çelebi isimli kimseden yirmi kuruş borç almıştır. Borcuna karşılık bir taraftan Emine Hatun mülkü ve bir taraftan Güllü Hatun mülkü ile sınır olan bir kıt'a bahçesini rehin olarak göstermiştir. Safiye Hatun vefat ettikten sonra adı geçen bahçeyi eşim Mehmed Çeleb yirmi kuruşa satın almıştır. Ancak Havva Hatun bahçenin tasarrufuna bana mani olmaktadır. Suâl olunup, bizlere teslimine tenbih edilmesi talebimdir dedikten sonra, Havva Hatun Cevabında: Adı geçen bahçe kız kardeşim Safiye'den bana miras kalmıştır ve bu durumu kabul ederim ancak bundan başkasını inkâr ederim demiştir. Rabia Hatun'dan iddiasına şahit talep olununca, Karaşahin Mahallesi sakinlerinden Abdullah oğlu Hasan Çelebi ve Mahmud oğlu Ali Çelebi kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Abdurrahman oğlu El-Hac Abdullah bu bahçeyi Divanezade Mahallesi'nin avârız vakfının mütevellisi olan adı geçen Mehmed Çelebi bu bahçeyi yirmi kuruş borcuna karşılık bizim huzurumuzda satın almıştır ve bu mülk onun olmuştur. Daha sonra adı geçen bahçe Rabia Hatun'a kalmıştır. Bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra şahitlikleri kabul edilince usulüne uygun bir şekilde adı geçen Havva Hatun'a menle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/99/2

Tarihi: H. 20 Zilhicce 1138 / M. 19 Ağustos 1726

Konusu: Jelezniçe Ahâlisinin Hücctedir.

Filib'e'de Paşa Mahallesi ahâlisinden olup Sofya'da misafir olan Kergo oğlu Karisto isimli zımmi mahkemede: Jeleznice isimli Karye ahâlisinden Estovice oğlu Estorako ve Miço oğlu Voko ve Nikola oğlu Marko ve Bosko oğlu Lasko ve Espas oğlu Niko ve Pelit kızı Rade isimli zımmîleri dava edip: Aynı karyede iki (...) ve yedi göz değirmen babam Kergo zımmînin mülküdür ve bana miras olarak kalmıştır. Lâkin adı geçen zımmîler yirmi iki sene önce emmim olan Estoyan zımmîden belli bir akçeye benden habersiz satın almışlardır. Adı geçen değirmeni kendilerden talep ederim. Suâl olunup hakkımın verilmesi talebidir dedikten sonra, bu olay üzerinden on beş seneve daha fazla zaman geçtiğinden dolayı davanın geçerli olmayacağına adı geçen Karisto'ya bildirilmiştir. Usulüne uygun bir şekilde Karisto'nun talebinin men edilmesi kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/104/1

Tarihi: H. 8 Zilkade 1138 / M. 8 Temmuz 1726

Konusu: Sarraç Halil Çelebi'nin Hücctedir.

Aşağıda bildirilecek hususa göre Sofya'da El-Hac İsmail Mahallesi'nde sakin İbrahim oğlu Sarraç Halil Çelebi isimli kimse mahkemede: Aynı mahallenin sakinlerinden Hüseyin oğlu Debbağ Mustafa Beşe'yi dava edip: El-Hac İsmail Mahallesi'nde bir taraftan Ali Sipâhi mülkü ve bir taraftan adı geçen Mustafa Beşe çayırı ile sınır olan sokakta benim geçiş hakkım varken, adı geçen Mustafa Beşe bana haksız bir şekilde müdâhale eder. Suâl olunup hakkımın teslim edilmesi talebidir dedikten sonra, Mustafa Beşe cevabında: Kendi çayırından olmak üzere bu durumu kabul etmiş. Lâkin burada Halil Çelebi'nin hakkı olduğunu reddetmiştir. Halil Çelebi'den iddiasına şahit talep olununca, Mustafa oğlu Boyacı Abdi Çelebi ve Ali oğlu Hüseyin Dede ve İbrahim oğlu Mehmed Beşe ve Ahmed oğlu Ali Sipâhi isimli kimseler mecliste hazır olup beyanlarında: Halil Çelebi'nin iddia eylediği yer çıkmaz sokaktır ve adı geçen Halil Çelebi'nin de geçiş hakkı vardır, bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz dedikten sonra, şahitlikleri kabul edilince usulüne

uygun bir şekilde adı geçen Mustafa Beşe'ye men olunduğunu keşif için görevli olan Çukadar Mehmed Beşe mahkemeye gelip Mustafa'ya bildirdim dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/104/2

Tarihi: H. 8 Zilkade 1138 / 8 Temmuz 1726

Konusu: Nakib Efendi'nin Çaniçe Karyesi Hücçetidir.

Sofya Kazası'na bağlı Çaniçe isimli Karye sakinlerinden Fariska oğlu Yevan ve Dobril oğlu Bezeh ve Pelit oğlu Ağnat ve Kiriko oğlu Mamad ve yine diğer aynı karyede sakin olan (...) tayifesinden Niko oğlu Ağnat ve Pelit oğlu Niko ve Petko oğlu Nedelko ve Niko oğlu Kerco ve Mercan oğlu Zamiko isimli kimseler ile adı geçen karyenin zabıtları olan Es-Seyyîd Mehmed Efendi oğlu Mustafa Efendi ve Çeribaşı Ahmed Ağa oğlu Mehmed Ağa hazır oldukları mahkemede: Her biri Ali oğlu Ahmed Beşe'yi dava edip: Ahmed Beşe Çaniçe'de inşa ettiği çiftliği hakkı olmadan aynı karyenin davacı olanların meralarının üzerine inşa etmiştir. Suâl olunup adı geçen çiftliğin yıkılmasını Ahmed Beşe'den talep ederiz dediklerinden sonra Ahmed Beşe cevabında: Çiftliği inşa ettiğimi kabul ederim. Ancak çiftliği inşa ettiğim arsa adı geçen karyenin yukarıda ismi geçenlerin merası olduğunu inkâr ederim demiştir. Davacılarından iddialarına şahit talep olunduktan sonra, Mansur Hoca Mahallesi'nde sâkin Ali oğlu Hüseyin Çelebi ve Mehmed oğlu Halil ve Abdullah oğlu Abdülbaki ve Abdullah oğlu Ahmed Çelebi ve Es-Seyyîd Cafer oğlu Musa ve Abdullah oğlu Tüfenkçi Mehmed Beşe mecliste hazır olup beyanlarında: Çaniçe Karyesi'nden Ahmed Beşe'nin çiftlik inşa ettiği arsa davacıların merasındandır bizler bu husus üzere şahitleriz ve şahitlik dahi ederiz denilince usulüne uygun bir şekilde adı geçen karyede bulunan çiftliğin yıkılması Ahmed Beşe'ye tenbihle kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

10. Sofya Mahkemesi'nde Tutulan Diğer Kayıtlar

306/24/2

Tarihi: H. 5 Rebi'ülevvel 1138 / M. 11 Kasım 1725

Konusu: İlyas Mahallesi'nin Davasıdır.

Sofya Şehri'nde İlyas Mahallesi sakinlerinden Subaşı Abdullah oğlu Mehmed isimli kimse mahkemede: Yine aynı mahallenin imamı Mustafa oğlu İbrahim ve Osman Çelebi ve Şahin Çelebi ve Mustafa Çelebi ve Molla Mustafa ve Mehmed Çelebi kimselerin beyanında: Üç gün önce mahallemizde bulunan mülkü kazayla ateş yaktıktan sonra ev yanmıştır. Ancak adı geçen mahalleyle davamız ve her hangi husümetimiz yoktur ev kendiliğinden kazara yanmıştır dedikleri kayda geçirildi.

Şuhûdül Hâl

306/28/1-306/29/1

Tarihi: H. 2 Rebi'ûlahir 1138 / M. 8 Aralık 1725

Konusu: Sofya Mahkemesi'nde Avâriz ve Bedel-i Nüzûl Vergisi Hanelerinin Kaydedilmesi.

Sofya ahalisinden Eş-şeyh Ali Efendi ve Eş-şeyh Hüseyin Efendi ve Zaim Abdülfettah Ağa ve Zaim Derviş Ağa ve Zaim Hasan Ağa ve Zaim Es-seyyid Osman Ağa ve Kethüda El-Hac Hüseyin Ağa ve Serdar Hüseyin Ağa ve Serdar İsmail Ağa ve Serdar Hüseyin Çelebi ve El-Hac Hüseyin Ağa ve Hünkarlılu(?) Mustafa Ağa ve Mahmud Sipâhi ve Yusuf Sipâhi ve (...) diğer Hüseyin Sipâhi ve Ahmed Sipâhi, Kethüda Hasan ve köylerin diğer temsilcileri mahkemede: İşbu 1138 senesine ait hesaplanmış olan Sofya Kazası'nın 567,5 haneleri mevcuttur. Şehir mahâllatından yetmiş altı ve bir sülüs haneler ihrâç olunduktan sonra geriye kalan köyler dört yüz dokuz buçuk hane hesab üzere paylaştırılmıştır. Rakamla söylenmiş hesap üzere üzere avâriz hanelerinin ve bedel-i nüzûllerinin toplanması ve tahsil edilmesi başken Ahmed Ağa'ya sipariş olunarak kendisine bu görevle sorumlu olduğuna dair belge verilmiştir. Avâriz hanelerinin ve bedel-i nüzûllerin toplanma masrafı dört bin yüz doksan üç kuruş olmuştur. Buna göre; Kadı Efendi hazretlerine beş yüz kuruş, Naib Efendi'ye ve kâtiplere on kuruş, kethüdalara on beş kuruş ve çukadara on kuruş (...) on kuruş,

muhzırbaşına on kuruş, muhızrlara yedi kuruş ve kaydiye on kuruş ve (...) yahudilerden cümle marifetle farz olunan üç yüz kuruş ki (...silik) sekiz yüz on kuruş (...). Cümle marifetle köy hanelerine isabet eden avâriz ve bedel-i nüzûl defteri aşağıda yazıldığı gibidir.

Toplam 666 hane olup her haneye yirmi altışar kuruş ile dokuzar para isabet etmiştir.

306/30/1-306/31/1

Tarihi: H. 2 Rebi'ûlahir 1138 / M. 8 Aralık 1725

Konusu: Sofya Mahkemesi'nde Celeb Keşan Vergisi İçin Yapılan Masrafların Avâriz Hanelerinden Karşılanması.

Sofya ahâlîsinden Eş-şeyh Ali Efendi, Müftü Eş-şeyh Hüseyin Efendi ve Zaim Derviş Ağa ve Zaim Hüseyin Ağa ve Zaim Es-seyyid Osman Ağa ve Kethüda Pir El-Hac Hüseyin Ağa ve Serdar Hüseyin Ağa ve Serdar diğer Hüseyin Ağa ve Hüseyin Çelebi ve Çeribaşı Recep Ağa ve (...) El-Hac Hüseyin Ağa ve Hünkarlılı(?) Mustafa Ağa ve Mahmud (silik) ve Yusuf Sipâhi ve Çukurova zabiti Hüseyin Sipâhi ve Hraska(?) zabiti Hüseyin Sipâhi ve Ahmed Sipâhi ve Ali Sipâhi ve Hüseyin Kethüdâ ve Osman Sipâhi ve Abdurrahman Çeribaşı ve diğer köylerin temsilcileri mahkemde: Bin yüz otuz sekiz senesine mevcut olmak üzere Sofya Kazası'nın yedi bin dört yüz yetmiş dört baş celebini koyunları tahsil olunup ve devlet için alınan akçenin (silik) yüz sekiz akçesinden bir esedi kuruş aldırılması ve toplanan vergini her onda bir bedelinden frengi altın aldırılması hesaplandıktan sonra, ve şehir mahâllatına isabet eden bin altı yüz yetmiş beş (...) (silik) defter ve ihraç olunduktan sonra, Mübaşir Osman Ağa'ya iki yüz kuruş ve Efendi hazretlerine üç yüz kuruş ve Naib Efendi'ye otuz kuruş ve kâtiplere otuz kuruş, kethüdaya on beş kuruş, çukadara on beş kuruş (...), on beş kuruş ve muhızırbaşına on kuruş, muhızrlara yedi kuruş, kaydiyeye üç kuruş, celeb nişan bedeli iki bin beş yüz seksen üç kuruş ve Niş'de Sofyalı Mehmed Ağa'ya cümle marifetlerinden dolayı (...) üç yüz kuruş ki toplam üç bin beş yüz seki kuruş hesaplanmış olup ve mevcut köylere isabet eden beş bin sekiz yüz on iki (...) marifetiyle mevcut olan hanelere paylaştırılarak tahsil olunan esedi kuruşlar yüz yirmi akçeye isabet ettiği üzere bu deftere kaydedilmiştir.

Toplam 666 hane olup her haneye on beş kuruş ile otuz ikişer para isabet etmiştir.

306/32/1-306/33/1

Tarihi: H. 8 Rebi'ûlahir 1138 / M. 14 Aralık 1725

Konusu: Köylerin Nizâm Defteridir.

Sofya ahâlîsinden Eş-şeyh Ali Efendi, Eş-şeyh Hüseyin Efendi ve Zaim Abdulfettah Efendi ve Zaim Derviş Efendi ve Kethüda El-Hac Hüseyin Ağa, Zaim Es-seyyid Osman Ağa, Serdar Es-seyyid Osman Ağa, Serdar Hüseyin Ağa (...) Mahmud Ağa, El-Hac Derviş Ağa ve Yusuf Efendi (...) (...) Hüseyin Ağa ve Hüseyin Çelebi ve Zaim İsmail Ağa ve Çeribaşı Recep Ağa ve Sagîrlülü(?) El-Hac Hüseyin Ağa ve Hünkarlılı(?) Mustafa Ağa ve Mahmud ve Yusuf Sipâhi ve Hüseyin Sipâhi ve Hüseyin Sipâhi ve Ahmed Sipah ve Ali Sipâhi ve Hasan Kethüdâ ve Osman Sipâhi ve Abdullah Sipâhi ve diğer köylerin temsilciler mahkemede: Sofya köylerinin hanelerini nizam verdikleri defter aşağıdaki gibidir.

Toplam 674 ve rub 3

306/59/1

Tarihi: H. 22 Receb 1138 / H. 26 Mart 1726

Konusu: Nezir Hücçetidir.

Sofya'da Debbah esnaflarından iş erleri El-Hac Ali oğlu Hasan ve onun babası Abdullah oğlu Mustafa Beşe ve Sarraçyan esnafının iş erleri Sinan oğlu Ali Çelebi ve yiğitbaşısı Ahmed oğlu Hüseyin Beşe ve Boyacıyan esnafının iş erleri Mahmud oğlu Mehmed Beşe ve yiğitbaşısı Ömer oğlu Mustafa ve haffan(?) esnafının iş erleri Ahmed oğlu Osman Çelebi ve yiğitbaşısı Mehmed oğlu Ahmed ve takiyeciyen(?) esnafının iş erleri Es-Seyyîd Mehmed Çelebi ve yiğitbaşısı Ali oğlu Ahmed Beşe ve muşyayan(?) esnafının iş erleri El-Hac Mehmed oğlu Ahmed ve yiğitbaşısı Mehmed oğlu Ahmed Çelebi ve otrakciyan(?) esnafının iş erleri Mustafa oğlu Osman Beşe ve yiğitbaşısı Es-Seyyîd Ahmed oğlu Mustafa ve nalbadyan(?) esnafının iş erleri El-Hac Hüseyin oğlu Süleyman ve yiğitbaşısı Seyyid Ahmed oğlu Mehmed Çelebi ve bakkalan esnafının iş erleri El-Hac Ahmed oğlu Ömer ve yiğitbaşısı Abdullah oğlu Mehmed Beşe ve hanciyen(?) esnafının iş erleri Süleyman oğlu Halil Ağa ve yiğitbaşısı Ahmed oğlu Süleyman ve keçeciyan esnafının iş erleri Abdullah oğlu Hüseyin Beşe ve Ahmed oğlu

Ali ve çarıkcıyan(?) esnafının iş erleri El-Hac Hüseyin oğlu Musli ve yiğitbaşısı Ahmed oğlu Veli ve attaran esnafının iş erleri Ali oğlu Feyzullah Çelebi ve yiğitbaşısı El-Hac Ömer oğlu Abdurrahman ve kasaba esnafının iş erleri Mustafa oğlu Hüseyin Beşe ve yiğitbaşısı Abdullah oğlu Ahmed Beşe ve nalburan esnafının iş erleri Ali oğlu Süleyman ve yiğitbaşısı Mehmed oğlu Ahmed ve diğerleri ve hattazan(?) esnafının iş erleri Hasan Çavuş ve yiğitbaşısı Ali oğlu Osman Beşe ve diğerleri kürekciyan(?) esnafının iş erleri Abdullah oğlu Hasan Beşe ve yiğitbaşısı Yuvan oğlu Nercigo ve diğerleri ve derziban(?) esnafının iş erleri Yuvan oğlu Yave ve abacıyan(?) esnafının iş erleri Tomo oğlu Feristo ve yiğitbaşısı Toda ve diğerleri ve Yahudiyan taifesinden Aşır oğlu Avram ve Yovo oğlu Hayem ve Samuyel oğlu Meşilan ve Simon oğlu Yako ve Yako oğlu Oram ve diğerleri ve acem tüccarından Sator oğlu Arotin ve diğerleri Sofya'nın Çeribaşısı Ahmed Ağa oğlu Mehmed Ağa ve Sofya köylerinin vekilleri olan Es-Seyyid Ömer oğlu Hasan Ağa isimli kimseler mahkemede: Başkentten gönderilen sikke emrinin uygulanmasında görevli memur olan Mahmud Bey'e verdikleri beyanda: Hala geçerli olan sikke emri üzerine basılacak paraların ve gerek keferle sikkesiyle bozdurulacak olan nakit paralar bundan önce gönderilen sikke emrine uygun şekilde yapılacaktır. Eğer bu emre uygun bir şekilde uymazsak devlet hazinesine dört bin kuruş nezirimiz olsun dedikleri kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/63/2-306/64/1-306/65/1

Tarihi: H. 24 Receb 1138 / M. 28 Mart 1726

Konusu: Menzil Defteridir.

Sofya'da Eş-şeyh Hüseyîn Efendi ve Kethüdâeri El-Hac Hasan Ağa ve Zaim Derviş Bey ve Zaim Hasan Ağa ve Serdar Es-Seyyîd Hasan Ağa ve Doğancıbey Mahmud Ağa ve El-Hac Derviş Ağa ve Hünkari(?) Mustafa Ağa ve Mahmud Sipâhi ve Yusuf Sipâhi ve Hüseyin Sipâhi ve Hasan Ağa ve Ahmed Sipâhi ve İbrahim Sipâhi ve diğer köylerin temsilcileri ve Boyacı Mustafa ve Osman Efendi ve Attar El-Hac Abdurrâhman ve Hallaç El-Hac Mahmud ve Sarraç Ali Çelebi ve Sabuncu Molla Ali ve Gazaz El-Hac Ahmed ve El-Hac Ahmed ve diğer esnaflar mahkemede: İşbu senede Menzilci Ali Bey'e menzil vergisinin kasım defterinden altı yüz kuruş, fermânı

götüren çukadâra kırk kuruş, Tekfurdağı'na demir nakli için araba ücreti iki yüz kuruş, Paşa hazretlerinin develerine han ücreti otuz kuruş, Silahtar Ağa'nın mübâşirleri için dört yüz elli kuruş ve saray tamiri için altı yüz nefer dülgerân ücreti yüz elli kuruş, yine adı geçen saray için iki yüz kırk kuruş nefer ırgat ücreti otuz kuruş, yine yine adı geçen saray için çivi çeşitlerine kırk kuruş, dülgerlere otuz kuruş, yine yine adı geçen saraya kereste için yüz yirmi kuruş, yine adı geçen saray kiremit için kırk kuruş,(...) fermâniyle gelen Mahmud Bey'e üç yüz yirmi kuruş, El-Hac Hüseyin Mahallesi defterinden Hasan Çavuş'a yirmi dört buçuk kuruş, (...) için gelen El-Hac Yusuf'a yirmi kuruş, Acemler ve Rumlar'dan kalan donanma akçesi altmış kuruş, demir arabası götüren çukadâra yirmi kuruş, Eflak Beyi'nin kethüdâsının masrafı on beş kuruş, Katibçi Efendi'nin konağında Hotin'e giden Kapıcıbaşıya masrafı için yirmi kuruş, Niş'e giden bostâni hasekisine handa olan masrafı için on iki kuruş, El-Hac Hüseyin Ağa defterinden Acemlere verilecek yüz seksen kuruş, yine El-Hac Hüseyin Ağa defterinden yahudilere yetmiş iki kuruş yine El-Hac Hüseyin Ağa defterinde kayıtlı olan varoşluya yüz yirmi kuruş, Satın alma başı Defterdâr Çukadârı Ahmed'e yirmi kuruş, Adalet Fermânı'yla gelen sadrazam ağasına iki yüz elli kuruş, Acem keferesine bargirlerin ücreti için yirmi kuruş, Paşa Efendimizin vekil masrafı için on beş kuruş, kethüdâbeyin çukadârı mübâşirine yüz yirmi beş kuruş, İsmail Ağa'nın çayır akçesi için kethüdâsıyla verilen yük seksen kuruş, Sakallı El-Hac Hüseyin'in Akdanişmend hocasına verdiği yirmi kuruş, saray mutemedine yirmi kuruş, Halkalı Dizdarı masrafı buyrulduğuna otuz kuruş, Paşa hazretlerinin araba ücreti için on kuruş, sadrazam ağasına araba ücreti sekiz kuruş, subaşının sarayda msrafı için otuz kuruş, konak masrafı iki yüz kuruş, Paşa Efendimizin zahiresi için gelen çukadâra elli kuruş, sepet kusuruna otuz kuruş, otuz yedi senesinde satın alma kusuru için Defterdar Efendi'ye iki yüz elli, Seyit Ağa'nın çayır bekçileri için yüz altmış beş kuruş, Yar Başı'na otuz kuruş, Çavuşlar kethüdâsına üç yüz kuruş, El-Hac Derviş Ağa'nın saraya verdiği kömür akçesi için yirmi dört kuruş, çavuşlar kethüdâsının çiftliğine altı yüz, Süleyman Ağa'dan alınan han akçesi on beş kuruş, Paşa Hazretleri'nin atları için Mahmut Ağa'dan alınan otluk akçesi kırk beş kuruş, yine Paşa Hazretleri'nin kantarı için Es-seyyid İbrahim Çelebi'den alınan dinar akçesi otuz kuruş, yine kantar için Çukadâr Hasan'dan alınan han akçesi için yirmi kuruş, yine Paşa Hazretleri'nin atlarına Nâkîb Çelebi'den alınan otluk akçesi için yüz kuruş, yine Paşa Hazretleri'nin

atları için önceki baharda alınan doksan keyl arpa akçesi için üç yüz elli kuruş, bazı karyelerden hane ve celeb tenzili ve ücreti kolcu için yüz elli kuruş, Çavuşlar kethüdâsının buğdayının Niş'e nakli için araba ücreti yüz elli kuruş, sepet fermânıyla gelen defterdar çukadarına on beş kuruş, (...) karyelerinden buyruldu hanesi ve celeb menzili yüz kırk sekiz kuruş, fermân için Zaim Hasan Ağa'ya on beş kuruş, adalet fermânıyla gelen Ali Efendi'ye iki yüz kuruş, han ve celeb keşânlar için kırk beş kuruş, Efendi Hazretleri'ne harç defter için üç yüz elli kuruş, Naib Efendi'ye otuz kuruş, kâtiplere otuz kuruş, kethüdâya on beş kuruş, çukadâra on beş kuruş, harrâciye on beş kuruş, Muhzır Başı'na on iki kuruş, muhziirlara on kuruş, kâydiyyeye on kuruş, tahsildâra seksen kuruş ki toplam altı bin doksan dört buçuk kuruşa denk gelen meblağın Sofya'dan beş yüz otuz beş kuruş ihraç olunduktan sonra, geriye kalan beş bin altı yüz elli altı buçuk kuruş paranın köylere paylaştırılacağı defter aşağıdaki yazıldığı gibidir.

Toplam 246 hane 3 rub. Her haneye yirmi ikişer kuruş ile otuzar para isabet etmiştir.

306/75/3

Tarihi: H. 12 Şaban 1138 / M. 15 Nisan 1726

Konusu: İki Bin Sepet Hücçetidir.

Sofya'da El-Hac Ali oğlu Hasan Ağa ve Osman oğlu Hüseyin Çavuş Ağa ve Ahmed oğlu Hasan ve Doğancı Ahmed oğlu Mahmud Ağa ve El-Hac Yahya oğlu Derviş Ağa ve Mustafa oğlu Mahmûd Sipâhi ve Hünkari Abdullah oğlu Mustafa Ağa ve Hasan oğlu Yusuf Sipâhi marifetleriyle vekilleri olan Serdar Es-Seyyîd Ömer oğlu Hasan Ağa mahkemede: Niş Kalesi'nin yapılarının tamir olması için başkentten gönderilen fermanda adı geçen kalenin defterdarı olan El-Hac Hüseyin oğlu Abdurrahman Efendi tarafından vekil olan Abdullah oğlu Mustafa Ağa mahkemede beyanında: İşbu sene Niş Kalesi yapılarının tamirinde kullanılacak malzemelerin taşınması için sipariş edilen sepetler El-Hac Abdurrahman Efendi tarafından verilmek üzere her tanesi üçer akçe olmak üzere iki bin adet sepet Sofya Kazası'ndan tedarik edilmiştir. Sepetlerin toplam ücreti olan altı bin akçeyi El-Hac Abdurrahman Efendi tarafından adı geçen vekil Mustafa Ağa tamamen tahsil ettikten sonra El-Hac

Abdurrahman Efendi'nin üzerinde alacağım bir akçe dahi kalmadı dediği kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/84/2-306/85/1

Tarihi: H. 20 Şevval 1138 / M. 21 Haziran 1726

Konusu: Çayır Defteridir.

Hâlâ Rumeli valilerinin Sofya'da olan devvablarının(?) çayıra çıktıklarında Sofya köylerinden bekçi ve çayırdaki olan adamlarına ihtiyacı olduğu elli kuzu ve on keyl arpa ve yüz araba odun lazım olduktan sonra, bu ihtiyaçları karşılamaları için kendilerine üç yüz elli kuruş verilmiştir.

306/103/2

Tarihi: H. 23 Şevval 1138 / M. 24 Haziran 1726

Konusu: Hasan Ağa'nın Emir Hücctir.

Sofya'da Saruhan Bey Mahallesi'nin mütevellisi olan İvaz Çelebi ve Mansur Hoca Mahallesi mütevellisi Es-Seyyîd Ahmed Çelebi ve Kara Danişmend mütevellisi Recep Efendi ve Şüca'fakîh Mütevellisi Ahmed Beşe ve Câmî'i Atîk mütevellisi Osman Çelebi ve diğer mütevelliler ve Boyacı El-Hac Mustafa ve Attar El-Hac Abdurrahman ve Sarraç Ali Çelebi ve Osman Efendi ve Bakkal Mehmed Beşe ve diğerleri mahkemede: Hala yeniçeri serdarı olan Es-Seyyîd Hüseyin Ağa'ya verdikleri beyanda: 1136 senesinde Niş Kalesi'ne gönderilecek olan sekiz yüz keyl buğdayın ve otuz yedi senesinin bin keyl buğdayın ve üç yüz seksen beş kuruş ve otuz yedi senesinin üç adet arabanın her ücreti otuz beş kuruş ki toplam dört yüz yirmi kuruşu Es-seyyid Hüseyin Ağa'nın elinden aldık ve hisselerine göre tamamen paylaştırıldıktan

sonra biz dahi her birimiz Es-seyyid Hüseyin Ağa'nın zimmetini ibra eyledik dedikleri kayda geçirildi.

Şuhûdûl Hâl

306/107/1-306/108/1

Tarihi: H. 28 Zilhicce 1138 / M. 27 Ağustos 1726

Konusu: Serdar Hüseyin Çavuş Ağa'nın Hücetidir.

Sofya Kazası'na bağlı köylerin sakinlerinden olan zimmîlerin vekili olmam yoluyla mahkemede: Es-seyyid Hüseyin Çavuş Ağa'ya verdiğim beyanda: 1135 senesinde Niş Kalesi askerleri için ferman buyrulan zahirelerden Sofya mahâllatından ihraç olunan sekiz yüz keyl buğdaydan başka beş bin keyl (...) ve arpa ve buğdayın tayin olunan ücretlerinden bin yüz altmış dört kuruşu daha sonra 1136 senesinde Niş Kalesi askerleri için gönderilen fermanda şehir mahâllatından başka üç bin üç yüz keyl (...) ve üç bin üç yüz keyl arpa ve bin dört yüz altı kuruşu ve 1137 senesinde Niş Kalesi'nde istihdam olunmak için Sofya'dan ihraç olunandan başka on yedi öküz arabalarının yüz yetmiş kuruş ücretleri vekil ettiğimiz günden bugüne gelince emirlerimiz ile (...) marifetlerimiz ile defterlere kaydedilen akçelerin hesaplarını görüp Hüseyin Ağa evvela vekilimiz olsun dedikleri kayda geçirildi.

306/112/1

Tarihi: H. 7 Muharrem 1139 / M. 4 Eylül 1726

Konusu: Sofya'dan İstanbul'a Gönderilen Yapağının Hüseyin Ağa'dan Teslim Alınması.

Sofya'da misafir olan El-Hac Ağa ve yine Sofya'nın ileri gelenleri tarafından vekil tayin edilen Es-seyyid Serdar Hüseyin Ağa mahkemede: İstanbul'da olan Çuka Kârhânesinin nezareti benim sorumluluğumdadır, adı geçen kârhânenin çuka için

yapağıya ikişer paraya satın aldım. Usulüne uygun bir şekilde Sofya'ya bağlı İznebol ve Breznik ve Berkofça kazalarından iki bin vûkıyye yapağıyı Serdar Hüseyin Ağa bana teslim etmiştir. Bende her vukîyyesine ikişer paradan dört bin kuruşa denk gelen parayı tamamen teslim ettim dediği kayda geçirildi.

11. Boş Kayıtlar**306/1****(Boş)****306/2****(Boş)****306/3****(Boş)****306/4****(Boş)****306/114****Boş****306/115****Boş****306/116****Boş**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: DEFTERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. İdari Hayat

1. III. Ahmed Dönemi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme

III. Ahmed 1683 yılında IV. Mehmed'in ve Gülnüş Sultan'ın oğlu olarak dünyaya geldi. Doğumundan tahta geçtiği 1703 yılına kadar, II. Süleyman, II. Ahmed ve II. Mustafa'nın padişahlık dönemlerinde Topkapı Sarayı ve Edirne'de kapalı kalarak kafes hayatı sürdürdü. Nihayetinde Edirne Vakası'nın ardından 22 Ağustos 1703 yılında tahta çıkarak hükümdar oldu.⁸⁸

XVIII. asrın başlarından itibaren, Avrupa'daverâset savaşları yaşanmakta idi. Osmanlılar ilk başta bu mücadelelerde tarafsız kalmıştır, ancak Rus Çarı Büyük Petro'ya mağlup olan İsveç Kralı XII. Şarl, Sadrazam Çorlulu Ali Paşa vasıtasıyla Osmanlı'ya sığındı. Bu durum karşısında Ruslar, Osmanlı Devleti'ne hasname bir tutum sergilediler. İlerleyen zamanlarda Kırım Hanı Devlet Giray'ın da teşvikleriyle Osmanlı ordusu 9 Nisan 1711'de sefere çıktı. Prut mevkiinde karşılaşılan iki ordu arasında yapılan savaşta Osmanlı ordusu Ruslar'ı büyük bir bozguna uğrattılar. Savaş sonunda yapılan mütarekeler neticesinde, Azak ve çevresi Ruslar'dan geri alındı. Böylelikle bu zafer, Osmanlı İmparatorluğu'nda Karlofça ile kaybettiği toprakları geri kazanma heyecanı oluşturdu. 1716 yılında Korfu seferi başladı, ancak başarı elde edilemedi. Padişah bizzat bu seferlere ordunun yanında iştirâk ederek Sofya'ya kadar geldi.⁸⁹

III. Ahmed döneminin doğu politikasında başlarda, İran ile dostluk ilişkileri kurulmuş olsa da ilerleyen zamanlarda çok kanlı çatışmalar yaşandı. Ruslar'ın Hazar Deniz'i ile Basra Körfezi'ne inmek istemelerinden dolayı, Şirvan ve Dağıstan bölgesinde yaşayan müslümanlar Osmanlı'dan himaye talep ettiler. Fransız Elçisi Morquis de Bonarc'ın araya girmesiyle, 23 Haziran 1724 yılında, İran mukâsemanamesi imzalandı. Bu antlaşmaya göre, İran'ın

⁸⁸ Atalar, M. (1989). Ahmed III. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2. Cilt, s. 34.

⁸⁹ Atalar, a.g.m., s. 36.

bazı topraklarını, Ruslar-Osmanlılar paylaştılar. Aynı yıl Osmanlı ordusunun İran'a sefere çıkmasıyla, Gerce, Nahcivan, Revan, Hoy, Kirmanşah, Selmas ele geçirildi. Bu sırada İran'da gerçekleşen iktidar değişikliğinde ülkeyi ele geçiren Üveysoğulları Ruslar ile Osmanlılar'ın yaptıkları antlaşmayı geçersiz saydı ve İran ile Osmanlı arasında toprak mücadeleleri başladı. Osmanlılar'ın bu dönemde, İran ile olan politikaları III. Ahmed döneminin kırılma noktasını teşkil etmektedir. Ali Nadir Şah'ın İran'da hükümdar olmasıyla, Osmanlılar'a karşı elde ettiği başarılar Osmanlı devlet ricâli tarafından padişaha karşı hoşnutsuzluk oluşturmaya başladı. Özellikle seferlerden dolayı, artan vergiler, Anadolu'da bulunan Levend eşkıyalarının kaçgunlukları, Nadir Şah'a karşı sefere çıkmaktaki isteksizlik ve sosyal-ekonomik yapının iyice bozulması neticesinde, 1730 yılında patlak veren Patrona Halil isyanıyla III. Ahmed tahttan indirildi ve yerine I. Mahmud padişah oldu.⁹⁰

2. Rumeli

Bizanslılar'ın ülkeleri için kullandıkları "*Romaioi* ya da *Romania*" tabiri İslam dünyasına "*Rum*" şeklinde geçmiştir. Osmanlılar da Balkanlar'ı "*Rum-ili*" şeklinde telaffuz ettiler. Balkan yarımadası, VI. asırdan itibaren Türkler'in yaşadığı bir coğrafyaydı. Balkan yarımadasının sınırları için ilk olarak, Karadeniz'den Tuna'ya doğru ve Tuna'nın batısından Sava Nehri'nin oluşturduğu ülkelere olarak tanımlanabilir.⁹¹ Kesin bir şekilde tarifi olmasa da, Rumeli sınırları, Kuzey Bulgaristan ile Batı Arnavutluk ve Mora Adası tarafında kalan Güney Arnavutluk ve İstanbul, Selanik, Trakya ve Makedonya hatlarını Balkanlar'ın coğrafi sınırları olarak söyleyebilir.⁹²

Rumeli'ye geçiş aşaması, 1352 yılında gerçekleşen Çimpe Kalesi ve Bolayır'ın fethinin ardından başladı. Yaklaşık yarım yüzyıl süren Balkan fütuhâtı hareketi sonucunda, Balkanlar tamamen Osmanlı toprağı konumuna

⁹⁰ Atalar, Ahmed III, s. 39.

⁹¹ Barthold, W. (1979). Balkan. *MEB İslam Ansiklopedisi*, 2. Cilt, s.283.

⁹² Barthold, a.g.m.,s. 283.

geldi.⁹³ XIV. yüzyıldan itibaren, Balkanlar'a doğru Türk göçleri başladı. Özellikle Timur istilasından sonra bölge, Anadolu'dan yoğun bir Türkmen nüfusu aldı ve XVI. asra gelindiğinde bölgede yaşayan nüfusun büyük çoğunluğunu Türkler oluşturdu.⁹⁴

3. Rumeli Beylerbeyliği

Osmanlılar tarih sahnesine bir uc teşkilatı olarak çıktı. Osmanlılar, hanedanın temsil ettiği, alt birliklerden meydana gelen bir yapısı mevcut idi. Özellikle Halil İncalcık, Süleyman Paşa'nın bu yapı içerisinde ilginç ve önemli bir rolü olduğunu vurgular. İncalcık'a göre, Rumeli'nin ilk Beylerbeyi Süleyman Paşa idi. İncalcık bu iddiasını, Rumeli'yi fetheden akıncıların doğrudan üst olarak Süleyman'a tabi olmasıyla desteklemekteydi.⁹⁵ Kuruluştan, İstanbul'un fethine kadar olan sürede, Osmanlılar'ın bu yarı-federatif yapısı devam etmiş, ardından Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u egemenlik altına almasıyla, padişahın mutlak otoritesine ve gücüne dayanan imparatorluk sistemine geçildi. Üçlü otonom yapı içerisinde bulunan Akıncı uc beyliği de böylelikle tasfiye edilmiş oldu.

Bundan sonraki süreçte, Fatih zamanında Rumeli Beylerbeyliği'ne Vezir-i Âzam Mahmud Paşa getirildi.⁹⁶ Takriben, XVI. Yüzyıla kadar Rumeli Beylerbeyliği Osmanlı'nın Balkanlar'daki tek idare merkezi birimi olarak kaldı. Rumeli'nin sancak yapısı dikkate alındığında, Beylerbeyi olabilmek için vezir-i azam olma koşulunun varlığı anlaşılmaktadır. Halil İncalcık'ın verdiği ilk bilgilere göre, 1475 yılında Rumeli Beylerbeyliği yaklaşık 17 sancaktan meydana geliyordu. Merkez İstanbul olmak üzere sırasıyla; Edirne Niğbolu, Zağra, Vidin, Sofya, Laz-ili(Sırbıya), Despot-ili, Vardar, Üsküp, Mora, Arnavutluk (iki sancak olarak), Bosna (iki sancak olarak) sancakları

⁹³ Kiel, M., (2013). Balkanlar'ın Osmanlı İmparatorluğu İle Bütünleşmesi 1353-1453, (Ed: Zeynep İskefiyeli). *Türk Tarihinde Balkanlar I*, Sakarya: SAÜ Balkan Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, s. 188.

⁹⁴ İncalcık, H. (2008). Rumeli. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 35. Cilt, s. 233.

⁹⁵ Öztürk, Y. (2013). Osmanlı Balkanı: Tarihi Süreçte Rumeli Beylerbeyliği'nin Kuruluş ve Gelişimi, (Ed: Zeynep İskefiyeli). *Türk Tarihinde Balkanlar I*, Sakarya: SAÜ Balkan Araştırmaları Merkezi Yayınları, s.239.

⁹⁶ Öztürk, a.g.m.,s. 250.

oluşturuyordu. Bir diğer listeye göre de, Rumeli yaklaşık 33 sancaktan mütevellitdir. Rumeli'nin merkezi “*Paşa Sancağı*” olarak nitelendiriliyordu. Tarih içerisinde Paşa Sancağı, başta Edirne daha sonra kısa bir süre Filibe ve XV-XIX yüzyıl arası Sofya ve XIX. yüzyılda ise Manastır'dı.⁹⁷ Üzerinde çalışılan 1138 tarihli Sofya Kadı Sicili'nde ilk beylerbeyinin, 49. belgenin 2. hükmünde “*Vezir Osman Paşa*” olduğunu, daha sonra ise 112 numaralı belgenin 2. hükmünde “*Vezir Abdulah Paşa*” olduğunu öğreniyoruz. Yani bir sene içerisinde beylerbeyi değişikliği yaşanmıştır.

4. Sofya Kadısı

Kadı, Osmanlı Devleti'nde hukukun temsilcisi statüsündedir. Kadıların çeşitli rütbeleri vardır. Özellikle Sofya gibi livalarda bulunan kadılar, Mevlânâ şeklinde zikr edilirdi. İncelenen dönemde Sofya kadısı Mevlânâ Ali Efendi'dir. Kendisinin Sofya'ya nereden atandığına ya da görevine ne zaman başladığına dair bir kanıt mevcut değildir. Ali Efendi ile ilgili ilk bilgi 79. belgenin 3. hükmünde “*Sofya kadısı Mevlânâ Ali Efendi'ye arz etmeğın*” şeklinde geçer. 1138-1139 yılları arasında görev yaptığı tahmin edilmektedir. Daha sonra yerine, 1139 senesinin Muharrem ayının ilk gününde Erzurum kadısı Mevlânâ Feyzullah Efendi tayin edilmiştir. 110 numaralı belgenin ilk hükmünde “*Erzurum Kadısı Mevlânâ Feyzullah Efendi sen ehl-i ilm sahib-i fazilet olub her vech ile müstahak olmağla 1139 muharreminin gurresinden zabt eylemek üzere Sofya Kazası sana tevcih olunmuştur.*” şeklinde yazılan tevcihle Sofya'da kadı değişikliği gerçekleşmiştir.

⁹⁷ Öztürk, Osmanlı Balkanı: Tarihi Süreçte Rumeli Beylerbeyliği'nin Kuruluş ve Gelişimi, s. 251.

5. Sofya Mütessellimi

Mütessellimlik, Osmanlılar'da çeşitli idari görevler için kullanılırdı. Beylerbeyleri ya da Sancak beylerinin yerine sefere gitme, buldukları yerlerde vergileri toplama gibi asli görevleri mevcuttur. Bazen, mütessellimlere voyvoda da denilirdi. XVI. yüzyılın sonundan tanzimata kadar varlığını devam ettiren bu kurum, özellikle taşrada ayanların sivrilmesinde önemli bir basamak görevi gördü.⁹⁸ Bu dönemde Sofya'nın mütesselliminin ismi 37. belgenin ilk hükmünde geçer. Karadanişmend Mahallesi'nde vefat eden Abdullah kızı Gonca Hatun'un terekesinin, Sofya Mütessellimi *Hüseyin Ağa*'ya tesliminin gerçekleşmesinden anlaşılmaktadır.

B. Sosyal Hayatla İlgili Belgeler

1. Evlilik, Boşanma, Nafaka ve Vasi Tayiniyle İlgili Belgeler

Baba, anne, çocuk veya kan bağı akrabalarından meydana gelen toplumsal bir birlik olarak tanımlanan aile, toplumun en temel birimini temsil eder.⁹⁹ Müslüman toplumlarda aileyi oluşturan temel uygulama evliliğdir. Evlilik, teorik bakımdan iki tarafın iradeleri doğrultusunda verecekleri karara bağlı olan bir akit olmasına rağmen, Osmanlı aile yapısında evlilik kararlarında baba, amca, dayı gibi aile büyüklerinin etkili olduğu bilinmektedir. Evliliğe giden süreçte en önemli şartlardan ilki erkeğin ve kadının belirli bir yaşa ulaşmış olmasıdır. İslam fıkıhçıları bu konuda buluş çağına dikkat çeker. Erkeğin ve kadının evlenebilmesi için buluş çağında olması gerekir. Buna göre, erkekte 17-18 yaş, kadında ise 16-17 yaş aralığı evlenmek için yeterli olan alt sınır olarak zikredilir. Evliliğin ilk aşaması nişan sürecidir. Evlilik öncesi hazırlık dönemi olan nişan, tarafların birbirleriyle karşılıklı anlaşmaya varmalarınıdır. Lakin bu dönemde tarafların evlenme zorunluluğu yoktur.

⁹⁸ Özkaya, Y. (2006). Mütessellim. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 32. Cilt, s. 203.

⁹⁹ Güler, A. (1992). İlk Yazılı Türkçe Metinlerde Aile ve Unsurlar. *Sosyo Kültürel Değişim Sürecinde Türk Ailesi*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, s. 61.

Evliliğin ikinci aşaması, nikâh sürecidir. Nikâh, cinsel ihtiyaçların karşılanması, nüfusun devamlılığı, kadın ve erkeğin ekonomik, biyolojik ve psikolojik işbirliğini sağlamakla gerçekleştirilen bir akiddir. İslam Hukuku'nda nikâh temel olarak, tarafların ve şahitlerin katılımlarıyla tescil edilen medeni bir akit şeklinde tanımlanır. Nikâhın geçerlilik kazanabilmesi için hem resmi bir memurun veya bir din görevlisinin huzurunda yapılması, hem de tarafların bir nikâh akdi yapmaları gerekir. Nikâh akdi, erken devirlerden itibaren hukuki önemi olan bir uygulamadır. Nikâh akdinin meşruluğunu İslam fıkıhçıları Kura'nı Kerim ve Hz. Muhammed'in sünnetine dayandırır. Osmanlı'da nikâh akitleri ilk dönemlerden itibaren mahkemelerde düzenlenmekteydi. Mahkemeye başvuran tarafların evlenme yönünden bir engelinin bulunmaması ve evlenme ehliyetine sahip olduklarının tespit edilmesinden sonra nikâhın geçerliliği kadı defterine kaydedilmekteydi. Mahkemeye başvuramayanların nikâhları ise, kadılardan alınan izin belgesi mahiyetindeki kâğıtlarla mahalle imamı tarafından kıyılırdı. XVI. asırdan sonra ise, İbn-i Kemâl ve Ebusuud'un fetvalarında nikâh akdi için kadıdan izin alınması zorunlu hale getirildi. 306 numaralı Sofya sicilinde, her hangi nikâh kaydı mevcut değildir.

İslam Hukuku'nda boşanma, önemli bir sebep bulunmadıkça tasvip edilen bir davranış değildir. Ve İslam'da beş çeşit boşanma vardır. *Talak-ı Ric'i* (caylabilir boşanma), *Talak-ı bâ'in* ve bâ'in talakın yapılış şekillerinden birisi olan, *Talak-ı Selâse* yani üçlü boşanmadır. *Talak-ı Ric'i*, Erkeğin nikâh akdi olmadan iddet süresi içerisinde eşine döndüğü boşanma çeşididir. Bâ'in talâk ise, tarafların tekrar nikâh akdi konusunda yeniden bir araya gelerek, akdin yeniden gerekli sayıldığı boşanmadır. Talâk-ı Selâse ise, talâkın üçe ulaşmasıyla oluşan büyük ayrılıklı boşanmadır. Tarafların yeniden evlenebilmesi için "*Hülle*"¹⁰⁰ yapmaları gereklidir. Yani eski eşine dönebilmesi için başka bir erkekle evlenip boşanmak koşuluyla eski eşine dönebilir.¹⁰¹ Sofya Mahkemesi'ndeki boşanma örneklerine bakıldığında, genellikle kadınların mahkemeyi faal olarak kullandıkları görülür. Kadınlar, *kadı* huzurunda kocalarının kendilerini "*tatlik*" ettiklerini belirtir. Kadınların beyanlarına bakıldığında, Sofya'da erkeklerin eşlerinden tek talakla boşandıkları anlaşılmaktadır. S-306 numaralı Sofya

¹⁰⁰ Hülle: Üç talâkla boşanan kadının, ayrıldığı kocasına tekrar dönebilmesi için başka bir erkekle yaptığı nikâh. Üç talakla boşanan kadın, başkasıyla nikâhlanıp ondan da boşanmadıkça eski kocasına helal kılınmamıştır. İlgili alan için bkz: Köse, S. (1998). Hülle. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 18. Cilt, ss. 475-477.

¹⁰¹ Acar, İ. (2010). Talâk. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 39. Cilt, s.499.

Kadı Sicili'nde 25 adet boşanma, nafaka ve mehir davaları mevcuttur. Boşanmayla ilgili örneğin, 100. belgenin 1. davasıdır. Kıbtî Salih ile eşi Fato arasında gerçekleşmiştir. Salih Fato'nun kendisini 12 sene önce terk ettiğini ve kendisine geri dönmesini talep eder. Bunun Üzerine Fato, 12 sene önce baba evine gitmek üzere arabada olduğunu ve Salih'in kendisini talâk-ı selâse ile boşadığını hatta mehrini dahi vermediğini beyan etmiştir. Şahitlerinde Fato üzerine şahitlik etmesiyle Salih'in talebi kabul edilmemiştir. Mahkemeye yansıyan boşanma davaları arasında en ilginç olanlarından biri, 22. belgenin 1. hükmünde bulunan davasıdır. Sofya'da Karadanişmend Mahallesi sakinelerinden Yovano Zımmîye Kocası İsteman'ın kendisini 4 sene önce boşadığını ve şimdi zevciyet muamelesine devam ettiğini söyler. Şahitlerin huzurunda gerçekleşen davada yine aynı mahallede bulunan şahitlerin İsteman'ın Yovano'yu boşadığına şahitlik ederek boşanma gerçekleşir. Burada dikkat çeken bir nokta, normalde Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslimlerin medeni durumları ile ilgili konuları bağlı oldukları kilisede çözülürken, burada gerçekleşen davanın Müslüman mahkemesinde görülmesidir. Bunun sebebi olarak, kadı mahkemelerine ödenen harç miktarlarının piskoposluk mahkemesine oranla az olması, şer'î mahkemede boşanma nedenlerinin daha az araştırılması, daha sonraki evliliklere kısıtlama koyulmaması, kadı mahkemesini piskoposluk mahkemesine göre daha cazip kılan etkenlerdir.¹⁰²

Talâk dışında, ikinci tür boşanma çeşidi muhâlaadır. Muhâlaa, tarafların birbirleriyle karşılıklı anlaşma yoluyla evliliklerini feshettiği yöntemdir. Bu tür boşanma vakalarında ayrılma talebi genellikle kadın tarafından gelir. Kadın tüm alacaklarından dahi feragat ederek kocasından boşanmak ister. Fakat bu boşanma türünde kadının istemiş olması tek başına yeterli değildir. Kocasının da boşanmayı onaylaması gerekirdi. Bu tür boşanmalarda kuvvetli sebepler olması gerekir. Kadına kötü muamele edilmesi ya da eşler arasında şiddetli geçimsizlik yaşanması, bu yöntemin başlıca sebepleri arasında sayılabilir. Muhâlaa ayrılıklarında, kadın kocasıyla anlaşarak nafaka hakkını kaybedebilirdi. Fakat yeniden hayat kurabilmesi

¹⁰² Ivanova, S. (2009). Hıristiyan Rumeli Kadınları Evlilik Sorunları ve Kadı Sicilleri (17 ve 18. Yüzyıllar), (Derleyenler: A. Buturovic ve Cemil Shick). *Osmanlı Dönminde Balkan Kadınları ve Toplumsal Cinsiyet, Kültür, Tarih*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 178.

için iddet¹⁰³ süresini beklemesi gerekir. Çünkü nafaka kadının kendi elde ettiği hak, iddet ise kadının, İslam'ın şart koştuğu ve muhakkak uyması gereken kuraldır.¹⁰⁴ Muhâlaa ayrılığına örnek olarak, 73. belgenin 4. hükmünde, Saat Mahallesi'nden Ümmetullah Hatun mahkemeye gelmiş, kocası Halil ile muhâlaa ettiklerini belirterek, boşanmak istediğini kadı huzurunda dile getirmiştir. Ümmetullah'ın talebi kabul edilmiş, kocası da bu işe razı olmuş ve boşanma gerçekleşmiştir.

Son boşanma türü, kazara boşanma olan tefriktir. Tefrikle boşanmalarda, belirli sebeplerin oluşmasının ardından kadının mahkemeye başvurması ve kadından boşanmayı talep etmesi gerekmektedir. Bu tür boşanmalarda, kocanın boşanmayı onaylama şartı yoktur. Boşanma eşlerin irade beyanlarıyla değil kadının hükmüyle gerçekleşir. Yalnız mezheplere göre kazara boşanmanın üçü özel biri genel olmak üzere dört maddesi mevcuttur.¹⁰⁵ Bunlar hastalık ve kusur, nafakanın ödenmemesi, gaiblik-terk durumu ve fena muamele ve geçimsizliktir.¹⁰⁶ Gâiblik, evden ayrılan ve bir daha eve dönemeyen kimsenin durumu ifade eder. Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre çeşitli şartlarda, altı aydan dört yıla kadar değişen bir sürenin geçmesinden sonra boşanma sebebi olarak sayılır. Diğer iki mezhepte, Hanefî ve Şâfiîlere göre gaiblik ne kadar uzun olursa olsun bu durum boşanma sebebi sayılmamıştır.¹⁰⁷ Bu duruma örnek olarak, 94. Belgenin 3. hükmünde, Saruhan Bey Mahallesi'nden Ümmügülsüm mahkemeye gelerek, kocasının kendisini ve küçük çocuğunu terk ettiğini söylemiş ve nafaka talep etmiştir. Mahkeme kocanın ölümüne hükmederek hem boşanma işlemini gerçekleştirmiş hem de Ümmügülsüm ve evladına kocasından kalan maldan üçer akçe nafaka ödenmesine karar vermiştir.

Mehir, İslam'da nikâh akdinin sonucu olarak kocanın karısına ödemekle yükümlü olduğu para veya mal anlamına gelir. İslam Hukuku'nda taraflar nikâhın kıyılmasının sonucunda birbirleri ile mehrin miktarı ve ödemesi koşulunda anlaşılır. Mehrin tamamının peşin ödenmesi gibi bir koşul aranmaz. Para veya malın taksitlerle

¹⁰³ İddet: Evliliği sona eren kadının yeniden evlenebilmesi için beklemesi gereken süre anlamında kullanılan fıkıh terimini ifade eder. Ayrıca Bkz. Acar, İ. (2000). İddet. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 21. Cilt, s. 446.

¹⁰⁴ Muhammed, A. (2008). *Serahsi Mabsut*, 5. Cilt, (Ed: Cevat Akşit). İstanbul: Gümüş Ev Yayınları, s. 319.

¹⁰⁵ Akif, M.A. (1986). Osmanlı Hukuku'nda Kazai Boşanma "Tefrik". *The Journal Of Ottoman Studies* V, s. 2

¹⁰⁶ Fena Muamele ve Geçimsizlik durumu sadece Hanbelî ve Maliki mezheplerine göre tefrik durumu sayılmıştır. Bunun dışında kalan iki büyük mezhepte yer almaz. İlgili alan için Bkz: Mehmet Akif Aydın, Osmanlı Hukuku'nda Kazâi Boşanma Tefrik. s. 3.

¹⁰⁷ Aydın, a.g.m., s. 3.

ödenmesi mümkündür.¹⁰⁸ Peşin olarak ödenen mehire “*mehr-i muaccel*” taksitlerle ödenen mehire ise “*mehr-i müeccel*” denirdi.¹⁰⁹ İslam Hukuku’nda mehir, bir nevi kadının kocasından boşanmasında yahut kocanın vefatı halinde ekonomik olarak zor durumda kalmaması için alınan tedbirdir.¹¹⁰ Ele aldığımız dönemin Sofya Kadı Sicili’nde mehir miktarları nikâh kayıtlarından ziyade boşanma ve nafaka davalarında karşımıza çıkar. Taraflar genellikle, mehir ödemelerinden dolayı davalık olmuştur. Mehrin alacaklısı kadın mahkemeye başvurarak alacaklarını istemiştir. Bu davalara bakıldığında, kadınların mehirlerini müeccel olarak kabul ettikleri görülür.

12 Eylül 1725 tarihli kayıta Sofya’da Koca Ahmedlü Karyesi’nden Safiye Hatun kocası Halil’in kendisinden boşandığını ve 14.400 akçelik mehrini vermediğini beyan ederek dava etmiştir. Halil, Safiye Hatun ile şiddetli geçimsizlik yaşadıklarını belirterek, zikredilen meblağdan Safiye’nin vazgeçtiğini söylemiştir. Safiye Hatun ise önceleri mehrinden vazgeçtiğini ancak şimdi talep ettiğini beyan etmiştir. Mahkeme sonunda Safiye’nin talebi reddedilmiştir. Diğer örnekte, 51. belgenin 1. hükmünde, 11 Mart 1726’da Sofya’da El-Hac Hamza Mahallesi’nde vefat eden Mehmed’in eşleri arasındaki gayrimenkul anlaşmazlığı mahkemeye yansımıştır. Mehmed’in İlk eşi Ayşe Hatun, kocasından kalma evde Hatice Hatun’un oturduğunu; ancak, evin kendi hakkı olduğunu belirtmiştir. Hatice Hatun ise bahsi geçen evin Mehmed ile evlenmeden önce yaptığı 10 kuruşluk mehir bedeli olduğunu söylemiştir. Şahitlerin de Hatice Hatun’u doğrulaması neticesinde evin Hatice Hatun’un tasarrufunda kalmasına hüküm verilmiştir. Görüldüğü gibi, kadınların mehirlerini bazen para karşılığı bazen de mal karşılığı olarak aldığı mahkeme kayıtlarına yansımaktadır. Davaların kararını tayin etmede şahitlerin de önemli ettikleri mevcuttur. Şer’î mahkemelere gelerek şahitlik yapan kişilerin, doğrudan doğruya verilen kararlarda oldukça etkili olduğu anlaşılmaktadır. Mamafih, kayıtlarda kadınların talep ettikleri mehir bedellerinin tamamı müeccel mehirdir. Özellikle kadınlar boşandıkları zaman, kimileri bu bedelden vazgeçmiş kimileri de talep ettikleri haklarını alamamışlardır.

¹⁰⁸ Aydın, M. A. (2003). Mehir. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 28. Cilt, s. 389.

¹⁰⁹ Aydın, M. A. (1985). *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, s. 107.

¹¹⁰ Öztan, Bilge. (1974). Evlilikte Mal Rejimleri, (Ed: Adnan Güriz). *Türk Hukuku ve Türk Toplumunu Üzerine İncelemeler*, ss. 45-55-56.

Nafaka, sözlükte tüketmek, harcamak mahzarında “*infaktan*” türemiştir. İslam fıkıhçıları evliliğin sona ermesinin ardından, iddet nafakasının ödenmesi ya da ödenmemesi konusunda konuyu ayetlere ve hadislerle dayandırarak açıklamaya çalışmışlardır. İslam Hukuku’nda boşanma türü ne olursa olsun, her kadının barınma ve nafaka hakkı vardır. Kadın, talebi doğrultusunda nafakadan ve barınma hakkından yararlanabilir. İslam Hukuku’na göre, nafakanın hak edilebilmesi için koca ile karısı arasında bir neden olması gerekmektedir. Bunun nedenin iddet olduğu açık bir şekilde belirtilir. İslam hukukçularının hemen hemen hepsi, evlilik nafakasında kadın zengin dahi olsa nafaka alacaklısı olduğunu belirtir. Nafaka borçlusu olan koca, karısının normal şekilde hayatını idame ettirebilmesi için gerekli olan yiyecek, içecek ve giyecek gibi maddeleri temin etmesini zorunlu tutmuştur. Koca, karısının nafakasını ödeyemez ya da eksik bir şekilde öderse, kadın yargı yoluna gidebilir. Bu durumda, hâkim tarafların mali ve sosyal durumlarını dikkate alarak nafaka miktarını yeniden tayin ederdi.¹¹¹ Sicilde nafakayla ilgili ilk kayıt, 11 numaralı belgenin 3. hükmündedir. Has Biga Mahallesi’nden Ayşe Hatun mahkemeye gelerek, kocası Zülfikar’ın kendisini boşadığını söylemiş ve küçük oğulları İbrahim ve Mehmed için nafaka talep etmiştir. Mahkeme sonunda adı geçen küçük çocuklara üçer para nafaka verilmesine karar verilmiştir. Bir diğer örnekte, 20 numaralı belgenin 2. hükmünde, Mansur Hoca Mahallesi’nde vefat eden İbrahim’in eşi ve varisi olan Fatma Hatun mahkemeye gelmiş ve oğlu Süha için nafaka talep etmiştir. Duruşma sonunda Süha’ya babası merhum İbrahim’in mirasından beş para nafaka verilmesine karar verilmiştir.

Vasilik ve ya vesayet terimi eda ve ehliyeti bulunmayan ve eksik olanları koruma anlamına gelir. Osmanlı aile yapısında, aile içinde boşanma normal ve olağan bir durumdur. Boşanmanın yanı sıra, ölüm, hastalık gibi durumlar mağdur olan aile üyeleri mahkemeye gelerek, kendileri ve varsa çocukları için nafaka ve kisve behası talep edebilir. Bazen de kocası vefat eden bir kadın eğer başka birisiyle evlenirse, çocuklarının bakımı evlendiği kişiye kalabilir. Ebeveynlerin ikisi de öldüğü zaman onlardan intikâl eden mallar çocuklarına kalırken onları koruması ve himaye etmesi için mahkeme tarafından bir vasi tayin edilirdi.¹¹² Vasi tayiniyle ilgili ilk örnek, 13.

¹¹¹ Erbay, C.(2006). Nafaka. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 32. Cilt, s. 283.

¹¹² Değerli, A.(2018). Kadı Sicilleri Işığında Osmanlı’da Aile: Kayseri Örneği (1608-1656). *Balıkesir Üniversitesi SBE Dergisi*, 21, 39, s. 482.

belgenin 1. hükmünde geçmektedir. Mansur Hoca Mahallesi'nde yaşayan Fatma Hatun kocasının ölümü üzerine henüz buluş çağına ermemiş oğlu Ali ve kızı için mahkemeden nafaka ve vasi tayini istemiştir. Bir diğer örnekte, 98. belgenin 1. hükmündedir. El-Hac İlyas Mahallesi sakinlerinden Fatma'nın ölen kocasından kalan "*Sulb-i Sagîr ve Sulb-i sagîre*" diye nitelendirilen oğulları ve kızları için mahkemeye başvurarak vasi tayini istemiştir.

2. Tereke ve Miras Kayıtlarıyla İlgili Belgeler

Sözlükte "*birinin diğerinden devraldığı eski durum, bakiye*" anlamlarındaki "*irs*" kökünden türeyen miras, çoğu zaman irs ile eş anlamı kullanılır. "*Bir şeyin, bir kişiden ya da topluluktan başkasına geçen şey*" anlamlarında da kullanılır.¹¹³ Mirasın paylaşımı, tarih boyunca bireyler arasında ihtilaf çıkartmaya en müsait konulardan birisidir. Ölen kişinin ardından bıraktığı malların nasıl taksim edileceği konusuyla ilgilenen miras hukuku, Osmanlı Devleti'nde de İslam Hukuku'nun kanunlarına göre yapılmaktaydı.¹¹⁴ Miras davaları ile alâkalı belgelerde ilk önce ölen kişi ve vârisleri tanıtılırdı.

Ölen kişinin arkasından bıraktığı miras olarak bıraktığı eşyalara *tereke* denir. Genelde terekenin paylaşımında öncelikler sıralaması, ölen kişinin tekfin ve defin masrafları, borçları ve kalan malın üçte birini aşmamak kaydıyla vasiyeti şeklindedir. Bunlardan sonra kalan mal veya eşyalar mirasçıların paylarına göre dağıtılırdı.¹¹⁵ Miras ile alâkalı ilk kayıt, 37. belgenin 1. hükmüdür. Kara Danişmend Mahallesi'nden El-Hac Mehmed'in vefat eden karısının terekesi Sofya Mütesellimi Es-seyyid Hüseyin Ağa tarafından devlet hazinesine aktarılmak üzere kabz edilmiştir. Mehmed'de mahkemeye gelerek kendisini ve bir başkasını vâris tayin etmeyip, hanımının terekesini öldükten sonra devlet hazinesi emini tarafından devlete aktarılmasını kabul etmiştir.

¹¹³ Aktan, H. (2005). Miras. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 30. Cilt, s. 143.

¹¹⁴ Bozkurt, F. (2013). Osmanlı Dönemi Tereke Defterleri ve Tereke Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 11, Sayı 22, s. 194.

¹¹⁵ Aktan, a.g.m., s. 145.

Miras Hukuku'nda da bir zımmînin vefat etmesiyle arkasından bıraktığı mallar kendi dinlerinin kurallarına göre mirasçılara taksim edilirdi. Çoğu zaman zımmîlerin mirasla ilgili davalarını şer'î mahkemeye taşıdıkları sicil kayıtlarında karşımıza çıkar. Bunun en temel sebeplerinden birisi, örneğin, Yahudi ve Hıristiyan Hukuku'nda kadın mirastan yararlanamazken, bunun aksine İslam Hukuku'nda kadınlar erkeğin yarısı kadar mirastan pay alma hakkına sahiptir.¹¹⁶ Mesela, 41. belgenin 1. hükmünde Yazıcızade Mahallesi'nde vefat eden Tomo zımmînin terekesi Sofya mütesellimi tarafından görevlendirilen Subaşı teslim alınacak iken ölen Tomo'nun kardeşinin oğlu ve kızı olduğunu iddia edenler tarafından mahkemeden geri istenmiştir. Dava sonunda Tomo Zımmî Corco Zımmî'nin kardeşi olduğu tespit edilerek terekesi kardeşinin oğluna ve kızına devredilmiştir.

Miras davalarında, henüz vefat etmemiş kişilerin de mahkemeye gelerek miraslarına vâris tayin ettikleri görülmüştür. Örneğin, 49 numaralı belgenin 4. hükmünde Mansur Hoca Mahallesi'nden Berber Ömer Çelebi kadı huzuruna gelerek Ahmed Efendi'yi *vâris-i ma'rûfumdur* diyerek vâris tayin etmiştir.

3. Şiddet, Hırsızlık ve Ahlâki Olaylarıyla İlgili Belgeler

İnsanların birbirlerini öldürmesi, karşılık çıkarların uyuşmaması ya da kişisel meselelerden meydana gelir. Cinayet işleme, adam öldürme, insanoğlunun varlığı kadar eskiye dayanmaktadır. Bütün dinlerde ahlaki öğütlerde ve hukuk düzenlerinde ağır bir şekilde yasaklanmıştır. İslâm Hukuku'nda cinayet terimi, mala ve bedene yönelik hukuka aykırı bütün fiilleri kapsayan bir genişlikte kullanılmaktadır. Hatta ana rahminde olan bir çocuğun bilerek düşürülmesi ya da alınması dahi cinayet sayılmaktaydı.¹¹⁷ Şiddet de buna benzer olarak, bir kişinin malını zorla gasp etmesi olarak kısaca bahsedilebilir. Hukukçular şiddet eylemleri için, "*İnsanın, benzerlerine karşı giriştiği, onlarda önemli ya da önemsiz hasarlar veya yaralar oluşturan, saldırganlık ve hoyratlık ifade eden*" hareketler olarak tanımlar. Şiddetle alâkalı ilk örnek, 14 numaralı belgenin 1. hükmündedir. Sofya'da Hafiyeciler Hanı'nda kalan

¹¹⁶ Şahin, G. N. (2015). *Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslim Tebanın Durumu*. KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon. s. 95.

¹¹⁷ Bardakoğlu, A. (2002). Katl. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 25. Cilt, s. 45.

Acem tüccarlarından Acem Simon, Sofya kadısına gelerek handa sakin olan Halil'in kendisinin başını yardığını şikâyet etmiştir. Halil ise cevabında Simon'u darp ettiği kabul etmiş, ancak kendisine küfür ettiğini belirtmiştir. Mahkeme sonunda, taraflar barışarak dava çözüme kavuşturulmuştur.

Adam öldürme ile ilgili ilk kayıt, 25. belgenin 3. hükmündedir. Menzilci Ömer, Ali Çelebi'yi öldürmüş, Ali Çelebi'nin ailesi de kendisinden şikâyetçi olmuştur. Mahkeme sonunda öldürülen Ali'nin ailesi, Ömer'den dem ve diyet talep ederek sulh yoluna gitmişlerdir. Kurbanın ailesi, davalı olduğu kimseden dem ve diyet alarak, davadan vazgeçmişlerdir.

Defterde rastladığımız en ilginç katl kaydı, 86. Belgenin 1. hükmündedir. Razlık Kasabası'na bağlı Yakova ve Berze Karyesi'nde iken Mito zimmî tarafından dağda ilk önce bıçak ve daha sonra balta darbeleriyle öldürülen Nazlı zimmînin ailesi Mito'yu mahkemeye kısas istemiyle şikâyet etmiştir. Mito'nun akli dengesinin yerinde olduğu ve Nazlı'yı kasten öldürdüğünü tespit eden mahkeme kurbanın ailesinin talebini onaylayarak Mito'ya kısas uygulanması hükmüne karar vermiştir. Gayrimüslimler şer'î mahkemeyi kullanarak, kısas istemeleri ve taleplerinin kabul edilip, gayrimüslim bir bireyin idam edilmesi spesifik bir örnek sayılabilir. Müslümanlar arasında da benzer cinayet davalar Sofya'da yaşanmıştır. Fakat genelde kan parası ödenerek, tarafların sulh yaptıkları göze çarpmaktadır.

Hırsızlık da aynı cinayet gibi, insanlığın varoluşundan beri görülen suç unsurudur. Hırsızlığın İlkçağ medeniyetlerinde nasıl karşılandığı ve cezalandırıldığı konusunda sağlam bilgiler mevcut değildir. Bütün toplumlarda hırsızlık, suç sayılmaktaydı. Ancak, hırsızlığın tespiti ve verilecek ceza konusunda neyin hırsızlık olup olmadığı toplumlara ve dönemlere göre değişiklik göstermekteydi. İslam Hukuku'nda hırsızlığın tanımı, mezheplerin kendi yaklaşımlarını yansıtır tarzda, birbirinden kısmen farklı birçok tanımı yapılmışsa da hukukî bir terim olarak hırsızlık eylemi "*başkasına ait bir malın mülk edinme kastıyla muhafaza edildiği yerden gizlice alınması*" şeklinde tanımlanmaktaydı.¹¹⁸ Hırsızlık eylemi, had cezası gerektiren bir eylemdir. Eski hukukda hırsızlık suçu iki bölüme ayrılırdı. Birincisi, had cezasını

¹¹⁸ Bardakoğlu, A. (1998). Hırsızlık. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 17. Cilt, ss. 384-385.

gerektiren hırsızlık, ikincisi ise ta'zir cezasını gerektiren hırsızlıktır.¹¹⁹ Hırsızlık eyleminin yapıldığının ispat edilmesi durumunda uygulanacak cezalar, İslam Hukuku'na göre el kesme şeklinde yorumlanır. Fakat Osmanlı döneminde Ebusuud Efendi'nin fetvalarında hırsızlık (sirkât) cezasının tespiti durumunda, hemen el kesmeye başvurulmamıştır. Aksine hırsızlığın tespitinde yaklaşık 10 dirhem ceza ödenmesi şeklinde fetva verilmiştir.¹²⁰

Sofya'da bu dönemde toplamda 4 adet hırsızlıkla ilgili belge vardır. İlk olarak 16. belgenin 2. hükmünde Sofya'da Gulyanofya Karyesi'nden Ocanoko'nun yük taşımak için kullandığı atını, Breznik Karyesi'nden 6 kişinin çalmış oldukları ispat edilmiştir. Ancak Ocanoko, diğer zımmîlerle 10 kuruş karşılığında sulh etmiştir. Dolayısıyla, hırsızlık ispat edilse dahi direkt el kesme, kısas gibi cezalar uygulanmamış ya çalınan malın geri iadesi ya da çalınan eşyanın karşılığında belli bir ücret ödenerek sulh yolu tercih edilmiştir. Bir başka kayıta, 47. belgenin 1. hükmünde Manastırıçe Karyesi'nden Petro Zımmî Acotafo Zımmî'nin bargirini haksız bir şekilde alması şeklinde geçer. Dava sonunda ise şahitler Petro'nun bu bargiri Tedelko Zımmî'den dokuz kuruşa satın aldığına dair şahitlik etmiş ve dava Acotafo'nun aleyhine sonuçlanmıştır. Son olarak, 80. belgenin 1. Hükmünde El-Hac Bayram Mahallesi'nde yaşayan Ermeniler ile Acem'ler arasında meydana gelen 10 kuruşluk oda döşemesi meseledir. Döşeme, haksızlık üzerine alındığı mahkemede beyan edilmiştir. Nihayetinde, Taraflar mahkemede birbirlerine döşeme ücretini ödemek koşuluyla anlaşarak dava sonuçlanmıştır.

4. Zina ve Başka Ahlaki Olaylarla İlgili Belgeler

Sicilde, zina ile ilgili bir belgeye rastlanmamıştır. Ancak 23. belgenin 2. hükmünde İlyas Mahallesi imamı ve bazı sakinleri, mahallelerinde oturan Küçük Mehmed ile Boşnak Ali adlı şahısların evlerinde geceden, sabahın ilk vaktine kadar, içkili eğlenceler düzenlediklerini Sofya kadısına bildirmiş ve mahalleden ihraç

¹¹⁹ Akgündüz, A. (1990). *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukukî Tahlilleri*, 1. Cilt, İstanbul: FEY Vakfı Yayınları, s. 112.

¹²⁰ Bkz: Düzenli, Pehlul, (2007). *Osmanlı Hukukçusu Şeyhülislam Ebusuud Efendi ve Fetvaları*, SÜ, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Hukuku Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya.

edilmesini talep etmişlerdir. Dava sonunda, Küçük Mehmed ve Boşnak Ali, İlyas Mahallesi'nden ihraç edilmiştir. Görülen o ki, Osmanlı mahallelerinde komşuluk ilişkileri ve otokontrol mekanizması oldukça önemli bir yeri tutar. Mahalle imamı tanzimat öncesinde muhtar görevi görmekteydi. Mahalleli toplumsal olarak ayıplanan meseleleri imama iletme mükellef idiler. Bir arada yaşama kültürünü ve ahlaki normları canlı tutmak için yapılan bu tür şikâyetler, kadı sicillerinde araştırmacıların karşısına çıkmaktadır.

5. İhtilaf (Anlaşmazlık) İlgili Belgeler

Sözlükte “geride kalmak ve bir diğerinin yerine geçmek” anlamındaki half kökünden türeyen ihtilaf kelimesi: “Bir şeyin diğer bir şeyin peşinden gelmesi, gidip gelmek, ayrı görüşe sahip olmak, çekişmek, karşı gelmek, eşit olmamak, görüş ayrılığı, anlaşmazlık” gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise ihtilaf, “söz veya davranışta birinin tuttuğu yoldan başka bir yol tutmak” demektir.¹²¹

Anlaşmazlık davalarıyla alâkalı defterde 11 adet belge vardır. Defterde gayrimüslimlerin reayanın anlaşmazlık yaşadığı zamanda da müslüman mahkemesini tercih ettiği görülür. Örneğin 22. hükümde, Gül Cami Mahallesi'nde yaşayan Labo ve Yaso yahudiler evlerine pencere açma hususunda ihtilafa düşmüştür. Yaso yahudinin pencere açması konusunda mahkeme tarafından Mehmed Çelebi keşif için gönderilmiş ve dava sonucunda pencere açılmasına karar verilmiştir. Konu ile alâkalı bir diğer örneğimiz, 53. hükümdedir. Hüküm içeriğine göre Sofya'da, Şiyakofça Karyesi'nden Yankol zımmî ile Petro zımmî arasında bağ ihtilafı meydana gelmiştir. Petro, Yankol'un tasarruf ettiği bağın kendisine ait olduğunu ve babasından miras kaldığını belirterek bahsi geçen yerin iadesini talep etmiştir. Yankol cevabında, 18 kuruş ödeyerek Petro zımmînin babasından bağı satın aldığını söylemiş ve şahitlerin de Petro lehine şahitlik yapmasıyla dava sonucunda bağ Petro'nun mülkü kalmaya devam etmiştir. Müslümanlar arasında yaşanan ihtilaf meselesine örnek olarak, Sofya'ya bağlı Salaca Karyesi'nden Es-seyyid Ahmed Efendi, Şhrindol Karyesi'nde bulunan çayırın, Alacamescid Mahallesi sakinlerinden Ahmed Ağa'nın “bi gayr-ı hak” ile

¹²¹ Özen, Ş. (2000). İhtilaf. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 21. Cilt, s. 565.

elinden aldığını söylemiştir. Ahmed Ağa ise, çayırın Es-seyyid Ahmed Efendi'nin babası Hüseyin Efendi'den vefat etmeden önce satın aldığını söylemiştir. Şahitlerin de mahkemede bulunması ve Es-seyyid Ahmed Efendi lehine şahitlik etmesi üzerine, Ahmed Ağa'nın talebi reddedilmiştir.

6. Eşkîyalıkla İlgili Belgeler

Eşkîyalık faaliyetleri, insanlık tarihi boyunca zor kullanarak kişilerin mallarına el koyma ve bunu elde etmek için hayatlarına kastetme, onlara maddi ve manevi zarar verme, ayrıca bu işi özel bir teşkilat haline getirme eğilimidir. Bu faaliyetler, düzensiz/bozuk siyasi ve ekonomik şartların hüküm sürdüğü yerlerde çok sık rastlanan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı toplumlarında olduğu gibi, Doğu toplumlarında da bu tür faaliyetler görülmektedir. Genel olarak “*soygun yapıp halkın malına ve canına kasteden, etrafı haraca kesen gruplar için İslam tarihinde yol kesen anlamında harrabe veya kuttau't-tarik*” tabirleri kullanılmıştır.

Osmanlılar'da ise, ikinci tabire rastlanmakla birlikte bu tip faaliyetlerde bulunanlara daha ziyade “*şaki*” ve bunun çağulu olarak “*eşkîya*” denmiştir.¹²² Osmanlı İmparatorluğu'nda eşkıyalık faaliyetlerinin ortaya çıkmasında, ekonomik koşulların kötüye gitmesi, devlet adamlarının niteliksizliği ve hainliği, işsiz güçsüz köylüler, suhte ayaklanmaları gibi etkenler örnek verilebilir.¹²³ Anadolu eşkıyalığı ile Rumeli eşkıyalığı arasında birtakım farklılıklar mevcuttur. Genel olarak Anadolu'daki isyanların ve eşkıyalıkların sebeplerine örnek olarak reâyâ durumundan kurtulmak, kentli veya paralı asker durumuna gelmek örneği verilebilir.

Rumeli'deki eşkıyalık faaliyetlerindeyse, Anadolu'dan farklı olarak Rumeli'ye geldiklerinden beridir, düzensiz savaşçılar (*levend*) olarak savaşmış ve kazancına düşen ganimet ile yaşamaya alışmış yarı-göçebe askerlerin, II. Viyana bozgunundan dolayı eşkıyalık yaptıkları şeklinde açıklanabilir.¹²⁴ Her iki durumda da Osmanlı

¹²² İlgürel, M. (1995). Eşkîya II. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 11. Cilt, s. 466.

¹²³ Barkey, K. (2011). *Eşkîyalar ve Devlet*, (2. Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 160.

¹²⁴ Karagöz, M. (2006) 17. Asrın Sonunda Filibe ve Çevresinde Eşkîyalık Hareketleri, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 16, Sayı 2, s. 376.

Coğrafyası'nda eşkıyalık, haydutluk hareketlerinin hem Anadolu'da hem de Balkanlar'da özellikle XVI. asrın sonu ile XVII. asrın başlarından itibaren yoğun bir şekilde yaşandığı çıkarımında bulunabiliyoruz.

Sofya'da, Anadolu'dan Rumeli'ye levendler geçmekteydiler. Bunlar, geçtikleri güzergâh üzerinden bazı kişileri de yanlarına alarak soygunlar yaparlar ve tekrar geri Anadolu'ya dönerlerdi.¹²⁵ Yine, Rumeli'de kadıların yolladıkları raporlara göre Edirne, Gümülcine, Filibe, Üsküb ve Sofya'da bazı eli silahlı suhte gruplarının, soygun ve baskın faaliyetlerine devam ettiklerinden bahsedilmektedir. Hatta Sofya'da ikamet eden Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa, merkeze gönderdiği mektupta Sofya'da cereyan eden eşkıyalık hareketlerinden bahsetmiştir. Mektubunda “*Kimi levend grupları ve suhteler sokaklarda ve hamam yollarında tambur ve kopuz çalub Müslümanların ehli iyallerine sataşib serbest yerlere sığınıyorlardı.*” şeklinde şikâyetlerde bulunmuştur.¹²⁶

Osmanlı İmparatorluğu elbette bu olayların önlenmesi için bazı tedbirler almaktaydı. Divân-ı Hümayûn'a gönderilen her şikâyet belgesinden sonra, olayların büyüklüğüne göre bölgede bulunan beylere ve kadılara fermânlar gönderilmekteydi. Ayrıca, eşkıya ve suhte olaylarının çözümü için suçluların yakalanıp davalarını şer' ile görülmesi hakkında gereğinin yapılmasına dair emirler sicillerde bulunur. Ancak olayları önlemek, suçluları yakalayıp cezalandırmakla görevli olan devlet adamları, vazifelerini her zaman layıkıyla yerine getirememekteydiler.¹²⁷ Devlet bu görevlilerden vazifelerini yerine getirmelerini ve halka adil davranmalarını merkezden gönderdiği adaletnamelerle sağlamalarını istemekteydi.

Adaletnamelerde beylerbeyinden başlayarak, resmi görevi olan kimselere görevleri hatırlatılıyordu. Halkın mallarına hiçbir şekilde el konulmaması, ihtiyaç duyulan emtianın günlük narh¹²⁸ fiyatlarının üzerinden alınması gibi dikkat edilen bir husustur. Özellikle gasp ve rüşvete kesinlikle müsamaha gösterilmemesini ve

¹²⁵ Akdağ, M. (2017). *Türk Halkı'nın Dirlik ve Düzenlik Kavgası: Celali İsyanları*, (3. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, İstanbul s. 95.

¹²⁶ Akdağ, a.g.e., ss. 168-169.

¹²⁷ Kütükoğlu, M. (2018). *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, (1. Baskı). Ankara: TTK Yayınları, s. 105.

¹²⁸ Osmanlılar'da narh, mal ve hizmet fiyatlarında devletçe tespit edilen üst sınırı ifade eder. Bkz: Kütükoğlu, M. (2006). Narh. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 32. Cilt, s. 390.

kendilerine tahsis edilen haslardan başka gelir kalemlerinin olmaması bu fermânlarda özellikle belirtilmekteydi.¹²⁹

Mevcut sicilde, 1 adet adaletname mevcuttur. 61. belgenin 2. hükmünde buna rastlamaktayız. *“Rumeli’de bulunan askerler, memleketin ileri gelenleri, halktan kimseler, alimler, zabıtlar, ve kudret sahibi olanlar ve vilayet sakinleri, sipahi zümresi, silahtar, yeniçeriler, cebeciler ve topçular, bölgenin diğer askerlerinin birisi mahkemeye getirilmesi, ve kanunen alıkoyma ve hepsi lazım gelirse, kanun ve iradem üzere zabıtları hazırlanıp, eski İslami kanun üzere hakkında lazım gelen de zabıtlar marifetiyle yerine getirilsin. Kanun ve emir dışında hareket olunmasına asla rıza gösterilmesin. Zabıtlar dahi haklarından kanunen gereğinin yerine getirilmesinde dikkatsiz davranırsa, ocakları tarafından haklarından gelinsin. Emirsiz, şehrin ileri gelenlerinin sevk dilekçeleri her kazalardan mahkeme huzuruna getirilsin. Ancak rencide edilmesin ve korkutulmasın. Kısacası askerlerden firarla kaçanları kanun üzere zabıtlara teslim ve haklarında lazım geleni zabıtlar marifetiyle yerine getirilsin. Bu genel kurallara İslami kanun ve yüce emirler dışında başka kuralların dikkate alınmaması hususunda başkentten gönderdiğim adaletname usulüne uygun bir şekilde yerine getirilsin.”* özetiyle yukarıda bahsedilen mevzuya örnek teşkil eden bir belge durumundadır.

Devlet, aynı zamanda eşkıyalık ve suhte ayaklanmalarını bastırmak için sancakbeylerinin talebiyle, merkezden sorunlu olan bölgelere takviye kuvvetleri göndermişse de bu duruma etkili bir çözüm getiremezdi.¹³⁰ Bazen de bu eşkıya liderlerine çeşitli vazifeler vererek onlarla anlaşma yoluna gittiler. Kimi zaman sancakbeyliği veya başka vazifeler vererek eşkıya ile sülh yapıldı. Bu durumun aslında, devletin merkezi gücünü ve otoritesini zayıflatan bir etken olarak kabul edilmesi beklenebilir. Ancak, Osmanlılar’da bu ters bir etki yarattı. Barkey’nin ifadesiyle *“Osmanlı Devleti’nin gücü, toplumsal grupların feda edilmesiyle değil, devletin bu grupları kendisiyle bütünleştirmesi ya da meşrulaştırması ve kendine*

¹²⁹ Kütükoğlu, a.g.e., s. 106.

¹³⁰ Kütükoğlu, *Osmanlı’nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, s. 106.

bağlamasıyla artmıştır."¹³¹ Bu sözle Osmanlılar'ın eşkıyayla mücadelesinin çok farklı bir boyutu vurgulanmaktadır.

Eşkîyalığı örnek olarak, Sofya Kadı Sicili'nin 41. belgesinin ilk hükmünde, Sofya kadısına "*Rumeli'nde Rum, Ermeni vesair ehl-i zimmet reâyâdan olanların daha önce mevcut fermânlara malum olarak kadimden ikamet ide geldikleri mahallerden başka yerlerde fesad üzere oldukları duyulmaktadır. Bunların önlenmesi için gerekli dikkatin verilmesi emrolunur*" şeklinde fermân gönderilmiştir. Fermâna göre, Rum ve Ermeniler fesatlık yapmaktadır. Ancak ne tür bir fesatlık yaptıkları ya da düzeni nasıl bozduklarına dair bir bilgi mevcut değildir.

C. Üretim ve Ticari Hayatla İlgili Belgeler

1. Esnaf İlgili Belgeler

Üreticilerin meşgul olduğu işe göre sınıflandırılmasından doğan esnaflık, neredeyse insanlık tarihi kadar eskidir. Osmanlı toplumundaki esnaflığın kökenleri, daha önceki Türk-İslam devletlerine dayanır. Her esnaf kolunun kendine özel gelenekleri ve her mesleğin bir ustası var idi. Esnaf kuruluşları hammadde temini, imalat, fiyat, pazarlama gibi üretim, fiyat koyma ve satış aşamalarında devletin denetimi altında bulunur ve ihtiyaç anında serbest meslek sahipleri de devlet hizmetine alınabilir. Buna genellikle savaş zamanlarında gıda temini, elbise, savaş malzemesinin yapım ve onarımı gibi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla başvurulur.¹³²

İncelenen bu dönemde esnaflıkla alâkalı 1 adet belge mevcuttur. 5 numaralı belgenin ilk hükmünde, Alacamescid Mahallesi'nde vefat eden Bostol zımmînin dükkânına mahkeme kararı ile girilmiştir. Bahsi geçen belgede papuççu esnaflarına ait çeşitli eşyalar deftere kaydedilmiştir. Sofya'da çeşitli meslek gruplarından insanların isimleri kadı sicillerinde geçmektedir. 1138 Tarihli S-306 numaralı Sofya Sicili'nde

¹³¹ Kütükoğlu, a.g.e., s. 107.

¹³² Kal'a, A. (1995). Esnaf. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 11. Cilt, s. 423.

mevcut olan esnaf grupları arasında dölgercilik, debbağlık, mumculuk, papuçculuk, boyacılık, berberlik, bostancılık, çuhaçlık, muhtabıcılık, bakkalcılık, sabunculuk ve meyhanecilik gibi meslek gruplarının adı geçmektedir.

2. Ticaretle İlgili Belgeler

Ticaret kâr amaçlı mal mübadelesidir. Bu mesleği yapanlara da tacir (çoğulu tüccar) denir. İslam Hukuku'nda ticaretle uğraşılması helal sayılmış ve bununla ilgili de çeşitli ayetlerde ticaret müslümanların kutsal kitaplarında da yer almıştır.¹³³ Balkanlar'ın ticari hayatta zirve noktası XVI. asırda Dubrovnik'in ekonomik hayatının canlılığıyla paralel olarak gelişmekteydi. Dubrovnik üzerinden geçen ticaret güzergâhının toplam ithalat ve ihrâcat hacmi, yaklaşık 400.000-500.000 düka altın dolaylarında olduğunu ve bu miktarın yaklaşık dörtte bir oranının Osmanlı topraklarında gerçekleşmekteydi.

Osmanlı döneminde Dubrovnik, Osmanlı ile İtalya arasındaki ticari trafiğin önemli bir halkası konumundadır. Özellikle, Sırbistan ve Bulgaristan köy ve kasabaları ticari geçiş noktalarını barındırmasından dolayı, oldukça önemli bir merkezdir.¹³⁴ Bilhassa Sofya, menzil noktalarının bulunduğu stratejik bir kazadır. Her sene bu menzillerden yaklaşık 44 bin akçelik gelir elde etmektedir. S-306 numaralı Sofya Kadı Sicili'nde ticaretle ilgili bilgiler veren önemli belgeler vardır. Örneğin 14 numaralı belgenin 1. hükmünde, Sofya'ya ticaret maksadıyla gelen Acemlerle ilgili, dönemin ticaret hayatı ve sosyo-ekonomik durumuyla alakalı bilgiler vardır. Yine aynı şekilde, Edirne'ye gelen Acem tacirlerinin davaları, Sofya Mahkemesi'nde görülmüştür. Çuhacı esnafından olan bu Acem tacirleri, Sofya'da yine kendileri gibi aynı meslekle uğraşan tüccarın kaldığı, Çuhacılar Hanı'nda misafir olarak kaldıkları, kayıtlardan tespit edilmiştir.

¹³³ Kallek, C. (2002). Ticaret I. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 41. Cilt, s. 134.

¹³⁴ İnalçık, Halil, (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Sosyal ve Ekonomik TarihiI*, (1. Baskı). İstanbul: Eren Yayıncılık, ss.. 318-319.

3. Borçlar-Alacaklarla İlgili Belgeler

Borç terimi, Türkçe’de üç farklı anlamı ifade etmek için kullanılır. *Mecelle*’nin 262. maddesinde borç tanımının en geniş kapsamda olacak şekilde, iki veya daha fazla kişi arasında birini diğerine veya her ikisini birbirine karşı bir edimde (eda) bulunmakla yükümlü kılan hukuki bağıdır. Sadece bir tarafın edimde bulunmakla yükümlü olduğu borç ilişkisine tek taraflı, her iki tarafın yükümlü olduğu borç ilişkisine de iki taraflı borç denir.¹³⁵

Konu ile ilgili ilk kayıt, 10 numaralı belgenin 4. hükmündedir. Sofya’da Alacamescid Mahallesi’nden Abdülkadir, Mansur Hoca Mahallesi’nde ikamet eden Abdi Beşe’ye 205 kuruş borç vermiştir. Borcunun yaklaşık 108 kuruşunu Abdi Beşe’den almıştır, borçlusu vefat ettiği için alacağı paranın geri kalanını vefat eden Abdi’nin mirasçılarında talep etmiştir. Bunun üzerine mahkeme Abdülkadir’in alacağını Abdi Beşe’nin mirasçıları olan Ahmed Çelebi ile Es-seyyid İbrahim’in ödemesine karar vermiştir. Aynı belgenin 2. hükmünde yine Mansur Hoca Mahallesi’nde vefat eden Kurd El-Hac İbrahim’in vârisleri olan karısı ve çocukları, aynı mahallede oturan David yahudinin vefat eden kocalarına 500 kuruş borçlu olduğunu iddia etmiş ve paranın ödenmesini mahkemeden istemiştir. David yahudi ise İbrahim’den 500 kuruş borç aldığını kabul etmiş, fakat kendisinin merhuma vefat etmeden 30 gün önce borcunu ödediğini zimmetinde bir akçe habbe dahi kalmadığını belirtmiştir. Bunun üzerine mahkemede, şahitlerin David yahudiyi doğrulamasının ardından, Fatma Hatun’un borç talebini reddederek karara bağlamıştır.

Bazen iki kişi arasında geçen borç-alacak davaları, bazen daha fazla kişiler arasında geçebilir. Örneğin, 13. belgenin 3. hükmünde Cami-i Atık Mahallesi’nde oturan İsmail’in Sofya’da Dorgan Karyesindeki zimmîlere yaklaşık 1205 kuruş borç verdiğini beyan etmiş ve borcunu zimmîlerden talep ettiğini mahkemede belirtmiştir. Dava sonunda İsmail’in hakkı olan 1205 kuruşunu, *eda ve teslim olundu*, şeklinde zimmîlerden tahsil ettiği anlaşılmaktadır.

¹³⁵ Aydın, M. A. (1992). Borç. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 6. Cilt, s. 285.

Temessûk¹³⁶, Arapça'da “*tutunmak, sarılmak, yapışmak*” anlamına gelir. Ancak diplomatik dilde “*borç vermek, bir şeyin teslim edilmesi ve ya teslim alınması gibi durumlarda karşı tarafa verilen belge*” ifade eder. Bazı belgelerde temessûk yerine “*tahvil*” Osmanlı'nın son dönemlerinde ise “*senet*” anlamları da kullanıldığı görülmüştür. Borçlu tarafından borç temessükleri verilir, bunlarda borcun miktarı, ödeme şartları gibi hususlar yer alırdı. Hem şahsi, hem de iltizâm bedeli taksitleri gibi hazine borcu olsun, ödenecek meblağ, taksit zamanı ve miktarları mutlaka kaydedilirdi.¹³⁷ Örneğin, 17. belgenin 2. hükmünde Sofya'da Karaşahin Mahallesi'nde oturan Musa Çelebi ile Mehmed Ağa arasında 5000 kuruşluk borç alacak davasında Musa Çelebi borcunu taksitler halinde ödediğini söylemiş, Mehmed Ağa ise bu durumun şer'îen gerçekleşmemiş olduğunu belirtmiştir. Dava sonucunda ise Musa Çelebi'nin bahsi geçen borcunu ödemesi tenbih edilmiştir. Bir başka örnekte, 42. belgenin 2. hükmünde Sofya'da Şehirköylü Kıbtîler'in Cizyedâr Mehmed Ağa'ya 250 kuruş temessüklerinin bulunduğunu ve bunu ödemek için birbirlerine kefil oldukları mahkemede kayıt edilmiştir. Son olarak, 75. belgenin 2. hükmünde, Hüseyin Ağa Mahallesi'nde Molla Mustafa'nın Mustafa Beşe'ye 48 kuruş borç verdiğini ve bu borcunu temessûkle yani taksit şeklinde alacağını mahkemede beyan etmiştir. Ancak Mustafa Ağa, Mustafa Beşe'nin “*Bir temessûk borcunu*” vermediğini söylemiştir. Mustafa Beşe ise bu durumu kabul etmiş ve dava Mustafa Beşe'nin borcunu ödemesi istenerek sonuçlanmıştır.

Borç-Alacaklı hükümlerinde bazen nakit para yerine, borcun karşılığı olarak aynı şeyler alındığına rastlanır. Mesela, 25. belgenin 2. hükmünde Sofya'da Şeyh Mahallesi'nde oturan Ayşe Hatun, kendisine 3 sene hizmet ettiği Şeyh Ali Efendi'yi, hizmetinin karşılığı olan ücreti ödemediğini söyleyerek şikâyet etmiştir. Bahsi geçen davada taraflar 3 kuruş değerinde, 3 şinik buğday karşılığında sulh yapmışlardır. Borç-Alacak davalarının son örneklerine baktığımızda, 84. belgenin ilk hükmünde İhtiman Kasaba'sından Mehmed Beşe ile Osman Beşe mahkemeye gelerek, Mihaloğlu Mahmud Bey'i 1129 senesinde İhtiman'ın menzilcisi olduğunu ve Berkofca Karyesi'nden gelen 70 kuruşluk avâriz malını hala kendilerine teslim etmediğini söyleyerek Mahmud Bey'in parayı teslim etmesini istemişlerdir. Mahmud Bey ise

¹³⁶ Kayıtlar Türkçeye latinize edildiği için bu kelime yerine “*Borç senedi*” tabiri kullanılmıştır.

¹³⁷ Kütükoğlu, M. (2011). Temessük. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 40. Cilt, s. 413.

cevabında, paranın geldiğini kabul etmiş. Ancak, bahsi geçen parayı kendilerine teslim ettiğini iddia etmiştir. Mahkeme Mahmud Bey'den şahit talep etmiş, Ali Efendi ile Osman Beşe Mahmud Bey lehine şahitlik yaparak dava Osman ve Mehmed'in taleplerini men ederek kayda geçirilmesiyle sonuçlanmıştır. Konu ile alakalı son dava, 111. belgenin 3. hükmündedir. Sofya'da Yazıcızade Mahallesi'nden Mehmed Efendi'nin Mansur Hoca Mahallesi'ndeki Hasan Efendi ile arasında cereyan eden 160 kuruşluk borç meselesi vardır. Mahkeme sonunda Mehmed Efendi, Hasan Efendi'den borcunu tahsil etmiştir.

4. Fiyatlar ve Parayla İlgili Belgeler

Para kelime kökeni Farsça olup, genel olarak bütün ödeme araçlarını ifade eden kıymetli madeni bir eşya olarak tanımlanır. Osmanlı Devleti'nde ilk paranın Osman Gazi zamanında basıldığı iddia edilse de, bu bilginin henüz doğruluğu kesin değildir. İncelenen defterin tamamında fiyat belirlemeyle alakalı herhangi bir belge bulunmamaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu gerçekleştirdiği fetihlerle beraber ele geçirdiği topraklarda kendisinden önce hükümrân olan devletlerin çıkardıkları sikkeleri kullanmaya devam etmişlerdir. Genel kabul itibariyle, ilk Osmanlı parası 1326 yılında Orhan Bey adına kestirilen akçedir. 1-5'lik akçeler Orhan Bey zamanından Fatih'e kadar devam etmiş, Fatih ve II. Bayezid devirlerinde 10'luk akçeler basılmıştır. XVII. yüzyıla kadar gümüş akçe monometalist temel akçe birimi olmaya devam etmiştir.¹³⁸

İmparatorluğun başlangıcından, Fatih döneminin sonlarına yakın (1477-1479) süren bu dönemde, gümüş akçeye dayanan monometalist (tek madeni paraya dayalı), istikrarlı bir para sistemi hâkimdir.¹³⁹ Monometalist dönemde, Osmanlı padişahları tahta geçer geçmez ilk iş olarak kendi adlarına hutbe okuturlar ve sikke kestirirlerdi. Sultan, kendi adına kestirdiği yeni akçeleri tedavüle çıkardığında kendisinden önceki hükümdara ait akçelerin tedavülünü yasakladı bu uygulamaya Sikke Tecdit'i

¹³⁸ Akyıldız, A. (2007). Para. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 34. Cilt, s. 163.

¹³⁹ Erdem, E. (2006). Osmanlı Para Sistemi ve Tağış Politikası; Dönemsel Bir Analiz, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 56, s. 12.

denilmiştir.¹⁴⁰ Sikke tecdidi ve eski akçe yasağı, hazineye darp hakkı ve darp ücretinden ileri gelen bir gelir sağlardı. Darphaneler ne kadar fazla gümüş işlerse bu gelir o kadar artardı. Aslında bu politika nakdî servetleri vergilendirme anlamına da gelmektedir. Tağşiş sonucu piyasaya yeni para sürülmesiyle birlikte, eski paralar devlet tarafından yüzde 20 düşük fiyattan kabul edilmiştir.¹⁴¹ Para ile ilgili defterde yaklaşık 2 adet fermân bulunmaktadır. İlki 54. ve 55. belgenin 1. hükümlerinde geçmektedir. 18 Mart 1726 tarihinde gönderilen bu belgenin içeriğinde Osmanlı İmparatorluğu topraklarında kullanılan para birimlerinin Osmanlı parasına tedavülü ile ilgili bilgiler mevcuttur. Gönderilen fermânda “1 tuğralı kuruşun 120 akçeye, 1 Zloti'nin 90 akçeye, İstanbul altınının 400 akçeye, tuğralı Mısır altınının 385 akçeye, Frengi yaldız altınının 375 akçeye ve Macar altınının 315 akçeye”denk geleceğini ve tedavülde bu birimlerin kullanılmasını rayiç bedelde kalacak olan eski değerlerin kesinlikle kullanımının yasaklandığını fermânda belirtmiştir.

5. Alım-Satımla İlgili Belgeler

Şer'îyye sicillerinin içerisinde en çok karşılaşılan belge çeşitleri alım-satımlarla ilgili belgelerdir. Çoğu zaman, şahsi mülklerin satışları bazen de vakıf mülklerinin satışlarının gerçekleştiği davalardır. Mülk kelimesi “*melk, milk*” kökünden olup “*kişinin sahip olduğu, kendi başına tasarrufta bulunduğu mal*” anlamına gelmektedir.¹⁴²

Osmanlı toplumunda yaşayan şehirliler, belli başlı zamanlarda mülklerini satışa çıkartmaktaydı. Bazen borçlarından, bazen ölen kişinin borcunu ödemek için mülkünün satımı ya da miras vârislerinin hisselerine karşılık, mülk edinme bazen de bu sebepler dışında komşuların evlerini birbirlerine satması şeklinde gerçekleşmekteydi. Mülk satışları ile ilgili hüccetlerde ev, bahçe, dükkân, tarla, arsa gibi gayrimenkuller bulunmaktadır.

¹⁴⁰ Sahillioğlu, H. (1989). Akçe. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2. Cilt, s. 224.

¹⁴¹ Erdem, a.g.m., s.12.

¹⁴² Kenanoğlu, M. (2006). Mülk. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 31. Cilt, s. 542.

S-306 numaralı Sofya Sicili'nde ev daha çok menzil olarak tarif edilmiştir. Evin fiziki durumu, bulunduğu mahalle ve çevresindeki yapılarla ve onların kime ait oldukları hakkında da bilgiler verilmiştir. XVIII. yüzyıl Sofyası'nda bulunan Osmanlı evleri çoğu zaman, bir sobalı odadan, bir miktar bahçeden ve havludan oluşuyordu. Alım-Satım hüccetlerinin hemen hemen hepsinde evlerin fiziki durumu ve bulunduğu mahallenin yapısıyla alâkalı bilgiler de vardır. Mahkemede görülen davalarda alımı ve satımı gerçekleştirecek kişiler kadı huzuruna gelip, satışı gerçekleştirecek olan kişinin önce mahallesi, adı ve baba adı zikredilirdi. Sonra da, gayrimenkulu alacak kişinin kimliği, nereden olduğu, satışı yapılacak olan mülkün nerede olduğu ve hudutları ile alâkalı bilgiler verilmiş ve satış ücretinin miktarı verildikten sonra satış tescillenmiştir. Osmanlı toplumunda yaşayan müslümanlar ile gayrimüslimlerin bir arada yaşama kültürünü, komşuluk ilişkilerini en fazla alım-satım belgelerinde görülmektedir. Nitekim, Müslüman reaya ile gayrimüslim reaya arasında mülk alım satımı gerçekleşmiştir.

Sofya Kadı Sicili'nde yaklaşık 20 tane ev alım-satımı, 2 tane arsa alım-satımı, 9 tane bağ alım-satımı, 4 adet hayvan alım-satımı, 3 adet dükkân alım satımı, 1 adet karşılıklı demir ve kömür alım-satımı, 1 adet çayır alım-satımı, 1 tane çiftlik alım-satımı, 1 adet malikâne alım-satımı ve dükkan alım satımıyla ilgili belgeler bulunmaktadır. Müslümanların birbirlerine satış yaptığı gibi, bir müslüman ile zımmî, kendi aralarında yaptığı alım-satım davalarının da şer'î mahkemede gerçekleştiği görülmektedir. 12 Numaralı belgenin 3. hükmünde Kassaban Mahallesi'nde ölen Belid zımmînin verâset yoluyla kalan evinin 124 kuruşa İlya zımmîye satışı bu duruma örnektir. Diğer örnekte, 29 numaralı belgenin 2. hükmünde, Karadanişmend Mahallesi'nde ikamet eden Mehmed Efendi yine aynı mahallede oturan Petro zımmînin Diragoleşçe Karyesi'nde bulunan dört kazmalık bağı, 6 kuruşa satın aldığını gösteren örnek mevcuttur. Son olarak, 77 numaralı belgenin 2. Hükmünde, El-Hac İlyas Mahallesi'nden Meryem Hatun aynı mahalleden İbrahim'e sabun dükkânını 22 kuruşa sattığını ifade eden örnek yer almaktadır.

D. Vergi Kayıtları

Verginin günümüzdeki anlamı devletlerin kamu giderlerini karşılamak için, vatandaşlarından karşılıksız aldığı ekonomik değeri ifade eder. Osmanlı İmparatorluğu da vergi kavramı için tekâlif kavramını kullanmıştır. Tekâlif kavramı, resm gibi nakit ve aynı bedelleri yükümlülüklerini içerecek biçimde kullanılan geniş bir kavram olmuştur. *Tekâlif-i Şer'îyye* ve *tekâlif-i örfiyye* olmak üzere iki gruba ayrılır. Tekâlif-i Şer'îyye, “*zekat, öşür, haraç ve cizye*”den oluşur. Tekâlif-i örfiyye ise, tekâlif-i adiyye ve şâkka olarak kendi içinde ikiye ayrılır.¹⁴³ Vergi ile alakalı ilk belge, 12 numaralı belgenin 2. hükmüdür. Sofya’da Akdanişmend Nahiyesi’nin timar vergilerinin toplanması için Subaşı’nın görevlendirildiği kaydedilmiştir. Bu kayıt Timarlı Sipâhinin Klasik dönemde olduğu gibi ilgili dirlikte (Köyde) oturmadığını yerine bir yakınına Subaşı olarak görevlendirdiğini göstermektedir.

Şer’î vergilerden birisi olan cizye, “*kafi gelmek, karşılığını vermek*” anlamına gelir. İslam literatüründe, tebaadan olan gayrimüslimlerin can ve mal güvenliğini korumalarına karşılık alınan baş vergisi şeklinde tanımlanır.¹⁴⁴ Osmanlı İmparatorluğu’nda XVI. asra kadar cizye yerine “*haraç*” ifadesi kullanılmıştır. Bu vergiyi toplayan kişilere “*haraccı*” sonralarda ise “*cizyedâr*” denilmiştir. Cizye vergileri genelde askeri durumlar için harcanırdı. Cizye vergileri ile beraber örfi bir vergi sayılan “*İспенç*” vergisi de alınırdı. Yani, gayrimüslim teba cizye vergilerin ödedikleri tutar ile beraber ispençlerini de öderdi. Cizye vergileri doğrudan padişaha bağlı oldukları için timar ve ya mülk olarak verilmesi hemen hemen istisnai bir durum idi. Bazı zamanlarda ise İltizama verildikleri olmuştur.¹⁴⁵ Rumeli’nde bulunan Müslüman kıbtîler için, her hane başından ya da her bekârdan 22 akçe vergi alınırdı. Gayrimüslüm kıbtîlerde bu bedel ise, ispenç vergisi olarak 25 akçe’dir.¹⁴⁶

Cizye konusu ile ilgili, S-306 numaralı defterde 1 tane belge mevcuttur. 18. belgenin 2. hükmünde, Sofya’da bulunan kıbtîlerin cizye vergisi hakkındadır. Kıbtî taifesine dokuzar para cizye isabet etmiştir. Bu kayıt aynı zamanda, çingenelerin yer

¹⁴³ Kenanoğlu, M. (2006). Vergi. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 43. Cilt, ss. 52-56.

¹⁴⁴ Erkal, M. (1993). Cizye I. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 8. Cilt, s. 42.

¹⁴⁵ İnalçık, H. (1993). Cizye II. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 8. Cilt, ss. 45-46.

¹⁴⁶ Barkan, Ö. L.(1943). *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları*, (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Enstitüsü Yayınları, s. 249.

değiştirmeleri karşılık caydırıcı nitelik taşır. Kıbtîlerin bazıları züema, erbab-ı tımar, çavuş, Sipâhi ve yeniçeri ve cebeci ve ayan-ı vilâyet ve askerler ve ehl-i örf taifesinin evlerine ve ahırlarına girmektedir. Eğer ki bu durumlardan birisinin tespit edilmesi durumunda kıbtîlerden 300 akçe cerime alınacak olduğu bildirilmiştir.

İslam Devletleri'nde alınan vergilerden birisi de Ağnam vergisidir. Osmanlı resmi kayıtlarında ise bu vergi türü “*resm-i ganem, âdet-i ağnam*” şeklinde geçer. Bu vergiler koyun ve kuzudan alınan vergilerdir. Fatih kanunnamesine göre, her 3 koyundan 1 akçe olarak hesaplanmıştır. Ancak bu yöreden yöreye değişebilir.¹⁴⁷ Ağnam vergisi hayvancılıkla uğraşan yerleşik ve göçebe, Müslüman-gayrimüslim ayrımı yapılmaksızın alınan bir vergidir. Beslenen koyun, keçi gibi hayvanlardan nevrüz vakti, iki baş hayvan için bir akçe vergi alınmıştır.¹⁴⁸ Sofya, gayrimüslimlerinde yaşadığı bir yer olduğundan dolayı, domuz yetiştiren zımmîlerden *bid'at-ı hanâzir* vergisi alınmıştır.¹⁴⁹ Âdet-i ağnam vergisi, S-306 numaralı defterin 30. ve 31. belgenin ilk hükümlerinde geçer. Sofya'da 1138 senesinin 7474 akçelik ağnamları tahsil olunmuştur. Toplamda 666 haneden, hane başına 15 kuruş ile 32 para isabet etmiştir. İlgili defterin 57. belgeninin 2. hükmü âdet-i ağnam vergisini toplama emridir. Sofya, Berkofça, Şehirköy, İznebol ve Zadamir kazalarının adet-i ağnam ve âdet-i gallamiye vergisini toplama emri Sofya'da ikamet eden Mehmed Ağa'ya verilmiştir.

Nüzûl'ün sözcük anlamı, “*konaklama yeri ve misafir için hazırlanan yiyecek*” anlamına gelir. Osmanlı Devleti'nde, sefer gidecek ordunun yiyecek ihtiyacını karşılamak üzere buğday ve arpa gibi hububatdan alınan aynî vergi anlamına gelir. Nüzûl vergisi savaş zamanı cepheye giden ve cepheden dönen askerlerin ihtiyaçlarını karşılamak için belli menzillerden istenen un ve arpanın hazırlanması amacıyla ortaya çıkmıştır.¹⁵⁰ XVI. yüzyıldan itibaren ise nüzûl uygulamasına benzeyen *sürsat* uygulanmaya başlandı. Sürsat, devletin belirlediği fiyat üzerinden halkın belli başlı malları tespit edilen yere taşıma mecburiyetidir ve nüzûl gibi sadece un ve arpayı değil, her türlü gıda maddesini içerisine alır. Sürsat, zamanla nüzûl gibi yakın yerlerden aynî, uzak yerlerden nakdî bedel olarak alınmaya başlamıştır.¹⁵¹ Konu ile ilgili 19. belgenin

¹⁴⁷ Emecen, F. (1988). Ağnam. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1. Cilt, s. 478.

¹⁴⁸ Kütükoğlu, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, ss. 309-310.

¹⁴⁹ Barkan, a.g.e., s. 252.

¹⁵⁰ İşbilir, Ö. (2007). Nüzûl. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 33. Cilt, s. 311.

¹⁵¹ Ertaş, M. Y. (2007). *Sultan'ın Ordusu*, (1. Baskı). İstanbul: Kronik Yayınları, s. 120.

2. Hükmünde, milâdi 25 Ekim 1725 tarihli fermânda Sofya'ya gönderilen bedel-i nüzûl fermânı mevcuttur. Bedel-i nüzûl vergisinin Sofya'da hanelere göre dağılımı mevcuttur ve Sofya'da bedel-i nüzul vergisi içi 567,5 ve 1 sülûs hane mevcuttur. Ve Her haneden 600 akçe alınacağı yazılmıştır. Aynı zamanda, alınacak her 100 akçenin 1 esedi kuruş tahsil olunacağı yazılmıştır.

Avâriz kelime olarak “*sonradan meydana gelen, asli ve sabit olanın zıddı*” anlamına gelen, Osmanlı maliyesinde bir vergi terimidir. Osmanlı'da vergi ve nüfus tespitleri aile sayımına dayanırdı. Sayımlarda vergi verebilecek nüfus esas kabul edilirdi. Yani, aile reisleri ve ailede belli bir geliri olan erkeklerden vergi alınırdı. Osmanlı tahrîr defterlerinde nüfus “*avâriz ve gayr-ı ez avâriz*” olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Avâriz hanelerinden 70 akçe alınırken avârizdan muaf olanlardan 30 akçe alınmış, kazaya tabi olan avâriz hanelerinden ise 300 akçe vergi tesis edilmiştir. Sayım birimi olarak gerçek avâriz hanesi 4-50 hane arasında oluşuyordu. Yani belirtilen sayılar, 1 gerçek avâriz hanesine tekâbül ediyordu.¹⁵² Avâriz hanesinin tespiti için her üç yılda bir özel tahrîrler yapılır, vergiye konu olacak yerlerdeki bütün nüfus kayıt edilir, muaf olanlar düşüldükten sonra geri kalanların kaç avâriz hanesine tekâbül edeceği hesaplanırdı. Bu gerçek haneler bazen tam, bazen buçuk “*Rub*’ (=1/4), bazen sülûs (=1/3) gibi kesiliri ifadeler de olmuştur. Örneğin, 20. belgenin ilk hükmünde avâriz hanesi defteridir. Sofya kazasının her hanesinden 325 akçe avâriz hanesi alınması ve her 107 kuruştan 1 esedi kuruş tahsil edilmesi yazılmıştır. 21. belgenin 2. hükmünde ise Sofya'da toplanacak olan avâriz vergisinin Sofya Ayanı Ahmed Ağa'ya sipariş olunduğu kaydedilmiştir. 28. ve 29. Belgede avâriz vergisinin tahsil edildiği haneler, Sofya mahkemesinde kayıt edilmiştir.

Avâriz hanesinden muaf olanlar köprücüler, menzilciler, derbenciler, tuzcular ve çeltikçiler gibi devlete özel hizmetlerde bulunan gruplardı. Kimi zaman harp veya doğal afete uğramış yerler de avârizdan muaf tutulmuştur.¹⁵³ Toplanma şekline göre avâriz vergisi aynî, hizmet ve bedel olarak üç şekilde alınmıştır. Aynî vergiler genel olarak, devletin harp zamanı askerin yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması için toplanan vergilerdir. Hizmet olarak alınan avâriz vergisi ise, devletin donanmada

¹⁵² Sahillioğlu, H.(1991). Avâriz. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 4. Cilt, ss. 108-109.

¹⁵³ Kütükoğlu, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, s. 311.

çalıştırılmak üzere sahil yerlerinde olan bölgelerden kürekçi temin etmesidir. Normal şartlarda savaş esirlerinden sağlanan bu kaynak acil ihtiyaç duyulması halinde, kasabalardan da toplanırdı. Bedel olarak alınan avâriz vergisi ise, devletin nakit para olarak toplanmasıdır. Avâriz gelirlerinden karşılanan bir başka harcama, menzil masraflarıdır. 63. belgenin 2. hükmünde başlayarak 64 ve 65. belgede menzil defteri bulunmaktadır.¹⁵⁴ Konu ile ilgili son belge ise 113. belgenin ikinci hükmünde 1139 senesinin avâriz vergisinin toplanması için gönderilen fermândır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun iktisadi görüşünün ilkeleri XIV ve XVI. yüzyıllarda belirmeye başlamıştır. *Klasik Sistem* diye nitelendirilen bu dönemlerde, belirlenen iktisadi zihniyetin ilkeleri üç maddede toplanmıştır. Osmanlı İktisadi görüşünün temel unsurları; *İaşe (Provizyonizm)*, *Gelenekçilik (Tradisyonalizm)* ve *Fiskalizm*'dir.¹⁵⁵ Osmanlı iktisadi zihniyetinin oluşumu yapılan merkeziyetçi politikalar doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Osmanlılar'ın iktisadi hayattaki en önemli ilkesinin başında *Provizyonizm (iaşe)* gelmektedir. Para ekonomisinin yerine mahsulden aynı vergiler karşılığında nakit para olmadan devleti döndürmek temel esas olmuştur.¹⁵⁶ İmdadiyye, Osmanlı İmparatorluğu'nda XVII. yüzyılda artan mali yükümlülükleri karşılamak amacıyla alınan bir vergidir. Timar topraklarının merkezi hazineye bağlanmasıyla iltizâma verilmesinin ardından devletin nakit ihtiyacının bir türlü karşılanamamasından ötürü bu toprakların malikaneleşmesine sebep olmuştur. 1718 yılından sonra savaş masraflarının karşılanması için alınan "*İmdad-ı Seferiye*" ve savaş hariçleri durumlarda aldığı, "*İmdad-ı Hazeriyye*" adı altında verilen vergileridir.¹⁵⁷ İmdadiyye XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren örfi bir vergi haline getirilmiştir. İlk uygulamalarda *imdad-ı seferiyye* olarak toplanan bu vergi. XVIII. asırda *imdad-ı seferiyye* ve *imdad-ı hazariyye* olarak ikiye ayrılmıştır.¹⁵⁸ Konu ile alakalı olarak 2 adet belge mevcuttur 49 numaralı varakta Rumeli Valisi Vezir Osman Paşa'ya İmdad-ı Seferiyye ve İmdad-ı Hazariye vergilerinin tahsil ettirilmesi fermân olarak gönderilmiştir. Aynı belgenin 3. hükmünde ise Rumeli Beylerbeyi Vezir Osman Paşa

¹⁵⁴ Konu İlgili Bkz: Menzil İle İlgili Belgeler Kısmı s. 173.

¹⁵⁵ Genç, M. (2000). *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, (6. Baskı). Ankara: Ötüken Yayınları, s. 41.

¹⁵⁶ Genç, a.g.e., s. 41.

¹⁵⁷ Kütükoğlu, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, ss. 311-312.

¹⁵⁸ Tabakoğlu, A.(2000). İmdadiyye. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 22. Cilt, s. 221.

adı geçen vergilerin toplanması için Sofya’da Dilaver Ağa’nın görevlendirildiğine dair bir buyruldu göndermiştir.

E. Seferlerle İlgili Kayıtlar

Sefer, Osmanlı Devleti’nin savaşa girişini ve savaş halini belirten bir terimdir. Osmanlılar’ın varlık cevherinin savaş olduğu hususunda, tarihçiler aynı fikirdedir. Devletin yaklaşık 600 senesi, büyük savaşlarla geçmiştir. XVI. asrın başından itibaren savaşların toplum üzerindeki etkisi, uzayan çatışmalar ve sürekli büyüyen ordular sebebiyle eskiye göre daha fazla hissettirmektedir. Zira bu ordular, maaş ve îâşe masraflarının ağırlığı bir yana, araziye de harap etmekteydi.¹⁵⁹ Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan beri sürekli savaş halinde olması, harp yeteneğini artırmış ve Osmanlı idari yapısına askeri bir özellik kazandırmıştır. İdari ve mali kurumların harp ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılamaya yönelik teşkilatlanması, sefer organizasyonunun başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlamaktaydı.¹⁶⁰

Mesela, 76 numaralı belgenin 1. ve 2. hükümlerinde Sofya’da, Yaylak Kebîr Mahallesi’ne gönderilen emirde Belgrad’a gönderilmek üzere Mehmet ve Halil Bölükbaşı’ndan 20’şer adet yeniçeri ve 1 yeniçeri ağası yetiştirilmesi buyrulmuştur ve her yeniçeriye 20 kuruş verilmesi de belgede kayıtlıdır.

Sefer öncesi hudutlarda bulunan kalelerin tamiri ve istihkâmlarını güçlendirmesi ve erzak depolaması oldukça önemliydi. XVIII. asır Osmanlılar’ın kale tahkimatlarını ve savunma hatlarını güçlendirdiği bir dönemi temsil ederdi. Konu ile ilgili 14. Belgede, Tebriz ve Arin kalelerinin tamirâtı için yapılan masraflar, Sofya mahallelerinden tahsil edilmiştir. Sefer zamanı gönderilen fermânlardan olan, zahire ve mühimmat gemileri, öküz arabası ve hububat nakli ile alakalı fermanlar ve ya buyurdular, merkezi hükümet tarafından son derece önem verilen meselelerden birisidir. Sicilde, bu konu ile alakalı oldukça fazla belgeler bulunmaktadır. Sefer organizasyonu bağlamında defterlerde yer alan belgeler, ordunun beslenmesi ve

¹⁵⁹ Agoston, G. (2006). Savaş III. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 36. Cilt, s. 196.

¹⁶⁰ Ertaş, M. Y. (1990). Osmanlı Devleti’nde Sefer Organizasyonu. *Osmanlı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, s. 590.

ulaşım hizmetleri ile doğrudan bağlantılıdır. Örneğin Sofya Kadı Sicili'nde, 63 numaralı belgede, 1138 senesinde, paraları ödenerek araba temin edilmiştir. Bir diğer hükümde, 66. belgede, Sofya, Samakov, Eğribolu ve Tatarpazarı kadılarına Niş Kalesi'ne gönderilmek üzere, Sofya madenlerinden çıkan ham demirleri, gemilerle Tekirdağ İskelesi'ne gönderilmesi ve buradan cebehane-i amirede eritilerek kılıç üretilip, yeniden Niş Kalesi'ne nakl ettirilmesi istenmekteydi. Madenlerden çıkartılan ham demirin ücretleri, mübayaaya yöntemi ile peşin ödenmiştir. Ve arabalarla adı geçen iskeleye nakil ücretleri sağ akçeden ödenerek karşılanmıştır. Yine, 67. varakta Niş Kalesi cephanelerinin ihtiyaçlarının karşılanması için Sofya ve Samakov kadılarından çeşitli teçhizatların istendiğine dair ferman mevcuttur. 68. numaralı hükümde ise, Samakov'dan temin edilecek malzemeler için A'yan Ahmed'in görevlendirildiğine dair bir buyruldu bulunmaktadır. Üzerinde çalışılan konu ile bağlantılı olarak, 69. varakta Niş Kalesi yapılarının tamiri için temin edilecek kireç ve taşın taşınması amacıyla Sofya kadısına 2000 adet sepet siparişi verilmiştir. Aynı belgenin 2. hükmünde, Niş Kalesi yapılarının tamirinde kullanılacak kireç ve taşların taşınması maksadıyla 2000 sepetin yanında, 20 adet öküz arabası, Sofya kadısından ve şehir ayanından sipariş edilmek amacıyla, Beylerbeyi tarafından bir emir vardır. Bu arabaların ücretleri ve sepetler, Sofya reâyâsından temin edilmiştir. Her haneye, 4 kuruş ile 2'şer para ve 5'er adet sepet isabet etmiştir.

73. belgede, Niş Kalesi yolu üzerinde bulunan kadılardan, kale ihtiyaçları için çeşitli malzemeler istenmiştir. Belgeye göre, 50 çift ekmek, 15 keyl arpa, 6 kantar saman, 2 çeki odun, 15 köşet? sipâriş edilmiştir. 77 numaralı belge, Güherçile Fermânı'dır. Güherçile barut yapımında kullanılan bir maddedir. Sofya, Filibe, Vidin, Tatarpazarı, Zağra, İnebolu kazalarında güherçile madeni olduğu ve bu madenden çıkan güherçileyi Gelibolu İskelesi'ne nakledilmesi konusunda yazılan fermândır. 78 numarada yine, Niş Kalesi'ne gönderilmek için Sofya'dan 20 adet öküz arabası ve bir arabacı başı istenmiştir. 89. ve 90. belgelerin ilk hükümlerinde, Niş Kalesi'nde bulunan askerlerin iaşelerinin sağlanması için, 2500 keyl İstanbul buğdayı ile 2500 keyl arpa sipariş edilmiştir. 94. belgenin 4. hükmünde bir Zahirî Buyruldu'su mevcuttur. Zahirî, anbarlarda saklanan yiyecek, hububat anlamına gelir. İlgili defterde, *Sofya'da olan davarlarına ve karakolluğlarına adet-i kâdime üzerine*

verile gelen arpa ve tütün ve odun her ne ise tevzi' olunmak bâbında buyruldu tahrîr ve irsâl olunmuştur. Şeklinde belgeler bulunmaktadır.

F. Tayin, Tevcîh Berâtları

S-306 numaralı Sofya Şer'îyye Sicili defterimizde tayin ve tevcîh belgeleri ile alâkalı belgeler bulunmaktadır. İlk belge 7 numaralı belgede Sofya'da Halkalı Palangası'nın, cami, mektep, han ve bir taş odasının iki açkelik vazifesinin tevliyeti Abdülfettah Ağa, Hasan ve Serdar Hüseyin Ağa'ya verilmiştir. Başka örnekte, 8 numaralı belgede Halkalı'da bulunan yirmi iki akçelik vakfın tevliyeti ise Halkalı Dizdar'ı Salih'in Dîvân-ı Hûmayun'a gönderdiği arzualde vakfın mütevellisi olan Hasan'ın görevini yapmadığı ve onun yerine aynı kasaba sakinlerinden Ahmet Beşe'ye verildiği kayıt edilmiştir. Halkalı'nın tevliyet berâtının Sofya kadısı üzerinden değil Sofya Dizdar'ı üzerinden yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum eski usullere aykırı olarak değerlendirilebilir.

Tayin ve tevcîhler ile ilgili bir diğer belge, 12. belgenin ilk hükmünde, Sofya'nın Akdanişmend Karyesi'nin timar gelirleri orta boylu ela gözlü Süleyman'a verilmiştir. 24. belgede, vefat eden Şeyh Ebubekir'in gelirleri Şeyh Ali'ye bir berâtle devredilmiştir. Bu berât, devletin eski zümrelerini koruduğunu gösteren bir berâttir. Aynı belgenin 4. hükmünde, Sofya'ya yeniçeri ağası ataması yerine mevcut yeniçeri ağası olan Hüseyin Ağa'nın, ağalığına devam etmesini beyan eden bir ibkâ' tezkiresi gönderilmiştir. Tezkirenin devamında, İstanbul'da bulunan Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'nın, Sofya'da bulunan yeniçeri ağasına, şehirde piyade ve atlı yetiştirmesi hususunda vazifelendirmiştir. 70. hükümde Sofya'da yaşayan Mustafa Ağa ve Yusuf Ağa'ya tekâlif-i şakka iltizâmı verilmiştir. Son olarak, 79. belgede Sofya'da Silahşör İsmail Ağa'ya celeb keşan kılavuzluğu berâtı tevcîh edilmiştir.

Buyruldu veya buyuruldu, Türkçe buyurmak fiilinden türetilmiş bir isimdir. Yazıldıkları yer bakımından, merkez ve taşrada yazılanlar olarak ikiye ayrılır. Bu belgelerin özel bir yazılış şekilleri vardır.¹⁶¹ Taşrada XVII. asra kadar beylerbeyiler

¹⁶¹ Kütükoğlu, M. (1996). Buyruldu. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 6. Cilt, s. 478.

tarafından yazılan belgeler içinde “*buyruldu*” kelimesi bulunana şimdiye kadar rastlanmamıştır. XVII. yüzyıldan itibaren beylerbeyi buyruldularında belgenin “*buyruldu*” niteliği taşıdığı, sona konan “*deyü buyruldu*” lafzının klişesmesiyle meydana geldiği belirtilir. S-306 numaralı Sofya Kadı Sicili’nde 3 adet buyruldu mevcuttur. Konuyla ilgili ilk örnek, 49. belgenin 3. hükmünde geçer *İmdad-ı seferiye ve İmdad-ı hazeriye vergilerinin toplanma görevi 1138 senesi taksid-i evveli Dilaver Ağa’ya buyrulmuştur* şeklinde geçer.

G. Vakıflarla İlgili Belgeler

Sözlük olarak, “*durmak, durdurmak, alıkoymak*” anlamına gelen vakıf (vakf) kelimesi terim olarak “*bir malın sahibi tarafından dini, içtimai ve hayri bir gayeye ebediyen tahsisi*” şeklinde özetlenen, hukuki bir işlemle kurulan ve İslam medeniyetinin önemli unsurlarından birini oluşturan hayır müessesesini ifade eder.¹⁶²

Vakıf ile alakalı ilk belgemiz 23. belgenin 1. Hükmündedir. Sofya’da Hüseyin Efendi’nin 22 kuruşluk vakf mütevelliliği ücreti yine aynı mahalleden Abdülfettah Efendi’ye devredilmiştir. Başka örnekte, 52. hükümde Sofya’da Kassaban Mahallesi’nde Avârız vakfına ait olan bir evin metruk olduğu belirtilmiştir. Aynı mahalleden Mehmed 25 kuruş vererek avârız vakfına ait bir evi satın almıştır. Vakıflarla ilgili önemli olan belgelerden birisi de 93. belgenin 1. hükmünde bulunur. Sofya’ya bağlı İhtiman’da Gazi Mihal Bey ve Gazi Mahmud Bey vakfının evladiyet ile mütevellisi olan Mahmud bin Mehmed ile Derviş Mustafa arasında vakıf hissesi taksimi konusunda gerçekleşen davadır. Derviş Mustafa vakfın hissedarı olduğunu iddia etmiş ve hakkını alamadığını belirterek mahkemeye müracaat etmiştir. Mahmud Bey ise, Mustafa’nın isminin gerek o devirde gerekse, kendilerinden önceki dönemlerde hiçbir kayıta geçmediğini söyleyerek hissedarlık hakkını reddetmiştir.

¹⁶² Günay, H. M. (2012). Vakıf I. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 42. Cilt, s. 475.

Davadaki şahitlerin de Mahmut Bey'i doğrulaması neticesinde, Derviş Mustafa'nın talebi reddedilmiştir.

96. varakta Orman Karyesi'nde bulunan Ahmed Beşe vakfına ait değirmenin tamiri için keşif talebi davasıdır. Dava sonucunda çeşitli malzemeler temin edilerek, vakfa ait değirmen tamir edilmiştir. Son olarak, 109. belgede Karaşahin Mahallesi'nde bulunan vakf emlağının mum temini, Fatma'dan sonra Ebubekir'e görev olmuştur.

H. Menzil İle İlgili Belgeler

Sözlükte “*inmek, konaklamak, misafir olmak*” anlamındaki nüzül kökünden türemiş bir mekân ismi olan menzil, “*ev, konak; iki konak arası, bir konak yol; posta ve posta tatarları beygirlerinin bulunduğu mahal*” anlamlarına gelir. Osmanlılar'da genel olarak resmi haberleşmeyi sağlayan posta teşkilatını ifade eder. Osmanlı Devleti'nde haberleşme ilk önce ulaklarla yapılıyordu. Ulaklar ihtiyaçları halinde hayvanlara el koyabilir, geçtikleri yerlerde hayvanlarının ve kendilerinin iâşesi temin edilirdi. Hareket serbestliği olan ulakların ellerindeki ulak hükmünü kullanarak halka eziyet etmeleri üzerine Sultan Süleyman döneminde 1539'da Vezir-i âzam Lütfi Paşa tarafından menzil sistemi yeni baştan teşkilatlandırıldı.

Belirli noktalarda menzil adıyla konaklama istasyonları kurulup, çevre ahâlîsinden de menzilci tayin edilerek yeni bir haberleşme sistemi meydana getirildi. Ülkenin her tarafına ulaşan yolların merkezi İstanbul olup, Anadolu ve Rumeli taraflarında üç ana kola ayrılmış ve bu ana kollar da birbirine tâli yollarla bağlanmıştır.¹⁶³

Bu ana kollarda bulunan yollar, sağ kol, sol kol ve orta kol diye isimlendirilmekteydi. Sofya, Rumeli'nin Orta koluna bağlı idi.¹⁶⁴ Yollar üzerinde konaklama ve çeşitli ihtiyaçların giderilmesi için belirli aralıklarla menzil adı verilen tesisler yaptırılmıştır. Rumeli'deki üç ana yoldan en önemlisi orta kol güzergâhıdır. Bu yol Roma döneminde askerî amaçla inşa edilmiş, ismi “*Via Militaris*” (askeri yol)

¹⁶³ Halaçoğlu, Y. (2004). Menzil. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 29. Cilt, s. 159.

¹⁶⁴ Öztürk, Osmanlı Balkanı: Tarihi Süreçte Rumeli Beylerbeyliği'nin Kuruluşu ve Gelişimi, s. 251.

idi. Menzil ücretlerinin masrafları avâriz ve bedel-i nüzûl gelirlerinden karşılanmıştır. Sofya Menzili, İhtiman'a 12 saat, İstanbul'a ise 112 saat uzaklığındadır.¹⁶⁵ Osmanlılar Rumeli'ye geçtiklerinde yeni yerlerin fethinde bu eski yolları kullanmıştır. Balkanlar'ın temelini oluşturan Orta yola hâkim olmak, deyim yerindeyse Balkanlar'a hâkim olmakla eş değer demektir. Adından da anlaşılacağı üzere, daha çok askeri amaçlar için kullanılan yol aynı zamanda ticaret, haberleşme ve hac yolculuğu için de kullanılmaktaydı.¹⁶⁶

Deftere göre 1725-1726 yılları arasında Sofya'nın menzircisi Ali Bey'dir. Bu bilgi ilk olarak 63. Hükümde geçer. Örneği verilen bu belge aynı zamanda bir menzil defteridir. Bu defterde menzillerde yapılan masraflarla ilgili bilgiler bulunmaktadır. Mesela “*Menzilci Ali beye menzil-i imdadiyesi kasım defterinden 600 kuruş fermânı götüren çukadâra, 40 kuruş Tekfurdağı'na demir nakli için araba ücreti, 200 kuruş Paşa hazretlerinin develerine, han ücreti 30 kuruş, taksit-i evvel haziriyesi ve Silahdâr Ağa'nın mübaşiriyesi 450 kuruş ve saray tamiri için 600 nefer dülgerân ücreti 150 kuruş, yine adı geçen sarayın 240 nefer ırgat ücreti, 30 kuruş yine sarayın çivilerin çeşitleri için 40 kuruş dülgerlere*” gibi masrafların kayıt altına alındığı bilgiler belgede mevcuttur.

---

¹⁶⁵ Halaçoğlu, a.g.m., s. 160.

¹⁶⁶ Müderrisoğlu, F. (1992). Menzil Kavramı ve Osmanlı Devleti'nde Menzil Yerleşimleri. *Osmanlı Ansiklopedisi*, 10. Cilt, s. 292.

J. Gayrimüslimler ve Dini Hayatlarıyla İlgili Belgeler

1. Bir Arada Yaşama Kültürü

S-306 numaralı Sofya Kadı Sicili'nde gayrimüslimlerle alâkalı oldukça fazla kayıtlar vardır. Özellikle Sofya'da Müslümanlar ve gayrimüslimlerin birlikte yaşamaktadırlar. Müslüman ile zımmîler arasındaki mahkeme kayıtlarına bakıldığında, alım-satım davalarında iki taraf arasında ticaret yapıldığı ve komşuluk ilişkilerinin olduğundan bahsedilebilir.

Mesela 33 numaralı hükümde, Sofya'da Lozine-i Bâla Karyesi'nde Ayşe ile Havva Hatun, Goro zımmîden 14 kuruşa ev satın almıştır. Evin çevresinde ise Zlatan ile Yoşko zımmînin evleri bulunmaktadır. Dolayısıyla, Ayşe-Havva Hatun zımmîlerle komşuluk ilişkileri içerisine girmektedir. Bir diğer örnekte ise, 36 numaralı belgede, Sofya'da Arab Hoca Mahallesi'nden Devcin zımmî aynı mahallede Ümmügülsüm Hatun'a ait olan evi 27 kuruşa satın almıştır. Bu davadan da anlaşılacağı üzere, Sofya'da kadınlar ile gayrimüslim erkekler arasında ticaret yapılmaktadır. Ancak bu alım-satımlar vekiller arasında gerçekleşmektedir. Aynı belgede, Devcin zımmînin satın aldığı ev Ali Çelebi ile Mustafa Çelebi'nin evlerinin yanındadır. Yukarıda verdiğimiz örneklerde olduğu gibi, Sofya'da müslüman-gayrimüslim arasında mahalle ve komşuluk ilişkileri ticarete yansımış, öte yandan bir arada yaşama kültürü yoğun bir biçimde devam etmiştir.

2. Dini Hayat

Osmanlı İmparatorluğu farklı toplum düzeni üzerine kurulmuş olup, mozaiksel olarak çok uluslu bir toplum yapısına sahiptir. Devletin sosyal yapısındaki bu çoğulculuk, farklılıkları koruma ve sürdürme biçiminde devam etmiştir. Bu inanca göre, Osmanlı Devleti'nde toplum tabakasının çeşitli dini ve kültürel kesimleri devletin tebaası halindedir, fakat kendileri olmaktan çıkmazlar ve her grup kendi dinini, kendi dillerini ve yaşama biçimini muhafaza ederdi.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Kurtaran, U. (2011). Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi. *DPÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8. Sayı, s. 60.

Şer'îyye sicilleri incelendiğinde zimmîlerin şer'î mahkemeleri de istedikleri gibi kullandıkları önceki bölümlerde aktarılmıştır. Evlenme, boşanma, nikâh, ticaret v.b gibi davaları gayrimüslimler, ister kendi mahkemelerinde, isterlerse de şer'î mahkemede görmekte serbestti. Gerçekleşen davalarda müslümanların ve zimmîlerin şahitlik yaptıkları görülmüştür. Zimmîler davaları süresince kadı huzurunda bulunur ve ihtilafli meseleler açıklığa kavuşturulmaya çalışılırdı. Bu durumun gerçekleşmesi açısından kimi zaman gayrimüslimlerden incile el basmaları ve İsa peygamber üzerine yemin etmeleri istenmekteydi. Mesela 56. hükümde, Sofya'da Estonice ve Sarafin arasında 12 zılotilik borç-alacak davası vardır. Estonice borcunu talep ettiğinde Sarafin adı geçen miktarı ödemediğini ve ödeme yapmayı reddettiğini belirtmiştir. Bunun üzerine kadı, Sarafin'den yemin etmesini istemiş "*yeminbillahillezi incil-i âlâ İsa-aleyhisselam*" diyerek yemin etmiş ve dava Estonice aleyhine sonuçlanmıştır. Konu ile alâkalı bir başka örnekte 68. hükümde Kaladaniçe Karyesi'nden Milan oğlu Stanko İstomo oğlu Stanko'yu Boduyane Karyesinde değirmen hissesini vermemesinden dolayı kadıya şikâyet etmiştir. Stanko ise bu durumu inkâr edince, Sofya kadısı kendisinden yemin etmesini istemiş ve Stanko "*yeminbillahillezi incil-i âlâ İsa-aleyhisselam*" şeklinde yemin etmiştir ve mahkemede Miladan'ın talebi reddedilmiştir.

Osmanlı Devleti aynı zamanda gayrimüslimlerin her türlü can, mal güvenliğini sağlamaya ve ibadet özgürlüğünü korumaya çalışmıştır. Gayrimüslim tebaasına ait olan ibadethanelerin tamirat masraflarını da üstlenmiştir. Bu konu ile ilgili oldukça fazla kilise defterleri vardır. Sofya Sicili'nin 94 numaralı belgesinin 3. hükmünde bir Kilise Buyrulduzu mevcuttur. Rumeli eyaletindeki kadılara gönderilen bu buyrulduya, bazı kazalarda bulunan kiliselerin tamire ihtiyacı olduğu ve teftiş edilip bu yapıların tamir edilmesi istenmiştir.

I. Sofya Mahkemesi'nde Tutulan Diğer Kayıtlar

S-306 numaralı Sofya Şer'îyye Sicili'nde farklı konulara belgelerde mevcuttur. Nitekim 15 numaralı belgede donanmanın ihtiyaçlarının karşılanması için 200 kuruşluk donanma akçesi Sofya hanelerinden toplanmıştır.

32 numaralı belgede, Köylerin Nizam Defteri'dir. Arşiv kayıtları incelediğinde Nizam Defterleri'nin XIX. asrın ikinci yarısından itibaren düzenli bir halde tutulduğu gözlemlenmiştir. Çalışılan sicilin tarihiyse 1725-1726'dır. Bu defterler önem kazanıp müstakil bir hal almadan önce sicillerde kayıt edildiği söylenebilir. Kayıtta, Sofya köylerinin ileri gelenleri mahkemeye gelerek, buldukları yerlerin hanelerinin nizamını verdikleri defter, mahkemede kayıt edilmiştir.

59 numaralı belgede Nezir hücceti mevcuttur. Nezir hüccetleri iki türden oluşur. Birinci tür nezir kayıtları, Osmanlı Devleti'nde bir bölge halkından hükümete aykırı hareketlerinden dolayı alınan para cezasıdır. İkinci tür kayıtlar ise, bazı bölgelerin haydutluk ve ya devletin belirlediği kurallar aleyhine hareketler yapmayacaklarına karşılık verdikleri taahhütname olarak sayılabilir. Burada ki belgeyse, ikinci tip nezir kaydına örnektir. Sofya'da bulunan esnaf gruplarının devletin belirlediği para düzenine uyacaklarına ve vev ki bu düzene uymamaları karşısında dört bin kuruş nezir ödeyeceklerine dair yemin etmişlerdir.

Son olarak, 84 ve 85 numaralı belgeler Çayır Defteri'dir. Sofya'da bulunan yük ve binek hayvanlarını çayıra çıkarmakta görevli olan memurların ücretini karşılamak ve çayıra gidecek bazı malzemelerin ücreti toplam 750 kuruştur. Ve bu miktar 1138 yılının Sofya avâız ve bedel-i nüzûl hanelerinden karşılanmıştır. Defterin, 107 ve 108. belgesinde ise Sofya'dan sipariş edilen iki bin kıyyelik yapağının teslim alınmasıyla alâkalıdır. Sofya mütesellimi Hüseyin Ağa'dan teslim alındığına dair mahkemede kayda geçirilmiştir.

SONUÇ

Sofya, Rumeli'nin orta koluna mensup olduğundan ötürü, siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal anlamda önemli bir merkez konumundadır. Osmanlılar'ın burayı fethetmesiyle şehir, Türk-İslam şehri ahenginde gelişmiştir. Şehir nüfusunun çoğunluğunu müslümanlar oluştursa da bölgede gayrimüslimler ve kıbtîler de yaşamıştır. Osmanlı hâkimiyeti zamanında Sofya şehri beylerbeyinin burada ikâmet etmesinden dolayı Paşa livâsı olarak anılmıştır. 1725-1726 yılları arasında Sofya'da iki adet beylerbeyi görev yapmıştır. Via Militaris'in en önemli şehirlerinden olan Sofya'yı Osmanlı İmparatorluğu tıpkı Bizans gibi, sefer zamanlarında ve İstanbul'un ihtiyaçlarını karşılamada faal olarak kullanmıştır.

S-306 numaralı Sofya Kadı Sicili hicri 1138-1139 miladi 1725-1726 yıllarını kapsamaktadır. 118 varaktan ibarettir. İçerisinde yaklaşık 240'tan fazla hüküm bulunmaktadır. Özellikle defter, 1725-1726 III. Ahmed'in saltanatının son yıllarında yaşanan Osmanlı-İran savaşlarının yoğun ve şiddetli bir şekilde gerçekleştiği dönemden ve Rus baskısının Balkanlar üzerinde oldukça fazla hissedilmesinden dolayı sebebiyle içeriğinin çoğunluğunu vergi tahsili, asker yetiştirme, ordu iaşesinin karşılanması, Sofya şehrinin civarında bulunan kalelerin savunma hatlarını güçlendirmek amacıyla istenen çeşitli maddelerin temini bakımından merkezden gönderilen fermânlar, emirler, buyruklular oluşturmaktadır.

Defterde, sosyal hayatla alâkalı boşanma, miras, vasi tayini, şiddet, ekonomik hayatla ilgili, borç-alacak, alım-satımla ilgili belgeler vardır. Sofya'da yapılan en yüksek alım-satım bedeli 581 kuruşluk ev satım bedelidir. En az bedelse 3 kuruşluk bağ satım ücreti olmuştur.

Bir sene içinde Sofya'da mahkemeye yansıyan cinayet vakaları birkaç tanedir. Kayıtlara bakıldığında mevtaların katillerine ceza olarak, maktûlün ailelerine kan parası ödeyerek sulh yapma ya da mağdurların talep etmesi doğrultusunda kısas cezası verilmiştir.

Sofya'da, aileler çekirdek aile yapısından oluşur. 1725-1726 yılları arasında mahkeme kayıtlarına yansıyan örneklerde aileler boşanma yoluyla evliliklerine son vermişlerdir. Boşanma davalarında kadınların mahkemeleri faal olarak kullandıkları

görülmüştür. Kadınlar kocalarından boşanmak istediği için kadı huzuruna gelmiş, yahut kocalarından nafaka alabilmek için kendilerini tek talakla boşadıklarını belirtmişlerdir. Boşanma davalarının büyük çoğunluğuna bakıldığında erkekler eski eşlerine mehir, nafaka ve iddet haklarını ödememiştir. Bazı durumlarda, kadınlar mehirlere ve nafakalarından vazgeçmiş ve boşanmak dışında her hangi bir talepleri olmamıştır. Ailenin dağılması durumunda, anne ya da babasını kaybeden öksüz kalan çocuklar için gerek nafaka, gerekse kılık-kıyafet ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla para verilmiş ve vasi tayini yapılarak mağdurlar devlet tarafından koruma altına alınmıştır.

306 numaralı Sofya sicilinde, kapsamlı tereke kayıtlarına rastlanmamıştır. Sadece davalarda ölenlerin miraslarının kimlere ait olduğu ve ya devlet hazinesine gidip gitmeyeceği hususunda bilgiler mevcuttur. Miras taksimi yapılırken taraflar arasında husumet çıkmıştır. Eğer vefat eden kişinin mirasçısı olmaması durumunda miras devlet hazinesine aktarılmıştır. Bazen miras taksimi mirasçılara payedildiğinde bile mirasın yarısı yahut belli miktarı devlet hazinesine gönderilmiştir.

Sicilde gayrimüslimlerle alâkalı da bilgiler mevcuttur. Belgelerde zimmî olarak nitelendirilen bu insanlar, dinleri, mahalleleri, cemaatleri ve mahkemeleri ayrı olsa bile millet sistemi içerisinde müslümanlarla ahenkli canlı bir yapıyı oluşturmaktadır. Bazı dava örneklerinde, Müslümanlarla zimmîlerin ticaret yaptıkları, ev, tarla, çiftlik gibi mülk alıp sattıkları görülmüştür. Denilebilir ki, Sofya'da yaşayan Müslüman ve zimmîler dinen ayrı olsa da, iç içe geçmiş bir yapıdadır ve birlikte yaşama kültürleri gelişmiştir. Aynı zamanda zimmîler, kendi cemaatleri veya mahkemelerini kullanmakta serbest olsalar bile müslüman mahkemesini kullanmakta özgürdüler. Bu durumun ana sebeplerinden birisi, kendi mahkemelerinde çözemediği meseleleri İslam Hukuku'nun yapısıyla ve ya bağlı oldukları devletin hukukuna duydukları güvenceden ötürü, kadılıklara problemlerinin çözümleri için başvurmuş olmaları pek kuvvetli bir ihtimaldir. Sofya'da kadı mahkemesine başvuran gayrimüslimler genelde miras davaları ve boşanmayla ilgili meselelerini şer'i mahkemeye taşımışlardır. Miras taksimi ve boşanma, nafaka ve vasi tayini gibi meseleler İslam Hukuk normlarına göre daha basit ve hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulmaktaydı.

KAYNAKÇA

- Acar, İ. (2010). Talâk. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 39. Cilt, s.499. İstanbul: TDV Yayınları.
- Agoston, G. (2006). Savaş III. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 36. Cilt, s. 196. İstanbul: TDV Yayınları.
- Akdağ, M. (2017). *Türk Halkı'nın Dirlik ve Düzenlik Kavgası: Celali İsyanları* (3. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akgündüz, A. (1990). *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukukî Tahlilleri*, 1. Cilt, s. 112. İstanbul: FEY Vakfı Yayınları.
- Akgündüz, A. (2002). İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'îyye Mahkemeleri Ve Şer'îyye Sicilleri. *Türkler Ansiklopedisi*, 10. Cilt, s. 103. Ankara: YTY Yayınları.
- Aktan, H. (2005). Miras. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 30. Cilt, s. 143. İstanbul: TDV Yayınları.
- Akyıldız, A. (2007). Para. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 34. Cilt, s. 163. İstanbul: TDV Yayınlar.
- Aşıkpaşaoğlu Tarihi*. (1970). (Hz: A. Nihal Atsız). (1. Baskı). İstanbul: MEB Yayınları.
- Atalar, M. (1980), Şeriye Mahkemelerine Dair Kısa Bir Tarihçe. *Ankara Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Dergisi*, 4. Sayı, s. 31.
- Atalar, M. (1989). Ahmed III. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2. Cilt, s. 34. İstanbul: TDV Yayınları.
- Aydın, M. A. (1985). *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, s. 107.
- Aydın, M. A. (1992). Borç. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 6. Cilt, s. 285. İstanbul: TDV Yayınları.
- Aydın, M. A. (2003). Mahkeme. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 27. Cilt, s.s 341-342. Ankara: TDV Yayınları.
- Aydın, M. A. (2003). Mehir. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 28. Cilt, s. 389. Ankara: TDV Yayınları.
- Ayverdi, E. H. (2000). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri IV* (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

- Bardakoğlu, A. (1998). Hırsızlık. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 17. Cilt, s.s 384-385. İstanbul: TDV Yayınları.
- Bardakoğlu, A. (2002). Katl. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 25. Cilt, s. 45. Ankara: TDV Yayınları.
- Barkan, Ö. L. (1943). *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları* (1. Baskı). İstanbul: İÜ Edebiyat Fakóltesi Türkiyat Enstitüsü Yayınları.
- Barkey, K. (2011). *Eşkiyalar ve Devlet* (2. Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Barthold, W. (1979). Balkan. *MEB İslam Ansiklopedisi*, 2. Cilt, s. 283. İstanbul: MEB Basımevi.
- Bozkurt, F. (2013). Osmanlı Dönemi Tereke Defterleri ve Tereke Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 11. Cilt, 22. Sayı, s. 194.
- Değerli, A. (2018). Kadı Sicilleri Işığında Osmanlı'da Aile: Kayseri Örneği (1608-1656). *Balıkesir Üniversitesi SBE Dergisi*, 21, 39, s. 482.
- Doğru, H. (1999). Rumeli'de Celep-Keşanlar. *XIII. Türk Tarih Kongresi Bildiri Kitabı*, III. Cilt/III. Kısım, s. 8.
- Düzenli, P. (2007). *Osmanlı Hukukçusu Şeyhülislam Ebusuûd Efendi ve Fetvaları*, S.Ü, SBE, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Hukuku Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya.
- Emecen, F. (1988). Ağnam. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 1. Cilt, s. 478. İstanbul: TDV Yayınları.
- Erbay, C. (2006). Nafaka. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 32. Cilt, s. 283. İstanbul: TDV Yayınları.
- Erdem, E. (2006). Osmanlı Para Sistemi ve Tağışış Politikası; Dönemsel Bir Analiz. *Bankacılar Dergisi*, 56. Sayı, s. 12.
- Erkal, M. (1993). Cizye I. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 8. Cilt, s. 42. İstanbul: TDV Yayınları.
- Ertaş, M. Y. (2007). *Sultan'ın Ordusu*. (1. Baskı). İstanbul: Kronik Yayınları.
- Ertaş, Mehmet Yaşar, (1999). Osmanlı Devleti'nde Sefer Organizasyonu. *Osmanlı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, s. 590. Ankara: YTY Yayınları.

Gedikli, F. (2005). Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynakları Olarak Şer'îyye Sicilleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 3. Cilt, 5. Sayı, s. 188.

Gedikli, F. (2007). Şeriye Sicillerinin Hukuk Tarihi Açısından Önemi ve Sicillere Dayalı Araştırmalar, (Ed. Ali Akyıldız-Tufan Buzpınar-Mustafa Sinanoğlu). *Dünden Bugüne Osmanlı Araştırmaları*, İstanbul: İSAM Yayıncılık.

Genç, M. (2000). *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi* (6. Baskı) Ankara: Ötüken Yayınları.

Güler, A. (1992). İlk Yazılı Türkçe Metinlerde Aile ve Unsurları. *Sosyo Kültürel Değişim Sürecinde Türk Ailesi*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Günay, H. M. (2012). Vakıf I. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 42. Cilt, s. 475. İstanbul: TDV Yayınları.

Halaçoğlu, Yusuf, (2004). Menzil. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 29. Cilt, s. 159. Ankara: TDV Yayınları.

Hammer, J. V. (2015). *Büyük Osmanlı Tarihi I*, (1. Baskı). İstanbul: Üçdal Neşriyat.
Hoca S. Efendi, *Tacü't Tevarih I*, (1970). (Hz. İsmail Parmaksızoğlu). (1. Basım). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ivanova, S. (2006). Sofya, (Ed: Prof. Dr. M. Akif Erdoğan). *Doğumunun 65. Yılında Prof. Dr. Ahmet Özgiray Armağanı*, (1. Baskı). İstanbul: IQ Kültür Yayıncılık.

Ivanova, S. (2009). Hıristiyan Rumeli Kadınları Evlilik Sorunları ve Kadı Sicilleri (17 ve 18. Yüzyıllar), (Derleyenler: A. Buturovic ve Cemil Shick). *Osmanlı Dönminde Balkan Kadınları ve Toplumsal Cinsiyet, Kültür, Tarih*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 178.

İlgürel, M. (1995). Eşkîya II. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 11. Cilt, s. 466. İstanbul: TDV Yayınları.

İlhan, Ş. (2009). Sofya. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 37. Cilt, s.344. İstanbul: TDV Yayınları.

İnalçık, H. (1993). Cizye II. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 8. Cilt, s.s 45-46. İstanbul: TDV Yayınları.

- İnalcık, H. (1993). *Türkler ve Balkanlar* (1. Baskı). İstanbul: Eren Yayınları.
- İnalcık, H. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Sosyal ve Ekonomik Tarihi, 1. Cilt* (1. Baskı). İstanbul: Eren Yayıncılık.
- İnalcık, H. (2005). *Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Âdalet* (2. Baskı). İstanbul: Eren Yayıncılık.
- İnalcık, H. (2007). Orhan. *TDV İslam Ansiklopedisi, 33. Cilt*, s.s 378-379. İstanbul: TDV Yayınları.
- İnalcık, H. (2008). Rumeli. *TDV İslam Ansiklopedisi, 35. Cilt*, s. 233. İstanbul: TDV Yayınları.
- İnalcık, H. (2009). Osman. *TDV İslam Ansiklopedisi, 39. Cilt*, s. 447. İstanbul: TDV Yayınları.
- İpşirli, M. (2002). Kazasker. *TDV Diyanet İslam Ansiklopedisi, 25. Cilt*, s. 141. Ankara: TDV Yayınları
- İşbilir, Ö. (2007). Nüzûl. *TDV İslam Ansiklopedisi, 33. Cilt*, s. 311. İstanbul: TDV Yayınları.
- Kal'a, A. (1995). Esnaf. *TDV İslam Ansiklopedisi, 11. Cilt*, s. 423. İstanbul: TDV Yayınları.
- Kallek, C. (2002). Ticaret I. Kısım. *TDV İslam Ansiklopedisi, 41. Cilt*, s. 134. İstanbul: TDV Yayınları
- Karagöz, M. (2006). 17. Asrın Sonunda Filibe ve Çevresinde Eşkîyalık Hareketleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16. Cilt, 2. Sayı*, s. 376.
- Kayapınar, A. (2015). Bulgaristan'da Osmanlı Hâkimiyetinin Kurulması. *Yeni Türkiye Yayınları Rumeli Balkanlar Özel Sayısı-I, 66. Sayı*, s. 11.
- Kenanoğlu, M. (2006). Mülk. *TDV İslam Ansiklopedisi, 31. Cilt*, s. 542. İstanbul: TDV Yayınları.
- Kenanoğlu, M. (2006). Vergi. *TDV İslam Ansiklopedisi, 43. Cilt*, s.s 52-56. İstanbul: TDV Yayınları,
- Kiel, M. (2013). Balkanlar'ın Osmanlı İmparatorluğu İle Bütünleşmesi 1353-1453, (Ed: Zeynep İskefiyeli-Serkan Yazıcı). *Türk Tarihinde Balkanlar Cilt 1*, Sakarya: SAÜ Balkan Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, s. 188.

- Kurat, A. N. (1979). Bulgaristan. *MEB İslam Ansiklopedisi*, 2. Cilt, s.s 419-421. İstanbul: MEB Basımevi.
- Kurtaran, U. (2011). Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi. *DPÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8. Sayı, s. 60.
- Kütükoğlu, M. (1994). *Osmanlı Belgelerinin Dili* (1. Baskı). İstanbul: Kubbealtı Yayıncılık.
- Kütükoğlu, M. (2018). *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı* (1. Baskı). Ankara: TTK Yayınları.
- Müderrişoğlu, F. M. (2002). Menzil Kavramı ve Osmanlı Devleti'nde Menzil Yerleşimleri. *Osmanlı Ansiklopedisi*, 10. Cilt, s. 292. Ankara: YTY Yayınları.
- Oğuzoğlu, Y. (1981). *Şeriyeye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru*. Ankara, s. 343.
- Oğuzoğlu, Y. (2000). *Osmanlı Devlet Anlayışı* (1. Baskı). İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Ortaylı, İ. (2001). Kadı. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 24. Cilt, s. 69. İstanbul: TDV Yayınları.
- Öz, M. (2005). *Kanun-i Kadimin Peşinde* (2. Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Özen, Ş. (2000). İhtilaf. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 21. Cilt, s. 565. İstanbul: TDV Yayınları.
- Özkan, S. H. (2006). Balkanlarda Bir Osmanlı Şehri: Sofya (1385-1878). *Avrasya Etüdüleri Dergisi*, 22. Sayı, s.s 291-292.
- Özkan, Y. (2006). Mütesellim. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 32. Cilt, s.203. İstanbul: TDV Yayınları.
- Öztaş, B. (1974). Evlilikte Mal Rejimleri, (Ed: Adnan Güriz). *Türk Hukuku ve Türk Toplumunu Üzerine İncelemeler*, s.s 45-55-56.
- Öztürk, Y. (2013), Osmanlı Balkanı: Tarihi Süreçte Rumeli Beylerbeyliği'nin Kuruluş ve Gelişimi, (Ed: Zeynep İskefiyeli-Serkan Yazıcı). *Türk Tarihinde Balkanlar I*, Sakarya: SAÜ Balkan Araştırmaları Merkezi Yayınları, s.239.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II* (1. Baskı). İstanbul: MEB Yayınları.
- Sahillioğlu, H. (1989). Akçe. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2. Cilt, s. 224. Ankara: TDV Yayınları.
- Sahillioğlu, H. (1991). Avârız. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 4. Cilt, s.s 108-109. İstanbul: TDV Yayınları.

Sami, Ş. (H. 1314). *Kamus-ı Türki*, İstanbul: İkdam Matbaası.

Tabakoğlu, A. (2000). İmdadiyye. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 22. Cilt, s. 221. İstanbul: TDV Yayınları.

Topakkaya, A. (2008). Adalet Kavramı Bağlamında Aristoteles-Platon Karşılaştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2. Cilt, 6. Sayı, s. 29.

Uğur, Y. (2010). Şeriyeye Sicilleri. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 39. Cilt, s. 8. İstanbul: TDV Yayınları

Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi I* (5. Baskı). Ankara: TTK Basımevi.

Uzunçarşılı, İ. H.(2014). *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı* (4. Baskı). Ankara: TTK Yayınları.

EKLER

EK 1: S-306 Numaralı Sofya Şer'îyye Sicili, vr. 9

EK 2: S- 306 Numaralı Sofya Şer'îyye Sicili, vr. 60

Ek 3: S- 306 Numaralı Sofya Şer'îyye Sicili, vr. 113

Ek 4: S-306 Numaralı Sofya Şer'îyye Sicili, vr. 32

Ek 5: Sofya Mahkemesi'nde Tutulan Davaların Tasnifi

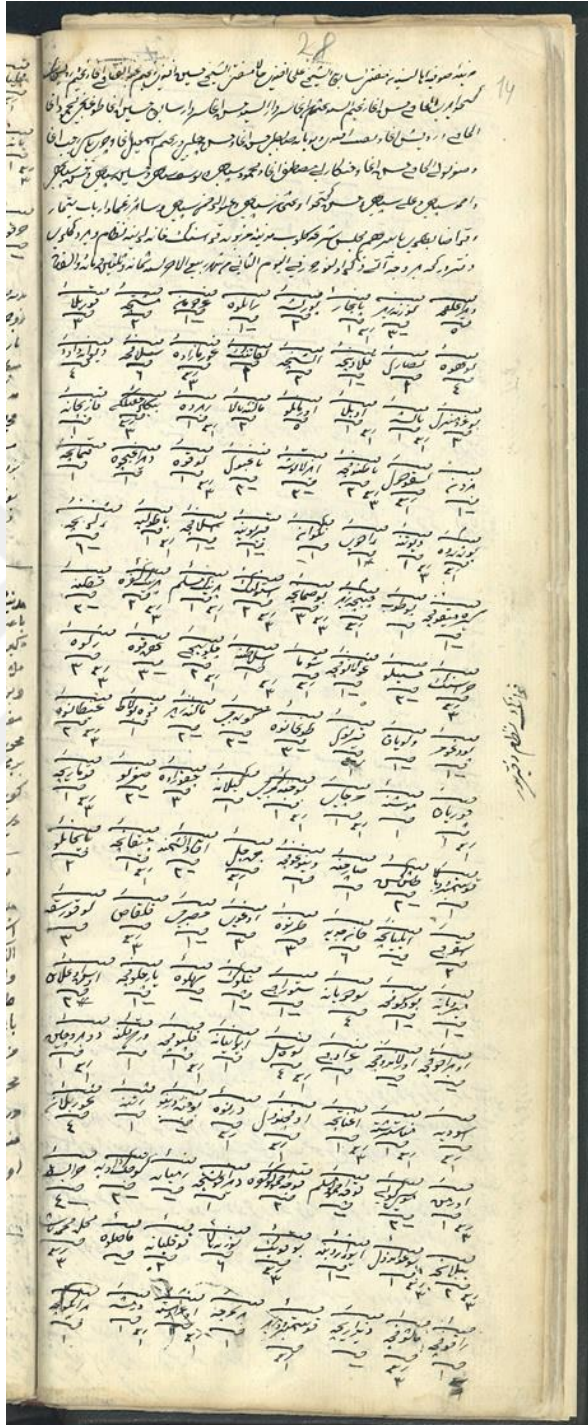
Ek 6: Sofya'ya Bağlı Köyler

Ek 7: Sofya'ya Bağlı Mahalleler

EK 2

S-306 Numaralı Sofya Kadı Sicili Vr. 32

EK 5

Tablo 1. S-306 Numaralı Sofya Kadı Sicili'nde Bulunan Belgelerin Tasnifi

SIRA NO	BORÇ-ALACAKLA İLGİLİ KAYITLAR	VARAK NO	HÜKÜM NO
1	Abdülkadir'in Abdi ve Ahmet üzerinden Borç-Alacak Hücctedir.	10	4
2	Fatma Hatun'un David Yahudi üzerinden Borç-Alacak Hücctedir	13	2
3	İsmail Ağa'nın Zimmîlerden Borç-Alacak Davasıdır	13	3
4	Acem Tüccarları Cihanbek Ve Evdin'in Aralarındaki Borç-Alacak Meselesidir	14	2
5	Süleyman'ın Zimmîlerden 58 Kuruşluk Borç-Alacak Hücctedir	16	4
6	Mehmed Ağa'nın Musa Çelebi Arasında 5000 Kuruşluk Borç-Alacak Meselsidir.	17	2
7	Fadiha Hatun'un Hüseyin Çelebi Vakfında Aldığı 9 Kuruşluk Borç-Alacak Hücctedir	24	3
8	Hatice Hatun'un İbrahim Beşe'den 22 Kuruşluk Altın Bilezik Alma Üzerine Hücctedir	25	1
9	Ayşe Hatun'un Şeyh Ali Hıdmetinde Alacağı Ücretin 3Kuruş Şinik İle Sulh Edilmesi üzerine hücctedir	25	2
10	Vefat Eden İshak Çelebi'nin Babası Mustafa'nın Ahmet'den Oğlunun 3 Kuruşluk Borcunu İstemesi	26	2
11	Ali Ağa'nın Zimmîlerden Alacak Olduğu 69 Kuruşu Eda Etmesi	37	2
12	El-Hac Mehmed'in Osman Çelebi'den 6 Kuruşluk Alacak Davasıdır	39	2
13	Şehirköylü Kıbtîler'in Cizyedâr Mehmed'e Borçlarını Ödemesi	42	2
14	Ayşe Hatun'un Vefat Eden Kocası Mahmud'un Estoban ve Bayo Zimmî'ye verdiği 45 Kuruşu tahsil etmek istemesi hakkında davadır.	43	1
13	İstanbul'da ikamet edip Sofya'da Şüca'fakih Mahallesi'nde misafir olan Bostancı Mustafa'nın Ahmet Ağa'dan 600 Kuruş Borcunu Tahsil Davasıdır.	44	2
14	Termo Zimmî'nin Murat Çelebi'den 100 Kuruş borcuna karşılık 450 Kıyye demir Alarak Sulh Yapılması Hususunda Hücctedir.	45	2

15	Petro Zımmî'nin Corco Zımmî'de 14 Kuruşluk Kuzu Derisi Borcunu Tahsil Ettiğine Dair Hücet	45	3
16	Yazıcızade Mahallesi'nden Fazlı'nın Zımmîlerden alacağı 60 Kuruşluk Borç-Alacak davasıdır.	47	2
17	Bocor Kıbtî'nin Mehmed Ağa'ya 10 Sene Hizmet Karşılığında Alacağını Talep Ettiği Hücettir	48	1
18	El-Hac Hüseyin Ağa'nın 365 Kuruşluk Alacak Davası	48	2
19	Sofya'da Saad Mahallesi'nden Meryem Hatun'un Mahallenin Avârız Vakfından 1000 Kuruşluk Borcunu İstemesi Davasıdır	59	2
20	Vefat Eden Nedelko Zımmî'nin Eşi Mariko'nun Nikola'dan 80 Kuruşu Telep Etmesi	72	2
21	Sofya'da Yazıcızade Mahallesi Sakinlerinden Asım Çelebi'nin Zımmîlerden Borcunu İstemesi	74	1
20	Molla Mustafa'nın Yusuf'tan 48 Kuruşluk Borç-Alacak Hücetidir	75	2
21	Sofya'da El-Hac Mahallesi'nde Ayşe Hatun'nun Kergano Hatun Zımmî'den 29 Kuruşluk Borç-Alacak Hücetidir	81	2
22	İhtiman'da Mehmet Beşe İle Mahmud Çelebi Arasındaki 77 Kuruşluk Borç-Alacak Davasıdır	84	1
23	İbrahim'in Mustafa Beşe'den Alacağı 77 Kuruşun Tahsilinin Çözümü Davasıdır	86	2
24	Fazlı Kızı Asife isimli Hatun'un Vefat Eden Kocasını Yazıcı Fazlı Bey'in Zelve Ahâlîsinden 560 Kuruş Alacağını Tahsil Etmek İstemesi Üzerine Davadır	87	2
25	Yazıcı Fazlı Bey'in Çekence Ahâlîsinden Borcu Olup, Çekencililer'in Bunu İncil Üzerine Yemin Ederek İnkâr Etmesi	88	2
26	Eş-şeyh Mehmed Efendi'nin Hurdacı Mahmud Çelebi'den 200 Kuruşluk Borcunu İstemesi	92	1
27	Vaygonofça Ahâlîsi Zımmîleri'nin İshak Sipâhi'ye Olan Otluk Akçesi Borcunu İshak Çelebi'nin Oğlunun İstemesi	101	2
28	Esbas Zımmî'nin Meyhaneci Beyo Zımmî'nin Ortağı Olan Mişo Zımmî'den Borcunu İstemesi	102	2
29	Saime Hatun'un Kocasından Kalma Evi Ahmed Çelebi'ye Sattığı Evin Parasını	103	1

	İstemesi ve Ahmed Çelebi'nin Borcunu İnkâr Etmesi		
30	Mustafa'nın Rusila Zımmî'den 133 Kuruşluk Borcunu İstemesi	109	1
31	Mehmed Efendi'nin 160 Kuruş Borcunu Hüseyin Ağa'dan İstemesi	111	3
SIRA NO	ALIM-SATIMLA İLGİLİ KAYITLAR	VARAK NO	HÜKÜM NO
1	Dilan Ahmet'in Ayşe Hatun'dan 20 Kuruşa Ev Alma Hücctedir	10	1
2	Gerco Zımmî'nin Kosto Zımmî'den 10 Kuruşa Ev Alma Hücctedir	10	3
3	İlco Zımmî'nin Mayco'dan 124 Akçeye Aldığı Arsaların Hücctedir	12	3
4	Edirne'den Sofya Mahkemesine Gelen Agob'un Zayi Eden Arakil'den Bargir Alma Hücctedir	15	2
5	İbrahim Sipâhi'nin Karaşahin Mahallesi'nde Bulunan Avârız Vakfına Ait Evi Satın Alması Hücctedir	16	1
6	Yovano İle Tomo Zımmî'nin Marko Zımmî'den Öküz Alması Hücctedir	17	1
7	Es-seyyid Musa Çelebi'den Kethüdâlık Hizmetinden Kalma Borcunu Talep Etmesi	17	2
8	Levzan Zımmî'nin Dimitri'den 109 Kuruşa Ev Alması Hücctedir	17	3
9	Yusuf oğlu Mustafa Beşe'nin Siram oğlu Mustafa Beşe'den Demir, Kömür Alma Hücctedir	22	2
10	El-Hac Osman'ın Karaşahin Mahallesi İmamı Abdullah'tan 1200 Akçelik Ev Satın Alması	26	1
11	David Yahudi'nin Fatma Hatun'dan 30 Kuruşa Dükkân Satın Alması	27	2
12	Petro Zımmî'nin 6 Kuruşa Mehmed Efendi'den Bağ Satın Alması	29	2
13	Hüseyin Ağa'nın Mustafa Beşe, Ali Beşe'den 100 Kuruşa Dükkân Satın Alması	31	2
14	Mehmed Beşe'nin İbrahim Sipâhi'den 31,5 Kuruşa Ev Satın Alması	33	3
15	Ayşe ve Havva Hatun'un Zülfikar'dan 14 Kuruşa Bağ Satın Alması	33	4
16	Devcin Zımmî'nin Ümmü Gülsüm'den 7 Kuruşa Ev Satın Alması	36	1
17	Vlako Zımmî'nin Kardeşi Anzo'dan 7 Kuruşa Ev Satın Alması	36	2
18	Petro Zımmî'nin 29 Kuruşa Anzo ve Vlako'dan Ev Satın Alması	36	3

19	Yuvan Zımmî'nin Ahmed Çelebi'den 30 Kuruşa Ev Satın Alması	38	2
20	Mehmet Çelebi'nin El-Hac Bayram Mahallesi'nden Mülk Satın Alması	39	1
21	Levzan Zımmî'nin Mehmed'den 3 Kuruşa Emlak Satın Alması	41	3
22	Hüseyin Çelebi'nin Mustafa Beşe'den 80 Kuruşa Ev Alması	43	2
23	Levzan Zımmî'nin Mehmed Çelebi'den 3 Kuruşa Arsa Satın Alması	43	3
24	Acotafo'nun Petro Zımmî'den Zayi ettiği Bargiri Yerine 9,5 Kuruş Alması	45	2
25	İsmail Beşe'nin Yovo Zımmî'den 10 Kuruşa Çayır Alması	48-49	3-1
26	Mito Zımmî'nin Mehmed'den 5,5 Kuruşa Bağ Alması	50	2
27	Mustafa'nın Süleyman'dan 13.300 Akçeye Ev Alması	50	3
28	Halil Çelebi'nin Boyacı Ali'den 100 Kuruşa Ev Alması	51	2
29	Mustafa'nın Fatma Hatun'dan 26 Kuruşa Ev Alması	52	1
30	Mustafa Ağa'nın Ayşe Hatun'dan 42 Kuruşa Ev Alması	52	2
31	Mehmed Beşe'nin Kassaban Mahallesi'ndeki Avârız Vakfından 25 Kuruşa Emlak Alması	52	3
32	Avram Zımmî'nin Es-seyyid Ahmed Beşe'den 250 Esedi Kuruşa Ev Alması	52	4
33	Hüseyin Beşe'nin 70 Kuruşa Ev Satın Alması	55	2
34	Ömer Çelebi'nin Fatma Hatun'dan 64 Kuruşa Ev Alması	62	5
35	Mitre Zımmî'nin Esbamo Zımmî'den 21,5 Kuruşa Bağ Satın Alması	75	1
36	İbrahim'in Meryem Hatun'dan 22 Kuruşa Dükkân Satın Alması	77	2
37	Alko Zımmîye'nin Dorican Zımmî'den 10 Kuruşa Bağ Satın Alması	79	1
38	Yuvan Zımmî'nin Simon Ve Todori'den 26 Kuruşa Bağ Alması	79	2
39	Yasef Yahudi'nin Moris Yahudi'den 180 Kuruşa Ev Alması	80	2
40	Es-seyyid Osman Ağa'nın Lazko Zımmîye'den 100 Kuruşa Ev Alması	81	1
41	Silahtar Ağa'nın Mehmed Beşe'den 90 Kuruşa Çiftlik Alması	82	3

42	Kazancı Nedelko Zımmî'nin El-Hac Mustafa'dan 75 Kuruşa 2 Dönüm Bağ Satın Alması	91	1
43	Es-seyyid Osman Ağa'nın Kaliçe, Balis Ve Dolis Zımmîyeler'den 79 Kuruşa Ev Alması	91	3
44	Mehmed Ağa'nın Abbdas'dan 250 Kuruşa Malikâne Satın Alması	92	2
45	Naftal Yahudi'nin Nikoliçe'den 40 Kuruşa Bağ Satın Alması	96	2
46	Ümmü Gülsüm Hatun'un Oğlu Ahmet'e Ev Hibe Etmesi	97	1
47	Yakem Zımmî'nin Safer'den 25,5 Kuruşa Ev Alması	98	2
48	Niş Müftüsü Abdullah Ağa'nın 75 Kuruş Sofya'dan Ev Satın Alması	100-101	3-1
49	Marco Zımmî'nin Acoftan Zımmî'den 25 Kuruşa Bağ Satın Alması	101	3
50	Bezo Zımmî'nin Ayşe Hatun'dan 18 Kuruşa Ev Alması	113	3
SIRA NO	ŞİDDET, AHLAKÎ VE HIRSIZLIKLA İLGİLİ KAYITLAR	VARAK NO	HÜKÜM NO
1	Halil'in Sofya'da Bulunan Tüccarlardan Acem Zımmî'nin Başını Yarması	14	1
2	Aconako'nun Brezik Karyesi'ndeki Zimmiler İle Hayvan Hırsızlığı Hakkında Dava	16	2
3	Sofya'da İlyas Mahallesi'nde Fena İşler Yapan Boşnak Ali ve Küçük Mehmed'in Mahalleli Tarafından İhrac Talebiyle Mahkemeye Başvurması	23	2
4	Menzilci Ali'nin Halil'i Öldürmesi	25	3
5	Boyacı Mustafa'nın Yine Boyacı Taifesinden Olan Bazı Esnaflardan Dayak Yemesi	34	1
6	Boyacı Mustafa'nın Dayak Yediği Esnaflar İle Sulh Yapmaları	34	2
7	Halil'in Ahmet'i Öldürmesi Ve Buna Karşılık Dem ve Diyet Ödemesi	35	1
8	Gürcü Zımmî'nin İlya Zımmî'yi Öldürmei	39	3
9	Acotafo Zımmî'nin Kaybettiği Bargirini Petro Zımmî'de Bulması	47	1
10	Mito Zımmî'nin Nazlı Zımmî'yi Öldürmesi Ve Mito Zımmî'nin Kısasla Yargılanması	86	1
11	Ermeni Taifesinden Tatos Zımmî'nin 10 Kuruşluk Oda Döşemesinin Hacoka Zımmî'nin Hakkı Olmadan Alması	80	1
12	Mitre Zımmî'nin Eşyalarını Corç, Estoviçe Ve Veliko Zımmîler'in Gece Gizli Evlerine Girip Alması	92	3

SIRA NO	MİRAS VE VARİSLE İLGİLİ KAYITLARI	VARAK NO	HÜKÜM NO
1	İştotyâ Zımmîye'nin Ölen Kocası Corco'dan Kalan Mirası Mutasarrıf Osman Ağa'dan Alması	37	3
2	Vefat Eden Mumcu Tomo Zımmî'nin Kardeşleri, Oğlu Ve Kızının Mirasını Subaşı'ndan Talep Etmesi	41	1
3	Nikolayca'nın Tomo Zımmî'den Kalan Mirası İstemesi	44	3
4	Vako Zımmî'nin Tomo Zımmî'den Kalan Değirmen Ve Dükkân Mirası	45	1
5	Musa Ağa'ya Es-seyyid Hüseyin Efendi'den Kalan Bir Miktar Para	46	1
6	Malko Zımmîye İle Alko Zımmîye'nin Vefat Eden Babalarının Mirasını Talep Etmesi	48	3
7	Berber Ömer Çelebi'nin Mirasını Ahmed Çelebi'ye Vârisi Tayin Etmesi	49	4
8	Molla Ahmed'in Babası Ali Çelebi'den Kalan Mirasının Taksimi	50	1
9	Mustafa Beşe'nin Ölen Babasından Kalan Mirası Kardeşi Ahmed'den Tahsil Etmesi	51	3
10	Zeynep Hatun'un Ölen Babasından Kalan Mirası İstemesi	53	3
11	Stanko Zımmî'den Evlatlarına Kalan Değirmen Mirası	68	2
12	Gülboy Hatun'un Mirası İçin Abdullah'ı Vâris Tayin Etmesi	73	2
13	Saime Hatun'un Mirasını Evlatlarının Ve Kardeşinin Paylaşması	82	2
14	Havva Hatun'un Kocasından Miras Kalan Ev	96	1
15	Acem Zımmî'nin Ölen Kardeşinden Kalan Mirası	100	2
16	Süleyman Beşe'nin Ölen Babası Abdullah'ın Mirasını Subaşı'ndan Talep Etmesi	112	2
17	Sofya Subaşısı Mehmed'in Abdullah'ın Mirasından Kalan Parayı Ailesine Teslim Ettiğine Dair Hüccet	112	3
SIRA NO	NAFAKA, BOŞANMA VE VASİ TAYİNİ KAYITLARI	VARAK NO	HÜKÜM NO
1	Safiye Hatun İle Çubukcu Halil'in Boşanma Davası	10	2
2	Ayşe Hatun İle Mustafa'nın Boşanma Davası	11	3
3	Fatma Hatun'un Henüz Buluş Çağına Ermemiş Oğlu İçin Mahkemeden Vasi Tayini İstemesi	13	1

4	Fatma Hatun'un Kendisi İçin Mahkemeden Nafaka Talep Etmesi	20	2
5	Fatma Hatun'un Oğlu Ali İçin Mahkemeden Nafaka Talebi	20	3
6	Rabia Hatun'un Yusuf Kıbtî'den Boşanması Ve Nafaka Talebi	23	3
7	Meryem Hatun'un Yusuf'tan Boşanması Ve Nafaka Talebi	27	3
8	Safiye'nin Ali Çelebi'den Boşanması Ve Nafaka Talebi	38	1
9	Boduyane Karyesinde Vefaata Eden Niko Zımmî'nin Oğluna ve Kızına Vasi Tayin Edilmesi	38	3
10	Hatice Hatun'un Mustafa'dan Boşanması Ve Oğlu İbrahim İçin Nafaka Talebi	38	4
11	Ayşe Hatun'un Evlatları İçin Mahkemeden Nafaka Talep Etmesi	40	2
12	El-Hac Mustafa'nın Fatma Hatun'a Nafaka ve Kisve Verme Talebi	47	3
13	Fatma Hatun'un Oğlu Mehmed İçin Mahkemeden Nafaka Talebi	47	4
14	Hatice Hatun'un Merhum Kocası Abdullah'tan Kalan Evi Mehr Olarak Alması	51	1
15	Ümmügülsüm'ün Halil'den Nafaka Ve Mehrini Talep Etmesi	57	1
16	Rabia Kıbtiye'nin Yusuf'tan Boşanması Ve Nafaka Talebi	62	4
17	Ümmetullah Hatun'un Mehmed Beşe'den Boşanması Ve Nafakasından Vazgeçmesi	73	4
18	Ümran'ın İbrahim'den Boşanması Ve Nafakasından Vazgeçmesi	74	2
19	Ümmügülsüm'ün Mahkemeye Gelip Evlatları İçin Nafaka Talep Etmesi	94	5
20	El-Hac İsmail Mahallesi'nden Fatma Hatun'un Bulu Çağına Ermeyen Oğlu Ve Kızı İçin Vasi Tayini İstemesi	98	1
21	Ayşe Hatun'un Ömer Beşe'den Boşanması Ve Evlatları İçin Nafaka Talebi	99	3
22	Rukiye Hatun'un Recep Kıbtî'den Boşanması Ve Nafakasından Vazgeçmesi	102	3
23	Fatma'nın Oğlu Numan İçin Mahkemeden Vasi Tayini Talebi	111	2
SIRA NO	MERKEZDEN GELEN FERMÂN, BERÂT, EMİR VE EMİRLER	VARAK NO	HÜKÜM NO
1	Hasan Cavuş'un Yeniden Serdar Olması Hususunda İbkâ' Tezkiresi	7	1

2	Halkalı Palangası'nda Bulunan Çeşitli Kamu Binaları'nın Onarılması Hususunda Gönderilen Berât	7	2
3	Halkalı Palangası'nın Cami Ve Han Çeşmesinin 2 Akçelik Ulufesinin Ahmet Beşe'ye TevcîhBerâtı	8	2
4	Tebriz Kalesi'nin Fethinin Tamamlanmasının Ardından Sofya'ya Gönderilen Fetihisimlie	9	1
5	Sipâhi Süleyman Beşe'ye Akdanişmend Karyesinin Timar TevcîhBerâtıdır	12	1
6	Akdanişmend Karyesinin Timar Vergilerinin Toplanması İçin Subaşı'nın Görevlendirildiğine Dair Emir	12	2
7	Akdanişmend Karyesinin Timar Vergilerinin Toplanması İçin Subaşı'nın Görevlendirildiğine Dair Emir	12	2
8	Tebriz Ve Arin Kaleleri İçin Yapılan Masrafların Sofya Halkından Temini İçin Yazılan Emirdir	14	3
9	Donanma Akçesinin Toplanması Hususunda Yazılan Emirdir	15	1
10	Sofya'da Bulunan Kıbtîler'den Toplanacak Cizyelerin Toplanması İçin Yazılan Emir	18	1
11	Sofya'da Yaşayan Kıbtîler'in Cizyelerinin Toplanma Emridir	18	2
12	1138 Senesi Sofya'daki Celebler İçin Celeb Keşan Fermânıdır	19	1
13	Sofya'da 1138 Yılı İçin Alınan Bedel-i Nüzûl Vergisi Fermânıdır	19	2
14	Avâriz Vergisinin Toplanması İçin Merkezden Gönderilen Fermândır	20	1
15	Celeb Keşan Fermânıdır	21	1
16	Avâriz Vergisinin Toplanması İçin Merkezden Gönderilen Fermândır	21	2
17	Avâriz Vergisinin Toplanması İçin Merkezden Gönderilen Fermândır	22	2
18	Devletin Eski Zümresi Olan Şeyh Ali'nin 4 Akçelik Gelir Elde Etmesi Hususunda Yazılan Berâttir	24	1
19	Yeniçeri Ağası Hasan'ın Sofya'ya Serdar Tayini İle Alâkalı Tayin Berâtıdır	24	4
20	Tatarpazarı, Hasköy Kadılarına ticaret yapmak Üzere Acem Taifesinin Ölenlerin Terekelerinin Beytûlmâl Emîni'nine Teslim Edilmesi Hususunda Gönderilen Fermândır	26-27	3-1
21	Doğancıların Fermânıdır	34	3

22	Halkalı Palangası'nın Cami ve Han Döşemesinin 22 Akçelik Vazifesi Mustafa Ağa'ya Tevcîh Berâtıdır	35	2
23	Rumeli'nin Orta Kolunda Bulunan Rum Ve Ermeni Reâyâlardan Bazılarının Fesatlık Yapmasının Önlenmesi İçin Kadılıklara Gönderilen Fermân	42	1
24	Rumeli'nin Orta Kolunda Bulunan Yeniçerilerin İstanbul'a Gitmesi İçin Gönderilen Fermân	44	1
25	İmdad-ı Seferiye ve İmdad-ı Hazeriye Vergisinin Toplanması İçin Merkezden Gönderilen Fermân	49	2
26	Sikke Emiridir	54-55	1-1
27	Keçi Ve Koyunlar İçin Alınan Adet-i Ağnam Emridir	57	2
28	İsmail Sipâhi'nin Taştımel Ve Dökürce Karyeleri İçin Timar Berâtıdır	58	2
29	Sikke Emiridir	60-61	1-1
30	Adalet Fermânıdır	61	2
31	Araba Akçesi Emri Defteridir	63	1
32	Niş Kalesi'ne Kılıç Yapmak İçin Lazım Olan Ham demir Temini Fermânıdır	66	1
33	Niş Kalesi Cephaneliğinin Techizata İhtiyaç Duyması Ve Giderilmesi Hususunda Fermândır	67	1
34	Niş Ve Vidin Kaleleri İçin Toplanan Techizatların Masraf Defteri Fermânı	67	2
35	Niş Kalesi İçin Tedarik Edilcek Ham demir İçin Samako A'yanı Ahmed'e Tevcîh Fermân	68	1
36	Niş Kalesi'ne Tedarik Edilmek Üzere Sepet Emridir	69	1
37	Niş Kalesi'ne Gönderilmek Üzere 20 Adet Araba Emridir	69	2
38	Sakka Defterdarlığı İçin Tayin Berâtıdır	70	1
39	Niş Kalesi'ne Gönderilen Arabaların Defteridir	70	2
40	Niş Kalesi'ne Gönderilen Arabaların Defteridir	70	3

41	Niş Kalesi'ne Gönderilen Arabaların Defteridir	71-72	1-1
42	Niş Kalesi Yolu zerinde Bulunan Kadılar'dan İstenilen eşitli Malzemeler Hususunda Fermândır.	73	1
43	Edirne-Niş Arasında Bulunan Kadılara Gönderilen Fermân	74	3
44	Belgrad'a Yeniçeri İhracı zerine Mehmet Bölükbaşı'na Yeniçeri Yetiştirmesi İçin Yazılan Emir	76	1
45	Belgrad'a Yeniçeri İhracı zerine Halil Bölükbaşı'na Yeniçeri Yetiştirmesi için Yazılan Emir	76	2
46	Güherçile Fermândır	77	1
47	20 Adet Araba Emridir	78	1
48	Silahşör İsmail'e Celeb Klavuzluğu Berâtdır	79	3
49	Mustafa'ya Reberde Karyesi'nin Timar Berâtdır	82	1
50	çayıra çıkacak Devvabların Masraflarını Karşılamak İçin Yazılan Emir/Fermân	84-85	2-1
51	Piştimal Karyesi'nin İsmail'e Timar TevcihBerâtdır	87	1
52	Niş Kalesi'ne Tedarik Olunacak 2500 Keyl Hintta İle 2500 Keyl řa'ir Emridir	88	1
53	Niş Kalesi'ne Gönderilecek Hintta Ve řa'ir Emri Defteridir	89-90	1-1
54	Niş Kalesi'ne Gnderilcek Hintta Ve řa'ir Emri Defteridir	90	2
55	Molla Feyzullah'ın Saraydarlık Berâtdır	94	2
56	İmdadiye Vergisi İçin Gönderilen Fermân	104-105	3-1
57	Erzurum Kadısı Feyzullah'ın Sofya Kadılığına Tayin TevcihBerâtı	110	1
58	1139 Senesi Bedel-i Nüzûl Defteridir	113	1
59	1139 Senesinde Alınacak Avâriz Vergisinin Haneleri Defteridir	113	2

SIRA NO	SADRAZAM BEYLERBEYİ, SANCAKBEYLERİ VE KAZASKERLERDEN GELEN BUYRULDULARLA İLGİLİ KAYITLAR	VARAK NO	HÜKÜM NO
1	İmdadiyye Vergilerinin Toplanması İçin Dilaver Ağa'ya Tevcîh Olunan Buyruldu	49	1
2	Rumeli'de Bulunan Tamire İhtiyaç Kiliselerin Yapıtılması İçin Kadınlara Gönderilen Buyruldu	94	3
3	Zahire Buyruldu	94	4
SIRA NO	ESNAF VE VAKIFLARLA İLGİLİ KAYITLAR	VARAK NO	HÜKÜM NO
1	Vefaath Eden Baskol Zımmî'nin Papuçcu Dükkânının Mahkeme Kararı İle Açılması	5	1
2	Abdülfettah Efendi'nin 22 Akçe Yevmiye İle Vakıf Mütevellisi Olma Hücetidir	23	1
3	Stoyano'nun Vakıf Hissesinde Bulunan Tarlasını Molla Mustafa İle Emlak Karşılığında Takas Etmesi	81	3
4	Stefan'ın Rum Fukaraları İçin Evini Vakıf Olarak Tayin Etmesi	61	3
5	Orman Karyesinde Bulunan Vakfa Ait Değirmenin Tamir Defteri	96	3
6	Sofya'da Karaşahin Mahallesi'nde Bulunan Vakfa Ait Cami'ye Mum Temini İçin Ebubekir'in Görevlendirilmesi	109	2
SIRA NO	ANLAŞMAZLIKLA (İHTİLAF) İLGİLİ KAYITLAR	VARAK NO	HÜKÜM NO
1	Lazar Zımmî'nin Akrabaları İle Yaşamak İstememesi	11	2
2	Gül Camisi Mahallesi'nde Yaşayan Yahudilerin Pencere Açma Anlaşmazlığı	22	3
3	Petro Zımmî İle Yankol Zımmî'nin Bağ Satımı Anlaşmazlığı	53	1
4	Fatma Hatun İle Musa Çelebi'nin Çiftliklerinde Kaybolan Su Sığırı Konusunda Anlaşmazlığı	53	2

5	Vakaros Zimmî İle Stefan Arasında Abdi Hoca Vakfında Bulunan Dükkân Anlaşmazlığı	61	3
6	Kürekçi Vako Zimmî İle Todora Zimmî Arasında Ev Satışı Anlaşmazlığı	74	3
7	Saruhan Bey Mahallesi'nden Yakub İle Mehmed'in Ev Satışı Anlaşmazlığı	78	2
8	Derviş Mustafa İle Mahmud Bey Arasında İhtiman'da Bulunan Mihaloğlu Vakfı Hissesi İhtilâfidir	93	1
9	Bako Yahudi İle İlco'nun Hudut Anlaşmazlığı	93	3
10	Es-seyyid Ahmed Efendi İle Ahmed Ağa Arasında Hudut Anlaşmazlığı	95	2
11	Rabia Hatun İle Havva Hatun'un Miras Kalan Bağ Konusunda Anlaşmazlığı	98-99	3-1
12	Karisto Zimmî'nin Jeleznice Ahâlîsi İle Değirmen Satışı Hususunda Anlaşmazlığı	99	2
13	Sarraç Halil Çelebi'nin Mustafa İle Hudut Anlaşmazlığı	104	1
14	Ahmed Beşe'nin Çeniçe Karyesi İle Çiftlik Anlaşmazlığı	104	2
SIRA NO	SOFYA MAHKEMESİ'NDE TUTULAN DİĞER KAYITLAR	VARAK NO	SAYFA NO
1	Sofya Subaşı'nın İlyas Mahallesi'nde Yanan Ev için Bazı Kimseler Üzerine Açtığı Cerime Davasıdır	24	2
2	Avârız Vergisi İçin Sofya İleri Gelenlerinin Masraflarının Hanelerden Karşlanması hususunda Mahkemede Kayıt Edilen Belge	28-29	1-1
2	Celeb Keşan Vergisi İçin Sofya'da Toplanan Vergilerin Kadı Tarafından Mütessellim Hüseyin Ağa'ya Tesliminin Kayıt Edilmesi	30-31	1-1
3	Sofya'da Kurra'nın Nizam Defteridir	32-33	1-1
4	Nezir Hücctedir	59	1
5	Menzil Defteridir Vergiler İçin Masraf Yapanlara Verilen Tutarların Sofya Mahalleleri Tarafından Karşlanması İçin Yazılan Belge	63-64-65	2-1-1

6	Niş Kalesi'ne Gönderilen Sepetlerin Sofya Mahkemesinde Kayıt Edilmesi	75	3
7	Niş Kalesi'ne Gönderilen Hınta, Araba ve Ői'arın Sofya Mütesellimi Hüseyin'e Teslim Edilmesinin Mahkemede Kayıt Edilmesi	103	2
8	Niş Kalesi'ne Gönderilen 33 Adet Arabanın Sofya Mütesellimi Hüseyin'e Teslim Edilmesinin Mahkemede Kayıt Edilmesi	107-108	1-1
9	İstanbul'a Gönderin 2000 Kıyyelik (...) Hüseyin Ağa'dan Teslim Alındığının Sofya Mahkemesinde Kayıt Edilmesi	112	1

EK 6

Tablo 2. Sofya'ya Bağlı Köyler

Miraçayı	Gurmazova
Bucine Kemerci	Taşkesen
Moşine	Basaril
Mihaleva	Boğdandol
Yarcelofca	Elenişçe
Yetlavik(?)	Buhova
Sturaç	Kaladanice
Boduyane	Kurila
Sebterce(?)	Bödköfçe
Yanne	Miroyvan
Bogrofşa	Samako
Koca Ahmedlü	Lokorska
Makaç(?)	Gradoman
El-Hackarahen Kefere	Raylova
El-Hackarahen Müslim	Paniçar
İstolnik	Lozine-i Zîr
Dirka(?)	Derinova
Malina-i Bâlâ	Vaytonofca
Beglerçiftliği	Galavaşova(?)
Eyrüce	Çukurova
Yenice	Kirinol (?)
Sehbodol(?)	Derinova
Durislafce(?)	Vaytonofca
Badkofca	Galavaşova(?)
İhtiman	Lozine-i Bâlâ
Hırastin(?)	Lakatnik
Bernik Kefere	Kalkas
Bernik Müslim	Bukovik

Kostimbrod Bâlâ	İvrajdebna
Sagîrlü	Çekance
Komarice	Ak Danişmend
Ormanlu	Asudine(?)
Batolya	Verdikalne
Radoy (?)	Dobracina(?)
Divotine	İvanyane
İzlafce	Ağnatice
Kırponye	Braykofca
Mestice	Dermeş(?)
İskriç	Osenovlog
İlyanice	Koklyane
Bayhanlu	Kara Polat
Balşa	Doğanova
Seslafce	Yılanca
Tağbol	Kostimbord Zîr
İzlakoşa	Çedcil(?)
Batnofca	Sarbhane
Voygunofca	Pojareva
Jelejnice	Botob
Zidarıcı(?)	Kiremikofca
Bodoğmir	Yaylak Kebîr
Gilova(?)	Salaca
Ogradoşna(?)	Gulyanofca
Hüseyünlü	Nekovan
Hisarcı	Ogoy
Musa Köyü	Diragoleşice
Orman	Küçük Oba
Gilan	Çoryak
Köstendil	Diragolofca
Katina	Yukarıyan
Manastriçe	Bâli Efendi
Şiyakofca	Çanıçe

EK 7

Tablo 3. Sofya'ya Bağlı Mahalleler

Alaca Mescid	Gül Cami	Muhtesibzade
Arap Hoca	Has Biga	Orta Mescid
Alişir		
Bal Bazarı	Hüseyin Ağa	Pob Miloş
Boyras	Kaloyan	Saad
Dizar(?)		
Cami-i Atfık	Kara Hisar	Saruhan Bey
Cami-i Kebîr	Kara Danişmend	
Çayır	Kara Şahin	Sungurlu
El-Hac Bayram	Karagöz Bey	Şeyh-i İmâret
El-Hac Hamza	Kassaban	Şücâ' Fakîh
El-Hac İlyas	Kuruçeşme	Tahıl Pazarı
El-Hac İsmail	Mansur Hoca	Yazıcızade
El-Hac Yahşi		

ÖZGEÇMİŞ

15.06.1995 yılında Tokat Niksar’da dünyaya gelen Furkan Mert AKTAŞ, ilkokul, orta okul ve lise öğrenimini İstanbul’da tamamladı. 2018 yılında Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nü bitirdi. 2020 yılında Düzce Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı, Tarih Yüksek Lisans programını tamamladı. Hala İstanbul’da yaşamını devam ettirmektedir.

